

# ARGUMENTI

Časopis za društvena / politička pitanja, Godina VIII, Broj 21, April 2014. **BESPLATNO**

## U ovom broju:

**Govor predsjednika  
RF Vladimira Putina povodom  
prisajedinjenja Krima Rusiji** (9)

Natalija  
Naročnickaja:

**Američki "Istraživački centri"  
oči, uši i savest Amerike** (25)

Nenad Suzić  
Slobodan Simović:

**Hoće li studenti izaći  
na izbore?** (47)

Vanja Malidžan:

**Uticaj interneta na  
političku realnost** (63)

Miloje M. Deletić:

**Vehabizam ante portas** (75)

Mile Dmičić:

**Redizajn izbora i izbornog  
sistema – svjetlost ili tama  
Bosne i Hercegovine** (105)

Branimir Kuljanin:

**Raspeće Ukrajine** (155)

Mišel Buvač:

**Diplomatija – istorijsko  
tumačenje i uloga u  
savremenom svijetu** (203)

## **ARGUMENTI**

časopis  
za društvena / politička pitanja  
izlazi svaka četiri mjeseca

**ARGUMENTI**

časopis za društvena / politička pitanja  
izlazi svaka četiri mjeseca

**Izdavač**

Savez nezavisnih socijaldemokrata, Banja Luka  
Petra Kočića 5

**Glavni urednik**

Milan Ljepojević

**Redakcija**

Slavko Mitrović, Rajko Vasić, Đorđe Latinović,  
Milan Tukić, Franc Sošnja, Mr Danijela Injac,  
Krsto Grujić, prof. dr Filip Turčinović, prof. dr Nenad Suzić,  
Mr Vanja Malidžan

**Lektor**

Tatjana Atlagić

**Kompjuterska priprema i dizajn**

Dragana Pupac

**Štampa**

Grafid  
Banja Luka

**Tiraž**

500

# **ARGUMENTI**

časopis  
za društvena / politička pitanja

Banja Luka  
april 2014.



## Riječ urednika

Časopis „Argumenti“ od prvog broja do danas, već osmu godinu, nastoji da ne robuje ni jednom stereotipu. Sadržajnost i originalnost sigurno su njegove osnovne karakteristike svih ovih godina. Nijedan tekst autora, pa ni sama „uvodna riječ“, ni jedan jedini put nisu bili napisani iz razloga da bi se zadovoljila neka forma. Sve je imalo svoju svrhu i funkcionalnost. Ništa nije bilo „reda radi“, sve je imalo svoje praktično zašto.

Danas s ponosom možemo reći da za svaki broj imamo tekstova ne za jedan, nego minimalno za dva broja časopisa, što je potvrda ispravnog pristupa i kvaliteta „Argumenata“. Međutim, od pohvala se ne živi a pogotovo se ne napreduje. Iz tih razloga neophodno je podizati kvalitet časopisa a jedan od vidova napretka svakako je njegova standardizacija. U narednom periodu fokus djelovanja će biti usmjeren u tom pravcu i zato već u ovom broju kao prilog objavljujemo „Uputstvo za autore“.

Svaki prostor za napredovanje treba iskoristiti, pa i ovaj, što se tiče zadovoljenja formi, koje su internacionalni, međunarodni i opšteprihvaćeni standardi. Poboljšanje i podizanje ovog vida kvaliteta svakako je lakši dio svakog autorskog teksta i ne sumnjam da će ga bilo koji autor ispuniti i ispoštovati.

Do sada sam u uvodnoj riječi većinom „najavljuvao“ autore i njihove radove a ovaj put smatram da bi to bilo suvišno. Svaki

rad ima svoju težinu, značaj i snagu. Ono što želim da istaknem jeste govor predsjednika Ruske Federacije Vladimira Putina, koji objavljujemo, a tu praksi publikovanja značajnih izlaganja, povodom važnih događaja, uveo je cijenjeni beogradski profesor Ranko Petković, urednik časopisa „Međunarodna politika“.

ARGUMENTI nude argumentovane, kompetentne odgovore. Treba ih samo pročitati i uvjeriti se u to.

Milan Ljepojević

# **Sadržaj**

GOVOR PREDSJEDNIKA RF VLADIMIRA PUTINA POVODOM PRISAJEDINJENJA KRIMA RUSIJI .....	9
Natalija Naročnickaja AMERIČKI "ISTRAŽIVAČKI CENTRI" OČI, UŠI I SAVEST AMERIKE.....	25
Prof. dr Nenad Suzić Prof. dr Slobodan Simović HOĆE LI STUDENTI IZAĆI NA IZBORE? .....	47
Vanja Malidžan, master UTICAJ INTERNETA NA POLITIČKU REALNOST .....	63
Mr Miloje M. Deletić VEHABIZAM ANTE PORTAS .....	75
Prof. dr Mile Dmičić REDIZAJN IZBORA I IZBORNOG SISTEMA – SVJETLOST ILI TAMA BOSNE I HERCEGOVINE.....	105
Prof. dr Branimir Kuljanin RASPEĆE UKRAJINE .....	155
Mišel Buvač DIPLOMATIJA – ISTORIJSKO TUMAČENJE I ULOGA U SAVREMENOM SVIJETU .....	203



# **Govor predsjednika RF Vladimira Putina povodom prisajedinjenja Krima Rusiji**

**Kremlj, Moskva, 18. mart 2014. god.**

---

Dobar dan, poštovani članovi Saveta Federacije, poštovani poslanici državne Dume! Poštovani predstavnici Republike Krim i Sevastopolja - oni su ovde, među nama, građani Rusije, žitelji Krima i Sevastopolja!

Poštovani prijatelji, danas smo se okupili zbog pitanja koje ima životno važan značaj, istorijski značaj za sve nas. Šesnaestog marta na Krimu je održan referendum, koji je prošao u punoj saglasnosti s demokratskim procedurama i međunarodnopravnim normama.

U glasanju je učestvovalo više od 82 procenta birača. Više od 96 procenata se izjasnilo za ponovno ujedinjenje s Rusijom. Brojke su krajnje ubedljive.

Da bi se shvatilo zašto je izvršen upravo takav izbor dovoljno je znati istoriju Krima, znati šta je značila i znači Rusija za Krim i Krim za Rusiju.

Na Krimu je doslovno sve prožeto našom zajedničkom istorijom i ponosom. Tu je drevni Hersones, gdje je krštenje primio Sveti knez Vladimir. Njegov duhovni podvig - obraćanje

---

Na Krimu je doslovno sve prožeto našom zajedničkom istorijom i ponosom.

---

pravoslavlju – predodredio je zajedničku kulturnu, vrednosnu, civilizacionu osnovu, koja objedinjava narode Rusije, Ukrajine i Belorusije. Na Krimu su grobovi ruskih vojnika, čijom je hrabrošću Krim 1783. ušao u sastav Ruske države. Krim – to je Sevastopolj,

---

Krim je jedinstveni spoj kultura i tradicija raznih naroda. I time je on tako sličan na veliku Rusiju.

---

grad-legenda, grad velike subbine, grad-tvrđava i domovina ruske crnomorske vojne flote. Krim – to su Balaklava i Kerč, Malahov kurgan i Sapun-gora. Svako od tih mesta sveto je za nas, to su simboli ruske vojničke slave i neviđenog junaštva.

Krim je i jedinstveni spoj kultura i tradicija raznih naroda. I time je on tako sličan na veliku Rusiju, gde tokom vekova nije iščezao, nije se rastvorio nijedan etnos. Rusi i Ukrajinci, krimski Tatari i predstavnici drugih naroda, živeli su i radili jedan do drugog na krimskoj zemlji, čuvajući svoju samobitnost, tradicije, jezik i veru.

Uostalom, danas je, od dva miliona i 200 hiljada žitelja Krimskog poluostrva, skoro milion i po Rusa, 350 hiljada Ukrajinaca, koji pretežno smatraju ruski jezik svojim rodnim jezikom, i približno 290–300 hiljada krimskih Tatara, od kojih je značajan deo, kao što je pokazao referendum, takođe orijentisan prema Rusiji.

---

Da, bio je period kada je prema krimskim Tatarima, isto kao i prema nekim drugim narodima SSSR-a, bila ispoljena surova

Uostalom, danas je, od dva miliona i 200 hiljada žitelja Krimskog poluostrva, skoro milion i po Rusa.

---

nepravednost. Odmah da kažem: od represija su tada stradali mnogi milioni ljudi raznih nacionalnosti, i pre svega, naravno, ruski ljudi. Krimski Tatari su se vratili na svoju zemlju. Smatram da treba doneti sve neophodne političke, zakonodavne odluke koje će završiti proces rehabilitacije krimsko-tatarskog naroda, odluke koje će obnoviti njihova prava, njihov ugled u punom obimu.

Mi se s uvažavanjem odnosimo prema predstavnicima svih nacija koje žive na Krimu. To je njihov zajednički dom, njihov zavičaj, i biće pravilno ako na Krimu – znam da Krimljani to podržavaju – budu tri ravnopravna državna jezika: ruski, ukrajinski i krimsko-tatarski.

Poštovane kolege! U srcu, u svesti ljudi Krim je uvek bio i ostaje neodvojivi deo Rusije. To ubeđenje, osnovano na istini i pravednosti, bilo je nepokolebljivo, predavano je iz pokolenja u

pokolenje, pred njim su bili nemoćni i vreme, i okolnosti, nemoćne sve dramatične promene koje smo preživljavali, koje je preživljavala naša zemlja tokom celog XX veka.

Posle revolucije boljševici su iz raznih razloga, neka im Bog bude sudija, uključili u sastav Ukrajinske narodne republike znatne teritorije istorijskog juga Rusije. To je učinjeno bez obzira na nacionalni sastav stanovništva, a danas je to savremeni jugoistok Ukrajine. A 1954. usledila je odluka o predaji u njen sastav i Krimskoje oblasti, usput su predali i Sevastopolj, mada je on tada imao savezni status. Inicijator je bio lično glava Komunističke partije Sovjetskog Saveza, Hruščov. Šta ga je pokretalo – težnja da osigura podršku ukrajinske nomenklature<sup>1</sup> ili da izgladi svoju krivicu za organizaciju masovnih represija u Ukrajini 30-ih godina – neka to istražuju istoričari.

Za nas je važno drugo: ta odluka je bila donesena s očevidnim narušavanjem čak i tada važećih ustavnih normi. Pitanje su rešili kuloarski, međusobnim dogовором. Naravno da u uslovima totalitarne države žitelje Krima i Sevastopolja ni za šta nisu pitali. Prosto su ih stavili pred svršen čin. Kod ljudi su, naravno, i tada nicala pitanja, zašto se Krim odjednom našao u sastavu Ukrajine. Ali sve u svemu – treba to otvoreno reći, mi svi to razumemo, - ta odluka je doživljavana kao neka formalnost jer su se teritorije predavale u okvirima jedne velike zemlje. Tada je prosto bilo nemoguće zamisliti da Ukrajina i Rusija mogu da ne budu zajedno, da mogu biti razne države. Ali to se desilo.

To što je izgledalo neverovatno, nažalost, postalo je realnost. SSSR se raspao. Događaji su se razvijali tako naglo da je malo ko od građana shvatao svu dramatičnost događajâ koji su se tada dešavali i njihovih posledica. Mnogi ljudi – i u Rusiji i u Ukrajini, a i u drugim republikama – nadali su se da će Zajednica Nezavisnih Država koja je tada nastala postati nova forma zajedničke državnosti. Pa, obećali su im i zajedničku valutu, i jedinstveni ekonomski prostor, i zajedničke oružane snage, ali sve to su ostala samo obećanja,

---

Posle revolucije boljševici su iz raznih razloga, neka im Bog bude sudija, uključili u sastav Ukrajinske narodne republike znatne teritorije istorijskog juga Rusije.

---

---

Tada je prosto bilo nemoguće zamisliti da Ukrajina i Rusija mogu da ne budu zajedno, da mogu biti razne države. Ali to se desilo.

---

<sup>1</sup> Nomenklatura – sovjetski visoki državni i partijski činovnici (napomena prevodioca).

a velika zemlja je nestala. I kada se Krim odjednom našao već u drugoj državi, e tada je već Rusija osetila da su je čak ne prosto pokrali, već opljačkali.

Zajedno s tim treba otvoreno priznati da je i sama Rusija,

---

Milioni Rusa legli su da spavaju u jednoj zemlji, a probudili se u inostranstvu, u tren oka postavši nacionalna manjina u bivšim saveznim republikama, a ruski narod je postao jedan od najvećih, ako ne i najveći podeljeni narod u svetu.

---

pustivši paradu suverenitetâ, i sama doprinela raspad Sovjetskog Saveza, a pri ozakonjenju raspada SSSR-a zaboravili su i na Krim i na glavnu bazu Crnomorske flote – Sevastopolj. Milioni Rusa legli su da spavaju u jednoj zemlji, a probudili se u inostranstvu, u tren oka postavši nacionalna manjina u bivšim saveznim republikama, a ruski narod je postao jedan od najvećih, ako ne i najveći podeljeni narod u svetu.

Danas, nakon već mnogo godina, slušao sam kako Krimljani, sasvim nedavno, govore da su ih tada, 1991. godine, predali iz ruku u ruke prosto kao vreću krompira. Teško se s tim ne složiti. Ruska država, pa šta je ona? Da, šta je Rusija? Spustila je glavu i pomirila se, progutala tu uvredu. Naša zemlja se tada nalazila u tako teškom stanju da prosto nije mogla realno zaštитiti svoje interes. Ali ljudi se nisu mogli pomiriti s vapijućom istorijskom nepravdom. Sve te godine i građani, i mnogi društveni delatnici su više puta pokretali tu temu, govorili da je Krim – iskonska ruska zemlja, a Sevastopolj – ruski grad. Da, sve to mi smo dobro shvatali, osećali i srcem i dušom, ali trebalo je polaziti od postojećih realija i već na novoj bazi graditi dobrosusedske odnose s nezavisnom Ukrajinom. A odnosi s Ukrajinom, s bratskim ukrajinskim narodom, bili su i ostaju i zauvek će biti za nas najvažniji, ključni, bez svakog preuveličavanja.

Danas se može otvoreno govoriti o tome pa hoću da vas upoznam s pojedinostima pregovora vođenih početkom 2000-ih godina. Tada me je predsednik Ukrajine Kučma zamolio da ubrzam proces delimitacije rusko-ukrajinske granice. Do tada se taj proces praktično nije pokretao. Rusija je kao priznala Krim delom Ukrajine, ali pregovori o delimitaciji granice nisu vođeni. Shvatajući sve teškoće tog procesa, ipak sam odmah dao uputstvo ruskim ustanovama da aktiviraju taj posao – posao na formiranju

granica, da bi bilo jasno svima: saglašavajući se na delimitaciju, mi smo faktički i pravno priznавали Krim ukrajinskom teritorijom, samim tim konačno zatvarali to pitanje.

---

Išli smo u susret Ukrajini ne samo u vezi sa Krimom, već i u tako složenoj temi kao razgraničenje akvatorija Azovskog mora i Kerčkog moreuza. Od čega smo tada polazili? Polazili smo od toga da su dobri odnosi s Ukrajinom za nas glavno, i da ne treba da budu talac bezizlaznih teritorijalnih sporova. Ali pri tom smo, naravno, računali da će Ukrajina biti naš dobar sused, da će Rusi i ruskojezični građani u Ukrajini, posebno na njenom jugoistoku i na Krimu, živeti u uslovima prijateljske, demokratske, civilizovane države, da će njihovi zakoniti interesi biti obezbeđeni u saglasnosti s normama međunarodnog prava.

Međutim, situacija se počela razvijati drugčije. Višekratno su preduzimani pokušaji da Ruse liše istorijskog pamćenja, a povremeno i rodnog jezika, da ih učine objektom prinudne asimilacije. I naravno, Rusi su, kao i drugi građani Ukrajine, stradali od postojane političke i državne permanentne krize, koja potresa Ukrajinu već više od 20 godina.

---

Razumem zašto su ljudi u Ukrajini hteli promene. Za godine nezavisnosti, vlasti im je, što se kaže, „dosta“, prosto je postala nesnosna. Menjali su se predsednici, premijeri, poslanici, ali se nije menjao njihov odnos prema svojoj zemlji i prema svom narodu. Oni su „muzli“ Ukrajinu, bili se među sobom za punomoćja, aktive i finansijske tokove. Pri tom je one koji su držali vlast malo interesovalo od čega i kako žive prosti ljudi, između ostalog zašto milioni građana Ukrajine ne vide za sebe perspektivu u otadžbini i prisiljeni su da odlaze u inostranstvo na nadničarske poslove u druge zemlje. Hoću da naglasim, ni u kakvu Silikonsku dolinu, već upravo na nadničarske poslove. Samo u Rusiji prošle godine je radilo skoro tri miliona ljudi. Po nekim ocenama, obim njihove zarade 2013. godine u Rusiji iznosio je više od 20 milijardi dolara, to je približno 12 procenata BDP Ukrajine.

Ponoviću, dobro shvatam te koji su s mirnim parolama izašli na majdan, istupajući protiv korupcije, neefektivne državne uprave,

---

Rusi su, kao i drugi građani Ukrajine, stradali od postojane političke i državne permanentne krize, koja potresa Ukrajinu već više od 20 godina.

---

Razumem zašto su ljudi u Ukrajini hteli promene. Za godine nezavisnosti, vlasti im je, što se kaže, „dosta“, prosto je postala nesnosna. Menjali su se predsednici, premijeri, poslanici, ali se nije menjao njihov odnos prema svojoj zemlji i prema svom narodu.

---

siromaštva. Prava na mirni protest, demokratske procedure, izbori za to i postoje da se menja vlast koja ne zadovoljava ljudе. Ali ti koji su stajali iza poslednjih događaja u Ukrajini, imali su druge ciljeve:

oni su pripremali naredni državni prevrat, planirali da zauzmu vlast, ne zaustavljući se ni pred čim. U pogon su bili pušteni i teror, i ubistva, i pogromi. Glavni izvršioci prevrata su postali nacionalisti, neonacisti, rusofobi i antisemiti. Upravo oni umnogome sve do danas određuju život u Ukrajini.

---

Prava na mirni protest, demokratske procedure, izbori za to i postoje da se menja vlast koja ne zadovoljava ljudе. Ali ti koji su stajali iza poslednjih događaja u Ukrajini, imali su druge ciljeve: oni su pripremali naredni državni prevrat, planirali da zauzmu vlast, ne zaustavljući se ni pred čim.

---

pokušaji zakona je bio odložen, gurnut u stranu, ali ga očito drže u rezervi. Sam fakt njegovog postojanja sada se prešućuje, očigledno, računa se na kratko ljudsko pamćenje. Ali svima je već postalo sasvim jasno šta upravo nameravaju dalje da rade ukrajinski idejni naslednici Bandere – Hitlerovog sluge za vreme Drugog svetskog rata.

---

Glavni izvršioci prevrata su postali nacionalisti, neonacisti, rusofobi i antisemiti. Upravo oni umnogome sve do danas određuju život u Ukrajini.

---

Jasno je i to da legitimne izvršne vlasti u Ukrajini sve do sada nema, nema se s kim razgovarati. Mnoge državne organe usurpirali su samozvanci, pri tom oni ništa u zemlji ne kontrolišu, a sami – hoću to da istaknem – često se sami nalaze pod kontrolom radikala. Čak se i na prijem kod nekih ministara današnje vlade može doći samo s odobrenjem bojovnika majdana. To nije šala, to je realija današnjeg života.

Onima koji su se suprotstavljali puču odmah su počeli pretiti represijama i kaznenim operacijama. I prvi na redu bio je, naravno, Krim, ruskojezički Krim. U vezi s tim žitelji Krima i Sevastopolja su se obratili Rusiji s pozivom da zaštitи njihova prava i sam život, da ne dopusti to što se dešavalо i što se i sada još događа i u Kijevu i u Donjecku, u Harkovу, u nekim drugim gradovima Ukrajine.

Razume se, mi nismo mogli ne odazvati se na tu molbu, nismo mogli ostaviti Krim i njegove žitelje u nevolji, u protivnom to bi bila prosto izdaja.

Pre svega, nužno je bilo pomoći da se stvore uslovi za mirno, slobodno iskazivanje volje, da bi Krimljani mogli sami odrediti svoju sudbinu, prvi put u istoriji. Ali, šta mi slušamo danas od naših kolega iz Zapadne Evrope, iz Severne Amerike? Nama govore da mi narušavamo norme međunarodnog prava. Prvo, dobro je što su se oni makar setili toga da postoji međunarodno pravo, i na tom im hvala, bolje kasno, nego nikada.

I, kao drugo, najvažnije: pa šta mi to tobože narušavamo? Da, predsednik Ruske Federacije je dobio od Gornjeg doma Parlamenta pravo da koristi oružane snage u Ukrajini. Ali tim pravom, strogo govoreći, do sada se čak nije koristio. Oružane snage Rusije nisu ulazile na Krim, one se tamo već i tako nalazile u saglasnosti s međunarodnim ugovorom. Da, mi smo ojačali našu grupaciju, ali pri tom – hoću to da istaknem, da bi svi znali i čuli – mi čak nismo premašili dozvoljenu brojnost naših oružanih snaga na Krimu, a ona je predviđena u obimu 25 hiljada ljudi, jer za tim prosto nije bilo potrebe.

Dalje. Objavljujući svoju nezavisnost, zakazujući referendum, Vrhovni savet Krima se pozvao na Povelju Organizacije Ujedinjenih nacija, u kojoj se govori o pravu nacija na samoopredeljenje. Uostalom, i sama Ukrajina, hoću da na to podsetim, objavljujući o svom izlasku iz SSSR, učinila je to isto, skoro i tekstualno to isto. U Ukrajini su se koristili tim pravom, a Krimljanima ga ne priznaju. Zašto?

Osim toga, kimske vlasti su se oslanjale i na poznati kosovski predsedan, predsedan koji su naši zapadni partneri stvorili sami, što se kaže svojim sopstvenim rukama, u situaciji apsolutno analognoj krimskoj, priznali odvajanje Kosova od Srbije legitimnim, dokazujući svima da nikakva odluka centralnih vlasti zemlje za jednostrano objavljivanje nezavisnosti nije potrebna. Međunarodni Sud OUN-a se na osnovu tačke 2 člana 1 Povelje Organizacije Ujedinjenih nacija saglasio s tim i u svojoj odluci od 22. jula 2010. ukazao na sledeće. Navodim doslovni citat: „Nikakva opšta zabrana na jednostrano

---

Objavljujući svoju nezavisnost, zakazujući referendum, Vrhovni savet Krima se pozvao na Povelju Organizacije Ujedinjenih nacija, u kojoj se govori o pravu nacija na samoopredeljenje.

---

---

Osim toga, kimske vlasti su se oslanjale i na poznati kosovski predsedan, predsedan koji su naši zapadni partneri stvorili sami, što se kaže svojim sopstvenim rukama, u situaciji apsolutno analognoj krimskoj, priznali odvajanje Kosova od Srbije legitimnim.

---

proglašenje nezavisnosti ne proistiće iz prakse Saveta bezbednosti”, i dalje: „Opšte međunarodno pravo ne sadrži nikakvu zabranu koja bi se primenila na proglašenje nezavisnosti”. Sve je, kao što se kaže, potpuno jasno.

---

Pa zašto se to što mogu Albanci na Kosovu (a mi se odnosimo prema njima s uvažavanjem) zabranjuje Rusima, Ukrajincima i krimskim Tatarima na Krimu? Ponovo niče pitanje: zašto?

---

Ja ne volim da se pozivam na citate, ali ipak ne mogu se uzdržati, evo još jedan izvod iz još jednog zvaničnog dokumenta, ali ovaj put to je pisani memorandum SAD od 17. aprila 2009. godine, podnesen upravo u taj Međunarodni sud u vezi sa raspravom o Kosovu. Opet citiram: „Deklaracije o nezavisnosti mogu, a često se tako i dešava, narušavati unutrašnje zakonodavstvo. Međutim to ne znači da je došlo do narušavanja međunarodnog prava“. Kraj citata. Sami su napisali, rastrubili po celom svetu, nateriali sve da priznaju, a sada se bune. Zašto? Pa postupci Krimljana se tačno uklapaju u tu, da tako kažem, instrukciju. Pa zašto se to što mogu Albanci na Kosovu (a mi se odnosimo prema njima s uvažavanjem) zabranjuje Rusima, Ukrajincima i krimskim Tatarima na Krimu? Ponovo niče pitanje: zašto?

Od istih tih Sjedinjenih Država i Evrope mi slušamo da je Kosovo – eto, tobože, opet neki posebni slučaj. U čemu se to, po mišljenju naših kolega, sastoji njegova posebnost? Ispostavlja se u tome što je tokom konflikta na Kosovu bilo mnogo ljudskih žrtava.

---

Od istih tih Sjedinjenih Država i Evrope mi slušamo da je Kosovo – eto, tobože, opet neki posebni slučaj. U čemu se to, po mišljenju naših kolega, sastoji njegova posebnost?

---

A šta je to – juristički pravni argument, šta li? U odluci Međunarodnog suda tim povodom uopšte ništa nije rečeno. I potom, znate, to čak više nisu dvojni standardi. To je neki začuđujući primitivni i pravolinijski cinizam. Pa ne može se sve tako grubo podvoditi pod svoje interesе, jedan i isti predmet danas nazivati belim, a sutra – crnim. Izlazi da svaki konflikt treba dovoditi do ljudskih žrtava, šta li?

Reći će neposredno: da mesne snage samoodbrane Krima na vreme nisu uzele situaciju pod kontrolu, tamo su takođe mogle biti žrtve. I slava Bogu što se to nije desilo! Na Krimu nije bilo ni jednog oružanog sukoba i nije bilo ljudskih žrtava. Šta vi mislite, zašto? Odgovor je jednostavan: zato što je protiv naroda i njegove

volje ratovati teško ili praktično nemoguće. I u vezi s tim hoću da se zahvalim ukrajinskim vojnicima, a to nije mali kontingent – 22 hiljade ljudi s punim naoružanjem. Hoću da se zahvalim tim vojnicima Ukrajine koji nisu pošli na krvoproljeće i nisu sebe isprljali krvlju.

U vezi s tim, naravno, javljaju se i druge misli. Nama govore o nekoj ruskoj intervenciji na Krimu, o agresiji. Neobično je to slušati. Nešto se ne sećam iz istorije ni jednog slučaja da bi intervencija prolazila bez jednog jedinog pucnja i bez ljudskih žrtava.

Poštovane kolege! U situaciji oko Ukrajine kao u ogledalu se odrazilo to što se događa sada, i što je proizlazilo tokom poslednjih desetleća u svetu. Posle nestanka bipolarnog sistema na planeti nema više stabilnosti. Ključni i međunarodni instituti se ne učvršćuju, već često, nažalost, degradiraju. Naši zapadni partneri na čelu sa Sjedinjenim Američkim Državama radije se u svojoj međunarodnoj politici rukovode ne međunarodnim pravom, već pravom jakog. Oni su poverovali u svoju izabranost i izuzetnost, u to da im je dozvoljeno da rešavaju sudbinu sveta, da u pravu mogu biti uvek samo oni. Oni deluju onako kako im padne na pamet: čas ovde, čas onde primenjuju silu protiv suverenih država, postrojavaju koalicije po principu „ko nije s nama, taj je protiv nas“. Da bi agresiji dali privid zakonitosti, izbijaju neophodne rezolucije iz međunarodnih organizacija, a ako to iz nekih razloga ne uspeva, potpuno ignoriraju Savet bezbednosti OUN-a, i OUN u celini.

Tako je bilo u Jugoslaviji, mi to dobro pamtim, 1999. godine. Teško je bilo u to poverovati, očima svojim nisam verovao, ali krajem XX veka po jednoj od evropskih prestonica – po Beogradu, tokom nekoliko nedelja nanošeni su raketno-bombaški udari, a potom je usledila prava intervencija. Šta, zar je postojala rezolucija Saveta bezbednosti o tom pitanju, koja je dozvoljavala takva delovanja? Ni slučajno. A potom su usledili i Avganistan, i Irak, i otvorena narušavanja rezolucije SB OUN-a o Libiji, kada su, umesto obezbeđenja takozvane zone zabranjenih letova, takođe počela bombardovanja.

---

Posle nestanka bipolarnog sistema na planeti nema više stabilnosti.

---

Ključni i međunarodni instituti se ne učvršćuju, već često, nažalost, degradiraju. Naši zapadni partneri na čelu sa Sjedinjenim Američkim Državama radije se u svojoj međunarodnoj politici rukovode ne međunarodnim pravom, već pravom jakog.

---

Bio je i čitav niz upravljenih „obojenih“ revolucija. Razumljivo da su ljudi u tim zemljama gde su bili ti događaji umorni od tiranije, od bede, od odsustva perspektiva, ali ta su se osećanja jednostavno

---

Bio je i čitav niz upravljenih „obojenih“ revolucija. Razumljivo da su ljudi u tim zemljama gde su bili ti događaji umorni od tiranije, od bede, od odsustva perspektiva, ali ta su se osećanja jednostavno cinično koristila.

---

cinično koristila. Tim zemljama su nametani standardi koji nikako nisu odgovarali ni načinu njihovog života, ni tradicijama, ni kulturi tih naroda. Kao rezultat, umesto demokratije i slobode – haos, provale nasilja, niz prevrata. „Arapsko proleće“ je zamenila „arapska zima“.

Sličan scenario je bio realizovan i u Ukrajini. 2004. godine – da bi progurali potrebnog kandidata na predsedničkim izborima, izmislili su nekakav treći krug, koji nije bio predviđen zakonom. Prosto absurd i izrugivanje nad ustavom. A sada su bacili na posao ranije pripremljenu, dobro opremljenu armiju bojovnika.

Mi shvatamo šta se dešava, shvatamo da su ta dejstva bila usmerena i protiv Ukrajine, i Rusije, i protiv integracije na evroazijskom prostoru. I to u vreme kada je Rusija najiskrenije težila ka dijalogu sa našim kolegama na Zapadu. Mi stalno predlažemo saradnju po svim ključnim pitanjima, hoćemo da učvršćujemo nivo poverenja, hoćemo da naši odnosi budu ravnopravni, otvoreni i pošteni. Ali nismo videli susretne korake.

Naprotiv, više puta su nas obmanjivali, donosili odluke iza naših leđa, stavljali pred svršen čin. Tako je bilo i sa širenjem NATO-a na Istok, sa razmeštanjem vojne infrastrukture na našim

---

Sličan scenario je bio realizovan i u Ukrajini. 2004. godine – da bi progurali potrebnog kandidata na predsedničkim izborima, izmislili su nekakav treći krug, koji nije bio predviđen zakonom. Prosto absurd i izrugivanje nad ustavom.

---

granicama. Nama su sve vreme jedno te isto tvrdili: „Ali, vas se to ne tiče“. Lako je reći, ne tiče se.

Tako je bilo i sa razvijanjem sistema protivraketne odbrane. Bez obzira na sve naše bojazni, mašina ide, kreće se. Tako je bilo s beskonačnim odugovlačenjem pregovora o viznim problemima, s obećanjima časne konkurenčije i slobodnog dostupa na globalna tržišta.

Nama danas prete sankcijama, ali mi i tako živimo u uslovima niza ograničenja, čak sasvim bitnih za nas, za našu ekonomiju, za našu zemlju. Naprimer, još u periodu „hladnog rata“ SAD, a zatim i druge zemlje su zabranile da se u SSSR-u prodaje veliki spisak tehnologija i opreme, sastavivši

takozvane KOKOM-ovske spiskove. Danas su oni formalno ukinuti, ali samo formalno, mnoge zabrane su i dalje na snazi.

Jednom reči, imamo sve osnove da tvrdimo da se znamenita politika obuzdavanja Rusije, koja je provođena i u XVIII, i u XIX, i u XX veku, nastavlja i danas. Nas stalno pokušavaju da sateraju u neki ugao zato što mi imamo nezavisnu poziciju, za to što je branimo, za to što stvari nazivamo svojim imenima i nismo licemerni. Ali sve ima svoje granice. I, u slučaju s Ukrajinom naši zapadni partneri su prešli crtlu, ponašali su se grubo, neodgovorno i neprofesionalno.

---

Ali sve ima svoje granice. I, u slučaju s Ukrajinom naši zapadni partneri su prešli crtlu, ponašali su se grubo, neodgovorno i neprofesionalno.

---

Pa oni su odlično znali da i u Ukrajini i na Krimu žive milioni Rusa. Koliko je potrebno izgubiti političku pronicljivost i osećaj mere da ne bi mogli predvideti sve posledice svojih delovanja. Rusija se našla na granici, od koje više nije mogla odstupiti. Ako do oslonca sabijate oprugu, ona će se nekada svom snagom otvoriti. Treba to pamtitи uvek.

Danas je neophodno prekinuti histeriju, odustati od retorike „hladnog rata“ i priznati očevidnu stvar: Rusija je samostalni, aktivni učesnik međunarodnog života, ona, kao i druge zemlje, ima svoje nacionalne interese koje treba imati u vidu i uvažavati.

---

Rusija se našla na granici, od koje više nije mogla odstupiti. Ako do oslonca sabijate oprugu, ona će se nekada svom snagom otvoriti. Treba to pamtitи uvek.

---

Pri tom, mi se sa zahvalnošću odnosimo prema svima koji su s razumevanjem pristupili našim koracima na Krimu, zahvalni smo narodu Kine, čije je rukovodstvo razmatralo i razmatra situaciju oko Ukrajine i Krima u svoj njenoj istorijskoj i političkoj punoći, visoko cenimo uzdržanost i objektivnost Indije.

Danas hoću da se obratim i narodu Sjedinjenih Američkih Država, ljudima koji se od vremena osnivanja te države, donošenja Deklaracije nezavisnosti, ponose time da je sloboda za njih iznad svega. Zar težnja žitelja Krima ka slobodnom izboru svoje sudsbine nije ista takva vrednost? Razumejte nas.

Verujem da će me razumeti i Evropljani, i pre svega Nemci. Podsetiću da su u toku političkih konsultacija o ujedinjenju SRN i DRN na, blago rečeno, ekspertskoj, ali vrlo visokoj ravni

predstavnici ni iz daleka svih zemalja, koje jesu i koje su tada bile saveznici Nemačke, podržali samu ideju ujedinjenja. A naša zemlja, naprotiv, jednoznačno je podržala iskreno, nezadrživo stremljenje Nemaca ka nacionalnom jedinstvu. Uveren sam da vi to niste

---

Što se tiče Krima, on je bio i ostaće i ruski, i ukrajinski, i krimsko-tatarski.

Ponoviću, on će biti, kao što je i bilo vekovima, rodni dom za pripadnike svih naroda koji tamo žive. Ali, on nikada neće biti banderovski!

---

zaboravili, i smatram da će građani Nemačke takođe podržati stremljenje ruskog sveta, istorijske Rusije ka obnovi jedinstva.

Ja se obraćam i narodu Ukrajine. Najiskrenije hoću da nas razumete: mi ni u kom slučaju nećemo da vam nanesemo štetu, da povredimo vaša nacionalna osećanja. Mi smo uvek poštivali teritorijalnu celovitost ukrajinske države, za razliku, uostalom, od tih koji su prineli jedinstvo Ukrajine na žrtvu svojim političkim ambicijama. Oni se razmeću lozinkama o velikoj

Ukrajini, ali upravo oni su učinili sve da raskole zemlju. Današnji građanski sukob je u celini na njihovoj savesti. Hoću da me čujete, dragi prijatelji. Ne verujte tim koji vas plaše Rusijom, viču o tome da za Krimom slede drugi regioni. Mi nećemo podelu Ukrajine, nama to ne treba. Što se tiče Krima, on je bio i ostaće i ruski, i ukrajinski, i krimsko-tatarski.

Ponoviću, on će biti, kao što je i bilo vekovima, rodni dom za pripadnike svih naroda koji tamo žive. Ali, on nikada neće biti banderovski!

---

Podsetiću da su se takođe u Kijevu već čule izjave o skorom stupanju Ukrajine u NATO. Šta bi značila ta perspektiva za Krim i Sevastopolj?

---

Krim – to je naše zajedničko dobro i najvažniji faktor stabilnosti u regionu. I ta strateška teritorija treba da se nalazi pod jakim, postojanim suverenitetom, koji po današnjem stanju može biti samo ruski. Inače, dragi prijatelji (obraćam se i Ukrajini, i Rusiji), mi i jedni i drugi – i Rusi, i Ukrajinci – možemo izgubiti Krim, u nedalekoj istorijskoj perspektivi. Zamislite se, molim, nad tim rečima.

Podsetiću da su se takođe u Kijevu već čule izjave o skorom stupanju Ukrajine u NATO. Šta bi značila ta perspektiva za Krim i Sevastopolj? To da bi se u gradu ruske vojničke slave pojavila NATO-ovska flota, da bi ponikla pretnja za sav jug Rusije – ne neka efemerna, već sasvim konkretna. Sve što bi realno moglo da se desi, to bi se sve i dogodilo da nije bilo izbora Krimljana. Hvala im za to.

Usput govoreći, mi nismo protiv saradnje s NATO-om, uopšte ne. Mi smo protiv toga da vojna alijansa, NATO, ostaje uz sve unutrašnje procese vojna organizacija, mi smo protiv toga da vojna organizacija gazduje oko naše ograde, neposredno pred našim domom ili na našim istorijskim teritorijama. Ja sebi prosto ne mogu pojmiti da čemo mi putovati u Sevastopolj u goste ka NATO-ovskim mornarima. Oni su, usput govoreći, većinom odlični momci, ali ipak bolje je da oni nama dolaze u goste u Sevastopolj nego mi njima.

Reći će otvoreno, nas boli duša za sve što se sada događa u Ukrajini, što stradaju ljudi, što ne znaju kako živeti danas i šta će biti sutra. I naša uz nemirenost je razumljiva, ta mi nismo prosto bliski susedi, mi smo faktički, kako sam već mnogo puta govorio, jedan narod. Kijev je – majka gradova ruskih. Drevna Rusija – to je naš zajednički izvor, mi svejedno ne možemo jedni bez drugih.

Hoću da kažem još nešto. U Ukrajini žive i živeće milioni Rusa, ruskojezičkih građana, i Rusija će uvek štititi njihove interese političkim, diplomatskim, pravnim sredstvima. Međutim, pre svega sama Ukrajina treba da bude zainteresovana za to da prava i interesi tih ljudi budu garantovani. U tom je zalog stabilnosti ukrajinske državnosti i teritorijalne celovitosti zemlje.

Mi želimo prijateljstvo s Ukrajinom, želimo da ona bude jaka, suverena, samodovoljna država. Pa za nas je Ukrajina jedan od vodećih partnera, mi imamo mnoštvo zajedničkih projekata, i, bez obzira na sve, ja verujem u njihov uspeh. I glavno: mi želimo da na zemlju Ukrajine dođu mir i saglasnost, i zajedno s drugim zemljama spremni smo da u tome na sve načine učestvujemo i pomognemo. Ali, ponoviću: jedino sami građani Ukrajine mogu da uvedu red u sopstvenom domu.

Poštovani žitelji Krima i grada Sevastopolja! Sva Rusija se oduševljavala vašom hrabrošću, dostojanstvom i smelošću jer ste upravo vi rešili sudbinu Krima. Ovih dana mi smo bili bliski kao nikada, podržavali smo jedni druge. To su bila iskrena osećanja solidarnosti. Upravo u ovakvim prelomnim istorijskim momentima proverava se zrelost i snaga duha nacije. I narod Rusije je pokazao

---

Reći će otvoreno, nas boli duša za sve što se sada događa u Ukrajini, što stradaju ljudi, što ne znaju kako živeti danas i šta će biti sutra. I naša uz nemirenost je razumljiva, ta mi nismo prosto bliski susedi, mi smo faktički, kako sam već mnogo puta govorio, jedan narod.

---

---

Kijev je – majka gradova ruskih. Drevna Rusija – to je naš zajednički izvor, mi svejedno ne možemo jedni bez drugih.

---

takvu zrelost i takvu snagu, svojom jedinstvenošću podržao je sunarodnike.

Čvrstina vanjskopolitičke pozicije Rusije osnivala se na volji miliona ljudi, na opštenacionalnom jedinstvu, na podršci vodećih političkih i društvenih snaga. Hoću da se zahvalim svima za to patriotsko raspoloženje. Svima bez izuzetka. Ali, nama je važno da i ubuduće sačuvamo istu takvu konsolidaciju da bismo rešavali zadatke koji stoje pred Rusijom.

Mi ćemo se otvoreno sudsiti i s vanjskim suprotstavljanjem, ali dužni smo da za sebe odlučimo da li smo spremni da dosledno branimo svoje nacionalne interese ili ćemo ih večno predavati, odstupajući neznano kuda. Neki zapadni političari nas već plaše

---

Mi ćemo se otvoreno sudsiti i s vanjskim suprotstavljanjem, ali dužni smo da za sebe odlučimo da li smo spremni da dosledno branimo svoje nacionalne interese ili ćemo ih večno predavati, odstupajući neznano kuda.

---

ne samo sankcijama, već i perspektivom zaoštravanja unutrašnjih problema. Voleo bih da znam šta oni imaju u vidu: dejstva neke pete kolone – raznih „nacionalizdajnika“ ili računaju da mogu pogoršati socijalno-ekonomsko stanje Rusije i samim tim isprovocirati nezadovoljstvo ljudi? Takve izjave vidim kao neodgovorne i otvoreno agresivne i na to ćemo reagovati na odgovarajući način. Pri tom mi sami nikada nećemo težiti ka konfrontaciji s našim partnerima ni na Istoku, ni na Zapadu, naprotiv, činićemo sve neophodno da

gradimo civilizovane dobrosusedske odnose, kao što i treba u savremenom svetu.

Poštovane kolege!

Razumem Krimljane, koji su postavili pitanje na referendumu krajnje otvoreno i jasno: hoće li Krim biti s Ukrajinom ili s Rusijom? I može se sa uverenošću reći da su se rukovodstvo Krima i Sevastopolja, poslanici zakonodavnih organa vlasti, formulišući pitanje referenduma, uzdigli iznad grupnih i političkih interesa i u središte postavili isključivo izvorne interese ljudi. Svaka druga varijanta plebiscita, ma kako ona privlačno izgledala na prvi pogled, zbog istorijskih, demografskih, političkih i ekonomskih osobenosti te teritorije bila bi prelazna, privremena i krhka, neizbežno bi dovela do daljeg zaoštravanja situacije oko Krima i na najpogubniji način se odrazila na život ljudi. Krimljani su postavili pitanje oštro,

beskompromisno, bez ikakvih polutonova. Referendum je bio proveden otvoreno i pošteno, i ljudi na Krimu su jasno, ubedljivo izrazili svoju volju: oni hoće da budu s Rusijom.

Rusiji takođe predstoji da donese složene odluke, imajući u vidu svu celokupnost i unutrašnjih i vanjskih faktora. Pa kakvo je sada mišljenje ljudi u Rusiji? Ovde, kao i u bilo kom demokratskom društvu, postoje razne tačke posmatranja, ali pozicija apsolutne – hoću to da istaknem – apsolutne većine građana takođe je očevidna.

Vi znate poslednja sociološka ispitivanja, koja su provedena u Rusiji doslovno ovih dana: približno 95 procenata građana smatraju da je Rusija dužna da štiti interes Rusa i pripadnika drugih nacionalnosti, koji žive na Krimu. Devedeset pet procenata! A više od 83 procenta smatra da je Rusija dužna da to radi čak i ako takva pozicija usloži naše odnose s nekim državama. Osamdeset šest procenata građana naše zemlje su ubeđeni da je Krim sve do sada ruska teritorija, ruska zemlja. A skoro – evo vrlo važna cifra, ona apsolutno korelira s tim što je bilo na Krimu na referendumu – skoro 92 procenta je za prisajedinjenje Krima Rusiji.

Na taj način, i ogromna većina žitelja Krima, i apsolutna većina građana Ruske Federacije podržava ponovno ujedinjenje Republike Krim i grada Sevastopolja s Ruskom Federacijom.

Stvar je u političkoj odluci same Rusije. A ona može biti zasnovana samo na volji naroda, zato što je samo narod izvor svake vlasti.

Poštovani članovi Saveta Federacije! Poštovani poslanici državne Dume! Građani Rusije, žitelji Krima i Sevastopolja! Danas, oslanjajući se na rezultate referenduma, koji je održan na Krimu, oslanjajući se na volju naroda, iznosim pred Federalnu skupštinu i molim da se razmotri Ustavni zakon o prijemu u sastav Rusije dva nova subjekta Federacije: Republike Krim i grada Sevastopolja, a takođe i da se ratifikuje za potpis pripremljeni Ugovor o ulasku Republike Krim i grada Sevastopolja u Ruskiju Federaciju. Ne sumnjam u vašu podršku!

Preveo s ruskog: Branimir Kuljanin

Banja Luka, 31. mart 2014. god.

---

Vi znate poslednja sociološka ispitivanja, koja su provedena u Rusiji doslovno ovih dana: približno 95 procenata građana smatraju da je Rusija dužna da štiti interes Rusa i pripadnika drugih nacionalnosti, koji žive na Krimu.

---

---

Osamdeset šest procenata građana naše zemlje su ubeđeni da je Krim sve do sada ruska teritorija, ruska zemlja.

---



Natalija Naročnickaja

# Američki "Istraživački centri" oči, uši i savest Amerike

---

Uprkos činjenici da danas u svetu postoji više od četiri hiljade analitičkih centara, koji uglavnom oponašaju američke „trustove mozgova“, američki „Think Tanks“ su i danas svojevrstan fenomen. Termin „Think Tanks“ – „rezervoar ideja“, koji se najčešće prevodi kao „trust mozgova“, nastao je za vreme Drugog svetskog rata i značio je zaštićeni prostor u kome su se okupljali civilni i vojni stručnjaci i diskutovali na određenu temu. Dok filijale Fondacije

Karnegi, Fondacije „Heritage“ i Brukingškog instituta u drugim zemljama uče lokalne elite kako na nacionalnu politiku treba gledati kroz prizmu „globalnog pristupa“, trustovi mozgova SAD rade isključivo u interesu Amerike. Specifičnost američkih „Think Tanks“ ne ogleda se čak ni u njihovoј direktnoj vezi, saradnji i razmeni kadrova sa Kongresom, Stejt departmentom, CIA-om i drugim agencijama za prikupljanje informacija. Za ove „univerzitete bez studenata“, kako su ih još zvali pre rata, „studenti“ su i vlade i „političke klase“ u celini.

Oni su suština, moćni ideološki i politički „cement“ američkog establišmenta, njegova kičma i intelektualni potencijal.

---

Termin „Think Tanks“ – „rezervoar ideja“, koji se najčešće prevodi kao „trust mozgova“, nastao je za vreme Drugog svetskog rata i značio je zaštićeni prostor u kome su se okupljali civilni i vojni stručnjaci i diskutovali na određenu temu.

---

Kao moćni generatori ideologije, oni suptilno i na indirektnačin stvaraju ideološke aksiome svesti za posvećene i stereotipe za diletante, a njihova široka međunarodna aktivnost dopunjuje rad američke diplomatijske i ideološke špijunaže. Upravo oni i

---

Kao moći generatori ideologije, oni suptilno i na indirektnačin stvaraju ideološke aksiome svesti za posvećene i stereotipe za diletante, a njihova široka međunarodna aktivnost dopunjuje rad američke diplomatijske i ideološke špijunaže.

---

čine krvotok, cirkulatorni sistem komunikacije među elitama, kroz koji teče „istinsko znanje“, dok mediji virtuozno izjednačavaju interes SAD sa moralno-etičkim kanonima univerzuma i obrađuju višemilionski „demos“, naivno uverenu svoju navodnu „kratiju“. Primer za to je Savet za spoljne odnose (*Council on Foreign Relations – CFR*) – sveto mesto establišmenta istočne obale Severne Amerike. Mnogi stručnjaci smatraju da je, kao centar za donošenje odluka, Savet za spoljne odnose hijerarhijski iznad administracije SAD. Američki Savet za spoljne odnose (u daljem tekstu SSO) bio je osmišljen još 1916. godine, u prelomnom trenutku promene međunarodne politike. Ulazak Amerike na evropsku i svetsku arenu bio je izazov tradicionalnim pojmovima nacionalnih interesa i suvereniteta, ikontrasta, po rečima H. Kisindžera, svojom „univerzalnom, fundamentalnom harmonijom, za sada skrivenom od čovečanstva“. Vilsonijanski koncept je kalvinistički

---

Primer za to je Savet za spoljne odnose (*Council on Foreign Relations – CFR*) – sveto mesto establišmenta istočne obale Severne Amerike. Mnogi stručnjaci smatraju da je, kao centar za donošenje odluka, Savet za spoljne odnose hijerarhijski iznad administracije SAD.

---

žar „instrumenta Boga“ anglosaksonskih puritanaca, doktrinu „nacije-spasitelja“ (*redeemer nation*) i „božanskog predopredeljenja“ (*Manifest Destiny*) spojio sa liberalnim nasleđem. Natpis na velikom državnom pečatu Sjedinjenih Američkih Država „*Novus Ordo Seclorum*“ – „novi svetski poredak“, iz mističnog zadatka počeo je da se pretvara u realnost. „Realpolitik“ nije nestala, samo je podlegla „teologizaciji“ – identifikaciji sopstvenih interesa sa moralno-etičkim kanonima univerzuma. Ideologizacija spoljne politike SAD vilsonijanskog tipa mogla se u potpunosti takmičiti

sa lenjinskim principima spoljne politike. Ne zaštita nacionalnih interesa, već dostizanje nekakvog globalnog cilja – to je ono što je isticano kao osnovni cilj na svetskoj sceni.

Početkom XX veka u SAD se već formirao moći centar finansijskih interesa, koji je čvrstim ekonomskim, političkim,

kulturnim vezama bio povezan sa finansijskim grupama evropskih država. Međusobno bliskim krugovima Evrope i Amerike jednako su smetali i bili strani monarhistički i nacionalno-konzervativni temelji evropskih društava, kultura i klasične tradicije međunarodnih odnosa, uspostavljenih Vestfalskim mitem 1648. godine. Ovim krugovima i njihovim predstavnicima ishod rata je bio očigledan, i obećavao je dominantnu poziciju u svetskoj ideologiji i politici, u kombinaciji sa sticanjem globalnih finansijskih instrumenatauticaja. Vilsonijanska ideologija iznadrila je projekat pakta o Ligi naroda i Program od 14 tačaka V. Vilsona.

Idejni tvorci ove nove spoljnopolitičke ideologije – preteće moderne globalističke ideologije – u suštini neovilsonijanstva, u najvećoj meri bili su kadrovi budućeg Saveta za spoljne odnose. Tako SAD izlazi iz svoje „izolacionističke“ doktrine sa univerzalističkim projektom, čiji autor je bio misteriozni alter-ego Vilsona, pukovnik Hauz, ličnost prilično potcenjena od strane istoričara.

Ključ tog projekta je odustajanje od nacionalnih interesa kao osnove politike i negiranje tradicionalne uloge nacionalnih država, osnivanje prve univerzalne međunarodne organizacije – Lige naroda, i internacionalizacija međunarodnih problema. SAD je uspio da zameni ciljeve rata, za koje su Francuzi, Nemci, Englezi i Rusi ginuli na frontovima. Henri Kisindžer predstavlja tu zamenu kao moralnu i političku pobedu Novog sveta nad Starim, imperijalističkim: „Ulaskom Amerike u rat, totalna победа je postala ostvariva u tehničkom smislu, ali njeni ciljevi su malo odgovarali svetskom poretku koji je Evropi stoljećima bio blizak i zbog koga je, verovatno i stupila u rat. Amerika je sa prezicom odbacila koncepciju ravnoteže snaga i proglašila ‘Realpolitik’ amoralnom. Američki kriterijumi međunarodnih odnosa su bili demokratija, kolektivna bezbednost i samoopredeljenje“.

Pukovnik Edvard Hauz je još 1916. godine formirao nezvaničnu grupu eksperata za izradu modela budućeg sveta

---

Međusobno bliskim kru-govima Evrope i Amerike jednako su smetali i bili strani monarhistički i na-cionalno-konzervativni temelji evropskih društava, kultura i klasične tradicije međunarodnih odnosa, uspostavljenih Vestfalskim mitem 1648. godine.

---

---

Pukovnik Edvard Hauz je još 1916. godine formirao nezvaničnu grupu ekspe-rata za izradu modela budućeg sveta i uloge SAD u njemu.

---

i uloge SAD u njemu. Istraživači ističu ogroman uticaj ove sive eminencije, veći od čina koji je imao, a u čije vreme Stejt department SAD dobija ulogu samoposredne instance za realizaciju njegovih ideja i arhive zvanične korespondencije. Važnija, tajna diplomatska prepiska odvijala se neposredno iz njegovog malog stana na 35 Ist-strit. Ambasadori zaraćenih strana obraćali su se njemu kada su hteli da utiču na odluke vlade ili dobiju podršku u gustoj paučini transatlantskih intriga.

Pukovnikove veze su bile veoma raznovrsne i netradicionalne: bankari Vanderlip, Varburg i Šif, braća Alen i Džon Foster Dals, rabin Vajz, novinari i komentatori, eksperti, Balfuri Lojd-Džordž. Poznata kao „*The Inquiry*”, grupa eksperata je faktički rukovodila američkom delegacijom na Versajskoj konferenciji i zajedno sa bankarima, tu, na licu mesta, u Parizu, objavila o formiranju Saveta za spoljne odnose. Međutim, prvo dete ideologije Saveta nailazi na osudu demokratskog establišmenta, čije se raspoloženje podudaralo sa raspoloženjem narodnih masa.

Za vreme diskusije o Versajskom sporazumu i paktu o Ligi naroda 1919. godine, američki Senat se veoma zainteresovao za zakulisnu stranu formiranja pozicije SAD u ratu i poreklu vilsonijanske koncepcije posleratnog mira pod pokroviteljstvom nadnacionalnog organa, koja je po mišljenju Senata podrivala suverenitet kao osnovu međunarodnog prava. Veoma je interesantno slušanje Bernarda Baruha, koje je organizovao predsednik Komiteta za spoljne poslove Senata, a koji nikako nije uspevao da dobije jasan odgovor na naivno pitanje da li je moguće zaštititi interes SAD u uslovima primata međunarodne organizacije. „Povećenom” Baruhu nije bilo ni na kraj pameti da uputi poštelog „rodoljuba” Bora u suštinski nove političke i finansijske mehanizme zaštite interesa, samo je značajno ponavlja: „Prepostavljam, senatore, da ćemo uspeti”. Uloge Varburga, J. Šifa, Morgana, Vanderlipa u pripremi posleratnog uređenja i idejnih postulata prvog projekta „jednog sveta”, bile su predmet kontroverzne istrage u američkom Kongresu, uz nemirenjem činjenicom da su sa tekstrom

---

Pukovnikove veze su bile veoma raznovrsne i netradicionalne: bankari Vanderlip, Varburg i Šif, braća Alen i Džon Foster Dals, rabin Vajz, novinari i komentatori, eksperti, Balfuri Lojd-Džordž. Poznata kao „*The Inquiry*”, grupa eksperata je faktički rukovodila američkom delegacijom na Versajskoj konferenciji i zajedno sa bankarima, tu, na licu mesta, u Parizu, objavila o formiranju Saveta za spoljne odnose.

---

resantno slušanje Bernarda Baruha, koje je organizovao predsednik Komiteta za spoljne poslove Senata, a koji nikako nije uspevao da dobije jasan odgovor na naivno pitanje da li je moguće zaštititi interes SAD u uslovima primata međunarodne organizacije. „Povećenom” Baruhu nije bilo ni na kraj pameti da uputi poštelog „rodoljuba” Bora u suštinski nove političke i finansijske mehanizme zaštite interesa, samo je značajno ponavlja: „Prepostavljam, senatore, da ćemo uspeti”. Uloge Varburga, J. Šifa, Morgana, Vanderlipa u pripremi posleratnog uređenja i idejnih postulata prvog projekta „jednog sveta”, bile su predmet kontroverzne istrage u američkom Kongresu, uz nemirenjem činjenicom da su sa tekstrom

Pariske konferencije, posebno tekstrom Pakta o Ligi naroda, pre bili upoznati bankari nego zvanični diplomatski predstavnici u Parizu. Komitet za spoljne poslove je otkrio da su sve do 1917. godine američki bankari ne samo blokirali ulazak u rat i odbijali zahteve Rusije za kreditiranje naoružavanja, već i tipovali na pobedu Nemačke, što i nije predstavljalo iznenadenje posle saznanja da je nemačka grana stabla Varburga posedovala osnovni paket akcija *Hamburg American and German Lloyd Steamship*, kao i banaka, koje su finansirale nemačku brodogradnju i vojnu flotu. J. Šif, koji je bio oženjen njihovom rođakom, formirao je u SAD „Američki komitet za pitanja neutralnosti“, koji preuzima na sebe obavezu „uspostavljanja mira sa pobednicom Nemačkom“. U toku diskusije postaje jasno da isti ti ljudi i isti autori prvi promovišu nove ideje, optužujući „evropske reaktivne elemente“ za izbijanje svetskog rata. Konačan rezultat toga je da američki Senat odbija da ratifikuje Versajski sporazum i pridruži se Ligi naroda.

Opisana ideologija međunarodnih odnosa i pravdanje američke uloge u njima bili su prvi proizvod rada Saveta. Zbog pozicije Kongresa SAD-a, u kome su većinu predstavljali „rodoljubi“, američka spoljna politika je na duži period bila u rukama konzervativaca-izolacionista, pod parolom „što dalje od Evrope“. Bilo je potrebno uložiti prilične napore na jačanju određenih krugova u SAD, koji bi mogli sprovesti liniju Hauz-Vilson, i potrošiti ceo XX vek na realizaciju njihove univerzalističke ideje.

Po priznanju direktora odeljenja za politiku i planiranje Stejt departmenta, Ričarda Hasa, upravo je Savet za spoljne odnose u periodu izolacionizma „pomogao da se očuva i podrži spremnost za globalno angažovanje neke posvećene zajednice“ u SAD-u i „da se održi svetlucavi plamičak mondijalizma“ u periodu između odbijanja ulaska u Ligu naroda i početka Drugog svetskog rata. U tom periodu Savet se integriše sa američkim „Institutom za međunarodne odnose“. Na naslovnoj strani godišnjaka „Političkog priručnika sveta“ („Political Handbook of the World“), Savet je sebe proglašio neprofitnim, nepoličkim,

---

Komitet za spoljne poslove je otkrio da su sve do 1917. godine američki bankari ne samo blokirali ulazak u rat i odbijali zahteve Rusije za kreditiranje naoružavanja, već i tipovali na pobedu Nemačke, što i nije predstavljalo iznenadenje posle saznanja da je nemačka grana stabla Varburga posedovala osnovni paket akcija *Hamburg American and German Lloyd Steamship*, kao i banaka, koje su finansirale nemačku brodogradnju i vojnu flotu.

nepartijskim naučnoistraživačkim društvom, koje stalno diskutuje i razmatra političke, ekonomске i finansijske probleme Amerike iz međunarodne perspektive. Ovu organizaciju „predstavlja grupa ljudi, od kojih mnogi imaju ogromno iskustvo u međunarodnim

---

Međutim, rukovodeći sastav, tematika i, na kraju krajeva, materijali sa zatvorenih sednica, svedoče da je ovo društvo tesno povezano sa finansijskim grupacijama u SAD, Morganima i Rokfelerima, i ima direktnu vezu sa Stejt departmentom.

---

odnosima, i koji žele da kroz naučni i nepristrasni istraživački rad pomognu razvoj razumne spoljne politike SAD“. Međutim, rukovodeći sastav, tematika i, na kraju krajeva, materijali sa zatvorenih sednica, svedoče da je ovo društvo tesno povezano sa finansijskim grupacijama u SAD, Morganima i Rokfelerima, i ima direktnu vezu sa Stejt departmentom.

Krajem 30-ih godina prošlog veka uloga Saveta i njegov kredibilitet vodeće naučnoistraživačke organizacije SAD za međunarodne studije, vremenom je ciljano istaknut za vreme učešća na međunarodnom kongresu naučnih društava, organizovanom od strane Lige naroda u Londonu 1939. godine. Njegova uloga programera spoljne politike SAD, kao ni veza sa Stejt departmentom nikada nisu javno objavljeni, mada se mogu sa sigurnošću dokazati još iz predratnog perioda. Osim toga, programi Saveta su mnogo puta korišćeni kao osnova za pripremu zvaničnih spoljнополитичких dokumenata, a u nekim slučajevima su bili identični. Ovo se ne odnosi samo na američke, nego i spoljne politike drugih zemalja, čija je orijentacija bila veoma značajna za vojnopolitičke planove SAD u Evropi.

Njegova uloga programera spoljne politike SAD, kao ni veza sa Stejt departmentom nikada nisu javno objavljeni, mada se mogu sa sigurnošću dokazati još iz predratnog perioda. Osim toga, programi Saveta su mnogo puta korišćeni kao osnova za pripremu zvaničnih spoljнополитичких dokumenata, a u nekim slučajevima su bili identični.

---

Iz predratne prošlosti Saveta možemo navesti bezbroj drugih upečatljivih primera: predsednici Saveta bili su Norman H. Dejvis, u prošlosti zamenik državnog sekretara SAD, Džon Dejvis koji je 1924. godine bio ambasador SAD u Engleskoj i kandidat Demokratske stranke za predsednika SAD (sve do 40-ih godina bio je član redakcije časopisa „*Foreign Affairs*“), Oven Jang – autor Jangovog plana kojim se regulišu nemačke ratne reparacije, predsednik „General Electric“, Isaija Boumen,

član Saveta, u prošlosti savetnik predsednika Vudroa Vilsona, kao bliski saradnik pukovnika Hauza i član jedne od glavnih grupa (teritorijalne), sredinom 40-ih godina bavio se planiranjem

budućnosti Evrope posle „nacističko-boljševičkog rata“. Bio je u sastavu američke delegacije u Dambarton Oksu. H. F. Armstrong je bio predsednik Saveta za vreme Drugog svetskog rata i glavni urednik „*Foreign Affairs*“ sve do sredine 70-ih godina prošlog veka. Kada je spoljna politika u pitanju, sve pomenute ličnosti su nedvosmisleno zauzimale neprijateljsku poziciju prema Rusiji, sve do 22. juna 1941. godine.

U periodu pred sam početak Drugog svetskog rata, rad Saveta se može okarakterisati kao kombinacija analitičko-konceptualne obrade pitanja od strateškog karaktera za sve aspekte uloge Amerike u svetu i formulacije spoljnopolitičkih programa i dokumenata sa konkretnim diplomatskim radom sa saveznicima i suparnicima, i vezom sa predstvincima opozicionih i emigrantskih grupa iz drugih zemalja. I pre rata rad Saveta se nije sastojao samo u pripremi najvažnijih strateških procena i procena međunarodne situacije, nego i u upućivanju materijala na razmatranje Stejt departmentu. Savet je i dalje bio tesno povezan sa engleskim kraljevskim Institutom za međunarodne odnose u Londonu („*Chatham House*“), koji je svoje rade slao Savetu.

---

Sednicama Saveta, čiji se rad po pravilu veoma intenzivirao u periodima kada su se nagoveštavala ili pripremala ozbiljna geopolitička pomeranja, uvek su prisustvovali i učestvovali u njegovom radu predstavnici opozicionih ili emigrantskih elita zemalja ili teritorija koje su imale značaj za SAD, a u kojima SAD nije imao uticaj. Sovjetske specijalne i „analitičke“ službe zainteresovale su se radom Saveta posle smene rukovodstva NKID (Narodni komesarijat za inostrane poslove – državni organ SSSR odgovoran za spoljnu politiku u periodu 1917–1946, prim. prev.). M. Litvinov, tadašnji narodni komesar za inostrane poslove u sovjetskoj vladi, nije bez razloga imao reputaciju anglosaksonskog lobiste. U njegovo vreme se o radu Saveta nigde nije pisalo. Lično M. Litvinov je bio odlično informisan o Savetu i njegovom radu, što nije iznenađujuće, jer je ulazio u sastav grupe „od pet visokih funkcionera boljševika“ koja je 1929. godine boravila u poseti Savetu, a posle koje je Savet dao preporuku vlasti o priznanju SSSR.

---

Sednicama Saveta, čiji se rad po pravilu veoma intenzivirao u periodima kada su se nagoveštavala ili pripremala ozbiljna geopolitička pomeranja, uvek su prisustvovali i učestvovali u njegovom radu predstavnici opozicionih ili emigrantskih elita zemalja ili teritorija koje su imale značaj za SAD, a u kojima SAD nije imao uticaj. Sovjetske specijalne i „analitičke“ službe zainteresovale su se radom Saveta posle smene rukovodstva NKID (Narodni komesarijat za inostrane poslove – državni organ SSSR odgovoran za spoljnu politiku u periodu 1917–1946, prim. prev.). M. Litvinov, tadašnji narodni komesar za inostrane poslove u sovjetskoj vladi, nije bez razloga imao reputaciju anglosaksonskog lobiste. U njegovo vreme se o radu Saveta nigde nije pisalo. Lično M. Litvinov je bio odlično informisan o Savetu i njegovom radu, što nije iznenađujuće, jer je ulazio u sastav grupe „od pet visokih funkcionera boljševika“ koja je 1929. godine boravila u poseti Savetu, a posle koje je Savet dao preporuku vlasti o priznanju SSSR.

Dokumenta o toj poseti još uvek su dobro čuvana tajna, jer su ovi prvi boljševistički kosmopolitski „pioniri“ očigledno obećavali neku ekonomsku i političku strategiju prihvatljivu za SAD.

---

Lično M. Litvinov je bio odlično informisan o Savetu i njegovom radu, što nije iznenađujuće, jer je ulazio u sastav grupe „od pet visokih funkcionera boljševika“ koja je 1929. godine boravila u poseti Savetu, a posle koje je Savet dao preporuku vladu o priznanju SSSR-a.

---

koju su ovi držali pod kontrolom, sa istovremenim priznanjem svih samoproglašenih teritorija. Međutim, kada je 1922. godine boljševička vlast uspela da uspostavi jedinstvo zemlje, SAD je dugo (sve do 1933. god.) odbijao da prizna osnovnu istorijsku teritoriju Rusije u formi SSSR-a.

SAD je priznao SSSR tek nakon posete Savetu za spoljne odnose grupe od pet visokopozicioniranih boljševika i „podnošenja izveštaja“ o budućim planovima, koja se dogodila 1929. Izveštaj o ovoj poseti još uvek ima status „strogo poverljivog“ dokumenta.

Po rečima V. Melori, izvršnog direktora Saveta, ovi delegati su ponudili odgovore „zadovoljavajuće za auditoriju koju su činili američki bankari, ali koji ih mogu diskreditovati u njihovoј zemlji“. Utvrđeno je da je jedan od njih bio M. Litvinov, čovek sa dugogodišnjim vezama u anglosaksonском svetu, oženjen ćerkom engleskog istoričara, koji je postao narodni komesar za inostrane poslove posle posete SAD.

Kada je nestao osećaj jedinstva sa Novim svetom, SSSR je počeо sumnjičavo da gleda na SAD kao na geopolitičkog suparnika. Obaveštajne i analitičke agencije su do bile nove zadatke. Odmah je bilo utvrđeno da se mnoge veoma važne inicijative u Evropi poklapaju sa zasedanjima Saveta, bez

---

SAD je priznao SSSR tek nakon posete Savetu za spoljne odnose grupe od pet visokopozicioniranih boljševika i „podnošenja izveštaja“ o budućim planovima, koja se dogodila 1929.

---

Litvinov, koji je pisao NKID-u analitičke izveštaje u kojima je ocenjivao američku politiku u celini i opisivao perspektive odnosa sa SSSR-om, doprineo je da se u sovjetskoj predratnoj istoriografiji Amerika uvek karakteriše kao „demokratska“, mnogo „popustljivija“ prema boljševicima. To je zaista i bila istina, a u toj strategiji određenu ulogu odigrao je Savet za spoljne odnose. SAD je u prvim godinama pružao boljševicima popriličnu pomoć u resursima i revolucionarnim kadrovima, paralelno sa učešćem u finansiranju pohoda Antante. Upravo SAD je bio spreman da bez odlaganja prizna boljševike na neznatnom delu teritorije Rusije

obzira što nemaju direktnе formalne veze, a dokumenta i materijali zasedanja pojavljuju se u formi zvaničnih saopštenja i dokumenata međunarodnih i američkih inicijativa. Na primer, „Planovi ekonomske rekonstrukcije Evrope“ i „Hitne posleratne mere pružanja pomoći i obnove u Evropi“, pripremljeni od strane londonskog „Chatham House“ razmotreni su na sednicama Saveta dva meseca pre dolaska u posetu SAD šefa biroa Savezničkog komiteta za posleratnu pomoć, Lejt-Rosa. Kasnije su se ovi materijali pojavili u formi zvaničnog dokumenta Stejt departmenta SAD, koji je M. Litvinovu uručio D. Acheson kao američki predlog sporazuma o posleratnoj pomoći pod nazivom „Administracija Ujedinjenih nacija za pomoć i obnovu“ (UNRA).

Skoro ceo tekst memoranduma „O mirnim ciljevima Norveške“, koji je razmatran na sastancima grupe „Za proučavanje mirnih ciljeva evropskih nacija“ 30. juna 1941, ušao je u zvanični tekst dokumenata koje je norveški ministar inostranih poslova, Trigve Li potpisao 8. maja 1942. u Londonu i uručio ambasadoru Bogomolovu 16. jula 1942, pod nazivom „Projekat osnove posleratne politike Norveške“. U NKID Savet je, s razlogom, okarakterisan kao „kvalifikovana i solidna mesto za razradu, sistematizaciju i pripremu ne samo apstraktnih i perspektivnih problema budućeg posleratnog uređenja, nego i trenutno najznačajnijih međunarodnih operativnih pitanja, od kojih neka mogu veoma uticati na interes Sovjetskog Saveza“.

Od samog početka Drugog svetskog rata, pod rukovodstvom SSO četiri grupe stručnjaka su radile nad temama pod zajedničkim nazivom „Proučavanje interesa Amerike u ratu i miru“ po zadatku Stejt departmenta, a o trošku Fonda Rokfelera. Grupe su tematski bile podeljene na sledeći način: grupa za pitanja naoružavanja, finansijsko-ekonomska, politička i teritorijalna grupa. Drugog juna 1941, tri nedelje pre napada Nemačke na SSSR, odlukom Stejt departmenta, formiran je još jedan odsek sa karakterističnim nazivom – grupa za proučavanje mirnih ciljeva evropskih nacija. Grupa je naglo intenzivirala rad i odštampala na hektografu

---

Od samog početka Drugog svetskog rata, pod rukovodstvom SSO četiri grupe stručnjaka su radile nad temama pod zajedničkim nazivom „Proučavanje interesa Amerike u ratu i miru“ po zadatku Stejt departmenta, a o trošku Fonda Rokfelera.

---

---

Grupe su tematski bile podeljene na sledeći način: grupa za pitanja naoružavanja, finansijsko-ekonomska, politička i teritorijalna grupa.

---

ograničeni tiraž "strogo poverljivih" dokumenata i memorandum posvećenih uređenju Evrope i sveta, sa posebnim osvrtom na teritorije i zemlje koje se graniče sa SSSR-om.

U sastav svih najvažnijih grupa ulazili su H. Armstrong, V. Melori (domaćin tajne posete Litvinova), A. Dals i niz drugih ključnih koordinatora. Posebnu pažnju privlači čitav niz sastanaka koji su bili posvećeni izlaganjima predstavnika emigrantske elite i bivših državnih funkcionera baltičkih država, Litvanije, Latvije i Estonije, zatim Poljske, Mađarske, Norveške, Čehoslovačke, Rumunije, Jugoslavije, Austrije. Tematika sednice i nazivi izveštaja i memorandum posvećeni klasičnim temama realne politike i globalnim interesima SAD, imali su malo zajedničkog sa vilsonijanstvom i Atlantskom poveljom.

Borba sa moćnim Hitlerovim snagama je zahtevala uvlačenje SSSR-a, njegovih materijalnih i ljudskih resursa u rat protiv Nemačke, koju je mogla slomiti samo kontinentalna velesila.

uvlačenje SSSR-a, njegovih materijalnih i ljudskih resursa u rat protiv Nemačke, koju je mogla slomiti samo kontinentalna velesila. Zato se Sovjetski Savez i poziva u ulozi saveznika u borbu protiv zajedničkog neprijatelja. U međuvremenu, 22. avgusta 1941, Savet organizuje sednicu, posvećenu američkoj strategiji u novim uslovima, čiji bi pragmatizam zbulio i Talerana i Makijavelija. Naziv

U međuvremenu, 22. avgusta 1941, Savet organzuje sednicu, posvećenu američkoj strategiji u novim uslovima, čiji bi pragmatizam zbulio i Talerana i Makijavelija. Naziv teme sednice "Američka politika u vezi sa nacističko-boljševičkim ratom" i priložene opcije demonstriraju naličje, koje je bilo u suštinskoj suprotnosti sa retorikom zvaničnih deklaracija i inicijativa upućenih svetskoj javnosti i samom SSSR-u:

"Ako boljševički režim opstane:

- a) Da li će Amerika postati saučesnik Sovjetske Rusije u ratu protiv Hitlera.
- b) Da li Amerika treba da insistira na uspostavljanju ravnoteže između (posleratne) Nemačke i Rusije putem formiranja nezavisnih tampon-država.
- c) U slučaju da Japan napadne dalekoistočnu obalu Rusije, treba li SAD da interveniše.

Ako boljševički režim padne:

- a) Treba li Amerika da pokuša da obnovi boljševizam u Rusiji.

b) Treba li Amerika da, po primeru Hitlera, omogući masovna preseljenja naroda radi formiranja tampon-zone između Nemačke i Rusije.

Ako se posle boljševičkog režima uspostavi režim saradnje sa Nemačkom:

a) Da li Amerika treba da spreči da novi režim uspostavi kontrolu nad Transsibirskom železnicom.

b) Da li Amerika treba da pripremi protivnike tog režima na Dalekom istoku (Kina, Japan)". (izbor N.N.)

Ipak, najinteresantniji deo ove diskusije su njene završne teze:

"Vojnički ishod ovog rata rešiće sudbinu ne samo boljševičkog režima; on će verovatno usloviti ogroman proces pregrupisavanja snaga od Bohemije do Himalaja i Persijskog zaliva. Ponovo se otvaraju stranice istorije, ponovo se precrtaju karte.

Ključ svega je u reorganizaciji Istočne Evrope, u formiranju tampon-zone između Tevtonaca i Slovena. U interesu Amerike je da sve svoje snage usmeri na konstruktivno rešavanje ovog problema, pod uslovom da se želi sprečiti ponavljanje rata".

Razvijajući ovu temu do avgusta 1942, Savet je uložio ogroman trud u sistematizaciju i proučavanje mogućnosti preuređenja posleratne Evrope, prvenstveno njenog istočnog i centralnog dela, i izdao oko 500 "strogog poverljivih" memoranduma, koji su odmah dospeli u ruke sovjetskih službi. U memorandumima je data detaljna analiza svih zemalja i snaga na koje bi se moglo tipovati, upućen je poziv svim vladama u emigraciji ili opozicionim grupama država, koje u tom trenutku još uvek nisu bile pod uticajem SAD, a izveštavanja i diskusije održavale su se u grupi pod nazivom, vrlo svojstvenim Atlantskoj povelji, "grupa za analizu mirnih ciljeva evropskih nacija".

Na sednicama su učestvovali, ponekad izlagali, A. Smetona, bivši predsednik Litvanije, K.R. Pušta, – bivši ministar inostranih poslova Estonije, A. Bilmanis, "opunomoćeni ambasador" Latvije

---

Ključ svega je u reorganizaciji Istočne Evrope, u formiranju tampon-zone između Tevtonaca i Slovena. U interesu Amerike je da sve svoje snage usmeri na konstruktivno rešavanje ovog problema, pod uslovom da se želi sprečiti ponavljanje rata".

---

---

Razvijajući ovu temu do avgusta 1942, Savet je uložio ogroman trud u sistematizaciju i proučavanje mogućnosti preuređenja posleratne Evrope, prvenstveno njenog istočnog i centralnog dela.

---

u SAD, nadvojvoda od Austrije Oto fon Habzburg, A. Granovski, predsednik organizacije za obnovu Ukrajine, L. Dimitrov, predsednik "Makedonske političke organizacije za SAD i Kanadu", predstavnici poljske emigrantske elite, bivši državni funkcioneri

---

Sudeći po svemu, još pre Perl Harbura i zadugo pre završetka rata, lideri američkih poslovnih i političkih krugova su, preko svojih najstručnijih organizacija uplenjenih u vladajuće strukture, aktivno pristupili izradi posleratnog uređenja Evrope sa značajnim političkim i ekonomskim uticajem SAD.

---

Čehoslovačke i Rumunije, O. Jaši, bivši ministar za nacionalne manjine Mađarske i drugi. Predsedavao je ovom najvažnijom grupom lično H.F. Armstrong, a u njen sastav su ulazili A. Dals i V. Melori. „Nacije“ predstavljene u Savetu nisu se podudarale sa državama na zvaničnoj karti Evrope pre Hitlerove agresije, čime se samo potvrđuje da cilj Atlantske povelje nije bio zahtev za poništavanje Hitlerovih osvajačkih pohoda i povratak na stanje ante bellum (pre rata), već da se rat iskoristi za prekrajanje predratnih granica. Upravo ove "tampon" snage istočne i centralne Evrope predstavljače glavni adut SAD za širenje NATO-a 90-ih godina, posle raspada SSSR-a.

Sudeći po svemu, još pre Perl Harbura i zadugo pre završetka rata, lideri američkih poslovnih i političkih krugova su, preko svojih najstručnijih organizacija uplenjenih u vladajuće strukture, aktivno pristupili izradi posleratnog uređenja Evrope sa značajnim političkim i ekonomskim uticajem SAD. Smatra se da je konačna

---

Smatra se da je konačna strateška odluka SAD da "zauvek ostane u Evropi" i integrise ulogu, interes i potencijal Zapadne Evrope u svoju globalnu strategiju kroz promociju evropskih integracija i "ujedinjene Evrope" doneta tek 1946.

---

Molotova sa državnim sekretarom SAD, Brnsom, sovjetska strana izražavala zabrinutost mogućom odlukom SAD "da se zatvori u svoju ljuštu".

Iz tajnih memoranduma Saveta može se zaključiti da su se krugovi, koji su se bavili globalnim strateškim planiranjem mesta

SAD u dolazećem periodu svetske istorije, još pre rata, mnogo pre nego što su tu poziciju zauzeli Stejt department i Kongres, zalađali za stav da je interes SAD u "integrisanju" Evrope u univerzalističke strukture, koje SAD treba da kontroliše i usmerava.

Najvažnija oblast rada Saveta postalo je programiranje javnog mnenja specifičnim metodama – ubacivanje aksioma i klišea u svest naučne i društveno-političke elite kroz svoja izdanja, u kojima je posebno mesto zauzimao časopis „*Foreign Affairs*“. Svoj autoritet časopis nije stekao samo najvišim kvalitetom objavljenih analitičkih materijala i članaka vodećih imena američke političke i politološke zajednice, već i svestranim analizama spoljnopolitičkih koncepcija, doktrina i inicijativa, koje su bile ili postajale spoljnopolitički kurs SAD. Šta je bilo prvo, kokoš ili jaje, teško je reći. Objavljinjem u „*Foreign Affairs*“ novo ime je postajalo autoritet, a analize su privlačile pažnju, jer se smatralo da je to stav velikog dela državnog aparata. Upravo je u ovom časopisu 1947. objavljen anonimni članak, koji je napisao Džordž Kenan, pod nazivom „Povodi za ponašanje Sovjeta“, u kojоj je bila formulisana „Trumanova doktrina“.

Godine 1963. Džordž Kenan je objavio članak pod nazivom „Policentrizam i zapadna politika“, u kome se objašnjavaju prednosti slabljenja vojne histerije protiv SSSR-a i socijalističkog bloka i predlaže stimulisanje postepenog povlačenja istočnoevropskih članova iz Varšavskog pakta formiranjem više jačih samostalnih centara. U skladu sa tom koncepcijom, da bi umanjio nadnacionalnu ulogu i uticaj SSSR-a, SAD je odbijao da vodi dijalog sa blokom u celini i čak je za najhrabrije partnere iz Varšavskog pakta ublažio zakon o trgovini strateškim proizvodima. Ulazak sovjetske vojske u Prag 1968. stopirao je ovu doktrinu.

Slabi i isključivo ideološki komentari povodom obeležavanja godišnjice ovih događaja zaobišli su osnovne razloge sovjetske akcije i njen glavni rezultat kada su u pitanju pozicija SSSR-a i međunarodni odnosi. Znajući da Zapad iščekuje prelazak Praškog „proleća“ u vruće praško „leto“ i spremnost Praga da

---

Šta je bilo prvo, kokoš ili jaje, teško je reći.

---

---

Godine 1963. Džordž Kenan je objavio članak pod nazivom „Policentrizam i zapadna politika“, u kome se objašnjavaju prednosti slabljenja vojne histerije protiv SSSR-a i socijalističkog bloka i predlaže stimulisanje postepenog povlačenja istočnoevropskih članova iz Varšavskog pakta formiranjem više jačih samostalnih centara.

---

izađe iz Varšavskog ugovora, SSSR je pokazao Zapadu odlučnost da, po cenu očiglednog gubitka prestiža u međunarodnoj javnosti i antiruskog raspoloženja u ČSSR, pa i po cenu kršenja međunarodnog prava, učvrsti kontrolu nad svojom geopolitičkom zonom odgovornosti, koju je definisao ne samo Staljin, nego i Čerčil

---

i Ruzvelt, i ne dozvoli raspad vojnostrateškog prostora. Sovjetsko rukovodstvo ih je obavestilo o ovoj akciji i SAD je priznao ovu zonu, za razliku od, recimo, akcije u Avganistanu, koju je shvatio kao širenje komunističke zone i uticaja.

Krajem 60-ih godina na stranicama „Foreign Affairs“ pojavljuje se ime Z. Bžežinskog, koga je iz anonimnosti izvukao Dejvid Rokfeler – osoba koji zauzima veoma značajno mesto u dizajniranju ideje globalizma i njene institucionalizacije. Finansijsko-industrijski magnat, prvi čovek jedne od najvećih banaka, „Čejz Menhetn“, dugi niz godina je obavljao funkciju predsednika Saveta.

---

Krah iluzija o pojedinačnom odvajanju socijalističkih zemalja od SSSR-a doveo je do smirivanja SAD. Vojna akcija u ČSSR imala je sledeće rezultate: potpisivanje 1970. ugovora između Savezne Republike Nemačke i SSSR, a zatim i potpisivanje ugovora između SRN i Čehoslovačke, kojim su ove zemlje priznale „Minhensku zaveru“ nevažećom od samog početka, zatim poseta R. Niksona Moskvi, susret u Vladivostoku, sav paket sporazuma o nuklearnom naoružanju, uključujući njegov osnovni, temeljni, Sporazum o protivraketnoj odbrani iz 1972. i Protokol uz njega iz

1974. Malo je verovatno da bi se uspešno završilo i formiranje OEBS-a bez vojne intervencije, koja je nateralila Zapad da potvrdi u

Završnom aktu Helsinškog sporazuma nepromjenjivost posleratnih granica i realnog stanja, u zamenu za saglasnost SSSR-a na smanjenje naoružanja u Evropi. Iste ciljeve je imao i SAD kada je uvodio vojsku u Grenadu itd. Krajem 60-ih godina na stranicama „Foreign Affairs“ pojavljuje se ime Z. Bžežinskog, koga je iz anonimnosti izvukao Dejvid Rokfeler – osoba koji zauzima veoma značajno mesto u dizajniranju ideje globalizma i njene institucionalizacije. Finansijsko-industrijski magnat, prvi čovek jedne od najvećih banaka, „Čejz Menhetn“, dugi niz godina je obavljao funkciju predsednika Saveta.

---

Kroz rad Saveta za spoljne odnose mogu se pratiti faze razvoja doktrine globalizacije, za čiju je realizaciju trebalo pripremiti svetsku javnost. Već 60-ih i 70-ih godina na površinu

izbijaju izdanci napornog rada tokom XX veka, usmerenog ka konsolidaciji i formiranju nadnacionalnih mehanizama kontrole razvoja sveta, čija je suština da se strategija pojedinih zemalja neprimetno potčini zacrtanim ciljevima. Ovaj zadatak je usmeren na ostvarivanje budućih globalnih političkih i ekonomskih ciljeva vodećih zapadnih sila, koje su one sledile od početka veka. Između dva svetska rata radilo se o instrumentima uticaja na formiranje potrebnog ideološkog, političkog i ekonomskog oblika sveta, o uslovima akumulacije ekonomske i finansijske moći. S tim ciljem je i bila "ispletena" mreža Hauz – Vilson – Lojd Džordž i formiran SSO. U tom periodu su bile testirane i prve međunarodne političke i finansijske institucije – Liga naroda i Banka za međunarodna poravnjanja. Formirana u okviru Jangovog plana (predsednik Saveta 20-ih godina), navodno zbog rešavanja pitanja reparacije, ona je uspešno institucionalizovala vodeću ulogu anglosaksonskog finansijskog kapitala u evropskoj politici.

Posle Jalte i Potsdama, Zapad je potrošio ogromne resurse na kompenzaciju novog odnosa snaga. Istorija Maršalovog plana je jednostavna: reč je o razvoju integracionih mehanizama od Rima do Mastrihta i vojnog paktu NATO. U procesu formiranja alijansi nema ništa novo, novina je njihov tip i nivo, jer ovaj put su im okolnosti pružale ne samo ograničavanje, nego i kvalitativno i nepovratno spiranje nacionalnog, političkog i ekonomskog suvereniteta zemalja. Jedno od prvih „evropskih udruženja“ je bila Evropska zajednica za ugalj i čelik – ne samo za strateške vojne sirovine, nego za sirovine celokupne ekonomije. Formirana je vojnopolitička matrica, koja je postavila ekonomsku strukturu, razvojne potrebe zemalja, obezbedila rast američkog vojnoindustrijskog kompleksa i transnacionalnih kompanija (VIK i TNK), koje postepeno prerastaju u moćnu silu, sa odlučujućim uticajem na vlade zemalja.

SSO je još početkom rata pripremio memorandum o pan-Evropi, u kojoj je trebalo razvodniti i integrisati nemački potencijal, odstraniti skupe tradicionalne germansko- romanske protivrečnosti. Pod okriljem SAD, Zapad se gradio kao jedinstvena

---

Posle Jalte i Potsdama, Zapad je potrošio ogromne resurse na kompenzaciju novog odnosa snaga. Istorija Maršalovog plana je jednostavna: reč je o razvoju integracionih mehanizama od Rima do Mastrihta i vojnog paktu NATO.

---

geopolitička, ekonomска, vojna i kulturna konsolidovana celina. Ideja ujedinjene Evrope i njena postepena transformacija u neku vrstu superdržave, sa nadnacionalnim institucijama upravljanja,

bila je sastavni deo globalne strategije SAD. Američka politička svest se postepeno identificuje sa Zapadom u celini. U takav oblik asimilovane svesti ubacuje se ne samo model najjačeg, već i model identifikacije celog sveta sa sobom, u kome su svi ostali – provincija, bez prava na istorijsku inicijativu.

Kako je za zapadni svet komunizam sve više gubio na privlačnosti, tako je i klasični liberalizam gubio svoje prvo bitne blagorodne crte, pa je kao zamena za ideje Prosvjetiteljstva o suverenitetu naroda, ravnopravnosti i univerzalnom progresu – ponuđen novi svetski ideološki projekat.

Naziv nove ideologije je globalizam, a njegovi autori i sponzori – široki krugovi, vaspitani pod pokroviteljstvom Saveta za spoljne odnose. U knjizi A. Kinga i B. Šnajdera „Prva globalna revolucija“, izdatoj pod okriljem čuvenog Rimskog kluba, navodi se da kao početak „globalne revolucije“ treba smatrati 1968. Iako u knjizi nisu bila navedena imena prvih revolucionara, sa sigurnošću

se mogu utvrditi imena pojedinih rukovodilaca. Među njima je i Dejvid Rokfeler.

Upravo je SSO te 1968. „stajao na izvoru“ formiranja Rimskog kluba. Upravo je D. Rokfeler poručio Z. Bžežinskom da bude na čelu svojevrsnog kluba, formiranog uz pomoć SSO i Trilateralne komisije, u koji su 1973. ušli najmoćniji predstavnici poslovnih i

političkih krugova SAD, Zapadne Evrope i Japana. Z. Bžežinski je 1968. napisao: „Naša epoha nije samo revolucionarna. Ušli smo u fazu nove metamorfoze čitave istorije čovečanstva. Svet je na pragu transformacije, čije će istorijske i ljudske posledice biti dramatičnije od posledica izazvanih francuskom ili boljševičkom revolucijom... Čovečanstvo će 2000. shvatiti da su Robespjer i Lenjin bili blagi reformatori“.

Ime V. Vilsona se nije direktno povezivalo sa procesima iz 1970-ih godina, ali upravo vilsonijanska pacifistička ideja „sveta kao koncepcije“, kojoj treba potčiniti interes država, ideologija

---

Ideja ujedinjene Evrope i njena postepena transformacija u neku vrstu superdržave, sa nadnacionalnim institucijama upravljanja, bila je sastavni deo globalne strategije SAD. Američka politička svest se postepeno identificuje sa Zapadom u celini. U takav oblik asimilovane svesti ubacuje se ne samo model najjačeg, već i model identifikacije celog sveta sa sobom, u kome su svi ostali – provincija, bez prava na istorijsku inicijativu.

---

Naziv nove ideologije je globalizam, a njegovi autori i sponzori – široki krugovi, vaspitani pod pokroviteljstvom Saveta za spoljne odnose.

„ujedinjenog sveta bez konflikata“ omela je celu generaciju politikologa u proučavanju problema realne politike. Prvo iskustvo u organizaciji takvih foruma i dijaloga „u traženju međusobnog razumevanja“ obezbedili su američki „*Think Tanks*“, kao što su Fond Karnegi, američki Institut mira i nezaobilazni SSO. Jedan od osnovnih zadataka ovih inicijativa je, kako ga formuliše Stejt department, „operativna diplomacija“. One služe „ili kao dopuna zvaničnim aktivnostima SAD ili kao njihova zamena kada je zvanično američko prisustvo onemogućeno“.

„Konfliktologija“ apstraktnih vrednosti ne podrazumeva saučesništvo u događanjima i pozicijama. Njen zadatak nije proučavanje ostvarivanja nacionalnih interesa, već metodologija njihovog žrtvovanja apstraktним principima. U stvarnosti, reč je o sprečavanju nagle promene balansa snaga u slučaju da neki od učesnika iznenada ojača ili u slučaju da se pojavi nova regionalna supersila. Suštinski, to je fiksiranje i zamrzavanje postojećeg odnosa snaga sa poznatim liderima. Konfliktologija je postala naučna disciplina, za koju je po celom svetu formirana mreža naučnih centara (Stokholmski institut za istraživanje mira, Hesenski institut i sličan njemu u Tamperu, TAPRI). Problemi mira i konflikata postali su tema nebrojenih međunarodnih seminara i kurseva.

Politika koju su vodili ovi centri, a to je potpisivanje ugovora sa politolozima i ekspertima iz raznih zemalja, rezultirala je istinskim kosmopolitizmom naučnih i političkih kadrova centara. Najzad, u međunarodnoj političkoj svesti legalizovan je i sam pojam globalnog upravljanja, Global Governance, koji se kao preko potreban postepeno uvodi u aksiomatiku „nauke o međunarodnim odnosima“. Upravo u SAD 1995. pod ovim imenom počinje da izlazi ugledni časopis. Bivši direktor TAPRI, R. Vejrinen, u Bostonu objavljuje radove o globalizaciji i globalnom upravljanju. Globalno upravljanje podrazumeva otvorenost svih društava sveta, kao i određivanje kruga izabranih, sa pravom i osnovom za upravljanje. Iz ovog aksioma proističe da je potrebno pogurati, pripremiti svet za zamenu temeljnih principa

---

Najzad, u međunarodnoj političkoj svesti legalizovan je i sam pojam globalnog upravljanja, Global Governance.

---

---

Globalno upravljanje podrazumeva otvorenost svih društava sveta, kao i određivanje kruga izabranih, sa pravom i osnovom za upravljanje.

---

međunarodne komunikacije – principa suvereniteta države-nacije, nemešanja – kao i za formiranje novog apstraktnog subjekta međunarodnih odnosa – „međunarodne zajednice“. Učenik SSO-a Bžežinski, koji je u međuvremenu postao savetnik za nacionalnu bezbednost, u svojim memoarima je napisao kako se, u skladu sa novom strategijom, kliše zaštite ljudskih prava uklapao u svaki program, govor, saopštenje, dnevni red, uslov. Ideologija primata ljudskih prava, koju je silovito naduvalo Dž. Karter, i koja je okrenula SAD od razoružanja, bila je nova taktika. Humanitarna intervencija 1999. proizvod je te taklike. Američki Savet je aktivno propagirao pojam „međunarodne zajednice“, iako je britanski politolog Hedli Bul napisao da unutar te međunarodne zajednice postoji neko „globalno društvo“ – neki vodeći, izabran i jedinstven u svojim ciljevima i principima „orkestar“, sastavljen od zapadnih zemalja.

---

U SSSR-u su globalističke ideje bile pripremljene za vreme N. Hruščova, uprkos njegovim demagoškim klevetama kapitalizma i „zaoštravanja klasne borbe“ u takmičenju dva sistema.

---

U SSSR-u su globalističke ideje bile pripremljene za vreme N. Hruščova, uprkos njegovim demagoškim klevetama kapitalizma i „zaoštravanja klasne borbe“ u takmičenju dva sistema. Od epohe Hruščova oživljavaju se univerzalističke motivacije u politici, ideje svetske revolucije (u formi takmičenja sa kapitalizmom i borbe za treći svet, koja rapidno troši zlatne rezerve).

Obnavlja se i vešto formirana na Zapadu ekonomска i politička zavisnost SSSR-a od njega, usmeravanje sovjetske ekonomije na nagli porast izvoza sirovina, priprema uslova za moralnu zavisnost od Zapada treće generacije sovjetske partijske i administrativno-naučne nomenklature putem uvlačenja u svoju orbitu. Za sve navedeno je i bila predviđena aktivnost otvorenih foruma kao što je Rimski klub, čiji je cilj bio da ohrabri zemlje na globalno razmišljanje i „shvatanje svetske problematike“. Klub je upućivao pozive međunarodnim intelektualnim snagama, globalistička shvatanja su predstavljana kao diktat vremena. Prva dva izveštaja pred Rimskim klubom, izveštaj D. Medouza „Granice rasta“, objavljen na 30 jezika u višemilionskom tiražu i izveštaj Mesarovića-Pestelja „Čovečanstvo na prekretnici“ namenski su ubeđivali u neminovnu pogibiju sveta van mehanizma svetske kontrole nad rastom i razvojem i upozoravali na nemogućnost

da svi jednako slede primer razvijenih zemalja. Sedamdesetih godina u međunarodnom leksikonu legalizovan je termin „svetski poredak”, kao i ideja njegove revizije pod okriljem svetske elite, u okviru trećeg izveštaja pred Rimskim klubom holandskog ekonomiste Jana Tinbergena. Ideja o reviziji svetskog poretku prvenstveno je usmeravala društvenu svest i misao u pravcu globalizacije, ka traženju novih univerzalnih mehanizama koji bi „uskladili” pristup svetskim resursima i obezbedili nove indirektne instrumente za kontrolu razvoja čovečanstva. Iako je Zapad morao da se suočava sa pritiskom zemalja u razvoju koje su maštale o pravednosti, Deklaracija i Akcioni program o uspostavljanju novog svetskog ekonomskog poretku usvojeni u UN-u, ostale su samo „antiimperijalističke” iluzije, što se ne može reći za koncept kraja suvereniteta.

Upravo u periodu euforije o ravnopravnosti i „revizije nepravednog ekonomskog poretku” gradili su se mehanizmi i ispitivale tehnologije globalnog upravljanja, formirale se ideologije i kadrovi – milionski međusloj međunarodnih činovnika, koji prelaze iz jedne organizacije u drugu, putujući od Bangkoka do Ženeve. Zapad je izdržao sve neizbežne troškove „dečjih” idealističkih nadanja u istinski „univerzalni” globalizam i istovremeno iz tog perioda zaradio pravo da sebe nazove „svetskom zajednicom”. Neposredno posle kraha SSSR-a, ovaj „novi subjekat” međunarodnih odnosa stavio je svima na znanje da se princip egalitarizma i univerzalizma ne odnosi na progres i razvoj. Organizacija Zeleni krst, na čelu sa M. Gorbačovom, na konferenciji u Rio de Žaneiru održanoj 1992, oštro je upozorila zemlje da svet ne može izdržati ponavljanje iskustava razvijenih zemalja od strane siromašnih, a u Kiotskoj deklaraciji iz 1993. već je bilo navedeno da su prepreka za rešavanje globalnih problema „naše ideje o nacionalnom suverenitetu”. Pristalice globalizacije sa zadovoljstvom konstatuju porast pravnog statusa protokola koji su usledili, kao „korak napred prema distribuiranoj pravdi”.

---

Sedamdesetih godina u međunarodnom leksikonu legalizovan je termin „svetski poredak”, kao i ideja njegove revizije pod okriljem svetske elite.

---

---

Zapad je izdržao sve neizbežne troškove „dečjih” idealističkih nadanja u istinski „univerzalni” globalizam i istovremeno iz tog perioda zaradio pravo da sebe nazove „svetskom zajednicom”.

---

Za razliku od poverljivih izveštaja Trilateralne komisije, formirane u skladu sa ideologijom SSO, pokliči na zajedničko rešavanje svetskih ekonomskih problema i „problema čovečanstva“ direktno su se upućivali svetskoj i, ponajviše, sovjetskoj eliti, sa

---

Krajem 90-ih godina XX veka Savet obuhvata praktično sve najznačajnije društvene institucije i državne strukture SAD – Kongres SAD, Stejt department i ministarstvo odbrane, banke, finansijske korporacije i ustanove, velike industrijske korporacije, kao i najznačajnije novinske agencije, elektronska sredstva informisanja i štampana izdanja, rukovodstvo i profesorski kadař koledža i univerziteta.

---

pozivom da postane deo ovog mehanizma. Sovjetska intelektualna i državna elita počela je intenzivno da oseća pritisak svoje ideologije, ali ne zbog toga što je ta ideologija razočarala kao instrument razvoja sopstvene države, već zato što je postala prepreka za ulazak u svetsku elitu. Cena pozicioniranja u svetskoj oligarhiji otkrivena je u vreme M. Gorbačova.

Krajem 90-ih godina XX veka Savet obuhvata praktično sve najznačajnije društvene institucije i državne strukture SAD – Kongres SAD, Stejt department i ministarstvo odbrane, banke, finansijske korporacije i ustanove, velike industrijske korporacije, kao i najznačajnije novinske agencije, elektronska sredstva informisanja i štampana izdanja, rukovodstvo i profesorski kadař koledža i univerziteta. Po podacima iz 1998, među kongresmenima i senatorima bilo je skoro dva do tri puta više članova SSO, Trilateralne komisije i Bilderberškog kluba iz redova demokrata nego republikanaca.

Za razliku od početnog perioda rada, spoljni je utisak da se Savet za inostrane odnose utopio u američki establišment. Skoro pa se on može uporediti sa nekom vrstom lože posvećenih, koja povezuje američki establišment svojim ideološkim kopčama i pogledima na svet.

Dakle, samo ako se baci letimičan pogled na sistem veza trusta mozgova i američke države može se steći utisak da su američki „Think Tanks“ instrumenti sproveđenja zvanične politike SAD.

---

Dakle, samo ako se baci letimičan pogled na sistem veza trusta mozgova i američke države može se steći utisak da su američki „Think Tanks“ instrumenti sproveđenja zvanične politike SAD. Malo pažljivija analiza dovodi nas do zaključka da je upravo suprotno, državne strukture i instituti SAD, pa i sama državna strategija nalaze se pod moćnim ideološkim i političkim monitoringom nekog sveprisutnog i svevidećeg lobija, koji izražava interesideoloških, finansijskih i profesionalnih elita sa transnacionalnim interesima. Na političkoj arenii ovaj lobi ne

nastupa otvoreno, ali uz pomoć navedenih struktura obezbeđuje kontinuitet svojih interesa u SAD i celom svetu. Rad američkih „trustova mozgova“ ne treba potcenjivati, bez obzira što on uglavnom nije dostupan objektivima kamera. U poslednjih 100 godina, kao čisto američka pojava, ovi instituti su formirali politiku SAD. I to nije sve, oni su i oblikovali stav prema toj politici kako američkih građana, tako i svetske zajednice. Rad instituta je u mnogom dopunjavao, a često i servisirao američku diplomaciju i ideološke službe. Upravo u njima nastaju nove koncepcije i doktrine, upravo oni pronalaze kadrove i stručnjake za državne institucije. Oni se bave izvozom političkih klišea i uvođenjem novih obrazaca istorijske svesti.

Očigledno je da je van granica SAD osnovna uloga „*Think Tanks*“ izvoz klišea i stereotipa svesti, pored „sondiranja“ pozicija lokalnih elita, a to nije ništa drugo nego ideološko programiranje. Po pravilu, ove organizacije objavljaju knjige, organizuju seminare i konferencije, najčešće u drugim zemljama, rade sa stranim elitama. Tako je, na primer, Institut V. Mondejla žurno stigao u „demokratsku Rusiju“ 1991. i krenuo sa organizovanjem seminara i banketa za tek formiranu partiju nekomunističke orientacije. Uskoro su pojedini očarani gosti postali lokalni, ruski saradnici moskovskih filijala američkih centara. Međunarodni centar Vudroa Vilsona objavio je na ruskom jeziku, za rusku elitu, knjigu V. Lakera, „predsednika Saveta za međunarodna istraživanja vašingtonskog Centra za istraživanje strateških i međunarodnih problema“, u kojoj je virtuozno obavio zadatku: svrgnuti SSSR sa trona glavnog borca protiv fašizma, pri tome ne rehabilitovati fašizam, ali skinuti sa Zapada krivicu za njegov nastanak. Drugi svetski rat je tretiran kao rat između dva totalitarna monstruma, a antisemitizam su Nemcima, navodno, podmetnuli ruski emigranti.

Današnja prepravljanje mape sveta predstavlja neviđenu sintezu epohe Teodora Ruzvelta i mesijanizma Vudroa Vilsona. Prema slabim zemljama se primenjuje sila u kombinaciji sa tezom, koju je ismejao još amerikanac Koulmen: „Mi upravljamo vama, pošto je to u vašem najboljem interesu, a oni koji odbijaju

---

Rad američkih „trustova mozgova“ ne treba potcenjivati, bez obzira što on uglavnom nije dostupan objektivima kamera. U poslednjih 100 godina, kao čisto američka pojava, ovi instituti su formirali politiku SAD.

---

„Mi upravljamo vama, pošto je to u vašem najboljem interesu, a oni koji odbijaju to da prihvate predstavljaju zlo“.

---

to da prihvate predstavljaju zlo“. Prema strukturnim elementima sistema međunarodnih odnosa, a prvenstveno prema Rusiji, koja je nekada predstavljala objektivnu prepreku za prepravljanje svetskih odnosa, primenjuje se globalistička ideologija. Sastavni deo te ideologije je uticaj na svest. Običnom čoveku se nameće ideal nepri-

---

Prema strukturnim elementima sistema međunarodnih odnosa, a prvenstveno prema Rusiji, koja je nekada predstavljala objektivnu prepreku za prepravljanje svetskih odnosa, primenjuje se globalistička ideologija.

---

padanja otadžbini i njenim problemima, a eliti – iluzija pripadnosti svetskoj oligarhiji i uverenost da „SAD podržava visoke principe političkog poretku, poretku koji prevazilazi sve druge, i novi američki imperijalizam služi najvišim moralnim ciljevima“.

Zato bi političari i politikolozi, koji učestvuju u radu konferencija, odlaze na prijeme u organizaciji filijale Fonda Karnegi ili Instituta Mondejla i prihvataju njihova dobronamerma tapšanja po ramenu, morali imati u vidu da, po otvorenom priznanju odeljenja politike i planiranja Stejt departmenta, „u najmračnijim uglovima sveta ove strukture služe kao oči, uši i savest Sjedinjenih Država“.

A autor ovog citata, rukovodilac odeljenja Ričard Has (Richard Haas), po uobičajenoj kadrovskoj tradiciji, postavljen je na čelo Saveta za spoljne odnose.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Prva varijanta ovog teksta bila je objavljena u časopisu „Naš savremenik“.

Prof. dr Nenad Suzić  
Univerzitet u Banjoj Luci  
Prof. dr Slobodan Simović  
Univerzitet u Banjoj Luci

# Hoće li studenti izaći na izbore?

---

## Uvod

Izbori su uvijek neuralgična tema i jako je teško zadovoljiti sve subjektivne parametre stranaka i pojedinaca u vezi sa istraživanjem javnog mnijenja ili opredjeljenja glasača prije izbora. Ovdje dajemo podatke koji su prikupljeni potpuno anonimno, bez eksponiranja istraživača. Svaki podatak i svaku izjavu ispitanika smo sačuvali tako da svako ko želi može dobiti na raspolaganje 402 lista popunjениh instrumenata i sam provjeriti da li su podaci tačno uneseni i da li su odgovori takvi kakve ih prenosimo ovdje.

Dobili smo niz indikativnih pokazatelja i oni mogu poslužiti svakoj stranci da ozbiljno razmotri zašto se studentska populacija upravo ovako opredjeljuje kako ovdje izračunavamo. Konkretno, ako se može suditi prema opredjeljenjima studenata, očekuje nas prilično ujednačena trka za parlamentarne izbore jer su se ispitanici opredijelili na prvom mjestu za SNSD (24,1%; tabela 2), a potom za SDS (19,4%;

---

Izbori su uvijek neuralgična tema i jako je teško zadovoljiti sve subjektivne parametre stranaka i pojedinaca u vezi sa istraživanjem javnog mnijenja ili opredjeljenja glasača prije izbora.

---

tabela 2). Drugi indikativan nalaz ovdje je da se oko 1/3 studenata opredijelilo da ne izađe na izbore. To i nije tako loš pokazatelj, ali ako se uzme da su studenti najosvješteniji sloj društva, moramo se zapitati zašto svaki treći neće na izbore.

## Slabosti demokratije

Postoje brojne slabosti demokratije, a od svih njih, ovdje izdvajamo tri: 1) majorizacija, 2) partokratija, 3) posredničko

---

Postoje brojne slabosti demokratije, a od svih njih, ovdje izdvajamo tri: 1) majorizacija, 2) partokratija, 3) posredničko predstavljanje interesa neposrednog birača.

---

predstavljanje interesa neposrednog birača. Svaku od ovih slabosti ovdje ćemo posebno obrazložiti kako bismo imali uvid u njihove pojavnne forme.

*Majorizacija* označava većinsko nametanje volje manjini. Polazište po kome vrijedi princip „jedan čovjek – jedan glas“ najneposrednije ukazuje na prostu većinu (*demos* na grčkom „narod“ i *kratos* „snaga“ ili „vladavina“). Da bi se izbjeglo nasilje većine nad

manjinom, smisljeni su razni mehanizmi zaštite manjine. Na primjer, izbornim zakonom je predviđeno koliko će zastupnika ili poslanika u parlamentu sjediti ispred svake izborne jedinice. Još prije nove ere, Aristotel je ukazao na negativnosti demokratije (prevedeno 1960). Po njemu, demokratija spada u negativne forme vladavine. Riječ demokratija (δημοκρατία) znači da vladaju široke narodne mase uz imperativ većine. Nasuprot ovoj negativnoj

---

Još prije nove ere, Aristotel je ukazao na negativnosti demokratije (prevedeno 1960). Po njemu, demokratija spada u negativne forme vladavine.

---

vladavini svih, Aristotel postavlja politeju (πολιτεία), za koju kaže da u toj formi vlasti vlada narod, uz što veću pravnu jednakost, uz transparentnost i javnost, a prevedimo je kao republiku (*res, rerum* = „stvar“, *publicus* = „javni“). Danas smo svjedoci glorifikacije demokratije kao idealne forme vlasti, a zagovaranje te teze dolazi

sa Zapada. To nije slučajno zato što su tvorci *novog svjetskog poretka* upravo prikriveni centri moći Zapada. Osnovna ideja je uspostaviti jedan poredak ili jednu vlast na planeti Zemlji. Pri tome se demokratija odnosno majorizacija podrazumijeva.

*Partokratija* podrazumijeva da vlada partija koja uzme najviše glasova na izborima. Tako se u parlamentu glasa po partijskom

modelu, po osnovu direktiva dogovorenih u klubovima stranaka. Pri tome se zaboravljuju oni koji su birali pojedince i partije jer poslanici glasaju prvenstveno partijski, a sve manje u ime onih koji su ih birali.

*Posredničko predstavljanje* interesa neposrednog birača podrazumijeva da su izabrani pojedinci ovlašteni da u institucijama vlasti – skupštini ili vladi – dužni da predstavljaju one koji su ih birali, odnosno da posreduju njihove interese. To se u pravilu ne dešava jer posrednici brzo zaboravljuju na birače. Oni se sjete birača kada ponovo treba da dobiju njihov glas na izborima, a u međuvremenu narod i birače doživljavaju kao „prokletu javnost“, kao rulju ili neuku masu.

Rješenje za sve tri navedene slabosti demokratije je u javnosti, u politeji, u transparentnosti i javnosti vladanja, u republici. Konkretno, svaki važniji potez izabrani predstavnici bi trebalo da iznesu u javnost i tako verifikuju svoju predstavničku misiju, svoju zastupničku funkciju.

Od toga da li će poslanici ili ljudi sa izborne liste zastupati interes onih koji ih biraju trebalo bi da zavisi da li će ti isti ljudi biti ponovo birani. Međutim, demokratija se izvitoperila do te mjere da izabrani predstavnici ne moraju polagati račune javnosti, a da mogu biti ponovo imenovani na biračku listu. Tu su se umiješali partokratski mehanizmi, po kojima partija sa liste imenuje izabrane predstavnike vlasti, a narod glasa za partiju kada su u pitanju parlamentarni izbori. Kao jedino rješenje biračima ostaje da ne izađu na izbole, što je najgora opcija. U našem istraživanju koje prikazujemo u ovoj studiji, tražimo odgovor na pitanje da li će studenti izaći na izbole i za koga će glasati.

---

Demokratija se izvitoperila do te mjere da izabrani predstavnici ne moraju polagati račune javnosti, a da mogu biti ponovo imenovani na biračku listu.

---

---

Glas nepismenog i profesora univerziteta potpuno su ravnopravni pri prebrajavanju izbornih opredjeljanja birača.

---

## Istraživanje

Glas nepismenog i profesora univerziteta potpuno su ravnopravni pri prebrajavanju izbornih opredjeljanja birača. Iz toga proizlazi da narod sam sebi bira vlast. Da li je to razlog što veliki

broj studenata neće da izađe na izbore ( $N = 128$  ili oko 32%; tabela 1)? Ovim istraživanjem zahvaćeno je 402 studenta, od čega 192 sa Univerziteta u Banjoj Luci i 210 sa Univerziteta u Istočnom Sarajevu.

Po ovom kriterijumu, uzorak je ujednačen, jer  $\chi^2$ -test iznosi  $\chi^2=0,81$ , što nije statistički značajno. Dakle, opravdano je porebiti opredjeljenja studenata ova dva univerziteta. Isto vrijedi i za godinu studija jer  $\chi^2$ -test iznosi  $\chi^2=4,58$  i nije statistički značajan (tabela 1). Optimističan je podatak da dvije trećine studenata izlazi na izbore ( $N = 274$ , oko 68%; tabela 1).

Tabela 1. Razlike u izbornim opredjeljenjima studenata

Kategorija	Varijabla	f-opaženo	f-očekivano	Rezidue	$\chi^2$	p
Univerzitet	Univerzitet Banja Luka	192	201	-9		
	Univerzitet Ist. Sarajevo	210	201	9		
	Total	402	402		0,81	0,369
Godina studija	Prva godina studija	117	134	-17		
	Druga godina studija	133	134	-1		
	Treća godina studija	152	134	18		
	Total	402	402		4,58	0,101
Izlazak na izbore	Ne izlaze na glasanje	128	201	-73		
	Izlaze na glasanje	274	201	73		
	Total	402	402		53,03	0,000

Kao najsvjesniji dio društva, kao populacija mladih ljudi koja nema interesa da se lažno predstavlja ili da se kozmetički izjašnjava o tome da li će izaći na izbore i za koga će glasati, studenti su zanimljiv socijalni stratum za istraživače, ali i za političare.

Tabela 1. pokazuje da smo dobili uporedive i statistički značajne parametre za suđenje o izlasku na izbore i o opredjeljenjima studenata dva univerziteta u Republici Srpskoj. Građane i političare, međutim, najviše zanima za koga će se ova populacija opredijeliti pri glasanju. Te parametre donosi tabela 2.

## Stranačka opredijeljenost studenata

Kao najsvjesniji dio društva, kao populacija mladih ljudi koja nema interesa da se lažno predstavlja ili da se kozmetički izjašnjava o tome da li će izaći na izbore i za koga će glasati, studenti su

zanimljiv socijalni stratum za istraživače, ali i za političare. Od njih čovjek ima šta da nauči ako želi objektivno da posmatra fenomene oko sebe. O tome kako su se opredijelili studenti Univerziteta u Istočnom Sarajevu i Banjoj Luci govori tabela 2.

*Tabela 2. Opredijeljenost za stranke studenata ova univerziteta*

Za stranku	Univerzitet u Banjoj Luci		Univerzitet u Istočnom Sarajevu		Ukupno oba univerziteta	
	N	%	N	%	N	%
SNSD	40	20,8	57	27,1	97	24,1
SDS	24	12,5	54	25,7	78	19,4
PDP	5	2,6	10	4,8	15	3,7
Socijalisti	6	3,1	7	3,3	13	3,2
Radikali	4	2,1	6	2,9	10	2,5
DNS	8	4,2	1	0,5	9	2,2
SNS	1	0,5	6	2,9	7	1,7
Ostali	20	10,4	25	11,9	45	11,2
Ukupno	108	56,2	166	79,1	274	68%

*Napomena:* Postoci u trećoj koloni odnose se na Univerzitet u Banjoj Luci i računaju se u odnosu na 192 studenta, a u petoj na Univerzitet u Istočnom Sarajevu i računaju se na 210 studenata. Posljednja kolona se računa u odnosu na 402 studenta ukupno.

Ohrabruje pokazatelj da će na izbore izaći 68% studenata (tabela 2). Dobro bi bilo kada bismo isti omjer izlaska mogli postići kod čitave glasačke populacije. Ovaj nalaz je suprotan onome što je Ivan Šiber našao istraživanjem 1971. godine (Šiber, 1971), a to je da mlađi ljudi manje izlaze na izbore nego stariji.

Radi se o tome da je na uzorku studenata taj procenat danas viši zato što su mlađi ljudi ovdje iskusili posljedice rata i poratnu tranziciju, koja je nemilice promijenila neke vrijednosti i vrijednosne orijentacije ljudi. Kako pridobiti ljude da izađu na izbore? Postoje već provjerene tehnike i procedure po kojima će građani i mlađi shvatiti koliko vrijedi njihov glas. U tom smislu su urađene i provjerene radionice (Alić, Letić, Halilović, Šantić i Kulenović, 2014).

Podaci u tabeli 2. ukazuju na to da na izborima u 2014. možemo očekivati prilično ujednačenu trku između vodećeg

---

Ohrabruje pokazatelj da će na izbore izaći 68% studenata (tabela 2). Dobro bi bilo kada bismo isti omjer izlaska mogli postići kod čitave glasačke populacije.

SNSD-a i SDS-a. Doduše, ovo su podaci prikupljeni od studenata, a pitanje je koliko su oni reprezent popулације бирача у РС.

## Šta studenti očekuju od izbora?

Jedan od osnovnih motiva mladih da završe fakultet jeste rješavanje vlastitog socijalnstatusnog pitanja i ostvarivanje autonomije.

Mladi u Hrvatskoj ne iskazuju masovno opredjeljenje da napuste zemlju – žele ostati i očekuju zaposlenje (Dirmoser, 2013, str. 7). Situacija je slična i među studentima u našem uzorku. Većina njih želi zaposlenje i uključivanje u društveni život lokalne zajednice u

kojoj su odrasli (tabela 3). Jedan od osnovnih motiva mladih da završe fakultet jeste rješavanje vlastitog socijalnstatusnog pitanja i ostvarivanje autonomije (Fox i Faver, 1981). U našem uzorku, mladi su svjesni da neće dobiti posao nakon školovanja, zato smo im ponudili da kažu šta bi željeli od partije za koju će glasati. Ovo nije fenomen svojstven samo Republici Srpskoj, nego vrijedi i za čitav svijet (Лаш, 1996). Umjesto da mlade ljudi osposobljavamo da se susretu sa realnošću, mi, roditelji i nastavnici, pokušavamo ih

motivisati pohvalama, nagradama i drugim sredstvima. Zapravo, prodajemo im Potemkinova sela kako bismo odgodili njihove nade, aspiracije i očekivanja za neko buduće vrijeme. „Međutim, mi djecu strašno kvarimo kada ih zasipamo nezasluženim pohvalama“ (*ibidem*, str. 187). To pomjeranje nade ide sve do odrasle dobi, sve do studentskih dana.

Tabela 3. Šta studenti žele od stranke za koju će glasati ili za koju bi glasali?

Zaposlenje odmah nakon studija.	Da izvrše svoja obećanja.
Primanja za nezaposlene.	Da se ugledaju na Vučića.
Da otvore neke firme ili fabrike.	Da spriječe mito i korupciju.
Da povećaju penzije.	Da ozdrave ekonomiju u RS.
Da više vode brigu o mladima.	Da ne lažu.
Nisam sigurna, još ću razmislići, ali najverovatnije neću glasati zato što ne znam uopšte za koga da glasam. Nema nikog za koga mislim da bi se istinski borio za interes građana!	Šta god da poželim, neće mi se ostvariti. Političari samo gledaju sebe i ljudi oko sebe koji su već na pozicijama tako da mogu podržati političare.

Da ne kradu, da ne požele ništa što je tuđe.	Autobus poslije 12 sati.
Da toliko ne cijede ovaj jadni i napačeni narod.	Da manje prisvajaju sebi, a više daju drugima, da političari prestanu krasti.
Da ne pričaju u prazno, nego da urade nešto što će dovesti do poboljšanja.	Da pomognu siromašnima, djeci koja su odlični učenici a nemaju para za školovanje.
Da političari ne mlate praznu slamu.	Da budu kao Tito, ali da ne budu komunisti.
Zanima me koliko bih para dobila za glas?	Da malo više povedu računa o budžetu RS.
Da toliko ne cijede ovaj jadni i napačeni narod.	Da daju stipendije i povećaju plate našim roditeljima koji se pate.
Bolji uslovi za život u RS.	Akcije na uređivanju okoline.
Bolji uslovi za školovanje u RS.	Da izgrade dom za beskućnike.
Da radna snaga bude više plaćena.	Da urede Banju Luku.
Više perspektive za mlade.	Više koncerata na trgu u Banjoj Luci.
Više poštjenja.	Beneficiran radni staž za žene.
Da povećaju cijene na luksuz, a smanje na hranu i osnovne životne potrebe.	Da smanje plate ministrima i ostalim visokim funkcionerima, koji ih svakako ne zaslužuju.
Da zaustave odlazak ljudi iz zemlje i rade na povratku onih koji su otišli.	Da dodijele svakoj porodici hektar zemlje i stimulišu izgradnju porodičnih imanja te tako razviju poljoprivrdnu.
Da im „vlast ne udari u glavu“	Da više ulažu u sport.
Reforma policije i javnih ustanova – sa posla izbaciti sve one koji nemaju adekvatne diplome.	Da studenti sa privatnih fakulteta ne mogu dobiti stipendije, nego samo oni kojima su pare zaista potrebne.
Da ukinu veze pri zapošljavanju.	Studente uvesti u Skupštinu RS.
Smanjiti ekonomске razlike među slojevima građana.	Da jednom u dvije godine studentima obezbijede besplatno ljetovanje ili zimovanje.
Da se ispita porijeklo imovine svih.	Neradnička država – niko ništa neće da radi.
Da izgrade strategiju o natalitetu.	Oduzimanje nelegalno stecene imovine.
Nama treba Hitler!	Da ispune 50% od obećanja.
Da mi nova vlada obezbijedi vizu za Australiju.	Povećati izvoz gotovih proizvoda, a ne poluproizvoda.

Studenti su svjesni da realnost ne podržava njihove potrebe, da njih većina nakon studija neće dobiti zaposlenje. Svjesni su i toga da to zavisi prvenstveno od politike i zato nije čudno što svoje aspiracije vezuju na prvom mjestu za zaposlenje. Znaju da to zaposlenje kod nas ne zavisi od njihovog uspjeha na studiju, nego prvenstveno od „sređivanja“ i „veza“ koje u tu svrhu mogu iskoristiti oni, njihovi roditelji ili rođaci. Posebno je značajno saznanje da visoke ocjene mnogo lakše mogu zaraditi na privatnom, nego na državnom fakultetu. Ovo nije svojstveno samo za RS. Kristofer

---

Studenti su svjesni da realnost ne podržava njihove potrebe, da njih većina nakon studija neće dobiti zaposlenje.

---

Laš je napisao da u Americi hiljade mlađih diplomiraju a da ne pročitaju nijednu knjigu (*ibidem*, str. 162). U Americi je problem bofl-diploma riješen sertifikovanjem i licenciranjem diploma. Od 5000 univerziteta, krajem 2000. godine 3000 bilo je bofl (*ibidem*).

---

Pogrešno je očekivati da će glasanje na izborima nešto promijeniti ukoliko se ne promijene stavovi i opredjeljenja izabranih političara.

---

Rješenje je da student koji ima dilomu sa no-name fakulteta uz diplomu priloži akreditaciju od matičnog fakulteta da bi ta diploma važila. To, naravno, ne može proći na Harvardu, UCL ili nekom ozbiljnog univerzitetu. Kod nas ne samo da vrijede te bofl-diplome, nego ih je svojevremeno ministar prosvjete proglašio jednakim onima koje su s mukom i uz veliki

napor stečene na državnom univerzitetu. Ovim se nanosi ozbiljna šteta obrazovanju u RS, ali to se uklapa u model „šta će Srbima obrazovanje“ ili „vatikanski prođor na istok“! Kod nas se pokazalo da diploma ne vrijedi čak ni u slučaju kada tu diplomu student stiče uz najviše ocjene. Zašto? Jednostavno – zato što oni s najvišim ocjenama ne dobijaju posao, nego oni koji imaju najbolje veze, a oni sa visokim ocjenama odlaze preko granice.

Pogrešno je očekivati da će glasanje na izborima nešto promijeniti ukoliko se ne promijene stavovi i opredjeljenja izabranih političara. Naime, nema te vlasti koja će obezbijediti punu

zaposlenost stanovništva ukoliko se ne sagleda šta to mi možemo proizvoditi, a da treba građanima Evrope i svijeta, ukoliko se ne sagleda šta to možemo prodati u savremenom svijetu. Drugim riječima, govorimo o komparativnim prednostima Republike Srpske u odnosu na Evropu. Tu ne treba posebna pamet da se uoči da nam je komparativna prednost *zdrava hrana*. Jedino bivša Jugoslavija i Grčka imaju 80% nezakiseljeno tlo,

a sve druge zemlje imaju mnogo viši nivo kiselosti zemljišta nego što je uslov za zdravu hranu. Na primjer, Njemačka i Mađarska imaju 80% kiselo tlo. Osim toga, potrebno je žitarice, voće, pekmez i druge proizvode označiti bar-kodom na kome će stajati nivo bekerela, odnosno radioaktivnosti, nivo pesticida i aditiva, tako da bilo ko u svijetu može uzeti hiljaditi ili milioniti proizvod i provjeriti bar-kod. Da bismo to uradili, treba otvoriti niz malih instituta koji će kvalifikovano testirati hranu proizvedenu u RS. Nasuprot

---

Nema te vlasti koja će obezbijediti punu zaposlenost stanovništva ukoliko se ne sagleda šta to mi možemo proizvoditi, a da treba građanima Evrope i svijeta.

---

tome, kod nas su tehnolozi nezaposleni, a mi uvozimo aditivno ulje, šećer i žitarice! Osim zdrave hrane, komparativna prednost Republike Srpske je i obrazovanje, ali da bismo u obrazovanju ubrali prve plodove, treba da prođe tri ili više decenija. To, ipak, nije za nas Srbe – većina će reći: „ko živ – ko mrtav za trideset godina“. Ako slijedi listu očekivanja koju su studenti iskazali u tabeli 3, svaki političar će dobro promisliti prije nego što počne obećavati kule i gradove.

## Najkrupniji problemi RS

Kada smo izlistali spisak najkrupnijih problema u Republici Srpskoj za koje studenti smatraju da ih treba odmah rješavati (tabela 4), pokazalo se da ova lista ne odudara mnogo od očekivanja studenata iskazanih u tabeli 3. Mladi ljudi imaju odličnu opservaciju najkrupnijih problema, ali nema ko da ih sasluša, a još gore je što ih niko ni za šta i ne pita. Uz trezveno razmišljanje i logiku, koja je u ovom slučaju neumitna, svaki političar bi trebalo da se zapita da li studenti vide prave probleme Republike Srpske i, ako potvrdi sebi da studenti ispravno vide probleme, trebalo bi da razmisli šta treba uraditi da se ti problemi počnu rješavati. Ne treba očekivati da će bilo ko čarobnim štapićem ukinuti ili riješiti sve probleme, ali sigurno je da će studenti prepoznati kada neko počne rješavati najkrupnije probleme i kada postane jasno da je proces krenuo u pozitivnom smjeru. Umjesto toga, pozicija prodaje tezu da treba pričati o uspjesima, a problemi da se ostave opoziciji. Time se konkurenciji direktno daruju glasovi birača. Naravno da treba govoriti i o uspjesima, ali mladi ljudi najviše vide i osjećaju probleme.

Kao najkrupniji problem studenti najčešće ističu nezaposlenost. Postavlja se pitanje da li je moguće obezbijediti punu zaposlenost u Republici Srpskoj. Pošto RS ima manje od 1,5 miliona stanovnika, to je manje nego jedan veći grad. Šta odrasli ljudi u toj populaciji mogu da rade, a da proizvedu ono što će svakom trebati? Da li postoji takav proizvod i takav rad? Da, to je zdrava hrana.

---

Uz trezveno razmišljanje i logiku, koja je u ovom slučaju neumitna, svaki političar bi trebalo da se zapita da li studenti vide prave probleme Republike Srpske.

---

---

Ne treba očekivati da će bilo ko čarobnim štapićem ukinuti ili riješiti sve probleme, ali sigurno je da će studenti prepoznati kada neko počne rješavati najkrupnije probleme.

---

Jedan ministar je svojevremeno rekao da u Republici Srpskoj nema zdrave hrane! Obrnuto je – nema nezdrave hrane, bar za sada.

---

Jedan ministar je svojevremeno rekao da u Republici Srpskoj nema zdrave hrane! Obrnuto je – nema nezdrave hrane, bar za sada.

---

Naravno, taj ministar nije snosio nikakvu odgovornost. Čak ni novinari nisu ništa o tome dalje pitali niti pisali. Zašto? Nije uputno osporavati ministra. Bolje se isplati čutati. U nekoj normalnoj zemlji, ministar bi za takvu izjavu morao dati ostavku, ali kod nas to ne vrijedi.

*Tabela 4. Najkrupni problemi Republike Srpske koje treba odmah početi rješavati*

Nezaposlenost	Loše zdravstvo
Nepoštovanje rada	Visoke cijene
Mito i korupcija	Političari brane zločince
Visoke cijene prehrane	Kriminal
Niske plate i penzije	Novi zakon o radu
Neadekvatno obrazovanje	Političari treba da prestanu da kradu
Gladan i bolestan narod, koji nema novaca za osnovne potrebe i lijekove	Nestručnost i nesposobnost ljudi na visokim položajima
Loš životni standard, visoke cijene životnih namirnica	Loša kadrovska politika – najmanje sposobni dobijaju posao
Ništa se ne može poboljšati, samo pogoršati	Iseljavanje sela
Mnogi nemaju svoj krov nad glavom	Siromaštvo
Odlazak mladih iz RS	Veze i vezice
Nema socijalne pomoći	Loš gradski prevoz u Banjoj Luci
Lopovluk	Bijela kuga
Pad nataliteta	Nevaspitanost
Prezaduženost	Nelegalna privatizacija
Ugrožena su elementarna prava radnika	Privatni fakulteti
Gušenje domaće privrede i poljoprivrede	Osloboditi radna mjesta za mlade
Raslojavanje: društvo se sve više dijeli na bogate i siromašne	Zapošljavanje ljudi sa diplomama stečenim „preko noći“
Nepotizam	Mnogo gladnih ljudi
Dugovi	Nemoralnost političara
Dopuštanje da se uvozi sve i svašta i nepreduzimanje mjera da se zaštiti domaći proizvođač i potrošač	Neiskorištenost kapaciteta
Zaostajanje u nauci i istraživanju	Treba ukinuti privatne fakultete

U istoriji ljudskog društva studenti nisu griješili. Oni ponekad imaju radikalne ideje, ponekad su do neke mjere izmanipulisani, ali, generalno gledano, ideje koje su zastupali u pravilu su bile ispravne. Spisak najkrupnijih problema u RS, izlistan u tabeli 4,

jasno ukazuje na to šta studenti uočavaju kao ključne probleme kod nas. Pitanje je da li je moguće ove probleme riješiti. Odgovor je prilično eklektičan: da, ali neke od tih problema je nemoguće riješiti preko noći jer za njih treba proces i vrijeme. Studenti će lako uočiti proces, ako on postoji, ako će vidjeti da se ide u smjeru rješavanja problema. Isto tako, oni jasno vide kada je proces suprotan i nisu oduševljeni onom osobom koja ih uvjera kako ne vide dobro, kako je taj proces trenutan ili marginalan i slično.

---

Pretpostavljamo da bi većinu problema koje su studenti državnih univerziteta nominovali u tabeli 5. iskazali i studenti sa privatnih fakulteta.

---

## Ključni problemi dva univerziteta u Republici Srpskoj

Ovdje su snimljeni stavovi i procjene studenata sa državnih univerziteta u Republici Srpskoj. Dakle, svi problemi izlistani u tabeli 5. odnose se na državne univerzitete u RS. Bilo bi zanimljivo saznati kako studenti privatnih fakulteta vide ključne probleme na državnim i privatnim fakultetima. Možemo konstatovati da su se studenti u našem uzorku opredijelili da notiraju ključne probleme državnih univerziteta na kojima studiraju.

Pretpostavljamo da bi većinu problema koje su studenti državnih univerziteta nominovali u tabeli 5. iskazali i studenti sa privatnih fakulteta. To je tema za jedno novo istraživanje.

---

Studenti vrlo dobro osjećaju i iskazuju probleme koji ih tiše na univerzitetu, osnosno fakultetu.

---

Studenti vrlo dobro osjećaju i iskazuju probleme koji ih tiše na univerzitetu, osnosno fakultetu. Na primjer, TIMSS istraživanje u 56 zemalja svijeta pokazalo je da učenici i studenti imaju malo istraživačkog rada u nastavi (Suzić, 2009). To je evidentno na našim univerzitetima jer profesori uglavnom drže predavanja, a studenti slušaju, pišu zabilješke i čitaju zadatu literaturu. Taj model studiranja podrazumijeva reproduktivnost i nedovoljno istraživačkog rada studenata. Naravno da to ne odgovara studentima i ne daje rezultate potrebne za struku i moderno znanje koje se stiče fakultetskom diplomom. Studenti to osjećaju i iskazali su da im na prvom mjestu smetaju profesori sa kupljenim diplomama (tabela 5) jer su uvidjeli da

vrijedi staro pravilo da profesor predaje ono što zna – vrlo često ne i ono što studentima treba.

Zanimljivo je da studenti nisu evidentirali dvije ključne kompetencije koje se danas traže pri zapošljavanju: poznavanje

---

Zanimljivo je da studen-  
ti nisu evidentirali dvije  
ključne kompetencije  
koje se danas traže pri  
zapošljavanju: poznavanje  
engleskog jezika i informa-  
tičku pismenost.

---

engleskog jezika i informatičku pismenost. Obje ove kompetencije danas se traže uz gotovo svaku struku ili fakultetsku diplomu. Moguće je da su oni pod zastarjelošću univerziteta i fakulteta podrazumijevali da su nastavni planovi i programi zaostali iza vremena, ali to nije eksplikite iskazano u njihovom navođenju ključnih problema univerziteta i fakulteta.

Da univerzitet nije priznat u svijetu, da se naše diplome još ne priznaju u Evropi i svijetu, da fakulteti nemaju sređene sajtove i slično možemo očitati iz niza iskaza studenata. Zanimljivo je da ni poslije više od jedne decenije primjene bolonjskog procesa naše diplome još ne vrijede u Evropi i svijetu. Dakle, bolonjski proces je bio jedna farsa u koju su se kleli aktuelni lideri, a danas studenti vide da od proklamovanih ciljeva nema gotovo ništa.

Studenti državnih univerziteta osjećaju da stipendiranje po kriterijumu prosjeka ocjena favorizuje privatne fakultete, gdje se te

ocjene mnogo lakše osvoje. Na osnovu tako osvojenih ocjena, kasnije se lakše dobija zaposlenje, a u toku studija i stipendije i krediti. To studenti na državnim univerzitetima vide kao nepravdu. Uz to idu i lažne diplome, odnosno kupovina diploma. Kako da mladi ljudi budu motivisani za učenje i studiranje kada vide da oni koji lako dobiju ocjene ili kupe diplome imaju prednost nad njima pri zapošljavanju ili na bilo kom konkursu.

---

Da univerzitet nije priznat u svijetu, da se naše diplome još ne priznaju u Evropi i svijetu, da fakulteti nemaju sređene sajtove i slično možemo očitati iz niza iskaza studenata.

---

Studenti osjećaju da gostujući profesori ne obavljaju svoj posao kako treba. Često se dešava da gostujući profesor ne drži nastavu, nego dođe jednom ili dva puta u toku semestra, podijeli obaveze i literaturu i sljedeći put obavi ispite. Tu nema studiranja, tu nema interakcije profesora i studenta, nema istraživačkog rada. Zanimljivo je da veliki broj profesora iz Srbije ili drugih zemalja u okruženju radi u Republici Srpskoj petu ili desetu normu, i to mu biva plaćeno, a domaćim profesorima se ne plaća ništa preko 12 časova. Na ovaj način se odlivaju sredstva iz Republike Srpske, ne plaćaju se porezi u RS niti se realizuju prihodi.

Studenti su to osjetili kao problem i iskazali ga konstatacijom da gostujući profesori ne obavljaju svoj posao (tabela 5).

Tabela 5. Ključni problemi dva univerziteta

Profesori sa kupljenim diplomama	Manjak prakse, potrebno je više praktične nastave
Potrebna je bolja organizovanost	Slabi uslovi rada
Slaba uređenost	Manjak ucionica i kabinetra
Nastavni materijali pomoću kojih bi se lakše savladalo gradivo	Zastarjela tehnologija, pristup savremenoj tehnologiji
Ograničeno vrijeme studiranja	Renoviranje starih zgrada
Poštovanje rokova	Prevelik broj upisanih studenata zbog novca
Velika školarina	Prokišnjavanje studentskog doma
Nizak kvalitet obrazovanja	Nizak nivo obrazovanosti kadrova
Zastarjelost, potrebna je modernizacija	Neljubaznost službenika u studentskoj službi
Zastario namještaj	Univerzitet nije priznat u svijetu
Interakcija i saradnja profesora sa studentima	Loše uređene Internet stranice svakog fakulteta
Visoka školarina	Nezainteresovanost rukovodstva
Neadekvatni kriterijumi upisa na fakultet	U Kampusu nema pekoteke
Previsoka cijena knjiga	Potrebne su udobnije stolice
Subjektivnost pojedinih profesora	Veće i toplije čitaonice
Plagijarizam	Više računara za studente
Previše se daje značaj predmetima nebitnim za profesiju, a, s druge strane, potcenjuju se neki važni predmeti	Nizak nivo stručnosti kadrova na fakultetu – čast izuzecima
Loši higijenski uslovi	Slaba saradnja Univerziteta i države
Nestručan upravni kadar	Kupovanje diploma i ispita – lažne diplome
Ima mnogo problema na Univerzitetu, ali vlast to ne zanima	Da pojedini profesori manje čitaju sa prezentacija
Bolonja još nije zaživjela, samo je formalno uvedena	Nepravedno stipendiranje studenata na privatnim fakultetima
Mali komadi mesa u studentskoj menzi	Loš rad studentske organizacije
Nizak ulazni faktor pri upisu na fakultete	Polaganje uz pomoć bubica
Slaba saradnja sa međunarodnim univerzitetima	Nepostojanje nastavnih planova i programa za studiranje na engleskom jeziku
Veliki broj studenata diplomira bez dovoljno znanja	Viši nivo stručnosti asistenata jer ne znaju objasniti materiju
Akademске neznalice	Neljubaznost
Unapređivanje nastave	Zastarjeli profesori
Gostujući profesori koji ne obavljaju svoj posao, profesori sa strane	Nema jasne vizije razvoja univerziteta

Nije čudno da studenti veoma dobro evidentiraju probleme savremenog univerziteta. Neke probleme oni nisu uočili jednostavno zato što se na njih ne odnose. Na primjer, ako jedan profesor treba da putuje na međunarodni naučni skup, o tome će odlučivati

---

Saznali smo za koga će se većina studenata opredijeliti na izborima i uvidjeli da vodi SNSD, ali da SDS prati vodeću stranku, tako da će izborna trka biti veoma tijesna.

---

ljudi na univerzitetu koji nemaju adekvatna zvanja, čak nisu ni magistri niti stručnjaci date oblasti. To je jedna od slabosti univerziteta koju studenti nisu evidentirali. Ipak, spisak ključnih problema univerziteta koji su izlistali studenti u tabeli 5. pokazuje da oni jasno osjećaju najveće probleme univerziteta i da bez zadrške iskazuju svoje ocjene. Onaj ko želi da vidi istinu i probleme, za ovo bi trebalo da bude zahvalan studentima.

## Zaključak

Ovdje smo ispitali kako studenti Univerziteta u Banjoj Luci i Univerziteta u Istočnom Sarajevu vide i osjećaju probleme Republike Srpske i univerziteta. Saznali smo za koga će se većina studenata opredijeliti na izborima i uvidjeli da vodi SNSD, ali da

---

Za trezvene i realne političare, za profesore, ali i građane, značajan je spisak problema koje iskazuju studenti u vezi sa Republikom Srpskom i univerzitetima.

---

SDS prati vodeću stranku, tako da će izborna trka biti veoma tijesna. Ohrabruje nalaz da oko 68% studenata namjerava izaći na izbole, što je više od prosjeka ukupno izašlih birača na prethodnim izborima. To dokazuje da bi studente trebalo više uključiti u preizborne aktivnosti, dati im više šansi da pričaju u medijima, kako bi oni uticali na građane, kako bi se njihov glas čuo među biračima.

Za trezvene i realne političare, za profesore, ali i građane, značajan je spisak problema koje iskazuju studenti u vezi sa Republikom Srpskom i univerzitetima. Svako ko želi biti imalo objektivan vidjeće da se u problemima koje su naveli studenti odražava slika naše Republike Srpske i oba univerziteta. Ovo nisu nerješivi problemi. Jasno je da bi se neki od njih mogli riješiti odmah, a da za neke treba duži vremenski interval ili proces. Studenti su pametni ljudi, i vrlo lako uočavaju proces, vrlo lako vide da li neko zaista rješava probleme ili im zamazuje oči lažnim obećanjima i odgađanjem.

Posebno zanimljiva je lista problema koje bi studenti željeli riješiti glasanjem za određenu stranku (tabela 3). Radi se o realnoj ili potencijalnoj stranci. Zanimljivo je da su na prvo mjesto postavili problem zapošljavanja. Površni i neodgovorni političari to će vidjeti kao priliku da im upravo to obećavaju u predizbornoj kampanji (18.000 radnih mjesta!!!), ali studenti vide lažnost takvih obećanja, vide Potemkinova sela. Međutim, ako uoče proces koji vodi ka rješavanju tog i drugih gorućih problema, oni će se sigurno opredijeliti za stranku koja takav proces vodi.

---

Posebno zanimljiva je lista problema koje bi studenti željeli riješiti glasanjem za određenu stranku (tabela 3). Radi se o realnoj ili potencijalnoj stranci. Zanimljivo je da su na prvo mjesto postavili problem zapošljavanja. Površni i neodgovorni političari to će vidjeti kao priliku da im upravo to obećavaju u predizbornoj kampanji.

---

## Literatura

- Alić, S., Letić, A., Halilović, S., Šantić, J. i Kulenović, J. Z. (2014). OIA: Aktivizam mladih – Omladinski aktivizam. Na sajtu: [www.oiabih.info](http://www.oiabih.info). Skinuto 31.03.2014. godine.
- Aristotel (1960). *Politika* (prevela Ljiljana Stanojević Crepajac). Beograd: Kultura.
- Dirmoser, D. (2013). Predgovor u zborniku *Mladi u vremenu krize: Prvo istraživanje IDIZ-a i Zaklade Fridrich Ebert o mladima* (str. 5-7). Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Fox, M. F. i Faver, C. A. (1981). Achievement and Aspiration: Patterns among Male and Female Academic-Career Aspirants. *Work and Occupations*, 8(4), 439–463.
- Лапш, К. (1996). *Побуна елима и издаја демократије*. Нови Сад: Светови.
- Suzić, N. (2009). Kontekst izvođenja nastave. U zborniku *Sekundardna analiza TIMSS 2007 u Bosni i Hercegovini* (str. 51-73). Sarajevo: Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje.
- Šiber, I. (1971). Empirijski pristup izbornom ponašanju. *Politička misao* br. 2, 233–248.



Vanja Malidžan, master

# Uticaj interneta na političku realnost

---

## Uvod

Ove, 2014. godine, internet, kakvog ga danas poznajemo, puni 25 godina. Istovremeno, ove godine se navršava 18 ljeta od prvih poslijeratnih, dejtonskih izbora u Republici Srpskoj i BiH. Kakva je veza između četvrt vijeka interneta i punoljetstva izbornih kampanja kod nas?

Kada je 12. marta 1989. godine Tim Berners-Li u svom radu<sup>1</sup> predstavio ideju o globalnom sistemu za upravljanje i dijeljenje informacija, koja će kasnije postati svjetska mreža (*World Wide Web*), vjerovatno nije bio svjestan da će njegov izum toliko promijeniti svijet. U početku, nije bilo baš mnogo ljudi koji su vjerovali Bernersovoj ideji, niti su shvatali njen značaj. I dok je Berners-Li 1990. godine stvarao prvi veb server i veb klijent, u Bosni i Hercegovini su održani prvi višestранački izbori, kao (pokazaće se vrlo brzo) velika politička tragedija.

---

Kada je 12. marta 1989. godine Tim Berners-Li u svom radu predstavio ideju o globalnom sistemu za upravljanje i dijeljenje informacija, koja će kasnije postati svjetska mreža (*World Wide Web*), vjerovatno nije bio svjestan da će njegov izum toliko promijeniti svijet.

---

<sup>1</sup> Berners-Lee, T. (2008). *Information Management: A Proposal*. CERN (March 1989, May 1990).

Dok su u BiH ljudi ginuli, bježali iz svojih domova i doživjeli neopisivo poniženje, svjetska mreža se polako razvijala. Veći značaj internet dobija oko 1995. godine, kada Majkrosoft predstavlja svoj prvi veb pretraživač (čiju verziju 11.0 i danas koristimo) – Internet eksplorer. Nekako u isto vrijeme rat u BiH se privodio kraju, potpisani je Dejtonski sporazum i stvorena nova politička realnost.

---

Dok su u BiH ljudi ginuli, bježali iz svojih domova i doživjeli neopisivo poniženje, svjetska mreža se polako razvijala.

---

Prvi postdejtonski izbori su održani 2. septembra 1996. godine, a očekivano internet nije imao nikakvu ulogu na njima, jer osim univerzitetskih centara nije bilo internet provajdera, Lari Pejdž i Sergej Brin<sup>2</sup> su se tek upoznali, a Mark Cukenberg<sup>3</sup> je imao 12 godina.

Preskočimo sada djetinjstvo i adolescenciju izbora u Republici Srpskoj i BiH, i evo nas u 2014. godini, kada se održavaju četrnaesti po izbori redu – što opšti, što lokalni, što prijevremeni. Danas u Bosni i Hercegovini preko 65% posto stanovnika koristi internet<sup>4</sup>, a Fejsbuk ima preko 1,4 miliona korisnika.<sup>5</sup> Znači – ko igra na šatore i zanemari internet, završiće karijeru sa nekoliko odbornika u minijaturnim opštinama. Hm, da li je baš tako?

## Odnos interneta i politike

---

Prvi postdejtonski izbori su održani 2. septembra 1996. godine, a očekivano internet nije imao nikakvu ulogu na njima, jer osim univerzitetskih centara nije bilo internet provajdera, Lari Pejdž i Sergej Brin su se tek upoznali, a Mark Cukenberg je imao 12 godina.

---

U ovom radu autor pokušava samo pregledno da se dotakne nekih kritičnih tema vezanih za korišćenje internet alata u politici, bez pretenzije za detaljnu analizu tih fenomena. Želimo da ukažemo da su ove pojave višeslojne i da je greška posmatrati ih jednostrano i pojednostavljenno. Lako je upasti u zamku posmatranja internet alata kao svemogućeg sredstva za rješavanje svih problema, pa tako i u politici, mada i sam autor smatra da će uticaj interneta na politiku biti sve veći, ne nužno i pozitivan.

<sup>2</sup> Larry Page i Sergey Brin tvorci Google-a

<sup>3</sup> Mark Zuckerberg tvorac Facebook-a

<sup>4</sup> Podaci Svjetske banke, <http://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.P2>

<sup>5</sup> <http://www.dufferinresearchdoo.com/naskutak/index.php/sr/vesti/ostalo/235-gde-se-na-balkanu-najvise-koristi-facebook>

Često se za različite alate za komunikaciju na internetu koristi sintagma „novi mediji“, mada ih 2014. godine baš i ne možemo smatrati tako novim. U vrijeme ekspanzije interneta vladao je entuzijazam da će upotreba interneta u politici predstavljati lijek za sve nedostatke angažovanja građana u političkom životu. Sjetite se samo optimističkih prognoza da će građani vrlo lako postavljati pitanja političarima, da će političari u realnom vremenu dobijati informacije šta je građanima potrebno, o neslućenim mogućnostima Veb 2.0 alata itd. Međutim, da li su se politički odnosi baš toliko popravili – i za birače i za političare? Sve više se pojavljuju skeptici koji tvrde da internet nije ništa popravio u političkom životu.

Često se analizama pristupa prilično uopšteno govoreći o politici i internetu. Ovakav pristup je pogrešan jer je nemoguće analizirati internet kao jedinstveni fenomen. Pravilnije je opšta pitanja kao na primjer pitanje o posljedicama korišćenja interneta u politici, razbiti u specifična pitanja kao što su uticaj na informisanost o politici, uticaj na političko učešće građana, ili izloženost različitim političkim opcijama itd. Drugi pristup bi bio da se internet raščlaniti na različite alate i da se analizira njihova efikasnost i uticaj u politici. Analizirati možemo informativne portale, veb stranice, forume, elektronsku poštu, društvene medije, i dalje nastaviti sa raščlanjivanjem na Fejsbuk, Twiter, JuTjub i tako dalje.

Da bismo bili realni, moramo priznati da smo na ovim prostorima pod uticajem „zapadnih“ trendova i da koristimo uglavnom njihove alate. Tako je „Sveto Trojstvo“ društvenih medija Fejsbuk, Twiter i JuTjub najpopularnije i kod nas. U stvari, u BiH Fejsbuk predstavlja stranicu kojoj se najčešće pristupa<sup>6</sup>, JuTjub se nalazi na trećem mjestu, a Twiter se nije tako dobro „primio“ i nalazi se tek na 32. mjestu. Ali daleko od toga da su to jedini društveni mediji koji se koriste u svijetu. U Rusiji je najpopularnija društvena mreža *V Kontakte* (vk.com), dok je u Kini najpopularnija *Sina Weibo* sa

---

Sve više se pojavljuju skeptici koji tvrde da internet nije ništa popravio u političkom životu.

---

Često se analizama pristupa prilično uopšteno govoreći o politici i internetu. Ovakav pristup je pogrešan jer je nemoguće analizirati internet kao jedinstveni fenomen.

---

<sup>6</sup> Podaci sajta <http://www.alexa.com>, pristupljeno 16. marta 2014. godine

280 aktivnih (prema 153 miliona korisnika Fejsbuka u Zapadnoj Evropi) i 500 miliona registrovanih korisnika.<sup>7</sup>

Ovaj izbor ne možemo smatrati konačnim. Jer društveni mediji utiču na ponašanje ljudi, ali istovremeno i ljudi, njihovi

---

Društveni mediji utiču na ponašanje ljudi, ali istovremeno i ljudi, njihovi korisnici, utiču na društvene medije.

---

korisnici, utiču na društvene medije. Na kraju, društveni mediji ne nastaju sami od sebe, njih kreiraju drugi ljudi. I kako se interesi ljudi mijenjaju, mijenjaju se i mediji. Krajem 1990-ih glavni program za instant poruke bio je ICQ, da bi danas bio skoro zaboravljen, a primat na tom terenu je preuzeo Skajp. Prva velika društvena mreža bio je MajSpejs, da bi ga sredinom 2008. godine nepovratno pretekao Fejsbuk. Šta je sljedeće, teško je reći, jer neka istraživanja pokazuju da je i Fejsbuk na zalasku<sup>8</sup> (iako je kredibilitet ovakvih istraživanja upitan).

## Konzumiranje informacija

Pojmovi „ideja“ i „izgled“ su istorijski nastali iz istog starogrčkog korijena „ejdos“ (*eidos*). U početku je „ejdos“ označavao samo vanjski izgled predmeta, oblik, a tek kasnije, vjerovatno pod Platonovim uticajem, počinje da označava i umnu sliku oslobođenu od fizičkog tijela – „ideju“. Tako je nastalo filozofsko učenje – „idealizam“ i odgovarajuće političko učenje o vlasti ideja – „ideokratija“.<sup>9</sup> U moderno doba televizija je doprinijela da se „ejdos“ vrati u prvobitno i bukvalno značenje – izgled, očigledne i lako razumljive slike. Informacija je pojednostavljena, prelazi se sa vlasti ideja na vlast slika. Sa razvojem interneta, trend se nastavlja, pa i radikalizuje.

Čovječanstvo ima ogromnu kolicišnu tehnoloških i kreativnih mogućnosti, i do sada neviđen pristup informacijama, pa se stvara

---

<sup>7</sup> <http://socialmediatoday.com/richard-simcott/2213841/social-media-fast-facts-china>, 27. februar 2014. godine

<sup>8</sup> <http://www.blic.rs/IT/436862/Fejsbuk-je-kao-kuga-Naglo-se-prosirio-nestace-do-2017>

<sup>9</sup> Milnović, V. (2011). *Arapsko proleće i „građanska medijska revolucija“*. Nova srpska politička misao, dostupno na: <http://www.nspm.rs/kulturna-politika/arapsko-prolece-i-gradjanska-medijska-revolucija.html>

utisak neuporedive i ničim sputane slobode. Kako ovo utiče na konzumenta političkih informacija?

Oni koji su ranije imali vrlo malo interesa za politiku, ipak su bili djelimično izloženi određenim političkim informacijama (npr. slušajući kratke vijesti u iščekivanju vremenske prognoze). Danas mogu potpuno izbjegći političke informacije koristeći specijalizovane TV kanale. Oni koji su zainteresovani za politiku, nasuprot, mogu da konzumiraju mnogo veće, praktično neograničene, količine informacija.

U ovom trenutku interesantno je osvrnuti se na konkretnе podatke o izvorima informacija o politici u Republici Srpskoj. Prema istraživanju Instituta za društvena istraživanja Fakulteta političkih nauka u Banjoj Luci (istraživanje provedeno u periodu decembar 2013. – januar 2014. godine)<sup>10</sup>, televizija je dominantan medij za informisanje o politici:

<b>Medij</b>	<b>Udio u informisanju o politici</b>
<b>Televizija</b>	63,40%
<b>Internet</b>	18,07%
<b>Štampa</b>	8,54%
<b>Radio</b>	1,88%
<b>Politička partija</b>	1,47%
<b>Interpersonalni kontakti</b>	5,88%

Zanimljivo je da rezultati istraživanja pokazuju da među mladima (18–28 godina), njih čak 41,86% kaže da im je internet primarni izvor informisanja o politici.

Slično ovim rezultatima, istraživanje agencije IPSOS iz novembra 2013. godine pokazuje da je televizija najvažniji izvor informisanja sa 84%, dok internet zauzima drugo mjesto sa 13%. Svi ostali izvori su u rangu statističke greške.

---

Čovječanstvo ima ogromnu količinu tehnoloških i kreativnih mogućnosti, i do sada neviđen pristup informacijama, pa se stvara utisak neuporedive i ničim sputane slobode.

---

Prema istraživanju Instituta za društvena istraživanja Fakulteta političkih nauka u Banjoj Luci (istraživanje provedeno u periodu decembar 2013. – januar 2014. godine), televizija je dominantan medij za informisanje o politici.

---

<sup>10</sup> Istraživanje dostupno na [http://fpn.unibl.org/index.php?option=com\\_attachments&task=download&id=372](http://fpn.unibl.org/index.php?option=com_attachments&task=download&id=372)

## Trendovi u korišćenju interneta u politici

Istraživanja o internetu i politici su posljednjih godina mnogobrojna, možda i zato što su u trendu, te postoji veliko šarenilo rezultata. Međutim, već sada je moguće uočiti neke trendove.

Kako Farell<sup>11</sup> dobro primjećuje, postoje tri mehanizama kroz koje internet realno može da utiče na politiku:

1. grupisanje (proces kroz koji pojedinci identifikuju i stupaju u interakciju sa onima koji su im slični),
2. snižavanje cijene kolektivnih aktivnosti, i
3. otkrivanje preferencija birača.

I zaista, na internetu se pojavljuju razne zajednice istomišljenika po određenim pitanjima, koje su ranije bile nezamislive. Kada govorimo o politici, u Fejsbuk grupama, na portalima itd. okupljaju se protivnici neoliberalizma, radikali, nacionalisti, evrofanatci itd. Takvo okupljanje zbog prostornih i vremenskih barijera ranije nije bilo moguće. Ovdje bismo dodali da je danas uz pomoć interneta mnogo lakše biti izložen alternativnim idejama nego ranije. Šta je posljedica ovakvog okupljanja istomišljenika? Sunstein<sup>12</sup> tvrdi da eksperimenti pokazuju da ljudi koji diskutuju o političkim pitanjima sa drugim ljudima koji dijele njihove poglede, na kraju usvajaju ekstremnije pozicije nego što su imali na početku.

Ako posmatramo situaciju u Republici Srpskoj, očigledno je da postoje portalni i Fejsbuk grupe na kojima se okupljaju politički istomišljenici, sa prilično ekstremnim stavovima. Svaki pokušaj neistomišljenika da uđe u političku raspravu (ili češće pokušaj destrukcije rasprave) biva dočekan na nož. Normalan politički dijalog ne postoji, ne želi se ni površno razmotriti ispravnost teze (političkog) protivnika. Djelimična anonimnost internet alata omogućava ekstremne stavove, bez moralnih ograničenja koja još uvijek postoje u ličnoj komunikaciji.

<sup>11</sup> Farrell, H. (2012). *The consequences of the internet for politics*. Annual Review of Political Science, 15, 35–52.

<sup>12</sup> Sunstein, C. R. (2009). *Republic. com 2.0*. Princeton University Press.

---

Istraživanja o internetu i politici su posljednjih godina mnogobrojna, možda i zato što su u trendu, te postoji veliko šarenilo rezultata.

---

Ako posmatramo situaciju u Republici Srpskoj, očigledno je da postoje portalni i Fejsbuk grupe na kojima se okupljaju politički istomišljenici, sa prilično ekstremnim stavovima. Svaki pokušaj neistomišljenika da uđe u političku raspravu (ili češće pokušaj destrukcije rasprave) biva dočekan na nož.

---

Upravo treba da se upitamo da li ova pojava ima pozitivni uticaj na informisanost građana o politici, njihovo veće učešće u politici, ili ako baš hoćemo pitati – na povećanje stepena demokratije.

Drugi trend uticaja interneta na politiku jeste mogućnost da se iz udobnosti doma, pod velom anonimnosti, svako bavi politikom. I poznati i nepoznati politički simpatizeri uključuju se u aktivnost političke partije na internetu. Tradicionalni oblici političkog aktivizma kao što su obilazak od vrata do vrata, lijepljenje plakata, organizovanje štandova su zamijenjeni lakovanjem i šerovanjem sadržaja na internetu. Postati politički aktivist lakše je nego ikada ranije.

Ipak, neki autori upozoravaju da ovakvo snižavanje troškova može imati nepredvidive dugoročne posljedice. Širki<sup>13</sup> sugerira da će to dovesti do „transakcione politike“ u kojoj niske barijere na ulasku znače i niske barijere na izlasku, tako da će biti teško održati dugotrajnu lojalnost simpatizera.

I na kraju, dok je nekada bilo teško otkriti preferenciju birača, pa se ljudi nisu bez velike potrebe ni upuštali u takvu aktivnost, danas se analizom prisustva u društvenim medijima lako može zaključiti naklonost birača prema određenim političkim opcijama.

---

Dok je nekada bilo teško otkriti preferenciju birača, pa se ljudi nisu bez velike potrebe ni upuštali u takvu aktivnost, danas se analizom prisustva u društvenim medijima lako može zaključiti naklonost birača prema određenim političkim opcijama.

---

## Politička kampanja

Da bismo analizirali uticaj društvenih medija u političkoj kampanji, potrebno je kratko se podsjetiti šta je politička kampanja. Krajnji cilj svake političke kampanje je dobiti glas od birača na dan izbora, a sve kampanje se vrte u beskonačnom krugu identifikuj – ubijedi – mobiliši – izvedi na biračko mjesto. Princip ostaje isti, a sa tehnološkim razvojem mijenjaju se alati. Prije skoro 100 godina, radio se počeo ozbiljnije

---

Krajnji cilj svake političke kampanje je dobiti glas od birača na dan izbora, a sve kampanje se vrte u beskonačnom krugu identifikuj – ubijedi – mobiliši – izvedi na biračko mjesto. Princip ostaje isti, a sa tehnološkim razvojem mijenjaju se alati.

---

<sup>13</sup> Shirkey, C. (2003). *Power laws, weblogs, and inequality*. Reformatting politics: Information technology and global civil society, 35–42.

koristiti u političkim kampanjama<sup>14</sup>, da bi 60-ih godina prošlog vijeka na veliku političku scenu stupila televizija. Posljednjih 10-ak godina, internet uzima sve više maha kao politički alat.

Zanimljivo je da uvođenje novih tehnologija uglavnom nije potpuno istiskivalo „stare“ tehnologije. Tako se i danas u političkim kampanjama koriste „primitivni“ alati 19. vijeka, kao što su leci, posteri, bedževi. Radio nema toliku važnost, ali nije napušten kao sredstvo da se dopre do specifičnog dijela publike. Televizija je i dalje lokomotiva, a internet joj duva za vrat i prijeti da preuzme primat.

Problem u političkim kampanjama nastaje kada se stručnjaci „starog kova“, navikli na „stare“ tehnologije, angažuju u novim tehnologijama. Zato je Nikson izgubio predsjedničku debatu od Kenedija, jer je bio pripremljen za radio, gdje dominira glas, a ne izgled. Isti problem nastaje kada TV stručnjaci počnu da prave strategije za internet.

Suštinska promjena nastala u kampanjama korišćenjem društvenih medija jeste dvosmernost komunikacije. Radio, televizija, štampa, bilbordi itd. skoro su isključivo jednosmjerni vid komunikacije, a kada i postoji mogućnost dvosmjerne komunikacije (žive emisije), relativno lako je pripremiti se i kontrolisati nastup. Čini se da kod nas na društvenim mrežama još uvijek uglavnom živi jednosmjerna komunikacija. Zvanične veb stranice, Fejsbuk stranice, JuTjub kanali i Tviter nalozi služe za informisanje, prenošenje vijesti o aktivnostima političkih partija, sa vrlo malo želje da se od birača dobije neka informacija.

Jedan dio problema leži u tome što se ljudi zaduženi za komunikaciju u političkim partijama još uvijek nisu adaptirali na nove uslove. Postoji strah od negativnih reakcija i kritika, pa se nerijetko onemogućavaju komentari na društvenim mrežama i portalima. Drugi dio problema je u organizaciji političkih partija i distribuciji ovlašćenja i odgovornosti među osobljem. Društveni mediji su brzi i žive 24/7,

---

Zanimljivo je da uvođenje novih tehnologija uglavnom nije potpuno istiskivalo „stare“ tehnologije.

---

Tako se i danas u političkim kampanjama koriste „primitivni“ alati 19. vijeka, kao što su leci, posteri, bedževi. Radio nema toliku važnost, ali nije napušten kao sredstvo da se dopre do specifičnog dijela publike. Televizija je i dalje lokomotiva, a internet joj duva za vrat i prijeti da preuzme primat.

---

<sup>14</sup> Delli Carpini, M. X. (1993). *Radio's Political Past*. Departmental Papers (ASC), 23.

bez prekida, svaka reakcija mora da bude promptna da bi imala efekta. Nema više vremena da se čeka portparol koji će reagovati na izjavu ili saopštenje. Zbog toga je za efikasnu komunikaciju potrebna decentralizacija protoka informacija i donošenja odluka.

Potrebna je široka mreža osoblja, koje ima informacije, znanje i ovlašćenje da nastupa u ime političke partije na društvenim medijima. Takvu mrežu još uvijek nije razvila niti jedna politička partija u Republici Srpskoj, pa su reakcije na trendove na društvenim mrežama trome, nekada potpuno izostaju, a primjetni su i trenuci medijskog „spavanja“ kada partije nemaju nikakvih aktivnosti na društvenim mrežama.

Kao što se TV duel Nikson-Kenedi iz 1960. godine smatra prekretnicom u korišćenju televizije u političkim kampanjama, tako se i predsjednička kampanja Baraka Obame iz 2008. godine smatra prekretnicom korišćenja društvenih medija u političkim kampanjama. Međutim, ova se kampanja u medijima često pojednostavljuje, pa se čini da je puko prisustvo na društvenim medijima dovoljno za pobjedu na izborima.

Pomnijom analizom Obamine kampanje iz 2008. godine, saznajemo da se ona sastojala od niza procedura koje su kao mozaik činile sveukupni model kampanje. Bez obzira na tehnologiju, taj model kampanje nije se razlikovao od onog ranije pomenutog: identifikuj – ubijedi – mobiliši – izvedi na biračko mjesto. Obamina kampanja je bila uspješna zato što je pronašla pravo mjesto internet alatima u ovakovom modelu kampanje. Društvene mreže su korišćene zaista kao mreže, ali one ribarske, da bi se ulovilo što je moguće više potencijalnih simpatizera. Čim je „riba zagrizla“, odmah se prelazilo na sljedeći korak, a to je pokušaj da se što preciznije identificuje taj simpatizer – ime, prezime, e-mail adresa, broj telefona, adresa itd.

Ono što je različito u američkim kampanjama od naših jeste prikupljanje novčanih sredstava od simpatizera. Dok bi se kod nas pokušaj političke partije da od simpatizera dobije i najmanju donaciju smatrao skoro uvredom, u Americi je doniranje

---

Zbog toga je za efikasnu komunikaciju potrebna decentralizacija protoka informacija i donošenja odluka. Potrebna je široka mreža osoblja, koje ima informacije, znanje i ovlašćenje da nastupa u ime političke partije na društvenim medijima.

---

---

Kao što se TV duel Nikson-Kenedi iz 1960. godine smatra prekretnicom u korišćenju televizije u političkim kampanjama, tako se i predsjednička kampanja Baraka Obame iz 2008. godine smatra prekretnicom korišćenja društvenih medija u političkim kampanjama.

---

najvažniji znak podrške simpatizera. Od „upecanog“ simpatizera se traži da donira sredstva za kampanju, i eventualno učestvuje u aktivnostima. Čitav fokus kampanje na društvenim mrežama je išao u tom smjeru – biračima su se beskonačno slali e-mailovi sa molbom za donaciju. Jedan broj simpatizera (ali manji) je uključen u aktivnosti i to je to. Nije potrebno glorifikovati društvene mreže koje su na neki imaginarni način doprinijele pobjedi Obame 2008. godine.

Svaka politička kampanja kod nas, ako želi da iskoristi društvene medije na pravi način, mora da uči na primjeru Obame. Svaka aktivnost u kampanji mora imati jasno definisan cilj, koji

---

Sljedeća Obamina kampanja iz 2012. godine nije toliko reklamirana, ali je za političke stručnjake jako interesantna. Dok su protivnici pokušavali da stignu Obamu u prisustvu na društvenim medijima, njegova kampanja je napravila korak dalje ka analitici.

---

pri tome obavezno doprinosi osnovnom cilju – pobjeda na izborima ili osvajanje određenog broja mandata. To se odnosi i na aktivnosti na društvenim medijima. Prisustvo političke partije ili kampanje na internetu samo zato što je to moderno i u trendu, nije produktivno, već je potrebno definisati ukupnu strategiju političke komunikacije na društvenim medijima i držati je se sve vrijeme.

Sljedeća Obamina kampanja iz 2012. godine nije toliko reklamirana, ali je za političke stručnjake jako interesantna. Dok su protivnici pokušavali da stignu Obamu u prisustvu na društvenim medijima, njegova kampanja je napravila korak dalje ka analitici. Na osnovu velike količine onlajn dostupnih podataka o biračima, pravila se stalna analiza o profilu glasača. Uz pomoć desetina hiljada računarskih simulacija koje su se izvodile svaki dan, procjenjivala se vjerovatnoća za svakog glasača da li će glasati za Obamu. Tako je ostao korak ispred protivnika i pobijedio.

## Zaključak

Očigledno je da internet nudi alate uz pomoć kojih birač može doći do mnoštva informacija potrebnih za donošenje odluke za koga glasati. Ali, kao što smo ranije rekli, informacija je danas pojednostavljena, bitan je izgled, a ne ideje. Time odluka birača, umjesto lakša, danas možda postaje teža nego nekada.

Mediji, uključujući društvene medije, više se fokusiraju na sam proces kampanje, a ne bitna politička pitanja. Koliko smo puta samo čuli u medijima „kampanja je već počela“, bez riječi o temi kampanje. Ako posmatramo iz ugla političke partije, kampanja i ne smije prestati, međutim mediji svjesno potiskuju političku poruku koja se šalje i zamjenjuju je spektaklom i senzacionalizmom.

A kako je „kampanja već počela“, zahuktala se i na društvenim medijima u Republici Srpskoj i BiH. Zahvaljujući njima niko neće pobijediti, ali će morati biti prisutan. Kao što bilbord ne donosi glasove, ali bez njega bi se birači zapitali da li je partija nestala, ostala bez para ili odustala od izbora i dobro razmislili da li takvoj partiji dati glas. Vjerovatno će korišćenje internet alata u kampanji 2014. godine i dalje biti svedeno na prisustvo, mada postoje određena iskustva iz prethodne dvije kampanje, tako da možemo očekivati iskorake u efikasnom korišćenju ovih alata.

---

Mediji, uključujući društvene medije, više se fokusiraju na sam proces kampanje, a ne bitna politička pitanja.

---

---

A kako je „kampanja već počela“, zahuktala se i na društvenim medijima u Republici Srpskoj i BiH. Zahvaljujući njima niko neće pobijediti, ali će morati biti prisutan.

---



Mr Miloje M. Deletić

## **Vehabizam ante portas**

---

Svi oblici društvene svijesti u prednaučnom periodu razvoja dijelili su i zavađali ljudski rod po raznim linijama: vjerskim, ideološkim, etičkim, rasnim, kao i po raznim potpodjelama u okviru ovih velikih podjela, pa je deviza da su "svi ljudi braća" zvučala gotovo cinično, mada je u suštini bila odraz jedine istinske slike svijeta i međuljudskih odnosa u njemu. Prihvatajući takvo stanje međuljudskih odnosa na planeti zemlji kao jedino realno, savremene vladajuće političke teorije svijeta zasnovane na naučnoj svijesti mobilišu sve veći broj pristalica na izgradnji svijeta bez ekstremizma, zabluda, predrasuda i krvavih ratova i drugih neprijateljstava nižeg intenziteta zasnovanih na irealnim, najčešće emocionalnim, ideološkim nabojima. Ipak, bez obzira na svoju nesumnjivu objektivnu utemeljenost, ta ideja i njeni protagonisti imaju još uvijek veliki broj protivnika, otvorenih ili prikrivenih neprijatelja, ali i sve veći broj pristalica i sigurnu perspektivu ispunjenja svoje mesijanske misije u krilu savremene treće tehnološke revolucije kojoj svijet prisustvuje u svom postindustrijskom – informatičkom periodu razvoja. Svaki pokušaj traženje spasa ljudskog roda izvan ovog velikog i sigurnog

---

Svi oblici društvene svijesti u prednaučnom periodu razvoja dijelili su i zavađali ljudski rod po raznim linijama: vjerskim, ideološkim, etičkim, rasnim, kao i po raznim potpodjelama.

---

kolosijeka osuđen je unaprijed na razočarenje, neuspjeh i propast svih učesnika u tim avanturističkim, besmislenim eksperimentima.

Posebno iscrpan napor na kopanju što dubljih rovova između pripadnika ljudskog roda učinili su savremeni vladajući vjerski

---

Zaslijepjeni međureligijskom mržnjom, ljudi nekritički odbacuju i pozitivne tekovine stvaralačkog duha pripadnika drugih religija ponašajući se kao majka koja poslije kupanja djeteta sa prljavom vodom iz korita izbací i samo dijete u rijeku.

---

sistemi u čemu prednjače veliki religijski sistemi tipa hrišćanstva i islama, koji su pod parolom borbe protiv svih nevjernika, odnosno nepripadnika tog sistema, zatvarali oči pred stvarnim činjenicama i vrijednostima drugih sistema i njihovih pripadnika u upornom nastojanju da ih omalovaže, proglose krivcima za sve nevolje ovog svijeta i sistematski unište u ime spasa čovječanstva, a u stvari za svoje je uske ekonomski interese i nezajažljivi animalni egoizam oličen u njihovom zaštitniku bogu koji sva njihova zlodjela pod vjerskom zastavom pravda i proglašava najvećom vrlinom. U takvom stanju neprekidnog stvarnog ili latentnog rata svih protiv svih stvarno stanje činjenica je ostajalo nepoznato, a dejstvo pojedinih faktora drugih sistema na elemente posmatranih sistema izazivalo je velike nedoumice i nesagledive negativne posljedice po pripadnike tih sistema.

---

Robujući ili predrasudama ili čuvanju interesa pojedinih lidera ili pokreta po svaku cijenu, i evropska i balkanska politička teorijska misao sa kraja dvadesetog vijeka nije uspjela da sagleda objektivno stanje islamske pravne i političke teorije i njihovo stvarno djelovanje na društvene tokove i događaje u Evropi i na neevropskim prostorima.

---

i balkanska politička teorijska misao sa kraja dvadesetog vijeka nije uspjela da sagleda objektivno stanje islamske pravne i političke teorije i njihovo stvarno djelovanje na društvene

Zaslijepjeni međureligijskom mržnjom, ljudi nekritički odbacuju i pozitivne tekovine stvaralačkog duha pripadnika drugih religija ponašajući se kao majka koja poslije kupanja djeteta sa prljavom vodom iz korita izbací i samo dijete u rijeku. Takvo ponašanje neminovno nosi anticivilizacijski i krajnje nehumanii kod čije dejstvo ozbiljno usporava progresivne društvene tokove i pojačava sveopštu bijedu i siromaštvo ljudskog roda. Taj usud zadesio je i pripadnike svih religijskih sistema na prostorima Balkana, naročito pod uticajem agresivnog islama od dolaska Turaka na evropsko tlo pa sve do danas.

Robujući ili predrasudama ili čuvanju interesa pojedinih lidera ili pokreta po svaku cijenu, i evropska

tokove i događaje u Evropi i na neevropskim prostorima. Iz tih razloga tragični događaji, inspirisani "Islamskom deklaracijom" Alije Izetbegovića, na prostorima nekadašnje Jugoslavije, a posebno Bosne i Hercegovine i Kosova i Metohije, zatekli su sve jugoslovenske teoretičare društvene misli i islamologe nespremne da razumiju i objasne uzroke tih događaja, a kamoli da daju smjernice za djelovanje odgovarajućih društvenih mehanizama radi predupređenja i otklanjanje negativnih posljedica tih dejstava.

U svakoj savremenoj ozbiljnoj analizi bilo kakvih zbivanja u svijetu mora se uzeti u obzir djelovanje islamskog faktora koji je iz okvira islamske društvene zajednice u posljednjih četrnaest vijekova proširio svoj uticaj na čitav svijet. Međutim, taj svijet, a posebno evropska društvena misao, pristupali su islamu više sa pozicija predrasuda i zabluda, spremni da sve što dolazi iz islama objašnjavaju ideologijom i dnevnom politikom. Od takvog pristupa nisu bili imuni ni teoretičari sukoba civilizacija Hantington, Pajps i drugi zapadni mislioci. To je po arapskoj izreci bila "majka grešaka" koje će karakterisati dvije glavne struje savremenog shvatanja islamskog pravnog i političkog učenja razvrstane po svom odnosu prema zapadnjačkim političkim teorijama. Prema shvatanju prve struje neophodno je pojmove islamske teorijske politike približiti preovlađujućoj teoriji politike u savremenom svijetu, a druga insistira na autentičnosti i posebnosti islamske teorije politike i njenom inkompaktibilnošću sa zapadnjačkim učenjima, pa čak i na vraćanju na Kur'an i izvorna islamska učenja iz prva tri vijeka poslije Objave.

U uslovima zaokupljenosti sami sobom balkanska politička teorijska misao kao da ne primjećuje da na Balkanu danas živi velika muslimanska vjerska zajednica i da na njenim prostorima i bliskom okruženju postoje države koje su članice Organizacije islamske konferencije, kao što su Albanija i Turska ili su posmatrači u toj organizaciji, kao što je slučaj sa Bosnom i Hercegovinom. Tim dijelom balkanske stvarnosti od osamdesetih godina dvadesetog vijeka pretežno se bave tzv. globalni mediji u kontekstu sopstvenog

---

U uslovima zaokupljenosti sami sobom balkanska politička teorijska misao kao da ne primjećuje da na Balkanu danas živi velika muslimanska vjerska zajednica i da na njenim prostorima i bliskom okruženju postoje države koje su članice Organizacije islamske konferencije, kao što su Albanija i Turska ili su posmatrači u toj organizaciji, kao što je slučaj sa Bosnom i Hercegovinom.

---

bavljenja islamom limitiranog dnevnapoličkim i vjerskim predrasudama, čime su, uz popularne analitičko-informativne studije širom Evrope, često išlo u korist sopstvene štete.

Nastojeći da za svoje ciljeve iskoriste različite političke

---

Nastojeći da za svoje ciljeve iskoriste različite političke grupe i organizacije u islamskom svijetu, velike sile su težile da instrumentalizuju radikalne islamiste podstičući neprijateljstva i sukobe među njima i sa ostalim svijetom, što je imalo za posljedicu razmah aktivnosti "mudžahedina".

---

savezu sa Zapadom krajnje je apologetski, kvazinaučno i politički emocionalno ispoliran i potrošen da uopšte ne može objasniti događaje i suštinu vjerskih<sup>1</sup>, političkih i pravnih kretanja u savremenom islamskom svijetu.

U cilju što objektivnijeg izučavanja odnosa religije i politike u okviru predmeta Politikologija religije i teorija politike, početkom dvadeset i prvog vijeka, na Fakultetu političkih nauka u Beogradu započelo je prvo, i dosad jedino, institucionalno organizованo naučno izučavanje politikologije religije na Balkanu.

---

U cilju što objektivnijeg izučavanja odnosa religije i politike u okviru predmeta Politikologija religije i teorija politike, početkom dvadeset i prvog vijeka, na Fakultetu političkih nauka u Beogradu započelo je prvo, i dosad jedino, institucionalno organizovano naučno izučavanje politikologije religije na Balkanu. Tome su prethodila zapažanja i tačne ocjene pojedinih aspekata islamskog učenja i njegovog uticaja na balkansku zbilju Miroljuba Jevtića, Hasana Sušića, Nerkeza Smailagića, Nusreta Čančara, Enesa Karića, kao i prevodi stranih autora tipa Fazlura Rahmana, Leonida Vasiljeva, Anri Lausta, Filipa Hita i drugih domaćih i stranih autora.

Tu prethodnicu su animirali događaji vezani za kretanja i učenja islamskog svijeta u procesu duhovne i političke emancipacije muslimana u savremenom svijetu praćene snažnim potresima i

<sup>1</sup> Fus (Christopher M. Blanchard - The Islamic Traditions of Wahhabism and Salafiyya (Islamske tradicije wahabita i salafita) CRS Report for US Congress, 17. januar 2007. godine ili na: <http://www.fas.org/sgp/crs/RS1695.pdf>)

problemima uzrokovanim suočavanjem sa očekivanim rješenjima u stvarnosti.

U samom islamskom svijetu i svijetu u cjelini u posljednjih nekoliko decenija najveći uticaj imao je, a i dalje ima, vahabizam<sup>2</sup> koji je inicirao dramatične događaje u Avganistanu, Palestini, Libanu, Iraku, Africi, nekim bivšim sovjetskim republikama, Bosni i Hercegovini, Kosovu i Metohiji, Makedoniji, Crnoj Gori, Sandžaku, kao i nekim razvijenim zemljama Zapada poput Sjedinjenih Američkih Država, Veličke Britanije, Francuske, Kanade, Austrije, Njemačke i sl. U Saudijskoj Arabiji to je državno vjersko učenje, isto kao što i šiiti u Iraku uživaju takav status, mada su antagonizmi između njih toliko jaki da su često dovodili i do pravih međusobnih ratova. Ipak, bez obzira na njihovu izraženu agresivnost prema svemu što ne pripada njihovom vjerskom krugu ili islamu uopšte, ne može se reći da islam predstavlja poseban vojnopolitički blok ili organizaciju militantnog tipa, iako oni islamu pridaju značaj ideologije sposobne da riješi klasne protivurječnosti u svijetu i da oslobodi islamski svijet od kolonijalnih i polukolonijalnih veza sa zapadnim svijetom i u potpunosti zamijeni naizgled propalu komunističku ideologiju.

*“Sam termin vahabije predstavlja, u stvari, turkizovanu verziju naziva vahabiti (na arapskom jeziku *vahabijun*) koji se u islamskom svijetu koristi za sljedbenike i pobornike ideje arapskog vjerskog učenjaka Muhameda ibn Abdel Vahaba, iz 18. vijeka.*

*Vahabizam se uobičajeno i uopšteno određuje kao uticajni verski pokret u okviru sunitskog ogranka islama, koji zahtijeva povratak na temelje islamske vjere, u smislu da muslimani treba da se ponašaju u skladu sa Kur'anom i Sunom, vjerskim učenjem i načinom života, koji su postojali u vrijeme Božjeg poslanika Muhameda i “Pobožnih predaka” iz prve tri generacije muslimana<sup>3</sup>. Osim toga, pakistanski islamolog Fazlur*

---

*“Sam termin vahabije predstavlja, u stvari, turkizovanu verziju naziva vahabiti (na arapskom jeziku *vahabijun*) koji se u islamskom svijetu koristi za sljedbenike i pobornike ideje arapskog vjerskog učenjaka Muhameda ibn Abdel Vahaba, iz 18. vijeka.*

---

Vahabizam se uobičajeno i uopšteno određuje kao uticajni verski pokret u okviru sunitskog ogranka islama, koji zahtijeva povratak na temelje islamske vjere, u smislu da muslimani treba da se ponašaju u skladu sa Kur'anom i Sunom.

---

<sup>2</sup> U Srpskom govornom jeziku u upotrebi su izrazi „vahabizam“ i „vehabizam“ za označavanje iste pojave kao sinonimi.

<sup>3</sup> Oliver Potežica, „Vehabije između istine i predrasude“, Beograd, 2007. godine, str. 23.

*Rahman tvrdi da je "vahabizam u stvari postao generički pojam koji se može primijeniti ne samo na onaj pokret koji je utemeljio Muhamed Abd al Vahad, nego na sve tipove analognog fenomena širom islamskog svijeta, koji su se zalagali za "očišćenje" vjere ... koji su bili protiv korupcije vjere i moralne labavosti i degeneracije koje su preovlađivale u muslimanskom društvu".<sup>4</sup> Prema mišljenju ovog uglednog islamologa, vehabijski pokret je započeo obnovu ortodoksnog islama, što ga čini "predmodernističkim pokretom za reforme" cjelokupnog islamskog učenja i prakse.*

---

Vahabizam je, u stvari, najznačajniji sunitski pokret, nastao prije dva vijeka, koji je svijetu donio snažne izazove islamskog vjerskog ekstremizma, a prostorima bivše Jugoslavije otkrio neslućene razmjere vjerske isključivosti i netolerancije prema svemu neislamskom.

---

pa čak i prema službenicima i vjernicima tradicionalne muslimanske vjerske zajednice sa ciljem reforme njihovih interpretacija islamskog učenja u pravcu "pravovjernog" islama. Razni incidenti,

Razni incidenti, tipa premlaćivanja imama i nasilnog preuzimanja pojedinih vjerskih objekata tradicionalne muslimanske zajednice u Bosni i Hercegovini, navele su Rešida Hefizovića, profesora na Fakultetu islamskih nauka u Sarajevu, na zaključak da "vehabizam predstavlja potencionalno smrtonosni virus za muslimane u Bosni i Hercegovini."

---

činjenica da su vehabije organizovale napad na vladiku Hrizostoma u vladičanskom dvoru u sjedištu Episkopije bihaćko-petrovačke u Bosanskom Petrovcu, što je izazvalo negodovanje

<sup>4</sup> Fus ( Fazlur Rahman – Duh Islama, IZ "Jugoslavija" i "Prosveta", Beograd, 1983. godine, str. 271–272.

<sup>5</sup> Dnevni list "Pravda", Beograd, 7. maj 2007. godine. Izlaganje profesora Rešida Hefizovića je preuzeto iz teksta – Boris Kanzleiter Wahhabi Rules: Islamic Extremism Comes to Bosnia (Vehabizam je glavni: Islamski ekstremizam stiže na Balkan), 2. maj 2007. godine ([www.worldpoliticsreview.com](http://www.worldpoliticsreview.com))

i pravoslavnog i muslimanskog stanovništva na tom području<sup>6</sup>. Sve jače vjerske tenzije između muslimana tradicionalnog islama u Bosni i Hercegovini i slejdbenika vehabijskog učenja, praćene svakodnevnim incidentima, kulminirale su pokušajem vehabijskog lidera iz Kalesije, Jusufa Barčića, da sa svojim sljedbenicima preuzme Carevu džamiju u Sarajevu januara mjeseca 2007. godine. U istom periodu na teritoriji Bosne i Hercegovine pojačano je i djelovanje radikalnih islamskih organizacija, kao što su "Aktivna islamska omladina", čiji su osnivači bili dobrovoljci iz ratne jedinice "El Mudžahedin" i vehabijski orijentisane organizacije "Džemilijat Furkan".

U okviru svojih aktivnosti na suzbijanju djelovanja radikalnih islamista u svijetu, Komitet Ujedinjenih nacija, koji je formiran na osnovu Rezolucije 1267 Savjeta bezbjednosti OUN iz 1999. godine, radi sprovođenja sankcija protiv "Al Kaide" i talibana, zabranio je djelovanje organizacije "Džemilijat Furkan", kao i aktivnosti ogranka u Bosni i Hercegovini "dobrovoljnih" islamskih organizacija "Fondacije Al Haramein" (iz Saudijske Arabije) i "Tajiba internešenel" (iz Pakistana) zbog sumnji da su njihove aktivnosti povezane sa finansiranjem terorizma i ekstremističkih grupacija".<sup>7</sup> Sve jače djelovanje vehabijskog pokreta u prvoj deceniji dvadeset i prvog vijeka zapaženo je i u Crnoj Gori, gdje je održan "Šesti susret islamske omladine Sandžaka" u Plavu, opisan kao vehabijski kongres, a batine su svečano uručene imamima u Bijelom Polju, i to dva puta, a zatim u Loznoj i Rasovu u postupku njihove "predmodernističke reforme" i preusmjeravanja na "pravilnije" interpretacije islamskog učenja i prakse, prakse bez moralne labavosti, vjerske korupcije i degeničnosti.

Najsigurnije uporište vehabijski pokret u bivšoj Jugoslaviji na prelazu između dva vijeka našao je na Kosovu i Metohiji, čije najjače baze iz Peći, Drenice, Kosovskog Pomoravlja, Kosovske

---

Sve jače djelovanje vehabijskog pokreta u prvoj deceniji dvadeset i prvog vijeka zapaženo je i u Crnoj Gori, gdje je održan "Šesti susret islamske omladine Sandžaka" u Plavu.

---

---

Najsigurnije uporište vehabijski pokret u bivšoj Jugoslaviji na prelazu između dva vijeka našao je na Kosovu i Metohiji.

---

<sup>6</sup> *Vehabije pretukle vladiku Hrizostoma*, Beograd, dnevni list "Večernje novosti", 17. jul 2007. godine.

<sup>7</sup> Oliver Potežica, "Vehabije između istine i predrasude", Beograd, 2007. godine, str. 21.

Mitrovice i drugih oblasti održavaju veze sa centrima u Saudijskoj Arabiji, Kataru, i Pakistanu.<sup>8</sup> Oružje nestalo iz albanskih kasarni sa Kosova i Metohije 1997. godine, pronađeno je desetak godina kasnije u vehabijskim kampovima za obuku u Sandžaku, što je dokaz da je "kosovska veza" radila i na tom pravcu kako bi se južna srpska pokrajina uspješnije odsjekla od Srbije i izuzela iz njene jurisdikcije. Uostalom, prema ocjeni Gregorija Koplija, predsjednika Asocijacije za međunarodne strateške studije iz Vašingtona, na području jugozapadne Srbije i sjeverne Crne Gore, dakle Sandžaka, nalazi se "balkanska Meka" vehabizma.

---

Prema ocjeni Gregorija Koplija, predsjednika Asocijacije za međunarodne strateške studije iz Vašingtona, na području jugozapadne Srbije i sjeverne Crne Gore, dakle Sandžaka, nalazi se "balkanska Meka" vehabizma.

---

Iz izvještaja Rabite, Svjetske islamske lige, za 2005. godinu, vidi se da je u toj godini na teritoriji Makedonije djelovalo nekoliko islamskih ekstremističkih organizacija i ogranaka, među kojima i "Tabiligi Džamat", ograna pakistanskog misionarskog pokreta, čije je učenje vrlo blisko učenjima vehabista ali su vjerski srodniji avganistanskim "talibanima". U tom periodu naročito je bilo izraženo agresivno ponašanje vehabija prema imamima iz Islamske vjerske zajednice Makedonije, od kojih je više njih bilo beskrupulozno premlaćeno,

a makedonskog reis-ul-ulemu, Arifa Eminija, poglavara makedonskog islamskog sveštenstva, kidnapovali su i izvjesno vrijeme držali kao taoca, nakon čega je on podnio ostavku, juna 2005. godine.

Posebno veliku zaslugu za prodor vehabizma na Balkan imala je Albanija, koja je ujedno i jedina evropska čisto islamska zemlja i članica Organizacije islamske konferencije.

---

Posebno veliku zaslugu za prodor vehabizma na Balkan imala je Albanija, koja je ujedno i jedina evropska čisto islamska zemlja i članica Organizacije islamske konferencije, sa snažno razvijenim vehabističkim pokretom, ali se o tom pokretu sve više govori i u Grčkoj, Bugarskoj, Rumuniji, Hrvatskoj, pa čak i u Sloveniji. U ovim zemljama broj pripadnika, organizacija i ogranaka vehabističkog pokreta sve više raste, a njihove aktivnosti iz dana u dan se pojačavaju. To je doprinijelo da je "Balkan postao uporište islamista koji ga koriste za regrutaciju i finansiranje terorizma", prema pisanju "Vašington tajmsa", uz opasku da su pripadnici

<sup>8</sup> "Kosovska veza vehabija iz Sandžaka", dnevni list "Politika", Beograd, 21. april 2007. godine.

libanskog "Hezbolaha" i palestinskog "Hamasa" "kupovali oružje od organizovanih kriminalnih grupa sa Balkana"<sup>9</sup>. Posljednjih nekoliko decenija dvadesetog vijeka u procesu sve bržeg stvaranja globalne islamske strukture i sve većeg uticaja islama na pojave i promjene u savremenom svijetu, možemo reći da proporcionalno sve brže raste uticaj vahabizma na ta zbivanja, uključujući i teritoriju nekadašnje Jugoslavije, kao politički motivisana instrumentalizacija religije generički vezane za državu i društvo.

Jugoslavija je uništena sinhronizovanim dejstvom unutrašnjih, nacionalnih prozapadnih snaga, koje su međunarodne i međureligijske tenzije pretvorile u krvavi građanski rat, i međunarodnog faktora koji im je pružio podršku od ekonomskih sankcija do otvorene oružane agresije. Pri tome se međunarodni faktor snažno oslonio na islamski fundamentalizam, pa su ratovi na Balkanu krajem dvadesetog vijeka dobilo karakter antirpskog i antipravoslavnog fronta katolicizma i islama sa ciljem slabljenja srpskog nacionalnog korpusa i pretvaranje svih novonastalih državica na postjugoslovenskom prostoru u protektorat zapadnih sila sa visokim stepenom zavisnosti od nadnacionalnih centara moći i izraženom antiruskom pozicijom. Potpisivanjem Dejtonskog sporazuma zaustavljen je rat u Republici Srpskoj, odnosno Bosni i Hercegovini, ali su zapadne sile smatrali to "nedovršenim poslom", kao i u Srbiji nešto kasnije, što su uzele kao razlog za otvaranje novog fronta za dovršenje posla uz sadejstvo ratnih saveznika na ovim prostorima, među kojima vahabijski pokret ima počasno mjesto. U ostvarivanju toga cilja, pored političkih i drugih pritisak međunarodne zajednice, u posljednje vrijeme u Bosni i Hercegovini i Republici Srpskoj izdašno se koriste i tzv. "ulične revolucije", kako bi se pronašao metod da se oni koji bespogovorno pokoravanje neće primoraju da hoće, pa čak i da ponizno mole za tu ulogu.

---

Jugoslavija je uništena sinhronizovanim dejstvom unutrašnjih, nacionalnih prozapadnih snaga, koje su međunarodne i međureligijske tenzije pretvorile u krvavi građanski rat, i međunarodnog faktora koji im je pružio podršku od ekonomskih sankcija do otvorene oružane agresije.

---

Potpisivanjem Dejtonskog sporazuma zaustavljen je rat u Republici Srpskoj, odnosno Bosni i Hercegovini, ali su zapadne sile smatrali to "nedovršenim poslom", kao i u Srbiji nešto kasnije.

---

<sup>9</sup> "Strah od prijatelja", dnevni list "Politika", Beograd, 11. maj 2007. godine.

Analizirajući stanje organizovanosti i metode djelovanja vehabijskog pokreta i ekstremnog islamizma na prostorima bivše SFRJ u ratnom i poratnom periodu, Ana Filimonova, član Ruske akademije nauka, pod naslovom: *Psi rata "Bele Al-Kaide"*:

---

Pored dobrovoljno-prinudnog privođenja u NATO blok, jug Balkana se pretvara i u poligon kultivisanja vehabijskog diverzantsko-terorističkog podzemlja.

---

*Sirija, Ukrajina, zatim svuda*, govori o metodama rada ekstremističkih islamista na regrutovanju, obuci i upotrebi "Alahovih vojnika" sa Balkana i njihovo ulozi u sadašnjim i budućim aktivnostima na Alahovom putu od Balkana preko Sirije do Ukrajine, a odatle do konačne pobjede i uspostavljanja Islamistana u planetarnim razmjerama.

Pored dobrovoljno-prinudnog privođenja u NATO blok, jug Balkana se pretvara i u poligon kultivisanja vehabijskog diverzantsko-terorističkog podzemlja. Njegove ćelije koje su po završetku lokalnih ratova sa kraja XX veka imale sporadičan karakter, početkom XXI veka dobijaju sistemski izražen karakter. Formiranje mreže ekstremističkih islamista odigrava se forsiranim tempom i pred grupacije "Alahovih vojnika" postavljena je konkretna primena borbenih zadataka.

U redovima protivnika Bašara Asada sa prostora Balkana, najveći broj regrutovan je sa teritorije Federacije Bosne i Hercegovine. Krajem decembra 2013. godine zvanično je potvrđeno učešće u borbama u Siriji 800 džihadlija iz Bosne i Hercegovine. Glavni pripremni centri nalaze se u Sarajevu, Zenici i teško prohodnim planinskim rejonima. Prebacivanje na Bliski Istok i druge pravce ostvaruje se preko Turske i "u tome se ogleda glavna teškoća pošto je nemoguće saznati da li je neko otputovao u Tursku da bi ratovao na Bliskom istoku ili je otputovao na godišnji odmor". Vehabijska "gnijezda" u BiH rastu poput kvasca. U ljeto 2012. godine pojavila se nova vehabijska "komuna" u selu Gornja Dubnica (okolina Kalesije). Sredstva za formiranje baze obezbijedio je *Visoki saudijski komitet* sa centrom u Beču. Radi po sljedećoj shemi: lokalni vehabijski aktivisti dolaze na "mjesto" gdje za gotovinu kupuju srpske kuće. Poznate su činjenice kada su čitava srpska sela kupljena za sumu od 30 hiljada evra. Zatim se formira lokalna vehabijska infrastruktura, međutim sa razgranatim

---

U redovima protivnika Bašara Asada sa prostora Balkana, najveći broj regrutovan je sa teritorije Federacije Bosne i Hercegovine.

---

međunarodnim vezama koje obuhvataju i zemlje poput Iraka, Jemena, Somalije, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Saudijske Arabije. Evropski kanali i centri veze nalaze se u Švajcarskoj, Njemačkoj, Austriji, na Balkanu – u Makedoniji, Kosovu i Metohiji (Srbija) i Raškoj oblasti (Srbija – takozvani “Sandžak”).

I više se niko ne sjeća da je selo Gornja Dubnica prije rata bilo srpsko, niko se ne pita zašto su ga Srbi napustili, ko je tamo sproveo etničko čišćenje tako da čak ni poslije skoro 20 godina od završetka rata Srbi i ne pomišljaju o povratku u ta mjesta. Da podsjetimo da je građanski rat promijenio etničku strukturu teritorije: u Federaciji BiH nedostaje pola miliona Srba koji su u njoj živjeli, u ovom trenutku u Sarajevu živi svega 5% nemuslimanskog stanovništva.

No, niko se ne spremi da “spava na lovorkama”, događa se dalja kupovina srpskih zemalja i nekretnina. To se obavlja uglavnom preko predstavnika bogatih šeika iz Kuvajta, Ujedinjenih Arapskih Emirata, koji ekonomski istiskuju ostatke srpskog stanovništva prema Ilidži u Istočno Sarajevo. Vraćajući se Gornjoj Dubnici, da primijetimo da je sada pored Gornjeg Maoča (okolina Brčkog) ovo srpsko selo postalo baza ekstremista u kojoj se sprovodi kompleksna diverzantsko-teroristička obuka. Balkanskim džihadistima koji su prošli istinsko vatreno krštenje u Siriji, u suštini je predviđena osnovna funkcija u drugim mjestima, nisu slučajno njima zbog potpuno slovenske spoljašnjosti dali naziv “Bijela Al-Kaida”. Što se tiče FBiH, sprovodi se usmjereni rad na formiranju mreže zatvorenih serijatskih mini-država.

Vehabijske mreže iz FBiH šire se prema srpskim teritorijama – Republici Srpskoj i Republici Srbiji. Pogranični rejoni, sela na granici FBiH sa Republikom Srpskom, postaju objekti pažljivog razmatranja od strane arapskog kapitala i ekstremističkih islamista. Ovdje je u proteklih 5 godina takođe dolazilo do kupovine srpske zemlje i nekretnina. Primjeri – sela Bočina (okolina Maglaja), Vitovlja (na Vlašiću), Manjača (kod Teslića), ranije su bila naseljena Srbima, a sada su pretvorena u “komune” vehabija. Uporište vehabijskog pokreta u Republici Srpskoj postaje selo Sase (opština Srebrenica), koje se nalazi na granici sa Srbijom. Ovdje je u blizini

---

Vehabijske mreže iz FBiH šire se prema srpskim teritorijama – Republici Srpskoj i Republici Srbiji. Pogranični rejoni, sela na granici FBiH sa Republikom Srpskom, postaju objekti pažljivog razmatranja od strane arapskog kapitala i ekstremističkih islamista.

---

pravoslavnog manastira kupljeno 20 kuća i stvorena vеhabиjska baza. MUP Republike Srpske fiksirao je žarišta vеhabиjskog pokreta u 14 opština u Republici Srpskoj.

Nekoliko stotina ekstremnih islamista registrovano je i u Crnoj Gori. Oni su podijeljeni u nekoliko grupa, od kojih su najkрупniji

“tejfirovci” i “nusretovci”. Njihova djelatnost usmjerena je na slanje nevelikog broja bojevika u Siriju, ali uglavnom su vеhabije iz Crne Gore u ovom trenutku okrenute na propagandu među muslimanskim stanovništvom, na formiranje lokalne mreže i razvoja veza sa arapskim zemljama. U Crnoj Gori još nije primijećeno stvaranje logora za borbenu obuku, međutim, intenziviraju se događaji u okviru “islamskih konsultacija” u toku kojih

dolazi do razmjena informacija i ideološkog materijala. Stupanjem u NATO pakt Crna Gora treba da prođe etapu sistematskog formiranja ekstremističkog islamskog pokreta sa njegovim pretvaranjem u faktor političke sile u zemlji.

Na Kosmetu je poslije likvidacije svih bezbjednosnih struktura i svih organa državne vlasti Republike Srbije (uslijed potpisivanja Briselskog sporazuma), razvoj islamskog ekstremizma otrgnut od bilo kakve kontrole Republike Srbije. Koga i kako

pripremaju NATO instruktori u kosovskim bazama, kada i kuda će se prebacivati pripremljeni “psi rata”, moći će se saznati tek iz njihovog neposrednog “rada” na novim frontovima građanskih ratova koje će otvarati zapadni faktor. Njihova sistemska ofanziva odvija se prema Republici Srbiji. Zašto: istorijski, Albanci se najneprijateljski odnose prema Rusiji. Tamo gdje je ukorijenjen albanski faktor uz zajedničke interese i tjesnu uzajamnu povezanost NATO pakta i ekstremističkih islamskih pokreta, nemoguć je povratak Rusije. Ta činjenica dobro je poznata zapadnim geostratezima

i radi se na stvaranju jedinstvene “islamske zone” koja povezuje Bosnu i Kosovo, na čijem prostoru će biti besmisleno govoriti o prisustvu Rusije. Pored toga, zona pobjedničkog šerijata će postati izvoznik džihad-ratnika ne samo na prostor Ukrajine nego i Rusije.

Svjesno ciljane mjere na stvaranju jedinstvenog balkanskog sistema islamskog terorističkog podzemlja u bivšoj Jugoslaviji bile

---

Nekoliko stotina ekstremnih islamista registrovano je i u Crnoj Gori. Oni su podijeljeni u nekoliko grupa, od kojih su najkрупniji “tejfirovci” i “nusretovci”.

---

---

Na Kosmetu je poslije likvidacije svih bezbjednosnih struktura i svih organa državne vlasti Republike Srbije (uslijed potpisivanja Briselskog sporazuma), razvoj islamskog ekstremizma otrgnut od bilo kakve kontrole Republike Srbije.

---

su preduzete na samom početku građanskih ratova. Tako je Ekrem Avdija, islamski teolog iz Kosovske Mitrovice, u junu 1992. godine prošao dvonedeljnu pripremu u Avganistanu (baza "Host", komandir – poznati saudijski terorista Abu Ugbu). Potom je Avdija postao komandant mudžahedinske jedinice "El mudžahedin" u Zenici, neprekidno održavajući vezu sa albanskim borbenim jedinicama na Kosovu. U proljeće 1998. godine Avdija na Kosovu i Metohiji u selu Donje Prekaze (opština Srbica) formira kamp za obuku mudžahedina "Abu Bekir Sedik" koja je postala centar okupljanja i obuke islamskih terorista sa Bliskog istoka. Potom su na osnovu sprovedene obuke u tom logoru bile formirane dvije borbene jedinice: Drenički odred koji je "djelovao" na teritoriji Drenice, čiji je komandant bio sam Ekrem Avdija i Smonički odred koji je djelovao u pograničnim sa Albanijom rejonima i predvodio ga je Daut Isljami (Abdula) iz Đakovice. Te dvije jedinice su tokom 1998–1999. godine počinile najgnusnije zločine protiv srpskih bezbjednosnih snaga i nealbanskog stanovništva na Kosmetu. Komandir dreničke grupe održavao je stalni kontakt sa Hašimom Tačijem (danas "premijerom Republike Kosovo"). Komandir Smoničke grupe održavao je kontakt sa Naimom Maljokuom (danas član predsjedništva "kosovskog parlamenta"). Po završetku rata jedinice mudžahedina su bile rasformirane ali na "čudesan način" njihova kadrovska baza se preselila u BiH i Rašku oblast u Srbiji. Po riječima penzionisanog srpskog generala Momira Stojanovića, oni su postali oslonac svih vidova organizovanog kriminala po liniji Sarajevo (BiH) – Novi Pazar (Srbija) – Kosovo i Metohija (Srbija) – Makedonija – Turska. [7] U Novom Pazaru (Srbija) 9. marta su uhapšena dva navijača, pripadnika vеhabijskih pokreta, koji su optuženi zbog vrbovanja bojevika za front u Siriji. Kako ističu srpski mediji, obojica pripadaju organizaciji "Furkan" koja je povezana sa vеhabijskom kolonijom Gornja Moača (BiH). U principu, od početka intervencije u Siriji, primjetna je oštra aktivizacija vеhabija u Srbiji (Raška oblast) koji su pristupili otvorenom vrbovanju "Alahovih vojnika" za jedinice Al-Kaide, koji ratuju protiv zakonitog predsjednika Bašara Asada.

---

Svjesno ciljane mjere na stvaranju jedinstvenog balkanskog sistema islamskog terorističkog podzemља u bivšoj Jugoslaviji bile su preduzete na samom početku građanskih ratova.

---

Tako su po okončanju građanskog rata na prostorima bivše Jugoslavije formirane države koje se uvlače u NATO, a takođe postaju i objekti u koje se uvode ekstremističke terorističke grupacije, sa perspektivama njihovog korišćenja ne samo u drugim zemljama, nego i pretvaranja u nesumnjiv geopolitički faktor.

---

Tako su po okončanju građanskog rata na prostorima bivše Jugoslavije formirane države koje se uvlače u NATO, a takođe postaju i objekti u koje se uvode ekstremističke terorističke grupacije.

---

Kriminalni zločinac Dmitrij Jaroš pozvao je da se ukinu antimajdanski protesti u jugoistočnim rejonima Ukrajine. "Ukinuti proteste" pretpostavlja se uz pomoć snaga najamničkih bojevika. Dakle, poslije rata sa Srbima, rat se raspiruje protiv ukrajinskog i ruskog naroda. U tom ratu po balkanskom obrascu primjenjivaće se najbrutalnija i najprljavija sredstva i provokacije. Postoji velika vjerovatnoća da će se među inostranim najamnicima u Ukrajini naći i boevici balkanskog vehabijskog podzemlja vični u kaznenim operacijama protiv civilnog stanovništva, boevici "Bijele Al-Kaide".

\* \* \*

**Američki ekspert za balkansku politiku i bezbjednosna pitanja, Gordon N. Bardoš, istim povodom i u isto vrijeme pod naslovom**

**„Naš cilj je Jerusalim ili sve o militantnim islamistima na Balkanu“,**

---

„Povratkom balkanskih ekstremista iz sirijskog džihadu, on bi mogao da se nastavi na Balkanu“

---

**uz podnaslov**

**„Povratkom balkanskih ekstremista iz sirijskog džihadu, on bi mogao da se nastavi na Balkanu“**

iznosi svoja zapažanja i analize stanja terorističke aktivnosti islamskih militantnih ekstremista sa Balkana i njihove uloge u svjetskoj terorističkoj mreži sljedećim riječima:

„Tokom prethodnih nekoliko godina Balkan je postao bojno polje militantnih islamista<sup>10</sup>. Jun 2010. islamski teroristi bacili su

---

<sup>10</sup> „Islamizam“ je ovdje definisan kao doktrina koja poziva na nametanje islamskih zakona i viđenja države i društva u cjelini. „Militantni islamizam“ odnosi se na one koji zagovaraju nasilje u cilju nametanja tog sistema. Imperativ je da se naglasi da na Balkanu muslimani imaju sekularnije i umjerenije viđenje od onih u Sjevernoj Africi i na Bliskom istoku. Tako da se malo balkanskih muslimana može smatrati islamistima, a samo jedan dio militantnim.

bombu na policijsku stanicu u Bugojnu (centralna Bosna), ubijen je jedan, a ranjeno šest policajaca. U februaru 2011. radikalni islamisti s Kosova ubili su dva američka vojnika na frankfurtskom aerodromu. U oktobru 2011. vahabije iz Sandžaka napale su američku ambasadu u Sarajevu. U aprilu 2012. osumnjičeni su islamski ekstremisti za ubistvo pet makedonskih građana blizu Skoplja. U julu 2012. operativci Hezbolaha bacaju bombe na autobus pun izraelskih turista u Burgasu, u Bugarskoj.

U martu 2013. otkriveno je da Hezbolahovi prate izraelske građane na Kipru. Tokom samo prvih šest mjeseci 2012. godine u Bosnu je ušlo oko 200 iranskih 'biznismena', uključujući i pojedince iz izraelske službe primijećene u Gruziji, Indiji i na Tajlandu – zemljama gdje su teroristički napadi bili usmjereni na izraelske zvaničnike tokom protekle dvije godine."

Predmet zabrinutosti koja raste je u tome da bi evropski i američki dobrovoljci u Siriji mogli da predstavljaju bezbjednosnu prijetnju i kada se vrate u svoje matične države. Veliki broj dobrovoljaca sa Balkana pridružio se sirijskim džihadistima. Prema nekim procjenama, iz Bosne je po glavi stanovnika<sup>11</sup> krenulo više takvih dobrovoljaca nego iz bilo koje druge evropske države. To je nekoliko stotina građana BiH, koji su registrovani kao borci u Siriji i veliki broj bosanskih emigranata<sup>12</sup>. Prilikom hapšenja Hajtana Rahmeha, švedskog

---

Veliki broj dobrovoljaca sa Balkana pridružio se sirijskim džihadistima. Prema nekim procjenama, iz Bosne je po glavi stanovnika krenulo više takvih dobrovoljaca nego iz bilo koje druge evropske države.

---

<sup>11</sup> Prema dr Tomasu Heghameru, koji je na *Norwegian defense Research Establishment* citirao Frenka Gardnera: „Evropa bi mogla da osjeti strah od sukoba džihadista“. Bosanski regruti za sirijski džihad navodno primaju 15.000 evra, a porodice koje ostavljaju su zbrinute. Vidi: A. Čorbo – Zečo: *I žene iz BiH idu u Siriju*, Dnevni Avaz, Sarajevo 13.11.2013.

Ministar unutrašnjih poslova Republike Srpske u BiH Radoslav Jovičić rekao je da, prema njegovim informacijama, ovi borci dobijaju 1.500-2.000 evra mjesečno. „Neki od BiH ratnika spremaju se za samoubilačke akcije“, kaže on u intervjuu u Dnevnom Avazu 19. 1. 2014.

<sup>12</sup> Bajro Ikanović, poznati bosanski ekstremista koji je bio u Siriji tokom januara 2013, hapšenje u Bosni 2005. zbog umiješanosti u Bektaševićevu zavjedu neuspjelih pokušaja pokretanja samoubilačkih terorističkih napada na ambasadu u Sarajevu. Vidi: *Selafije u svetom ratu, ekskluzivna ispovest BiH ratnika džihada u Siriji*, jula 2013.

Od januara 2014. ubijeno je 15 Bošnjaka (11 iz BiH i četiri iz Sandžaka) u Siriji. Vidi: *Mujo Hamidović iz Sjenice poginuo u Siriji*, Sandžak Press 22. 1. 2014. na četiri Albanca iz Makedonije takođe, vidi: Marija Mitevska IVZ (Istarska vjerska zajednica) apeluje da se ne ide u Siriju.

trgovca oružjem, koji je tako postao imam i po hapšenju otkrio podatke, registrovano je takođe i da su Bosna i Rumunija izvori oružja za sirijske džihadiste. Dalje, izvještaji sugerišu da je više od 140 Albanaca trenutno u Siriji, zatim oko 30 ljudi iz Sandžaka, a

---

Prilikom hapšenja Hajtana Rahmeha, švedskog trgovca oružjem, koji je tako postao imam i po hapšenju otkrio podatke, registrovano je takođe i da su Bosna i Rumunija izvori oružja za sirijske džihadiste.

---

prištinski mediji izvještavali su o nekih 30 dobrovoljaca koji su samo u januaru 2014. otišli da se bore u Siriji, a već šestorica su poginulo. Kao interesantan primjer komparativne analize islamske radikalizacije, jedan posmatrač je primijetio da se više ljudi sa Balkana pridružilo sirijskom džihadu nego iz Centralne Azije ili sa Kavkaza. Postoji indikacija o prijetnji koju će nasilni ekstremisti sa Balkana predstavljati za svoje države poslije eventualnog povratka, o kojoj govori depeša velike multiagencijske delegacije vlade SAD (uključujući pojedince iz FBI, NSA, Stejt departmenta i Ministarstva pravde) iz januara 2014. na temu utvrđivanja činjenica o misiji u regionu.

Balkanski povratak iz Sirije već se osjeća. Novembra 2013. šestorica osumnjičenih terorista (za dvojicu se vjeruje da su ratovali u Siriji) uhapšeni su na Kosovu pod sumnjom da su planirali napade eksplozivnim napravama koje se aktiviraju uz

---

Kao interesantan primjer komparativne analize islamske radikalizacije, jedan posmatrač je primijetio da se više ljudi sa Balkana pridružilo sirijskom džihadu nego iz Centralne Azije ili sa Kavkaza.

---

korišćenje mobilnih telefona. Za tu grupu se takođe vjeruje da je bila umiješana u napad na dva američka mormonska misionara u Prištini 3. novembra. Poslije toga grupa koja je sebe nazvala "Šehadit i Šehadit" upozorila je policiju na moguće snažne napade ("bolne napade") ukoliko njihovi drugovi ne budu pušteni. U upozorenju je pisalo: "Ne sumnjaj, mi imamo ljude koji više vole smrt nego život u ovom svijetu". Nastavak prijetnji od islamičkih grupa u regionu bazira se na dokazima u Bosni, kada je početkom mjeseca otkriveno

najveće poslojeratno ilegalno skrovište oružja blizu grada Tešanj, u srcu Bosne, gdje su strani mudžahedini i njihovi lokalni bosanski saborci operisali tokom rata. Oružje je u taj kraj stiglo negdje 1999, zajedno sa oko 5.000 komada granata kalibra 84 milimetra za raketno lansiranje. Lokalne vlasti vjerovale su da oružje može da se koristi za terorističke napade ili da je namijenjeno za upotrebu na drugim frontovima džihada.

Ova dešavanja i napadi nisu bili neočekivani. Još u maju 2007. godine američki glavni posmatrač islama na Balkanu istakao je da je "posjetivši Bosnu i Hercegovinu, Albaniju, Kosovo i Makedoniju naišao na nepobitne dokaze o upadima ekstremista koji će otvoriti i balkanski front u svom globalnom džihadu. Januara 2010. izraelski zvaničnici upozoravaju da je balkanski region sljedeća destinacija globalnog džihada za stvaranje infrastrukture i regrutaciju.

I, zaista, skoro svaka ozbiljna teroristička akcija protiv SAD i drugih zapadnih zemalja i njihovih interesa tokom protekle dvije decenije imala je svoje balkanske veze – uključujući i napad 11. septembra; bombaški napad na američke ambasade u Africi avgusta 1998; u decembru 1999. otkrivena je namjera da se postave bombe na aerodrom Leks u Los Andelesu; bombe u madridskom metrou marta 2004; bombe u londonskom metrou; otkrivena namjera da se bombarduje Fort Diks u maju 2007; jula 2009. otkrivena je zavjera Relaj grupe; januara 2010. namjera da se napadne njujorški metro.

Ričard Holbruk je objasnio stepen opasnosti od militarnog islamizma infiltriranog u Jugoistočnoj Evropi kada je izjavio da bi, da nije bilo Dejtonskog sporazuma, napadi Al Kaide (11. septembra 2001) bili planirani iz Bosne, a ne iz Avganistana.

Moguće je da je izvođenje takvih napada previše sofisticirano za balkanske militantne islamista, koji tokom posljednje dvije decenije stvarali svoju infrastrukturu. Ta infrastruktura sastoji se od četiri glavne komponente: 1) lokalnih saveznika u političkim, bezbjednosnim i vjerskim ustanovama; 2) sigurnih utočišta u radikalizovanim i kontrolisanim džamijama i selima u zabitima koja pružaju militantnim islamistima mjesta za regrutaciju, organizaciju, obuku i sakrivanje; 3) NVO i finansijskih institucija koje daju podršku teroristima sakrivanjem identiteta i mogućnošću tajnog transfera operativnih fondova; 4) elektronskih i štampanih medija koji promovišu njihovu ekstremističku ideologiju. Takva kompleksna i višestrana organizacija omogućava militantnim ekstremističkim grupama da se održe poslije obračuna ili da hapšenja nekih članova prođu bez veće štete po njihove mreže ili infrastrukture u celini.

---

I, zaista, skoro svaka ozbiljna teroristička akcija protiv SAD i drugih zapadnih zemalja i njihovih interesa tokom protekle dvije decenije imala je svoje balkanske veze – uključujući i napad 11. septembra.

---

---

Ričard Holbruk je objasnio stepen opasnosti od militarnog islamizma infiltriranog u Jugoistočnoj Evropi kada je izjavio da bi, da nije bilo Dejtonskog sporazuma, napadi Al Kaide (11. septembra 2001) bili planirani iz Bosne, a ne iz Avganistana.

---

## Lokalni saveznici

---

Nastajanje i rast militantnog islamizma na Balkanu mogu se pratiti kroz život i rad pokojnog bosanskog predsjednika Alije Izetbegovića.

---

Izetbegović argumentuje da "nema mira ni koegzistencije između islamske vjere i neislamskih društveno-političkih institucija..."

---

Nastajanje i rast militantnog islamizma na Balkanu mogu se pratiti kroz život i rad pokojnog bosanskog predsjednika Alije Izetbegovića. Tokom kasnih 1930-ih i ranih 1040-ih Izetbegović i grupa zavjerenika, istomišljenika islamskih ekstremista, osnivaju organizaciju pod nazivom Mladi muslimani, čiji je cilj, prema Izetbegovićevim riječima, stvaranje velike muslimanske države. Sa tim ciljem Mladi muslimani osnivaju ilegalni časopis pod imenom Mudžahid (sveti ratnik koji se zaklinje Alahu i traži od njega odobrenje za istrajnost na "putu džihada" i "beskompromisne borbe protiv svega neislamskog"). Nekoliko decenija kasnije, Izetbegović nastavlja da promoviše taj stav u svom najvažnijem radu (iz kojeg kasnije sve proizlazi) *Islamska deklaracija*. Izetbegović argumentuje da "nema mira ni koegzistencije između islamske vjere i neislamskih društveno-političkih institucija... Islamski pokret može i trebalo bi da se kreće u pravcu uzimanja vlasti kada se osjeti moralno i brojčano dovoljno snažnim ne samo da uništi postojeće neislamske vlade nego i da stvori novu islamsku vladu<sup>13</sup>".

Imajući takve već postojeće balkanske lokalne saveznike i simpatizere, pokazalo se lako za Al Kaidu i ostale islamske ekstremističke grupe da prošire svoje domete u cijeloj Evropi. Poslije sovjetskog povlačenja iz Avganistana 1989. godine, Bosna, prema jednoj studiji, postaje novi zaklon, blizu srcu Evrope i Bliskog istoka, odlična taktička baza za špijunažu, skupljanje sredstava i terorističke aktivnosti... glavni centar za regrutaciju, vrbovanje, finansiranje... mjesto gde regruti mogu da treniraju, okupljaju se u celije, traže utočište od krivičnog gonjenja od stranih predstavnika zakona.

<sup>13</sup> Izetbegovićeva Islamska deklaracija Sarajevo, 1990. Njegov stav je da "nema mira ni koegzistencije između islamskih vjernika i neislamskih institucija". Anticipira poglede Bin Ladena i drugih islamskih ekstremista, dvije decenije kasnije. Kako stručnjak za terorizam korporacije Rand, Brajan Dženkins, primjećuje: „Za džihadiste rat je normalan, rat je samoodrživ, rat je vječan“. Džim Vulen: „Beskrajna rat jedini cilj Bin Adena“

Bivši komandant NATO u Bosni general-major američke armije Virdžil L. Peket zaključio je kako je Bosna od svetilišta terorizma postala prolaz za teroriste. I druge analize podržavaju ovaj stav, sugerijući da je postojanje široke mreže pojedinaca naklonjenih militantnom islamizmu napravio od Bosne komandni centar za različite grupe regionalnih militarista. Procjena mudžahedina koji nisu starosedioci i koji su se preselili u Bosnu počev od 1990. kreće se u širokom rasponu od nekoliko stotina do šest hiljada.

Sve veća snaga prijetnje i kapacitet militantnih islamista na Balkanu sastoje se u podršci i saradnji koje imaju sa lokalnim vlastima koje imaju simpatije za tu stvar. U februaru 1996. NATO snage upale su u jedan trening kamp za teroriste u Bosni, koji su formirali Iranci, i tamo našli planove NATO instalacija, minirane igračke za djecu i priručnike o tome kako ubijati političke oponente i kritički nastrojene novinare. Direktor kampa bio je lični obavještajni savjetnik bosanskog predsjednika Alije Izetbegovića. Njegov sin Bakir Izetbegović, sada član bosanskog predsedništva, priznao je da je bio u ličnom kontaktu sa vodećim mudžahedinskim figurama, kao što su Imad al-Husin, Abu Hamza, koji su mu nudili pomoći svake vrste.

Lokalni saradnici pomažu međunarodne džihadiste, dajući im nove identitete i omogućavajući im da putuju i operišu širom svijeta. Tajni izvještaj pripremljen za Clintonovu administraciju s kraja 2000. godine "šokirao je sve", kada je otkriven broj međunarodnih terorista kojima je Izetbegovićev režim obezbijedio putne isprave. Prema jednoj računici, Izetbegovićev režim distribuirao je oko 12.000 bosanskih pasoša međunarodnim džihadistima. Osama Bin Laden lično bio je vlasnik bosanskog pasoša, a zapadni reporteri vidjeli su ga u Izetbegovićevom kabinetu za vrijeme rata<sup>14</sup>. Kad je

---

Bivši komandant NATO u Bosni general-major američke armije Virdžil L. Peket zaključio je kako je Bosna od svetilišta terorizma postala prolaz za teroriste.

---

Sve veća snaga prijetnje i kapacitet militantnih islamista na Balkanu sastoje se u podršci i saradnji koje imaju sa lokalnim vlastima koje imaju simpatije za tu stvar.

---

<sup>14</sup> Erih Folpathi Ginder Latc, *Der Prinz und die Terror-GMBH*, Spiegel, Hamburg, 15 sep. 2001. Jozef Bodanski takođe izveštava da je Bin Laden posjetio Balkan ranih devedesetih da pomogne uspostavljanje terorističke internacionalne mreže. Drugi izvještaji govore da je Bin Laden bio u tri navrata između '94. i '96. Odgovarajući na optužbe da je upoznao Bin Adena i Ajmana al Zavahirijatokomrata, Izetbegović je rekao: „Tokom rata sam susretao mnoge ljude iz islamskog svijeta, ali ja mogu da se sjetim lica i imena samo nekolicine...

italijanska policija 1997. godine u Bolonji otkrila plan za ubistvo pape Jovana Pavla Drugog, svih četrnaest osumnjičenih imali su kod sebe pasoše izdate od Izetbegovićevog ministarstva inostranih poslova<sup>15</sup>. (U aprilu te godine, nešto prije pokušaja u Italiji, došlo je do još jednog pokušaja ubistva pape u Sarajevu.) Al Kadin operativac Safet Abid Ćatović dobio je 1990. funkciju diplomate u misiji BiH pri UN u Njujorku. A 1998, samo nekoliko dana prije bombaških napada na američke ambasade u Dar es Salemu i Najrobiju, Mamduh Mahmud Salim, glavni organizator

---

Al Kadin operativac Safet Abid Ćatović dobio je 1990. funkciju diplomate u misiji BiH pri UN u Njujorku.

---

napada, posjetio je Bosnu, u kojoj je bio na "na služenom putu" i na vizama koje su mu izdate stajao je pečat bosanskog konzulata u Ankari. U septembru 1999. godine turska policija hapsi Mahreza Audinija - koji u to vrijeme važi za jednog od najbližih saradnika Bin Laden - kako putuje sa bosanskim pasošem (br. 0801888) Od januara 2014. predsjednik Odbora za bezbjednost Izetbegovićeve islamske stranke je čovjek koji je na listi ljudi kojima je američka vlada zabranila ulazak u zemlju jer se smatra da je glavni iranski agent u Bosni.

U udaljenim izolovanim selima širom Balkana islamisti su razvili mrežu ekstrateritorijalnih šerijatskih enklava, koje služe kao regrutne stanice za lokalne konvertite i sigurna utočišta za džihadiste iz cijelog svijeta.

## Balkanske baze

U udaljenim izolovanim selima širom Balkana islamisti su razvili mrežu ekstrateritorijalnih šerijatskih enklava, koje služe kao regrutne stanice za lokalne konvertite i sigurna utočišta za džihadiste iz cijelog svijeta. U islamskičkim selima, poput bosanske Donje Bočinje, ekstremisti žive "izolovanim životom, bez problema sa lokalnom policijom, poreznicima ili bilo kojim drugim organima vlasti. Došljak nikad ne spušta stopalo na teritoriju te male

---

ako sam ih slučajno sreo, onda oni nisu mogli sa mnom da razgovaraju o terorizmu" (Intervju s Izetbegovićem u Timesu, evropsko izdanje, oktobar 2001). Bosanski političar Sejjedin Tokić tvrdio je da je od zvaničnika Savjeta Evrope čuo da postoji fotografija gdje su Izetbegović i Bin Laden. Hana Imamović, *Reakcije u jugoistočnoj Evropi na napad 11. septembra*, Aimpress Sarajevo, 11. 10. 2001. h

<sup>15</sup> Anes Alić, *Vehabizam: OdBečadoBosne*, Bosanski džihadisti pokušali su da ubiju papu Jovana Pavla Drugog tokom posjete Sarajevu. Vidi: *Bosanski bombaški plan nije zaustavio papu*.

zajednice". Bivši glavni muftija Bugarske Nedim Gandžev tvrdi da ekstremisti pokušavaju da stvore fundamentalistički trougao, između Bosne, Makedonije i bugarskih zapadnih rodopskih planina.

Pomenuta Donja Bočinja, naseljena sa nekih šestotinjak ljudi, povezana je sa mnogim međunarodnim teroristima, uključujući Karima Saida Atmanija, falsifikatora dokumenata za bombaški napad na Milenium, na losanđeleskom aerodromu; zatim Halila Deka, uhapšenog u decembru 1999. zbog učešća u planiranju da digne u vazduh jedno jordansko turističko mjesto; Omara Seada Šeika, umiješanog u pogubljenje reportera Danijela Perla. Drugi čovjek u komandi Al Kaide Ajman al Zawahiri posjetio je selo 1997. i veći dio vremena tokom 90-ih proveo je u Bugarskoj.

Drugo bosansko mjesto Gornja Maoča sjedište je glavnog vehabijskog vođe u BiH Nusreta Imamovića. Italijanski istražitelji su 2005. godine otkrili Gornju Maoču – bazu u kojoj se kovao plan napada na sahranu Jovana Pavla Drugog, gdje bi bili poubijani svjetski lideri. Bivši pripadnik vehabija iz Gornje Maoče dao je novinaru detaljan opis života u selu i tvrdio da stanovnici lično poznaju urednika *Inspire* (internet publikacija Al Kaide), a da oni koji znaju arapski redovno informišu ostale o novostima i informacijama sa sajtova Al Kaide. Selo se često koristi kao usputna stanica za ekstremiste koji se pridružuju džihadistima u Čečeniji, Avganistanu, Jemenu. Zajednica Gornje Maoče ima običaj da tamo šalje i mladiće koji nisu vezani džihadom, kako kasnije ne bi morala da preuzima finansijsku brigu o njihovim porodicama. Vehabije su poznate i po tome da kriju oružje u lokalnim šumama koje okružuju selo. Oktobra 2011. vehabija iz Sandžaka Melvid Jašarević napustio je selo sa još dvojicom stanovnika – na dan napada na Američku ambasadu u Sarajevu<sup>16</sup>. Jedna druga vehabijska predstraža u Bosni, Bužim, u blizini Bihaća, na sjeverozapadu, u kući poznatog antiameričkog

---

Pomenuta Donja Bočinja, naseljena sa nekih šestotinjak ljudi, povezana je sa mnogim međunarodnim teroristima, uključujući Karima Saida Atmanija, falsifikatora dokumenata za bombaški napad na Milenium, na losanđeleskom aerodromu; zatim Halila Deka, uhapšenog u decembru 1999. zbog učešća u planiranju da digne u vazduh jedno jordansko turističko mjesto; Omara Seada Šeika, umiješanog u pogubljenje reportera Danijela Perla. Drugi čovjek u komandi Al Kaide Ajman al Zawahiri posjetio je selo 1997. i veći dio vremena tokom 90-ih proveo je u Bugarskoj.

---

<sup>16</sup> Godine 2010. Jašarević je uhapšen u Novom Pazaru ispred opštinske zgrade tokom posjete američkog ambasadora u Beogradu. *Radikalne grupe na Balkanu: Slučaj vehabije Jašarevića*, Helsinški bilten 84. Bgd 2011.

govornika Bilala Bosnića, znanog po njegovim spotovima na Jutjubu, gdje podržava samoubilačke bombaške napade, glorifikuje talibane i razna antisemitska buncanja.

U ovim udaljenim oblastima koje kontrolišu islamisti pod

---

U ovim udaljenim oblastima koje kontrolišu islamisti pod maskom "kampova za mlade" bivši mudžahedini regrutuju mlade ljudе, odvode ih u brda i šume i tamo ih obučavaju za vojnike. Ti logori se često sele, što bezbjednosnim strukturama otežava da ih prate. Veoma su efikasni u podsticanju veza neophodnih za stvaranje ekstremističkih mreža. U martu 2007. srpska policija pretresala je jedan takav logor u planinama blizu granice Raške oblasti i Crne Gore. Uhapsila je nekoliko pojedinaca, zaplijenila oružje, eksplozive i

zalihe hrane. Grupa je planirala napade na zapadne ambasade u Beogradu. Tome je bio sličan upad policije u blizini sela Kalošević, blizu bosanskog grada Tešnja, jula 2013. kada je otkrivena najveća zaliha, pronađena poslije rata, neprijavljenog oružja i eksploziva uz više od 500 raketnih granata. Lokalni stanovnici tvrdili su da je oružje sakriveno po nalogu jednog visokog člana Izetbegovićeve stranke, kojeg bosanski mediji prepoznaju kao jednog od glavnih veza sa operativcima Al Kaide u zemlji.

I na zapadu i na jugu Balkana džamije koje vode ekstremisti takođe predstavljaju vrijedne baze militantnih islamista. Centralna tačka vehabijskih ekstremista u Bosni su džamija Kralj Fahd i

---

I na zapadu i na jugu Balkana džamije koje vode ekstremisti takođe predstavljaju vrijedne baze militantnih islamista.

Kulturni centar u Sarajevu, izgrađeni donacijama Saudijske Arabije. Epicentar širenja radikalnih ideja u Bosni, koji dugi niz godina pod direktnim nadzorom Saudijske ambasade u Bosni finansira kosovski Albanac Sulejman Bugari – je Bela džamija. Bugari je imam koga neki izvještaji opisuju kao posrednika između albanskih i bosanskih ekstremista. Na Kosovu, u Makovic džamiji u predgrađu Prištine i u džamiji u Mitrovici, on navodno regrutuje nove članove koje šalje da se bore zajedno sa islamskičkim grupama u Siriji. U Makedoniji su vehabijski ekstremisti pokušali da preuzmu kontrolu nad Jahis-pašinom, sultan-Muratovom, Hudaverdi i Kjosekadi džamijama u Skoplju.

## Nevladine organizacije i finansijske institucije

Militantni islamisti u Jugoistočnoj Evropi međusobno se podržavaju kroz mrežu NVO, dobrovorne organizacije i humanitarnu pomoć od poznatih donatora Al Kaide.

CIA procjenjuje da jedna trećina bosanskih NVO posluje širom svijeta, ima terorističke veze ili zapošjava ljudе sa terorističkim vezama. Razne NVO povezane sa Al Kaidom sipale su stotine miliona dolara za Izetbegovićeve ratne napore. Sam Izetbegović bio je na platnom spisku Iranaca, primajući po 500.000 dolara u kešu od iranskih agenata.

Evo jednog primjera kako je to rađeno: "dobrosvorne organizacije" bliske Bin Ladenu pozicionirane u SAD, kao što je *Care International Inc*, primaju čekove sa memo-linijama kao "Bosna mudžahedinima", "Samo za džihad" ili "Čečenski muslimanski borci". Saudiјci su Bosni poslje Dejtona dali oko 800 miliona dolara, gdje je neki milion nestao netragom u lavirintu Al Kaidinih organizacija koje finansiraju terorističke aktivnosti po svijetu<sup>17</sup>. U periodu poslije 9/11. napadnut je Saudijski visoki komitet za pomoć Bosni zbog dostavljanja "mapa Vašingtona, materijala za pravljenje lažnih američkih dokumenata (lične karte, pasoši) i antiameričkih priručnika za djecu" (Saudijsku komisiju za Bosnu tužile su Federalnom sudu SAD žrtve i porodice za 11/9). Marta 2002. u Sarajevu pronađena je lista Al Kaidinih donatora zvana "Zlatna mreža". Bin Ladenova organizacija se očigledno u Bosni osjećala toliko sigurnom da je njenih nekih 17 članova navodno planiralo da pobegne tamo u zoru 9/11<sup>18</sup>. Među organizacijama povezanim sa Al Kaidom sa Balkana bila je

---

Militantni islamisti u Jugoistočnoj Evropi međusobno se podržavaju kroz mrežu NVO, dobrovorne organizacije i humanitarnu pomoć od poznatih donatora Al Kaide. CIA procjenjuje da jedna trećina bosanskih NVO posluje širom svijeta, ima terorističke veze ili zapošjava ljudе sa terorističkim vezama.

---

"Dobrosvorne organizacije" bliske Bin Ladenu pozicionirane u SAD, kao što je *Care International Inc*, primaju čekove sa memo-linijama kao "Bosna mudžahedinima", "Samo za džihad" ili "Čečenski muslimanski borci".

---

<sup>17</sup> Kada su Izetbegovića pitali zašto se novac ne koristi za izgradnju fabrika ili obnovu ekonomije, on je odgovorio: „Oni će podržati samo izgradnju džamija“. Druga procena iznosa koje su Saudiјci dali Bosni je 600 miliona dolara. David Palpister, *Teroristički materijalni fond u Sarajevu je napad milosrđa* (Gardian, UK feb. 2002)

<sup>18</sup> O pokušaju lidera Al Kaide da pobegne u BiH nakon 11. 9. pisali su Kreig Pies, Meier Džoš i Vilijam Rempl, *Bosna je viđena kao gostoljubiva baza i sklonište za teroriste*, oktobar 2013.

i *Benevolence International Foundation*, koja je imala kancelarije i personal u Čikagu, zatim *Tiabah Foundation*, *Global Relif Foundation*, koja je operisala u Bosni i na Kosovu, i *Haramin*, koja je bila aktivna u Albaniji. *Fonudation for human rights and freedoms and humanitarian relief* sa bazom u Turskoj, koja je započela sa aktivnostima u Bosni 1990, bila je umiješana u incident u Mavi Marmara, kod izraelske obale, maja 2010. Juna 2010. turske vlasti počinju istragu o osnivačima grupe (na turskom *Bulent Yardim*) za finansiranje Al Kaide.

---

Među organizacijama povezanim sa Al Kaidom sa Balkana bila je i *Benevolence International Foundation*, koja je imala kancelarije i personal u Čikagu, zatim *Tiabah Foundation*, *Global Relif Foundation*, koja je operisala u Bosni i na Kosovu, i *Haramin*, koja je bila aktivna u Albaniji.

---

Izostanak transparentnosti rada mnogih institucija na Bliskom istoku čini praćenje tokova novca u regionu ekstremno teškim. Novac namijenjen za legitimne dobrovorne svrhe često se uzima i koristi za kupovinu oružja ili da se pruži podrška porodicama zarobljenih ili ubijenih džihadista. Članovi Al Kaidine

ćelije u Albaniji, recimo, rade pod okriljem raznih dobrovornih organizacija i u obavezi su da uplaćuju 26 odsto svojih primanja za podršku globalnom džihadu. Jedan takav pojedinac tvrdio je da je u te svrhe davao 800 dolara mjesečno iz fonda za albansku siročad. Novac iz takvih izvora koristi se i za finansiranje političkih zahtjeva za azil u zapadnim zemljama, čime se pomaže osnivanje terorističkih ćelija u Evropi i u SAD. Godine 2010. albanska vlada konfiskovala je 7,5 miliona dolara od dvije osobe i trinaest fondacija za koje se vjerovalo da su umiješane u finansiranje terorizma.

---

Izostanak transparentnosti rada mnogih institucija na Bliskom istoku čini praćenje tokova novca u regionu ekstremno teškim.

---

Arhetip funkcionalisanja islamskih ekstremističkih organizacija na Balkanu bio je *Third World Relief Agency*, koju je vodio Elatih Hasanin, sudanski državljanin poznat po bliskoj vezi sa Bin Ladenom. Na nekim računima ova agencija sama je prikupila 400 miliona dolara za Izetbegovićev rat. Agencija takođe otkriva da je obezbijedila neka od operativnih sredstava za prvu grupu bombaških napada na Svjetski trgovinski centar 1993. godine. Većina Izetbegovićevog unutrašnjeg kruga bila je umiješana u tu organizaciju. Islamističke NVO i humanitarne grupe finansiraju i slanje djece na školovanje u zemlje poput Egipta, Libije, Saudijske Arabije i Sirije, gdje ih indoktriniraju ekstremnim oblicima islama.

## Militantni mediji i propaganda

Militantni islamisti su na Balkanu razvili široku mrežu za štampanje časopisa, pravljenje sajtova i spotova na Jutjubu, koji emituju vjersku netrpeljivost, glorifikuju nasilje i šire antiameričke, antisemitske i antidemokratske poruke. Sajt kao *putvjernika*.

*com, stazomislama.com, partitani šerijata (ensarije serijata) i vijestiummeta.com* (vesti iz zajednice) ili sajt sandžačkih vehabija *kelimetul-haqq.org* promovišu džihad, bombaške samoubilačke napade, ubijanje nemuslimana<sup>19</sup>. Ovi sajтови prenose vijesti sa drugih islamističkih frontova, propovijedi vjerskih ekstremista sa Bliskog istoka kao i poruke liderima Al Kaide. Recimo sajt *Put vjernika* nedavno je prenio *Novi poredak iz Zavahirija: Fokus su napadi na američke interese*. Prema Fahrudinu Kladačaninu, koautoru nedavne studije o korišćenju interneta i društvenih medija od strane ekstremista na Balkanu, broj onih koji "lajkuju", komentarišu i dijele sadržaje ovih stranica, posebno kada je riječ o vjerskim liderima, ekstremnim islamistima i vehabijama, raste iz dana u dan. Fejsbuk profili skoro svih takvih lidera imaju preko 5.000 "prijatelja" i još više "lajkova". Fejsbuk stranica *Krenaria Islame* (islamski ponos), koja postavlja slike i priče o Albancima koji se bore u Siriji, ima 2.500 pratilaca. Prema Arjanu Dirmišiju, stručnjaku za bezbjednost iz Tirane, ako su pratioci stranice identifikovani kao teroristi, oni mogu da naprave malu armiju i predstavljaju veliki problem. Tako veliki broj pratilaca trebalo bi da bude zabrinjavajući čak i ako ti ljudi samo podržavaju politički islam.

---

Militantni islamisti su na Balkanu razvili široku mrežu za štampanje časopisa, pravljenje sajtova i spotova na Jutjubu, koji emituju vjersku netrpeljivost, glorifikuju nasilje i šire antiameričke, antisemitske i antidemokratske poruke.

---

Stejt department objavio je da Aktivna islamska omladina sa bazom u Bosni (Bosanski akronim – AIO) širi ekstremističke stavove i da je povezana sa radikalnim grupama iz Zapadne Evrope i SAD.

---

Stejt department objavio je da Aktivna islamska omladina sa bazom u Bosni (Bosanski akronim – AIO) širi ekstremističke stavove i da je povezana sa radikalnim grupama iz Zapadne Evrope i SAD. Bivši članovi AIO izdaju nedjeljničnik *Saff* u

---

<sup>19</sup> Za opis i analizu veb sajtova i Jutjub spotova treba pogledati Cerenjes and Green, *Globalni džihad pokret u Bosni – tempirana bomba u srcu Europe; Halimović, Vehabije u Bosni: Od Bočinje do Maoče* i Blavackog, *Islamske terorističke mreže u Bosni i Hercegovini*.

štampanom i elektronskom izdanju, koji Stejt department opisuje kao antiamerički i sa ekstremističkim tendencijama. Finansijeri sa Bliskog istoka otvorili su nekih 25 medresa (islamske religiozne škole) u Bosni, koje je završilo oko 2.000 studenata. Na Kosovu je radikalni propovjednik Zahir Naik napravio dvanaestotčasovni vehabijski kanal na albanskem jeziku i ironično ga nazvao *Peace TV* (mir), gdje agresivno vrijeđa sufije, šiite i nefundamentalističke sunite, zatim Jevreje, hrišćane i hinduse, dok u svojim propovijedima hvali Bin Ladenu i podržava terorizam. Slično je i u Bugarskoj, gdje su tokom protekle tri godine otvorene desetine novih džamija i vehabijskih nastavnih centara, koje su finansirali donatori sa Bliskog istoka. Bugarska vlada zatvorila je nekoliko vehabijskih ispostava zbog njihovih veza sa Muslimanskim braćom i drugim ekstremističkim grupama. Bugarske bezbjednosne procjene kažu da je oko 3.000 mladića prošlo obuke u ovim centrima tokom posljednjih dvadeset godina.

---

Spoj velikog broja balkanskih muslimana koji su studirali na Bliskom istoku, uključujući pojedince poput Nedžada Balkana, Bilala Bosnića, Mustafe Cerića i Nusreta Imamovića, i finansiranih škola na Balkanu predstavlja veliku opasnost od transformacije onog što se obično smatra "umjerenim balkanskim islamom" u nešto mnogo radikalnije.

---

Spoj velikog broja balkanskih muslimana koji su studirali na Bliskom istoku, uključujući pojedince poput Nedžada Balkana, Bilala Bosnića, Mustafe Cerića i Nusreta Imamovića, i finansiranih škola na Balkanu predstavlja veliku opasnost od transformacije onog što se obično smatra "umjerenim balkanskim islamom" u nešto mnogo radikalnije. Kao što je Esad Hećimović, vodeći stručnjak za pokret džihadista u Bosni, primjetio:

"Sada postoji nova generacija islamskih propovjednika u Bosni, koji su edukovani poslije rata po islamskim univerzitetima u Saudijskoj Arabiji, Jordanu, Siriji i drugim zemljama... Dakle, nije više moguće razlikovati uvezene i lokalne verzije islama u Bosni i Hercegovini".

## Zaključak

Relativno je mali broj ljudi iz Jugoistočne Evrope koji će se pridružiti ekstremističkim pokretima i ideologijama prepoznatim kao militantni islam. Istraživanje iz 2007. u Bosni pokazuje da je oko tri odsto stanovništva pošlo za vehabijama (vjerovatno oko 50–60.000 ljudi), uz procjenu da muslimansko stanovništvo čini oko dva miliona ljudi i još 10 odsto koji se identificiraju s njim. Trenutne i bivše bosanske vehabije, međutim, tvrde da pokret ima mnogo tajnih pristalica. Navedeni Ikanović, na primjer, rekao je da nekih četrdeset odsto poštovalaca vehabija ne izgledaju kao oni. Drugi bivši bosanski članovi vehabijskog pokreta govorili su da su simpatizeri vehabija "infiltrirani u škole, univerzitete i medije". Godine 2010. jedan bosanski bezbjednosni zvaničnik procijenio je da postoji 3.000 potencijalnih terorista u Bosni. I bivši Al Kaidin operativac u Bosni Bahraini (rođen kao Ali Hamad) tvrdi da postoji nekih 800 lokalaca koji čine "Bijelu Al Kaidu", tj. ljudi koji mogu da prođu bezbjednosne provere bez profilisanja. Neposredno poslije napada 11. septembra zvaničnici NATO sugerišu na to da je postojala "*hardcore*" grupa od nekih tridesetak ljudi u Bosni koja je direktno povezana sa internacionalnim terorizmom.

Na Kosovu stručnjaci za bezbjednost sugerišu da se oko 50.000 ljudi pridržava konzervativnijeg bliskoistočnog oblika islama [86] a jedan stručnjak za balkanski islam tvrdi da su "eksponenti vezabizma finansiranog iz Saudijske Arabije i Muslimansko bratstvo prodrli do najvišeg nivoa zvaničnog islamskog aparata na Kosovu". Makedonski muftija u Skoplju Ibrahim Šabani izjavio je da u zemlji postoji oko 500-600 vehabija, a možda i više – dok drugi stručnjaci za bezbjednost vjeruju da ih ima oko 3.000 koji su aktivni u Makedoniji, uglavnom oko Skoplja, Tetova, Struge, Kumanova i u Sandžaku. Međunarodna krizna grupa ocijenila je da oko 300 vehabija kontroliše nekoliko džamija u regionu i neki lokalni analitičari tvrdili su da lider islamske zajednice u Sandžaku Muamer Zukorlić ima bliske veze sa pokretom kao i da dobija sredstva od njihovih izvora u Rimu i Beču.

---

Istraživanje iz 2007. u Bosni pokazuje da je oko tri odsto stanovništva pošlo za vehabijama.

---

Neposredno poslije napada 11. septembra zvaničnici NATO sugerišu na to da je postojala "*hardcore*" grupa od nekih tridesetak ljudi u Bosni koja je direktno povezana sa internacionalnim terorizmom.

---

Uprkos njihovom relativno malom broju, militantni islamisti na Balkanu predstavljaju opasnost za američke i zapadne interese, odnosno prepreku stvaranju tolerantnog, multietničkog, zapadno orijentisanog demokratskog društva, kakvo žele u regionu. Porast ekstremizma u Jugoistočnoj Evropi dokaz je koji pokazuje da balkanski militantni islam zahtijeva pažnju.

---

Porast ekstremizma u Jugoistočnoj Evropi dokaz je koji pokazuje da balkanski militantni islam zahtijeva pažnju. Neobično je što zapadni zvaničnici negiraju postojanje problema.

---

Neobično je što zapadni zvaničnici negiraju postojanje problema, recimo, sadašnji visoki predstavnik u BiH Valentin Incko tvrdi da vehabije u Bosni nisu prijetnja Evropi<sup>20</sup>. Militantni islamisti na Balkanu ne kriju svoje dugoročne namjere. Kako je jedan bosanski džihadista primijetio, "napustio sam Bosnu sa namjerom da se vratim samo sa oružjem u ruci, dio sam revolucije i ovo je jutro islama". Misleći na dozvolu da napuste Bosnu, nastavlja: "Vaše obavještajne službe su pogriješile misleći da će nas se tako osloboditi, međutim, problem za njih će biti naš povratak, nas pojedinaca obučenih za rat".

Naprotiv, velika je greška vjerovati da je ta pojava značajna samo kao kontakt ili interes mnogih pojedinaca umiješanih u terorističke akcije širom svijeta koji su prolazili kroz Balkan, jer oni su tokom vremena koje su proveli u regionu razvili mnoge veze sa istomisljenicima ekstremistima, zasadili sjeme novih generacija ekstremista koji prijete stabilnosti Balkana, a zapravo SAD i zapadnim bezbjednosnim interesima širom svijeta. Da ponovo citiram Esada Hećimovića: "Radikalne islamske grupe čekaju oživljavanje nasilnog konflikta... Još uvijek zabrinjava mogućnost da islamski lideri i grupe čekaju novi džihad". Mogućnošću povratka stotina balkanskih ekstremista iz sirijskog džihada, on bi mogao da se nastavi na Balkanu.

Opis činjeničnog stanja islamskog djelovanja na Balkanu u postjugoslovenskom periodu i Ane Filimonove i Gordona N. Bardoša je veoma realističan ali se bitno razlikuju zaključci o geostrategijskom značaju tih procesa. Ana Filimonovna tvrdi da sve te aktivnosti imaju antiruski karakter, a Gordon N. Bardoš antiameričke. Najbolji sudija u ovom sporu su činjenice da su poslije

---

<sup>20</sup> Vidi: Incko: *Vehabije u BiH nisu opasnost za Evropu*, Al Džazira 1. 3. '12.

građanskih ratova na Balkanu novonastale države prevođene u NATO partnerstvo i u zapadne nadnacionalne asocijacije uz snažno prisustvo američkog patronata, a ne ruskog, čak kada su u pitanju i pravoslavne mini-države.

„Radeći za FBI na nekim od najosjetljivijih poslova i uvidom u strogo povjerljive dokumente, Sibil Edmonds je došla do stravičnog otkrića – SAD sponzoriše krvoločne teroriste... CIA sarađuje sa terorističkim organizacijama, i to upravo sa onima koje su krive za 11. septembar, pri čemu FBI prikriva takve, za normalnog čovjeka, zastrašujuće informacije... Glavna optužba Sibil Edmonds krajnje je jednostavna: Pentagon, CIA i Stejt department održavali su godine 2001. najprisnije veze sa teroristima Al Kaide i do grla su u ilegalnom prometu oružja i trgovine drogom na teritoriji centralne Azije... nasljednik Osame bin Ladenu Ajman al Zawahiri od 1997. do 2001. imao bezbroj susreta sa američkim vojnim i obavještajnim aktivnostima u Ambasadi SAD u Bakuu, glavnom gradu Azerbejdžana, s ciljem da usklade operaciju koja se zvala „Gladio B“. Prema njoj, Al Zawahirija, članove Bin Ladenove porodice i ostale čelnike mudžahedina NATO avioni su razvozili godinama po „vrućim tačkama“ Centralne Azije i Balkana s ciljem da podrže destabilizacijske akcije Pentagona... Sibil Edmonds je u svom intervjuu rekla da je „FBI redovno pratilo kanale komunikacije svih svjetskih diplomacija, pri čemu su samo četiri države bile isključene iz tog protokola – Britanija, Turska, Azerbejdžan, i Belgija (u kojoj je štab NATO-a). Nijedna druga zemlja - čak ni saveznici poput Izraela i Saudijske Arabije – nisu bili isključene. To je zato što su ove četiri države sastavni dio „Gladio B“ operacije Pentagona. Edmonsonova nije iznosila čemu služi operacija „Gladio B“, ali dr Nazif Ahmed bio je jasan: cilj ove operacije je uticaj na zemlje bivšeg SSSR, otimanje strateških energomineralnih resursa, sprečavanje ruskog i kineskog uticaja u regionu, kao i povećanje dobiti od nezakonite trgovine oružjem i narkoticima... Stručnjak za finansiranje terorizma Loreta Napoleoni ukazuje na činjenicu

---

„Radeći za FBI na nekim od najosjetljivijih poslova i uvidom u strogo povjerljive dokumente, Sibil Edmonds je došla do stravičnog otkrića – SAD sponzoriše krvoločne teroriste... CIA sarađuje sa terorističkim organizacijama, i to upravo sa onima koje su krive za 11. septembar, pri čemu FBI prikriva takve, za normalnog čovjeka, zastrašujuće informacije...

---

Glavna optužba Sibil Edmonds krajnje je jednostavna: Pentagon, CIA i Stejt department održavali su godine 2001. najprisnije veze sa teroristima Al Kaide i do grla su u ilegalnom prometu oružja i trgovine drogom na teritoriji centralne Azije...

---

da je dobit od ovih „poštenih transakcija“ u SAD i Evropu 1,5 triliona dolara godišnje... FBI i Uprava za borbu protiv narkotika

---

Dakle, i ove, 2014 , kada čujete za Al Kaidu, znajte da je njeno drugo ime Imperija“.

---

na prostoru

---

Prema tome, djelovanje ekstremnog islamizam na prostoru Balkana, predvođen vahabijskim pokretom i obavještajnim službama SAD-a i Zapada, dobija sve veći zamah, nanosi veliko zlo i štetu čovječanstvu i još dugo će je nanositi.

---

otkrili su da su mnogi zvaničnici Pentagona, CIA i Stejt departmента bili uključeni u ovu trgovinu. Naravno, o tome ništa nije objavljeno.

Dakle, i ove, 2014 , kada čujete za Al Kaidu, znajte da je njeno drugo ime Imperija<sup>21</sup>.

Prema tome, djelovanje ekstremnog islamizam na prostoru Balkana, predvođen vahabijskim pokretom i obavještajnim službama SAD-a i Zapada, dobija sve veći zamah, nanosi veliko zlo i štetu čovječanstvu i još dugo će je nanositi, mada mu je perspektiva sve uža, sa aspekta ostvarivanja glavnog cilja – stvaranje Islamistana, ali će biti ostvareni neki drugi ciljevi koji su ujedno i glavni ciljevi islamskih saveznika na ovom poslu. Sama islamskička ideja će se ovim metodama borbe samo još više iskompromitovati i usporiti proces emancipacije islamskog svijeta u svjetsku zajednicu ali je neće zaustaviti. Budućnost islamskog svijeta može se učiniti realnom samo u savezu i saradnji sa ostatkom svijeta, a nipošto u sukobima i samodovoljnosti u svom vjerskom egoizmu i ekstremizmu.

---

<sup>21</sup> Dnevni list "PRESS RS", četvrtak, 20.03.2014. godine.

Prof. dr Mile Dmičić<sup>1</sup>

# Redizajn izbora i izbornog sistema – svjetlost ili tama Bosne i Hercegovine

---

*Apstrakt:* Kao specifična i složena država ili državna zajednica, Bosna i Hercegovina i dalje nema cijelovit i profilisan izborni sistem kao izraz njene suverenosti, samostalnosti i državotvornosti, kao što nema ni zajedničkog interesa njenih entiteta, konstitutivnih naroda i ostalih građana koji u njoj žive, niti saglasnosti političkih stranaka koje u njoj djeluju.

Njen demokratski razvoj i uključivanje u evropske integracije podrazumijevaju da se njen izborni sistem uskladi sa međunarodnim i regionalnim dokumentima, koji su sastavni dio njenog ustavnopravnog sistema. O reformi izbornog sistema nužno je postići politički konsenzus, što će obezbijediti ostvarivanje osnovnih principa demokratije – reprezentativnost ukupne populacije, odnosno biračkog tijela. Ali, istovremeno, svako otvaranje rasprave o promjeni izbornog sistema zahtijeva da se u obzir uzmu moguće šire političke konsekvence koje bi izborni redizajn neminovno proizveo.

---

O reformi izbornog sistema nužno je postići politički konsenzus, što će obezbijediti ostvarivanje osnovnih principa demokratije – reprezentativnost ukupne populacije, odnosno biračkog tijela.

---

<sup>1</sup> Prof. dr Mile Dmičić, Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.

*Izborni sistem je i dalje opterećen brojnim slabostima: apstinencija birača, kriza mandata, dominacija glasanja, a ne biranja, borba za izbor, a ne vršenje funkcije, neodgovornost nosilaca javnih funkcija, slaba veza između izabralih i birača, „gubljenje“ građanina kao birača, sporost u afirmaciji novih snaga, programa i ideja.*

---

Izborni sistem je i dalje opterećen brojnim slabostima: apstinencija birača, kriza mandata, dominacija glasanja, a ne biranja, borba za izbor, a ne vršenje funkcije, neodgovornost nosilaca javnih funkcija, slaba veza između izabralih i birača, „gubljenje“ građanina kao birača, sporost u afirmaciji novih snaga, programa i ideja.

---

*zasnovano na dejtonskim rješenjima i utvrđeno načelo zastupljenosti konstitutivnih naroda i „ostalih“ u organima i institucijama vlasti na svim nivoima, što, pored ostalog, predstavlja condicio sine qua non njenog postojanja, održivosti, stabilnosti i razvoja.*

**Ključne riječi:** ustavni, pravni i politički sistem, predstavnička demokratija, višestranački sistem, izborni zakonodavstvo, izbori, izborni sistem, kandidacioni postupak, političke stranke, izborne koalicije.

---

Bosna i Hercegovina, kao složena država odnosno državna zajednica, zasniva se na ustavnom načelu, temporalno postavljenom, da će ona biti „demokratska, pravna država i sa slobodnim i demokratskim izborima“.

---

## **Uvodne napomene o ustavnom, političkom i izbornom sistemu**

Bosna i Hercegovina, kao složena država odnosno državna zajednica, zasniva se na ustavnom načelu, temporalno postavljenom, da će ona biti „demokratska, pravna država i sa slobodnim i demokratskim izborima“.<sup>2</sup> Njen stabilan demokratski razvoj i organizacija,

---

<sup>2</sup> Član I 2. Ustava BiH.

struktura i funkcionisanje institucija nije moguće bez ostvarivanja konstitutivnosti i pune ravnopravnosti dvaju entiteta i triju njenih naroda na cijeloj teritoriji.<sup>3</sup> Sadašnje stanje, kao i aktivna uloga „međunarodne zajednice“, sve više se odražava, između ostalog, i na stabilnost i održivost njenog ustavnog i pravnog poretku, a time i na izborni sistem ove složene državne zajednice i društva, koji se „...odlikuju ekonomskom, kulturnom, nacionalnom i drugom složenošću i različitošću“.<sup>4</sup>

U postdejtonskom periodu, nakon „tragičnih sukoba u regionu“, ne postoji konsenzus vladajućih političkih odnosno parlamentarnih stranaka.<sup>5</sup> Uglavnom, kontinuirano, moć nad procesima ima tzv. međunarodna zajednica, njene organizacije i asocijacije, nerijetko zloupotrebljavajući „bonska“ ili, šire posmatrano, ovlašćenja, koja se odnose samo na praćenje provođenja i tumačenje mirovnog sporazuma. Međutim, međunarodna i evropska zajednica sve više gube vrijeme, energiju i ugled u nastojanju da uspostave konsenzus između predstavnika vladajućih, odnosno parlamentarnih stranaka i njihovih lidera.

Stoga je sve očiglednije, a to se sve više zanemaruje, da u postkonfliktnoj situaciji postoji, još uvijek, nedovoljno povjerenja, iskrenosti i spremnosti za politički i kulturni dijalog, toleranciju i pomirenje između etničkih zajednica

---

U postdejtonskom periodu, nakon „tragičnih sukoba u regionu“, ne postoji konsenzus vladajućih političkih odnosno parlamentarnih stranaka. Uglavnom, kontinuirano, moć nad procesima ima tzv. međunarodna zajednica, njene organizacije i asocijacije.

---

nerijetko  
dejtonska

---

Stoga je sve očiglednije, a to se sve više zanemaruje, da u postkonfliktnoj situaciji postoji, još uvijek, nedovoljno povjerenja, iskrenosti i spremnosti za politički i kulturni dijalog.

---

<sup>3</sup> Jedan od najvažnijih uslova, koje i Lijphart ističe, za održavanje i funkcionisanje složenih višenacionalnih zajednica ili saudruženih zajednica odnosi se na saradnju elita koje vode te zajednice. U takvim zajednicama demokratija pretpostavlja saradnju elita i podršku neelita.

Ustavno rješenje o učeštu predstavnika triju nacija u izvršnoj vlasti entiteta najbolje pokazuje probleme višenacionalnih zajednica.

<sup>4</sup> S. Perović, *Ostvarivanje ljudskih prava u Republici Srpskoj prema međunarodnim standardima*, referat na naučnom skupu „RepublikaSrpska - deset godina Dejtonskog mirovnog sporazuma“, ANURS, Banja Luka, 2005, 149.

D. Bataveljić, „Od Evropskog ustava ka Evropskom federalizmu“, Zbornik radova *Ustav lex superior*, Udruženje za ustavno pravo Srbije, Beograd, 2004, 43.

<sup>5</sup> Nepostojanje konsenzusa „nadomještao“ je visoki predstavnik međunarodne zajednice, koji je donio više stotina odluka i na osnovu njih proglašio najvažnije reformske zakone, pa i ustavne promjene.

Vidi: Izborni zakon Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 23/01, 07/02, 09/02, 20/02, 25/02, 04/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10. i 18/13).

i njihovih vođa. Zato su, zbog „oprobane pouke iz prošlosti”, a „... sva prošlost, bez sumnje, nije na našoj strani, pa treba prisvojiti

---

Ustavom Bosne i Hercegovine proklamovani su demokratski, pošteni i slobodni izbori kao temeljna pretpostavka za stvaranje predstavničkih organa.

---

zaista samo onaj deo koji nam s pravom pripada”,<sup>6</sup> vidno prisutni zahtjevi i snage koje se zalažu da vlast djeluje samo po principu većine, zanemarujući činjenicu da to stvara mogućnost majorizacije većine nad manjinom, diskriminaciju i netoleranciju.<sup>7</sup>

Ustavom Bosne i Hercegovine<sup>8</sup> proklamovani su demokratski, pošteni i slobodni izbori kao temeljna pretpostavka za stvaranje predstavničkih organa. Međutim, i nakon toga, „međunarodna zajednica je u Bosni i Hercegovini utvrdila politiku čestih izbora, bez obzira na odsutnost kvaliteta i odsutnost

temeljnih načela za fer i demokratske izbore, tako da su izborni ciklusi, iz ovih ili onih razloga, održavani skoro svake godine...”<sup>9</sup> Time su raniji česti i uzastopni izborni ciklusi, sa modifikacijama tzv. privremenog izbornog sistema od strane međunarodnih organizacija i asocijacija, pa i od grupnih ili pojedinačnih činilaca, imali značajne negativne refleksije na domaće organe i institucije i usporavali, pa i onemogućavali demokratske procese u Bosni i Hercegovini. Zbog toga je trebalo

stvoriti uslove za potpuno samostalno organizovanje, vođenje i promovisanje slobodnih, demokratskih i poštenih izbora na svim nivoima vlasti.<sup>10</sup>

<sup>6</sup> M. Ekmečić, Predgovor u knjizi: *Srpski pisci i naučnici o Bosni i Hercegovini*, priredio Z. Antonić, „Službeni list SRJ”, Beograd, 1995, 9.

<sup>7</sup> Politički odnosi i sistemi višenacionalnih, odnosno višetničkih država, a isto tako i načela i ustanove federalizma tamo gdje je on u ovakvim državama uveden, jedna su od najsloženijih tema u savremenoj političkoj nauci.

<sup>8</sup> Član II Ustava BiH „Ljudska prava i slobode“ tačka 2) i Aneks 3 Opštег okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini – Sporazum o izborima.

<sup>9</sup> S. Arnautović, *Političko predstavljanje i izborni sistemi u Bosni i Hercegovini u XX stoljeću*, Sarajevo, 2009, 612.

<sup>10</sup> Počev od donošenja Dejtonskog mirovnog sporazuma (1995), sa aneksima, koji je, u suštini, osnovni akt za ostvarivanje izbornog odnosno biračkog prava, za označavanje vidova njegovog osvarivanja koriste se različiti termini. Tako se u Aneksu III – Sporazumu o izborima, u članu II – „Uslovi za demokratske izbore“ navode pojmovi „slobodni i pošteni izbori“, „pravo tajnog glasanja“, „sloboda udruživanja“ i „sloboda izražavanja“, u članu III – „Privremena izborna komisija“, koristi se „aktivno i pasivno biračko pravo“, „registracija političkih partija i nezavisnih kandidata“, dok se u članu IV – „Biračko pravo“ govori o „pravu glasa, odnosno o načinu realizacije ovog prava, što je, s obzirom na navedeno,

Samo nekoliko relevantnih stavova u preambuli Ustava Bosne i Hercegovine ukazuju na odlučujuće, izrazito opredjeljivanje za demokratske institucije vlasti i pluralističko društvo.

Ustav samo uređuje način izbora zajedničkih institucija, ograničavajući pasivno biračko pravo, tako da „nijedno lice koje izdržava kaznu koju je izrekao Međunarodni tribunal za bivšu Jugoslaviju i nijedno lice koje je pod optužbom Tribunalala i koje se nije odazvalo pozivu da se pojavi pred Tribunalom, ne može da bude kandidovano, niti može da ima bilo kakvu imenovanu, izbornu ili drugu javnu funkciju na teritoriji Bosne i Hercegovine”.<sup>11</sup>

Stoga, izbori imaju prvenstveno dvije značajne dimenzije: normativnu i stvarnu.

1) Normativna dimenzija izbora, u prvom redu, podrazumijeva prihvatanje i odgovarajuće pravno utvrđivanje i obezbjeđivanje – ustavom, izbornim zakonima i drugim pravnim aktima – osnovnih principa i pravila izbornog sistema i elemenata izborne tehnike kojima se obezbjeđuju demokratski smisao i uloga ovog oblika konstituisanja legitimne vlasti.

2) Stvarna dimenzija izbora podrazumijeva i čitav niz raznih prepostavki: ekonomskih, političkih, socijalnih, kulturnih i drugih, koje, uz normativnopravne garancije, izbore mogu učiniti osnovom parlamentarne i svih drugih vidova demokratije.<sup>12</sup>

---

Ustav samo uređuje način izbora zajedničkih institucija, ograničavajući pasivno biračko pravo.

---

Normativna dimenzija izbora, u prvom redu, podrazumijeva prihvatanje i odgovarajuće pravno utvrđivanje i obezbjeđivanje – ustavom, izbornim zakonima i drugim pravnim aktima – osnovnih principa i pravila izbornog sistema.

---

kontradiktorno, jer bi bilo korektnije govoriti o biračkom pravu, a ne o pravu glasa. U prilogu Sporazuma o izborima, u tačkama 7. i 8, govori se o pravu glasa, odnosno o glasanju naroda i o univerzalnom i jednakom pravu glasa. U tački 7.5. ovog priloga govori se o pravu građana da se kandiduju za političku i javnu funkciju, pojedinačno ili kao predstavnici političkih partija ili organizacija i grupa, da osnivaju, potpuno slobodno, političke partije ili druge političke organizacije, bez diskriminacije, a u tački 7.6. ističe se i obaveza potpisnice da pruže takvim političkim partijama i organizacijama nužne zakonske garancije koje će im omogućiti da se međusobno takmiče na osnovi jednakog položaja pred zakonom i pred vlastima, što bi predstavljalo pasivno biračko pravo.

<sup>11</sup> Član IX tačka 1. – „Opšte odredbe“ Ustava Bosne i Hercegovine.

<sup>12</sup> U našim uslovima, izbori i izborni sistem mogu se posmatrati kroz tri različite faze:

- period nakon prvih višestračkih izbora u ranjoj Bosni i Hercegovini (1990) i u vrijeme trajanja „tragičnih sukoba u regionu“,
- period od stupanja na snagu Opštег okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini (1995) do stupanja na snagu Izbornog zakona Bosne i Hercegovine,

## Neki pravni i politički aspekti izbora u Bosni i Hercegovini

---

Izborni sistem je „skup načela, prava, garancija i tehničkih radnji na osnovu kojih se utvrđuje učešće građana (birača) u izboru predstavnika“. Istovremeno, izbori „predstavljaju osnov konstituisanja predstavničkog sistema, pa time i državne vlasti. Stoga, osnovni stub parlamentarnog sistema (i demokratije) predstavljaju izbore i vlast koja se konstituiše na bazi izbornog mandata“.<sup>13</sup> Takođe, „prema teoriji podjele vlasti, narodno predstavništvo obavlja najvažniju zakonodavnu državnu funkciju, a u zavisnosti od prihvaćenog načela organizacije vlasti, njemu se dodjeljuju na obavljanje i neke druge državne funkcije“.<sup>14</sup> Izborni sistem je, zapravo, „sistem pravila na osnovu kojih se konstituišu predstavnička tijela kao najznačajniji organi vlasti“.<sup>15</sup>

izbornog mandata“.<sup>13</sup> Takođe, „prema teoriji podjele vlasti, narodno predstavništvo obavlja najvažniju zakonodavnu državnu funkciju, a u zavisnosti od prihvaćenog načela organizacije vlasti, njemu se dodjeljuju na obavljanje i neke druge državne funkcije“.<sup>14</sup> Izborni sistem je, zapravo, „sistem pravila na osnovu kojih se konstituišu predstavnička tijela kao najznačajniji organi vlasti“.<sup>15</sup>

---

Kao jedan od najznačajnijih dijelova političkog i ustavnog sistema svake države, izborni sistem, u prvom redu, odražava osnovna ustavna načela i sam oblik državnog i društvenog uređenja.

Izborni sistem je „skup načela, prava, garancija i tehničkih radnji na osnovu kojih se utvrđuje učešće građana (birača) u izboru predstavnika“. Istovremeno, izbori „predstavljaju osnov konstituisanja predstavničkog sistema, pa time i državne vlasti. Stoga, osnovni stub parlamentarnog sistema (i demokratije) predstavljaju izbore i vlast koja se konstituiše na bazi izbornog mandata“.<sup>13</sup> Takođe, „prema teoriji podjele vlasti, narodno predstavništvo obavlja najvažniju zakonodavnu državnu funkciju, a u zavisnosti od prihvaćenog načela organizacije vlasti, njemu se dodjeljuju na obavljanje i neke druge državne funkcije“.<sup>14</sup> Izborni sistem je, zapravo, „sistem pravila na osnovu kojih se konstituišu predstavnička tijela kao najznačajniji organi vlasti“.<sup>15</sup>

Kao jedan od najznačajnijih dijelova političkog i ustavnog sistema svake države, izborni sistem, u prvom redu, odražava osnovna ustavna načela i sam

---

i

- period nakon stupanja na snagu Izbornog zakona Bosne i Hercegovine (2001). *Prvi period* odnosi se na organizaciju, strukturu i funkcionisanje Republike Bosne i Hercegovine, odnosno Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske na osnovu prvih višestračnih izbora održanih 1990. godine u ranijoj Socijalističkoj Republici Bosni i Hercegovini u uslovima trajanja „tragičnih sukoba u regionu“, od 1991. do 1995. godine. U formalnom smislu, prvi višestrački izbori u Bosni i Hercegovini održani su još dok je ona bila republika jugoslovenske federacije. „Zbog toga se ovi izbori ne mogu smatrati konstitutivnim nego tek pretkonstitutivnim izborima“ (M. Kasapović).

*Drugi period* započinje uspostavljanjem Opštег okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odnosno Aneksom 3, Sporazumom o izborima. Ovim sporazumom strane potpisnice su utvrdile uslove sprovođenja demokratskih izbora u Bosni i Hercegovini. Istovremeno je zatraženo od Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju (OEBS) da donese i provede izborni program za Bosnu i Hercegovinu, da nadzire, u saradnji sa drugim međunarodnim organizacijama, sprovođenje izbora za sve nivoje vlasti u Bosni i Hercegovini. Takođe je zatraženo da ona imenuje Privremenu izbornu komisiju koja će biti ovlašćena da donese izborna pravila i propise, nadzire izborni proces, obezbijedi poštovanje izbornih pravila i propisa.

*Treći period* nastaje stupanjem na snagu Izbornog zakona Bosne i Hercegovine.

<sup>13</sup> R. Kuzmanović, *Ustavno pravo*, Banja Luka, 2002, 274.

<sup>14</sup> R. Marković, *Ustavno pravo*, Beograd, 2010, 220.

<sup>15</sup> M. Pajvančić, *Ustavno pravo*, Novi Sad, 2008, 151.

oblik državnog i društvenog uređenja. Ali, „i obrnuto, stepen demokratičnosti izbornog sistema bitno opredjeljuje razvijenost demokratskih odnosa u cijelom društvu. Sa pravnog aspekta, izborni sistem daje ligitimitet i legalitet izabranim predstavnicima da ostvaruju državnu vlast nad svim državljanima.“<sup>16</sup> Zato su, gledano sa stanovišta komparativne ustavnosti, modeli izbornih sistema veoma različiti a, po pravilu, složeniji su u državama kao što je Bosna i Hercegovina.

Na osnovu istorijskog i teorijskog iskustva, suočeni sa novim saznanjima o teoriji i praksi političkog (demokratskog) predstavništva i izbornog sistema, izbori su:

(1) opšteprihvaćeni princip i osnova legitimnosti političke vlasti i  
(2) slobodni i demokratski izbori su instrument kojim se postiže, dokazuje, ali i otkazuje povjerenje građana – birača u političke institucije, kao i u sam ustavnopravni sistem.

Kao i u većini drugih demokratskih država, i u Bosni i Hercegovini su temeljna načela za ostvarivanje biračkog prava uopšteno uređena ustavnim odredbama, a detaljnije su razrađena u izbornim zakonima na državnom i entetskem nivou i na nivou Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.<sup>17</sup>

Imajući u vidu da je „izborni sistem jedan od najznačajnijih dijelova političkog i ustavnog sistema zemlje“,<sup>18</sup> važno je napomenuti da se kompleksnost u

---

Kao i u većini drugih demokratskih država, i u Bosni i Hercegovini su temeljna načela za ostvarivanje biračkog prava uopšteno uređena ustavnim odredbama.

---

Imajući u vidu da je „izborni sistem jedan od najznačajnijih dijelova političkog i ustavnog sistema zemlje“, važno je napomenuti da se kompleksnost u funkcionalisanju izbornog sistema u Bosni i Hercegovini ogleda dijelom u postojanju specifičnog pravnog okvira, kroz koji se ostvaruje izborne pravo građana.

---

<sup>16</sup> K. Trnka, *Ustavno pravo*, Sarajevo, 2006, 185.

<sup>17</sup> Evolucija biračkog prava, koje je vijekovima bilo ograničeno različitim cenzusima, nije u svim zemljama imala istu putanju. Značajnije širenje biračkog prava, kao jednog od osnovnih ljudskih prava, uočava se tek u razdoblju između dva svjetska rata, a posebno nakon Drugog svjetskog rata, kada, nezavisno od pola, većina evropskih država uvodi opšte pravo glasa. Žene nisu imale pravo glasa u Evropi do kraja XVIII vijeka. Kada je građansko pravo konačno prošireno na sve muškarce, ženama nije pravno priznato pravo glasa. Pitanje prava glasa žena konačno je postalo aktuelna tema u XIX vijeku, kada se javljaju i prvi pokreti, koje su činile žene koje su se borile za pravo glasa žena. Istoriski gledano, Velika Britanija i SAD predstavljaju karakteristične primjere zemalja u kojima se u XIX i XX vijeku odvijala borba za sticanje prava glasa žena. Pomenuta borba proširila se na ženske pokrete i asocijacije u drugim državama i time poprimila internacionalne okvire.

<sup>18</sup> M. Dmičić, „Neka pitanja (ne) funkcionalisanja izbornog sistema Bosne i Hercegovine“, *Pravna riječ*, Časopis za pravnu teoriju i praksu, Udruženje pravnika Republike Srpske, Banja Luka 2013, 49.

funkcionisanju izbornog sistema u Bosni i Hercegovini ogleda dijelom u postojanju specifičnog pravnog okvira, kroz koji se ostvaruje izborno pravo građana. Tu se prevashodno misli na pravni okvir koji je određen Ustavom Bosne i Hercegovine,<sup>19</sup>

---

Pored Ustava Bosne i Hercegovine, biračko pravo građana određeno je entitetskim ustavima.

---

pravni okvir koji se odnosi na izbore entitetskih i lokalnih organa vlasti<sup>20</sup> i pravni okvir koji se odnosi na Brčko distrikt Bosne i Hercegovine.<sup>21</sup>

Pored Ustava Bosne i Hercegovine, biračko pravo građana određeno je entitetskim ustavima.<sup>22</sup> S tim u vezi, članom 29. Ustava Republike Srpske izričito je određeno biračko pravo građana da sa navršenih 18 godina života imaju pravo da biraju i da budu birani, da je biračko pravo opšte i jednak, da su izbori neposredni, a glasanje tajno, kao i da se biračko pravo stiče nakon prethodnog prebivališta u određenom mjestu u trajanju koje se utvrđuje zakonom.<sup>23</sup>

---

Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine u dijelu kojim se uređuju ljudska prava i osnovne slobode, između ostalog, određeno je da svi građani uživaju politička prava.

---

Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine u dijelu kojim se uređuju ljudska prava i osnovne slobode, između ostalog, određeno je da svi građani uživaju politička prava da učestvuju u javnim poslovima, da imaju jednak pristup javnim službama i da biraju i da budu birani.<sup>24</sup>

Za razliku od entitetskih ustava, u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, Statutom, kao najvišim pravnim aktom, biračko pravo nije normirano u poglavljiju koji se odnosi na građanska prava, odnosno prebivalište, državljanstvo i građanska

---

<sup>19</sup> Pravni okvir za ostvarenje izbornog prava u Bosni i Hercegovini koji je određen ustavom, kao najvišim pravnim aktom Bosne i Hercegovine, odnosi se na izbor predstavnika u Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i Predsjedništvo, kao institucije Bosne i Hercegovine.

<sup>20</sup> Izbor entitetskih i lokalnih organa vlasti regulisan je entitetskim zakonima, i to: Izbornim zakonom Republike Srpske i Zakonom o prestanku mandata, opozivu i zamjeni načelnika opštine u Federaciji Bosne i Hercegovine.

<sup>21</sup> U Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, ostvarivanje izbornog prava građana vrši se u skladu sa Izbornim zakonom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

<sup>22</sup> Član I Ustava Bosne i Hercegovine, Ustav Bosne i Hercegovine, preuzeto sa: [www.ccbh.ba/public](http://www.ccbh.ba/public)

<sup>23</sup> Ustav Republike Srpske sa amandmanima („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 31/02, 31/03, 98/03. i 115/05).

<sup>24</sup> Član 2. stav 2. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, Ustav Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 1/94. i 13/97).

prava, što je karakteristično za entitetske ustave. Tako je poglavlje koje se odnosi na organizaciju i funkcije u Brčko distriktu određeno da se zastupnici Skupštine biraju na opštim, slobodnim, otvorenim i neposrednim izborima, tajnim glasanjem, u skladu sa zakonima Bosne i Hercegovine i Distrikta,<sup>25</sup> iz čega proizlazi da je Statutom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine na indirektan način određeno postojanje isključivo pasivnog biračkog prava, ali ne i opšteg biračkog prava, koje podrazumijeva komplementarnost aktivnog i pasivnog biračkog prava.

---

Mnogi autori ističu da je u traženju najboljih izbornih rješenja od posebnog značaja to da se ustavnom i zakonskom regulativom,<sup>26</sup> u što je moguće većoj mjeri, racionalizuju stranački sistemi.<sup>27</sup>

---

## Predstavnička demokratija, izbori i izborne koalicije

Mnogi autori ističu da je u traženju najboljih izbornih rješenja od posebnog značaja to da se ustavnom i zakonskom regulativom,<sup>26</sup> u što je moguće većoj mjeri, racionalizuju stranački sistemi.<sup>27</sup>

Zato, u našim uslovima, raste značaj iznalaženja odgovarajućeg modela izbornog sistema – većinskog, srazmernog, tj. proporcionalnog ili mješovitog sistema. U tom okviru, istovremeno, izuzetno je važan odabir modela predizbornih i poslijeizbornih koalicija, pogotovo zbog neprofilisanog višestračkog sistema.

---

Izborni sistem ima veliki značaj za uspostavljanje dobrog i stabilnog političkog poretku, ali i za slobodan i stabilan politički život društva, za njegovanje javnog duha, demokratske i političke kulture građana, za nuđenje odgovora na brojna pitanja birača i građana u cijelini, koji traže promjene i svoju izvjesniju budućnost.<sup>28</sup>

---

<sup>25</sup> Član 23. stav 2. *Statuta Brčko distrikta BiH*, prečišćeni tekst („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, broj 02/10).

<sup>26</sup> Izborni zakon Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 34/02, 35/03, 24/04, 19/05. i 109/12), Zakon o izboru, prestanku mandata, opozivu i zamjeni načelnika općina u FBiH („Službene novine FBiH, br. 19/08), Izborni zakon Brčko Distrikta BiH, br. 17/08. i nalog supervizora od 14.10.2008).

<sup>27</sup> Vidi: M. A. Živković, *Moderno sistemi vlasti – studija o značaju izborno-stranačkog sistema*, Beograd, 2006.

<sup>28</sup> Vidi: A. Lajphard, *Modeli demokratije*, Beograd, 2003; F. Lovo, *Velike savremene demokratije*, Sremski Karlovci – Novi Sad, 1999; R. Marković, *Ustavno pravo i*

Nadalje, izbori nisu dovoljan, a još manje jedini uslov postojanja i funkcionisanja stvarne demokratije. I sam izborni

---

I pored deformacija u ostvarivanju ustavnog načela podjele vlasti, krize izbora i parlamentarne demokratije, izbori su postali opšti i redovni osnov političkog legitimiteta vlasti.

---

sistem je opterećen brojnim slabostima: apstinencija birača, kriza mandata, dominacija glasanja a ne biranja, borba za izbor a ne vršenje funkcije, neodgovornost nosilaca javnih funkcija, slaba veza između izabranih i birača, „gubljenje“ građanina kao birača, sporost u afirmaciji novih snaga, programa, vizije i ideja.

I poređ deformacija u ostvarivanju ustavnog načela podjele vlasti, krize izbora i parlamentarne demokratije, izbori su postali opšti i redovni osnov političkog legitimiteta vlasti. Sagledavajući pretpostavke razvoja parlamentarne demokratije i izbornog sistema, novi model izbornog sistema i izbornih koalicija moguće je tražiti na osnovu evropskih i ukupnih demokratskih dostignuća. Time bi se, na iskustvima parlamentarizma modernih, demokratskih sistema, predstavničke i političke borbe odvijale u parlamentu, a ne izvan njega.

---

S obzirom na to da su političke stranke dio institucionalne državne i entitetske strukture i osnovni činioци funkcionisanja političkog sistema, tek nakon izbora, osvajanjem mandata, političke stranke postaju činilac javne vlasti i dobijaju mogućnost djelovanja kroz njene organe i institucije.<sup>29</sup> Prvenstveno, izbori bi trebalo da obezbijede srazmernost broja poslaničkih

---

*političke institucije*, Beograd, 2008; P. Nikolić, *Ustavno pravo*, Beograd, 1993; D. Nolen, *Izborni pravo i stranački sustav*, Zagreb, 1992; Đ. Sartori, „Ni predsjednički, ni parlamentarni sistem“, u *Izazovi modernoj upravi i upravljanju*, Beograd, 1995; S. Sokol, *Organizacija vlasti – političke ideje, ustavni modeli*, Zbilja, Zagreb, 1998. i dr.

<sup>29</sup> R. Nešković, „Konstitutivni aspekti političkih partija u Bosni i Hercegovini“, *Argumenti*, Godina II, broj 4, Banja Luka, 2008, 49–50.

Pozicija političke partije, kao konstituišuće vlasti, zavisi od nekoliko elemenata:

- a) da je prihvaćena od naroda kao legitimni predstavnik nacionalnih interesa i da legitimno predstavlja etničku zajednicu,
- b) da ima legalnu poziciju u državnoj vlasti, tako da kroz državnu moć može da provodi svoje programske ciljeve,
- c) da ima legitimitet u donošenju konstitutivnih akata u određenim okolnostima,
- d) da ima dovoljan organizacioni i kadrovska kapacitet da može primijeniti konstitutivna akta,
- e) da može funkcionisati kao spoljni faktor političkog sistema,
- f) da ima unutrašnji demokratski kapacitet za artikulaciju i agregaciju interesa, i
- g) da je drugi subjekti, domaći i međunarodni, priznaju kao bitan faktor u funkcionisanju države i političkog sistema.

mjesta svake političke stranke, odnosno koalicije, broju dobijenih glasova birača. Time se omogućuje ravnopravnost i politička jednakost građana – birača, relevantne političke snage u parlamentu dobile bi odgovarajuće mjesto i ulogu.

Izborni i stranački sistem u parlamentarnoj demokratiji, pored ostalog, moraju znatno više biti u funkciji harmonizacije i humanizacije društvenih odnosa, jačanja uloge i uticaja građana na poboljšavanje njihovog materijalnog, socijalnog i društvenog položaja.

---

Izborni i stranački sistem u parlamentarnoj demokratiji, pored ostalog, moraju znatno više biti u funkciji harmonizacije i humanizacije društvenih odnosa.

---

## Refleksije političkog pluralizma – normativno i stvarno

U našim uslovima, i nakon skoro dvije decenije iskustava u primjeni političkog pluralizma, na sceni je veliki broj političkih subjekata i oblika njihovog koaliranja.<sup>30</sup> Za stabilnost demokratskog političkog sistema nezamjenjiva je uloga političkih stranaka. Međutim, pri tome postoje različite programske i ideološke provenijencije stranaka koje često stvaraju neprirodna koaliranja, kako na lokalnom i entitetskom, tako i na državnom nivou. Nerijetko su koalicioni partneri na entitetskom nivou i politički partneri na državnom nivou, a uz to ne pripadaju istovrsnoj političkoj i ideoškoj orijentaciji – nacionalnom, građanskom ili mješovitom bloku. Zato, još uvijek je teško očekivati to da će skoro doći ne samo do ukrupnjavanja političke scene i profilisanja koalicija i njihovih članova, već do uspostavljanja mogućeg političkog spektra – ljevice, centra i desnice.

---

U našim uslovima, i nakon skoro dvije decenije iskustava u primjeni političkog pluralizma, na sceni je veliki broj političkih subjekata i oblika njihovog koaliranja.

---

Razumljivo, osnovni cilj političke stranke je da osvoji i vrši vlast. Tek osvajanjem vlasti stranka dobija priliku da ostvari i ispuni svoju društvenu, ideošku i programsку orijentaciju, što znači da ona izborima „potčini“ državu, odnosno da država bude u rukama onih društvenih slojeva, klase ili grupe koje stranka predstavlja.

---

<sup>30</sup> „Politički subjekt podrazumijeva političku stranku, nezavisnog kandidata, koaliciju ili listu nezavisnih kandidata, ovjerenu za učešće na izborima u skladu s ovim zakonom“ (Izborni zakon Bosne i Hercegovine, čl. 1.1a(1)).

Ali, pri tome, nerijetko se previđa to da su, prvenstveno, „... stranke organizacije, da one ne razjedinjavaju nego ujedinjuju“ (S. Jovanović). Zato je bitno da političke stranke budu oruđe za stvaranje i funkcionisanje demokratskog političkog sistema. Pogotovo, to bi trebalo iz razloga što je u zemljama parlamentarne demokratije izborni sistem tako postavljen da najčešće favorizuje velike stranke. Nadalje, i biračko tijelo je, u značajnoj mjeri, već unaprijed „raspoređeno“ i teško je, pogotovo u uslovima tranzicije, nacionalnih, religijskih i tradicionalnih relikata prošlosti, napraviti značajne zaokrete na tom planu.

Upitno je koliko su izbori stvarni „...osnov formiranja predstavničkog tela i time učešća građana u obavljanju

---

Upitno je koliko su izbori stvarni „...osnov formiranja predstavničkog tela i time učešća građana u obavljanju državnih poslova, iako su oni kamen-temeljac demokratije i narodne vladavine“. Dakle, i dalje postoji određena neusaglašenost između ustavnih principa i međunarodnih standarda koji se prihvataju sa rješenjima o izboru najznačajnijih organa Bosne i Hercegovine. Ovo je bitno tim više što je opšte i jednakopravo glasa neosporan demokratski standard, što je potvrđeno i međunarodnim instrumentima kao što su Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, a ovi dokumenti su sastavni dio ustavnopravnog sistema Bosne i Hercegovine.

---

Pored različitosti koje postoje u normativnim okvirima za ostvarenje izbornog prava, s obzirom na kompleksnost u domenu subjektiviteta njegovog titulara, ovo pravo ne ostvaruje se u skladu sa demokratskim principima modernih izbornih sistema. U njegovom praktičnom ostvarivanju, izborne pravne se često svodi na biračko pravo ili pravo glasa, pogotovo s obzirom na činjenicu da u Bosni i Hercegovini postoji više kategorija subjekata izbornog prava, koji zbog različitog statusa, ili nekih drugih okolnosti, ova prava ne ostvaruju na isti i ravnopravan način.

Posebno u interesu demokratskog razvoja i nastojanja za uključivanje u evropske integracije, neophodno je izborni sistem uskladiti sa prihvaćenim međunarodnim standardima i

---

<sup>31</sup> R. Marković, *Ustavno pravo*, Beograd, 2010, 221.

kriterijumima u ovoj oblasti. To je neophodno upravo u smislu da svrha izbora „...nije u tome da demokratiju učine više demokratskom, nego da je učine mogućom“ (D. Sartori), odnosno da je dobro stvoriti demokratiju, ali je važnije od toga „odgojiti narod za demokratiju“. I to upravo u smislu da on presudno utiče na procese odlučivanja, a za šta „...da budemo precizniji, treba nam bolje vladanje“ (Osborne David). Ovo tim više što se bez izbora ne može ostvariti osnovni princip demokratskih sistema - reprezentativnost biračkog tijela, odnosno da građani putem izbora vrše vlast „dajući mandat svojim predstavnicima da izražavaju njihovu volju u odlučivanju o najvažnijim pitanjima“ (K. Trnka).

Bosna i Hercegovina, za razliku od drugih zemalja, već dugo prolazi kroz tranziciju u izgrađivanju i funkcionalisanju izbornog sistema, iako postoji „...opredjeljenje za demokratske institucije vlasti i pluralističko društvo“. Stoga, osnovni cilj izbornog sistema jeste upravo u tome „da omogući ustrojstvo i djelovanje predstavničke demokracije“, s obzirom na to da „izborni sustav odlučno utječe na politički život neke zemlje, a njegovi politički učinci su od prvorazrednog značaja“.<sup>32</sup>

Međutim, normativni okvir i ostvarivanje izbornog prava u Bosni i Hercegovini je veoma kompleksan, pogotovo zbog niza problema, koje ćemo navesti u nastavku.

Postoje tri različita pravna okvira:

- prvi je određen Ustavom Bosne i Hercegovine, a odnosi se na izbor predstavnika u institucijama Bosne i Hercegovine – Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i Predsjedništvo, i to na osnovu propisa koje je prema članovima IV 2a i V 1a usvojila Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine,<sup>33</sup>

---

Posebno u interesu demokratskog razvoja i nastojanja za uključivanje u evropske integracije, neophodno je izborni sistem uskladiti sa prihvaćenim međunarodnim standardima i kriterijumima u ovoj oblasti.

---

Bosna i Hercegovina, za razliku od drugih zemalja, već dugo prolazi kroz tranziciju u izgrađivanju i funkcionalisanju izbornog sistema, iako postoji „... opredjeljenje za demokratske institucije vlasti i pluralističko društvo“.

---

<sup>32</sup> Z. Miljko, *Ustavno uređenje Bosne i Hercegovine*, Zagreb, 2006, 337.

<sup>33</sup> Do donošenja Izbornog zakona Bosne i Hercegovine (2001), predsjednički izbori, izbori za zakonodavna tijela na svim nivoima i skupštine lokalnih zajednica imali su nekoliko specifičnosti koje nisu bile poznate u izbornoj praksi ranije Bosne i Hercegovine. Prvenstveno, riječ je o tome da izborne propise, sadržinu

- drugi se odnosi na izbore entitetskih i lokalnih organa vlasti, koji su regulisani entitetskim zakonima;<sup>34</sup>

---

Donošenjem Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, u osnovi, stekli su se potrebni uslovi da izbore u Bosni i Hercegovini za sve organe sprovode domaći organi i po domaćim propisima.

---

- treći se odnosi na Brčko distrikt Bosne i Hercegovine, jer je Odlukom predsjedavajućeg Tribunala za sporni dio međuentitetske linije razgraničenja u oblasti Brčkog (tačka 10. Aneksa), predviđeno da će se ostvarivanje izbornog prava vršiti u skladu sa propisima koje donosi supervizor, odnosno Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.<sup>35</sup>

➤ Donošenjem Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, u osnovi, stekli su se potrebni uslovi da izbore u Bosni i Hercegovini za sve organe sprovode domaći organi i po domaćim propisima.<sup>36</sup> Iako je Izborni zakon detaljno regulisao

---

i tok dotadašnjih izbora nisu odredila nadležna tijela odgovarajućih nivoa po do tada važećim zakonima i drugim propisima, nego Privremena izborna komisija, uz posebna i privremena pravila i propise koje je ona donijela, kao i nadzor i kontrolu Misije OEBS-a za Bosnu i Hercegovinu. Tako je na svim nivoima dotadašnjih izbora učestvovao veliki broj domaćih i međunarodnih organa, organizacija i institucija, te vladinih i nevladinih organizacija, u skladu sa njihovom ulogom definisanom izbornim pravilima i procedurom.

Osnovna karakteristika dotadašnjih izbora su njihova dugotrajna priprema i organizacija, brojni propisi i kompromisi učesnika u izbornom procesu, složenost izbornih pravila i izborne procedure, mnoge nedorečenosti i neizvjesnosti, brojni politički procesi, zloupotrebe sa biračkim tijelom, mnogo utrošenih finansijskih sredstava, brojno angažovanje domaćih i inostranih lica u svim dijelovima izbornog procesa i mnogo medijske pažnje. Takođe, ostvareno je učešće velikog broja političkih stranaka i prirodnih i neprirodnih koalicija u oba entiteta. Preovladavale su stranke nacionalnog usmjerenja, čiji je prvenstveni cilj bio ostvarivanje i zaštita interesa jednog od tri konstitutivna naroda u Bosni i Hercegovini.

OEBS je, u odnosu na izbore iz 1990. godine, posebne novine uveo u načinu glasanja – glasanje putem pošte, glasanje u odsustvu, glasanje nepotvrđenim listićima, sistem otvorenih listi, preferencijalno glasanje, zatim kod preračunavanja glasova u mandate odbacivši D'Hontor sistem koji je bio na snazi 1990. i 1996. godine i uvodeći Sainte-Logucovu metodu, kao i kod obrazovanja višemandantnih izbornih jedinica i uvođenjem kompenzacijonih mandata.

<sup>34</sup> Izbornim zakonom Republike Srpske uređuje se izbor predsjednika i potpredsjednika Republike Srpske, poslanika Narodne skupštine i delegata Vijeća naroda Republike Srpske, odbornika gradske skupštine, odbornika skupštine opštine, gradonačelnika grada, načelnika opštine, članova savjeta mjesne zajednice, imenovanje organa za sprovođenje izbora i finansiranje izbora i izborne kampanje.

<sup>35</sup> Izborni zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“ br. 17/08. i 43/08.

<sup>36</sup> Izborni zakon Bosne i Hercegovine usvojila je Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na sjednici Predstavničkog doma održanoj 21. avgusta 2001. godine i na sjednici Doma naroda održanoj 23. avgusta 2001. godine („Službeni

mnoga pitanja izbora, opravdano je da entiteti imaju svoj izborni zakon, jer postoji i objektivna potreba da se entitetskim propisom preciziraju ona pitanja koja su u Izbornom zakonu Bosne i Hercegovine regulisana samo okvirno, ili su ostavljena otvorena.<sup>37</sup>

- Izbor članova svih organa vlasti vrši se na osnovu opštег i jednakog biračkog prava, direktnim i tajnim glasanjem. Osnova za ostvarivanje biračkog prava do sada bio je popis stanovništva 1991. godine, a ne stanje u entitetima, odnosno u Bosni i Hercegovini u postdejtonskom periodu. Popis koji je izvršen 2013. godine pokazuje izmijenjeno stanje biračkog tijela, što sa stanovišta nacionalnog predstavljanja zahtijeva znatno viši nivo primjene uspostavljenih normativnih okvira i nacionalnog i entitetskog balansa.
- Izborni sistem protežira etničku zastupljenost, shodno karakteru državnog uređenja, jer je država sastavljena od dva entiteta i tri konstitutivna naroda. Političke stranke sa nacionalnim predznakom ili naglašenom nacionalnom programskom orijentacijom isključivo se oslanjaju na glasove „svojih pripadnika“, odnosno „svoga naroda“. Tako etničke grupe glasaju za svoje političke stranke kao svoje „zaštitnike“. To je posljedica kako ustavnih i zakonskih rješenja koja predviđaju nacionalnu zastupljenost u organima i institucijama, tako i činjenice da sistem mora da obezbijedi efikasne instrumente zaštite entitetskih prava i interesa nacionalnih kolektivita kojima se, na taj način, u cjelini obezbeđuje njihova sigurnost.
- Način konstituisanja organa na nivou Bosne i Hercegovine stavlja njene građane u neravnopravan položaj, jer sam sistem

---

Izbor članova svih organa vlasti vrši se na osnovu opšteg i jednakog biračkog prava, direktnim i tajnim glasanjem.

---

---

Izborni sistem protežira etničku zastupljenost, shodno karakteru državnog uređenja, jer je država sastavljena od dva entiteta i tri konstitutivna naroda.

---

glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 2/05, 25/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 32/10. i 18/13).

<sup>37</sup> Izborni zakon Bosne i Hercegovine donesen je nakon niza kompromisa političkih stranaka koje učestvuju u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine. Pri razmatranju i usvajanju ovog zakona, pored ostalog, bilo je prisutno stanovište da je njegovo usvajanje osnovni uslov za prijem Bosne i Hercegovine u Savjet Evrope.

je izgrađen na premisama koje su nedovoljno usklađene sa osnovnim biračkim pravima utvrđenim u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i osnovnim slobodama čovjeka i građanina, a posebno u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njenim protokolima 1. (član 3) i 12. (član 1), koji se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini i imaju prednost u primjeni u odnosu na domaće zakone.

U tom smislu, u odnosu na postojeći normativopravni okvir u pogledu ostvarenja ravnopravnosti polova, izvršene su izmjene

i dopune važećeg Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, koji je usklađen sa Zakonom o ravnopravnosti polova Bosne i Hercegovine i međunarodnim i regionalnim standardima u predmetnoj oblasti. Efekti praktične primjene izmijenjenih odredbi Izbornog zakona Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na ravnopravnu zastupljenost polova, a koje, za razliku od ranijeg rješenja, prilikom formiranja kandidatskih lista sada predviđaju ravnopravnu zastupljenost polova sa najmanje 40% od ukupnog broja kandidata na listi, biće vidljivi na opštim izborima u Bosni Hercegovini 2014. godine. Suština nije samo u formalnom propisivanju minimuma od 40% u pogledu učešća manje zastupljenog

pola na kandidatskim listama i normativno usklađivanje sa međunarodnim standardima u predmetnoj oblasti. Iz navedenog proizlazi zaključak da uzroke minorne zastupljenosti žena na mjestima odlučivanja u Bosni i Hercegovini treba tražiti u vanpravnim okvirima i latentnim oblicima uskraćivanja prava ženama da ravnopravno s muškarcima učestvuju u donošenju odluka. Uvažavajući konstataciju da „biračko tijelo je u smislu teorije narodne suverenosti nosilac suverene vlasti“<sup>38</sup> i podatak da biračko tijelo u Bosni i Hercegovini čine 50,16% žene i 49,84% muškarci,<sup>39</sup> potrebno je istaći to da su u stvarnosti pripadnici

<sup>38</sup> R. Marković, *Ustavno pravo i političke institucije*, Pravni fakultet univerziteta u Beogradu, „Službeni glasnik“, Beograd, 2009, Beograd, 220.

<sup>39</sup> Izborni pokazatelji 2002-2012. godina, Bosna i Hercegovina, Centralna izborna komisija, Sarajevo, 2012, 6. Dostupno na: [www.izbori.ba/.../Izborni\\_pokazatelji2002-2012](http://www.izbori.ba/.../Izborni_pokazatelji2002-2012).

---

U tom smislu, u odnosu na postojeći normativopravni okvir u pogledu ostvarenja ravnopravnosti polova, izvršene su izmjene i dopune važećeg Izbornog zakona Bosne i Hercegovine, koji je usklađen sa Zakonom o ravnopravnosti polova Bosne i Hercegovine i međunarodnim i regionalnim standardima u predmetnoj oblasti. Efekti praktične primjene izmijenjenih odredbi Izbornog zakona Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na ravnopravnu zastupljenost polova, a koje, za razliku od ranijeg rješenja, prilikom formiranja kandidatskih lista sada predviđaju ravnopravnu zastupljenost polova sa najmanje 40% od ukupnog broja kandidata na listi, biće vidljivi na opštim izborima u Bosni Hercegovini 2014. godine. Suština nije samo u formalnom propisivanju minimuma od 40% u pogledu učešća manje zastupljenog pola na kandidatskim listama i normativno usklađivanje sa međunarodnim standardima u predmetnoj oblasti. Iz navedenog proizlazi zaključak da uzroke minorne zastupljenosti žena na mjestima odlučivanja u Bosni i Hercegovini treba tražiti u vanpravnim okvirima i latentnim oblicima uskraćivanja prava ženama da ravnopravno s muškarcima učestvuju u donošenju odluka. Uvažavajući konstataciju da „biračko tijelo je u smislu teorije narodne suverenosti nosilac suverene vlasti“<sup>38</sup> i podatak da biračko tijelo u Bosni i Hercegovini čine 50,16% žene i 49,84% muškarci,<sup>39</sup> potrebno je istaći to da su u stvarnosti pripadnici

muškog pola u velikoj prednosti u odnosu na žene kada je u pitanju odnos polne strukture predstavnika suverene državne vlasti na svim nivoima. Prema aktuelnim statističkim podacima vezanim za polnu strukturu predstavnika u predstavničkim organima zakonodavne vlasti u Bosni i Hercegovini, njenim entitetima i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, vidljivo je da su žene manje zastupljeni pol. S tim u vezi, u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine polnu strukturu čine 80,7% muškarci, a svega 19,3% žene.<sup>40</sup> Odnos polne strukture u Predstavničkom domu Federacije BiH u aktuelnom mandatnom sazivu iznosi 78% u korist pripadnika muškog pola i 22% u korist pripadnica ženskog pola.<sup>41</sup> Odnos polne strukture u Narodnoj skupštini Republike Srpske takođe je u korist pripadnika muškog pola, i to 79,52%, dok su pripadnice ženskog pola prisutne u procentu od 20,48%.<sup>42</sup>

- Ostvarenje izbornog prava predstavlja jedan od osnovnih vidova političke aktivnosti brojnih pojedinaca, nezavisno od njihovog angažovanja u političkom i javnom životu, a često za većinu njih jedini način mogućeg uticaja na politička dešavanja u smislu potencijalnog društvenog progresu i drugih društvenih promjena. Iako bi bilo društveno odgovorno da su svi pojedinci koji imaju opšte biračko pravo<sup>43</sup> zainteresovani da činom glasanja pokušaju individualno uticati na društveni razvoj, opredjeljujući se za najprogresivniji i najrealniji politički program, statistički podaci i empirijska istraživanja pokazuju da je izlaznost na izbole relativno mala, a ponašanje birača apatično, odnosno da je izražena velika apstinencija glasačkog tijela uopšte.<sup>44</sup> U odnosu

---

Uvažavajući konstataciju da „biračko tijelo u smislu teorije narodne suverenosti nosilac suverene vlasti“ i podatak da biračko tijelo u Bosni i Hercegovini čine 50,16% žene i 49,84% muškarci, potrebno je istaći to da su u stvarnosti pripadnici muškog pola u velikoj prednosti u odnosu na žene.

---

---

Ostvarenje izbornog prava predstavlja jedan od osnovnih vidova političke aktivnosti brojnih pojedinaca, nezavisno od njihovog angažovanja u političkom i javnom životu.

---

<sup>40</sup> Podaci dostupni na: <https://www.parlament.ba>

<sup>41</sup> Dostupno na: [www.cci.ba/.../Parlament+FBIH](http://www.cci.ba/.../Parlament+FBIH)

<sup>42</sup> Vidjeti na: [www.narodnaskupstinars.net](http://www.narodnaskupstinars.net)

<sup>43</sup> Nosioци opšteg biračkog prava moraju da ispunjavaju određene uslove, koji se uglavnom odnose na državljanstvo, punoljetstvo i posjedovanje poslovne sposobnosti. Vidi: R. Marković, *Ustavno pravo i političke institucije*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, „Službeni glasnik“, Beograd, 2009, Beograd, 221.

<sup>44</sup> Vidi šire: D. P. Green & A. S. Gerber, *Get Out the Vote – How to Increase Voter*

na navedenu konstataciju, „empirijska istraživanja pokazuju da je od polovine stanovništva koje izlazi na izbore, apstinencija generalno izražena kod žena i mlađih, ali i osoba starije dobi, nižeg obrazovanja i društvenog statusa te primanja“.<sup>45</sup>

---

U odnosu na navedenu konstataciju, „empirijska istraživanja pokazuju da je od polovine stanovništva koje izlazi na izbore, apstinencija generalno izražena kod žena i mlađih, ali i osoba starije dobi, nižeg obrazovanja i društvenog statusa te primanja“.

---

➤ Svaki kandidat na listi se izjašnjava o pripadnosti jednom od konstitutivnih naroda ili kategoriji „ostalih“. Ovaj podatak služi za izbor ili imenovanje na javnu funkciju za koju je važna nacionalna pripadnost. Kandidat ima pravo da odbije da se izjasni o svojoj nacionalnoj pripadnosti, ali u tom slučaju ne može biti izabran ili imenovan na javnu funkciju za koju je važna nacionalna pripadnost.

➤ Posebnu vrstu kandidatske liste predstavlja lista za dodjelu kompenzacionih mandata, koje podnose političke stranke i koalicije koje učestvuju na izborima za Predstavnički dom Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine ili Narodnu skupštinu Republike Srpske. Na ovoj kandidatskoj listi se nalaze imena lica koja su već kandidovana na redovnim kandidatskim listama u višečlanim izbornim jedinicama.

---

Svaki kandidat na listi se izjašnjava o pripadnosti jednom od konstitutivnih naroda ili kategoriji „ostalih“.

---

➤ Izborni zakon sadrži norme kojima jamči učešće pripadnika nacionalnih manjina u lokalnim predstavničkim tijelima.<sup>46</sup> U članu 13.14. stav 1, propisano je da oni imaju pravo na učešće u skupštini opštine, odnosno u opštinskom vijeću, te skupštini grada, odnosno gradskom vijeću, srazmjerno učešću u stanovništvu prema posljednjem popisu stanovništva. Najmanje jedno mjesto se garantuje pripadnicima nacionalnih manjina koje u ukupnom stanovništvu izborne jedinice učestvuju sa više od 3%.

---

<sup>45</sup> Turnout, Brookings Institution Press, 2008.

<sup>45</sup> Okrugli sto organizovan od strane Pokreta za ravnopravnost (SGV-PR) u BiH u saradnji s „Heinrich Boell“ na temu: „Uzroci apstinencije mlađih i žena pri izlasku na izbore u BiH“, Sarajevo 2010, preuzeto sa: [www.ljiljan.ba](http://www.ljiljan.ba)

<sup>46</sup> Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina („Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 2/05).

- Osim redovnih političkih subjekata, pravo predlaganja kandidata iz reda nacionalnih manjina imaju udruženja nacionalnih manjina i grupa od najmanje 40 birača. Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine će utvrditi posebnu listu kandidata iz reda nacionalnih manjina na izborima za lokalno predstavničko tijelo koja će se nalaziti na istom glasačkom listiću iza lista političkih subjekata koji se takmiče za redovne mandate. Birač ima samo jedan glas. Ako se opredijeli da glasa za listu kandidata iz reda nacionalnih manjina, učiniće to tako što će se opredijeliti za jednog kandidata sa te posebne liste, a biće izabran kandidat ili kandidati sa najvećim brojem glasova.
- Teritorija Brčko distrikta Bosne i Hercegovine predstavlja jednu izbornu jedinicu. Birači koji su upisani u Centralni birački spisak za glasanje u Brčko distriktu na izborima za organe vlasti države i entiteta glasaju prema svom entitetskom državljanstvu.
- Izborni zakon uređuje izbor članova Gradskog vijeća Mostara. Vijeće čini 35 vijećnika, koji se biraju u gradskoj izbornoj jedinici i izbornim jedinicama gradskog područja. Pod gradskom izbornom jedinicom se podrazumijeva cjelokupno područje Mostara, dok se pod izbornim jedinicama gradskog područja podrazumijevaju bivše gradske opštine. Postoji šest izbornih jedinica gradskog područja, iz kojih se biraju po tri vijećnika, dok se 17 vijećnika bira iz gradske izborne jedinice, pri čemu najmanje po četiri vijećnika iz svakog konstitutivnog naroda i jedan iz reda „ostalih“. Zakon ograničava broj vijećnika iz reda pojedinog konstitutivnog naroda ili iz reda „ostalih“ – nijedna od ovih grupa ne može imati više od 15 vijećnika iz svog sastava.
- Izborni zakon, izuzetno za opštinske izbore 2008. godine, omogućio je da sva lica koja imaju biračko pravo, a koja su imala mjesto prebivališta u opštini Srebrenica prema posljednjem popisu izvršenom u Bosni i Hercegovini, imaju pravo da se upišu u birački spisak kako bi glasala lično ili u odsustvu za opštinu Srebrenica, bez obzira na to imaju li status izbjeglice ili raseljenog lica i da li su zasnovala prebivalište izvan opštine

---

Teritorija Brčko distrikta Bosne i Hercegovine predstavlja jednu izbornu jedinicu.

---

---

Izborni zakon uređuje izbor članova Gradskog vijeća Mostara.

---

Srebrenica. Istovremeno, ostavljena je mogućnost da ova lica mogu koristiti pravo da odluče o tome da li će glasati za opštinu u kojoj trenutno imaju prebivalište ili za opštinu Srebrenica.

---

Izborni sistem sadrži kombinaciju gotovo svih poznatih rješenja: većinski princip jednočlane izborne jedinice za Predsjedništvo, proporcionalni princip i višečlane izborne jedinice za parlamente, izborni prag od 3%, preferencijalno glasanje, kompenzacijске mandate.

---

➤ Izborne kampanje i izborni rituali, predstavljanja kandidata i programa, izborna okupljanja, ubedivanja i propagandna djelovanja, dio su svjedočanstva o izborima kao jednom od važnih žarišta političkog duha i njegovog buđenja u društvu, što podstiče obnavljanje i trajanje demokratije. Ali, pri tom je veoma značajno imati u vidu i „mogućnosti izvrgavanja izbora kao elementarne društvene potvrde za demokratskim samopotvrđivanjem, u razne oblike manipulativnih, dirigovanih ili formalnih izbora... Često su izbori opredjeljivanje između onih opcija od kojih gotovo nijedna za birače nije ona prava i prihvatljiva, odnosno očekivana“.<sup>47</sup>

➤ Izborni sistem sadrži kombinaciju gotovo svih poznatih rješenja: većinski princip i jednočlane izborne jedinice za Predsjedništvo, proporcionalni princip i višečlane izborne jedinice za parlamente, izborni prag od 3%, preferencijalno glasanje, kompenzacijске mandate, a od 2008. godine i princip pozitivne diskriminacije za predstavnike nacionalnih manjina

---

Postoje tri dominirajuća izborna modela: većinski, proporcionalni (srazmjerni) i mješoviti sistemi, sa nizom načina preračunavanja glasova birača u izborne mandate.

---

prilikom izbora za lokalne organe i za zastupljenost jednog od polova sa najmanje od 40% od ukupnog broja kandidata na kandidatskoj listi.

Postoje tri dominirajuća izborna modela:<sup>48</sup> većinski, proporcionalni (srazmjerni) i mješoviti sistemi, sa nizom načina preračunavanja glasova birača u izborne mandate.<sup>49</sup> Proporcionalni, odnosno srazmjerni sistemi ili

<sup>47</sup> M. Matić, *Enciklopedija političke kulture*, Beograd, 1993, 443.

<sup>48</sup> D. Nolen (Dieter Nolen) ističe da se izborni sistem može shvatiti u užem i širem smislu. U širem smislu, on obuhvata „sve što se tiče izbornog procesa, uključujući i izborni pravo i organizaciju izbora“ (D. Nolen i M. Kasapović, *Izborni sistemi Istočne Evrope*, Fondacija Fredrih Ebert, Biro Beograd, Beograd, 1997, 6). U užem smislu, izborni sistem znači način na koji birači izražavaju sklonost prema partiji i kandidatu i način na koji se ta sklonost odražava na mandate.

<sup>49</sup> Izborni zakon Bosne i Hercegovine – precišćeni tekst („Službeni glasnik BiH“ br. 23/01, 7/02, 9/02, 2/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10. i 18/13).

pak njegova sinteza sa većinskim sistemom omogućava i društvenu i parlamentarnu ravnotežu, štiti i utvrđuje legitimitet demokratskih ustanova i doprinosi političkoj stabilnosti i demokratskoj integraciji društva.<sup>50</sup> Takav sistem je primjereniji društvima u tranziciji koja prolaze veoma složeni put demokratizacije, prelazeći iz jednopartijskog u višepartijski sistem. Ovakav izborni model bio bi korak prema savremenim demokratijama u svijetu (M. N. Jovanović).<sup>51</sup>

- Presudom Velikog vijeća Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu, od 22. decembra 2009. godine, u predmetu „Sejadić i Finci protiv BiH“, utvrđeno je da država Bosna i Hercegovina krši Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Dva podnosioca ove žalbe su apelovala na diskriminaciju, i to na osnovu njihovog romskog i židovskog porijekla, zbog čega im je uskraćeno pasivno biračko pravo, odnosno nije im dozvoljeno kandidovanje za Predsjedništvo BiH (kolektivni šef BiH) i Dom naroda Parlamentarne skupštine. Ova dva organa „rezervisana“ su „... za ono što Ustav BiH označava kao tri konstitutivna naroda, naime Bošnjake, Hrvate i Srbe, u jednakim omjerima. Da bi bio prihvatljiv za bilo koji od dva tijela, kandidat mora izričito

---

Presudom Velikog vijeća Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu, od 22. decembra 2009. godine, u predmetu „Sejadić i Finci protiv BiH“, utvrđeno je da država Bosna i Hercegovina krši Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

---

<sup>50</sup> „Moderna demokratska država“, kaže H. Laski, „nema drugog izlaza nego da prizna opšte pravo glasa svojih punoljetnih članova“, pa „nikakav dokaz za uskraćivanje ovog prava izgleda ne pomaže državi da ostvari svoj cilj“ (H. Laski, *Politička gramatika*, knjiga II, 26–27).

<sup>51</sup> Vidi: V. Vasović, V. Goati, *Izbori i izborni sistemi*, Beograd, 1993; M. N. Jovanović, *Izborni sistemi – Izbori u Srbiji 1990–1996*, Beograd, 1997; M. N. Jovanović, *Izborni sistemi postkomunističkih država*, Beograd, 2004, M. Pajvančić, *Izborni pravo*, Graphica academica, Novi Sad, 1999; V. Vasović, V. Goati, *Izbori i izborni sistemi*, Beograd, 1993; Z. Đukić Veljović, *Ogledi o političkom predstavništvu i izborima*, Beograd, 1995; Grupa autora, *Od izbornih rituala do slobodnih izbora*, Beograd, 1991; M. Damjanović, *Subjekt izbornog procesa*, Beograd, 1978; M. N. Jovanović, *Izborni sistemi – Izbori u Srbiji 1990–1996*, Beograd, 1997; D. Prodanović, *Imperativni i slobodni mandat članova predstavničkih tijela*, Sarajevo, 1979; S. Nagradić, *Politički marketing i izborne kampanje*, Banja Luka, 2001; Z. Tomić i N. Herceg, *Izbori u Bosni i Hercegovini*, Sveučilište u Mostaru – Centar sa studije novinarstva, Mostar, 1998; Z. Tomić, B. Spahić, I. Granić, *Strategija izbornih kampanja*, Zagreb – Sarajevo, 2008, M. Kasapović, *Izborni leksikon*, Politička kultura, Zagreb, 2003; D. Nohlen, *Izborni pravo i stranački sistem*, Školska knjiga, Zagreb, 1992, B. Žepić, *Savremeni politički sistemi*, Logos, Split, 2000. i dr.

deklarisati svoju pripadnost jednoj od navedenih etničkih skupina. Na ovaj način proisteklo isključivanje tzv. 'ostalih' koji ne pripadaju jednom od konstitutivnih naroda predstavlja,

---

Da bi bio prihvatljiv za bilo koji od dva tijela, kandidat mora izričito deklarisati svoju pripadnost jednoj od navedenih etničkih skupina.

---

prema ovom sudu, rasnu diskriminaciju koja krši Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.<sup>52</sup>

Iako u svom saopštenju Evropska komisija (16. oktobar 2013) ističe da je Bosna i Hercegovina postigla određeni napredak u provođenju presuda Evropskog suda, postoji i ocjena da „...presuda u predmetu 'Sejdić i

Finci protiv BiH' još uvijek nije provedena". Naglašava se i to da se Bosna i Hercegovina „...nalazi na mrtvoj tački u procesu evropskih integracija.

Iako u svom saopštenju Evropska komisija (16. oktobar 2013) ističe da je Bosna i Hercegovina postigla određeni napredak u provođenju presuda Evropskog suda, postoji i ocjena da „...presuda u predmetu 'Sejdić i Finci protiv BiH' još uvijek nije provedena".

---

Ta zemlja mora bez odgađanja da izvrši presudu Evropskog suda u predmetu 'Sejdić i Finci protiv BiH' da bi mogla da krene dalje na putu ka EU."<sup>53</sup>

Time je Bosna i Hercegovina stavljena pred novi izazov,

jer izvršenje presude „...treba da pokaže još jednom da li je država, prije svega njene političke snage, spremna da dokaže da u Bosni i Hercegovini funkcioniraju demokratski politički sistem i pravna država, koji se baziraju na poštivanju ljudskih prava i sloboda. To su osnovni preduvjeti za ravnopravno članstvo u Vijeću Evrope i za napredak države u procesima integracije u Evropsku uniju.“<sup>54</sup>

<sup>52</sup> Vidi: S. Hammer, „Ko je gospodar Dejtonskog ustava? Implikacije presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić i Finci u procesu ustavne reforme“, u Zborniku *Bosna i Hercegovina petnaest godina poslije Dejtona*, uredili: D. Abazović i S. Hammer, FPN, Sarajevo, 2010, 109.

Pored ostalog, autor navodi: „Neosporno je da odredba člana V Ustava Bosne i Hercegovine, kao i odredba člana 8. Izbornog zakona iz 2001. godine, ima restriktivan karakter u smislu da ograničava prava građana u pogledu mogućnosti Bošnjaka i Hrvata iz Republike Srpske, odnosno Srbina iz Federacije Bosne i Hercegovine, da se kandiduje za izbor za člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Međutim, svrha tih odredaba je jačanje pozicija konstitutivnih naroda, tako da se na nivou države kao cjeline osigura da se Predsjedništvo sastoji od predstavnika sva tri konstitutivna naroda.“

Vidi i: M. Simović, „Mogućnost promjene Ustava BiH u kontekstu primjene Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda“, Zbornik radova *BiH petnaest godina nakon Dejtona*, Sarajevo, 2010, 89–90.

<sup>53</sup> Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu i Savjetu, Brisel, 16. oktobar 2013, 16. i 22–23.

<sup>54</sup> N. Ademović, „Presuda Finci i Sejdić protiv BiH: quo vadis?“, Zbornik radova

Narodna skupština Republike Srpske smatra da su sve političke partije iz Republike Srpske ranije konsenzusom zauzele stav da je u pogledu sprovođenja Presude Evropskog suda za ljudska prava iz Strazbura u predmetu „Sejdić i Finci protiv BiH“ potrebno definisati da se član Predsjedništva Bosne i Hercegovine iz Republike Srpske bira na teritoriji Republike Srpske kao jednoj izbornoj jedinici direktnim glasanjem bez nacionalnog prefiksa.<sup>55</sup> Nasuprot takvom načinu izbora, izbor članova Predsjedništva Bosne i Hercegovine od strane entitetskih parlamentara ugrožavao bi entitetsku strukturu Bosne i Hercegovine, odnosno subjektivitet entiteta u njoj.

U odnosu na Vijeće naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, stanje je složenije „...s obzirom na činjenicu da ovdje postoji dvostruki paritet: i naroda i entiteta. Naime, Narodna skupština Republike Srpske bira Srbe, a Federacija Bosne i Hercegovine hrvatske i bošnjačke delegate. Ovi delegati su istovremeno predstavnici entiteta i konstitutivnih naroda u njima. S obzirom na odluku „o konstitutivnosti naroda“ Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, kao i na presudu Evropskog suda, postoje pokušaji da se ustavni koncept promijeni. Međutim, mora se imati u vidu to da bi se time derogirala „... još jedna izvorna garancija Dejtonskog mirovnog sporazuma, pogotovo stoga što ovo vijeće ima nadležnost da štiti vitalne nacionalne interese s obzirom na izvornu konstitutivnost srpskog naroda u Republici Srpskoj, odnosno bošnjačkog i hrvatskog naroda u Federaciji Bosne i Hercegovine.“<sup>56</sup>

Nadalje, kada je riječ o Vijeću naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, u njega je

Narodna skupština Republike Srpske smatra da su sve političke partije iz Republike Srpske ranije konsenzusom zauzele stav da je u pogledu sprovođenja Presude Evropskog suda za ljudska prava iz Strazbura u predmetu „Sejdić i Finci protiv BiH“ potrebno definisati da se član Predsjedništva Bosne i Hercegovine iz Republike Srpske bira na teritoriji Republike Srpske kao jednoj izbornoj jedinici direktnim glasanjem bez nacionalnog prefiksa.

Nadalje, kada je riječ o Vijeću naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, u njega je moguće inkorporisati i klub „ostalih“, slično vijećima narodâ u entitetima.

Mjesto i uloga „ostalih“ u Ustavu BiH i budućim ustavnim rješenjima za BiH, Centar za ljudska prava i FPN u Sarajevu, Sarajevo, 2010, 125-126.

<sup>55</sup> Zaključak Narodne skupštine Republike Srpske povodom razmatranja Informacije o aktivnostima na provođenju Presude Evropskog suda za ljudska prava iz Strazbura u predmetu „Sejdić i Finci protiv BiH“ („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 87/2013).

<sup>56</sup> S. Savić, Izlaganje na okruglom stolu „Presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu ‘Sejdić i Finci protiv BiH’“, Zbornik radova, Akademija nauka i umjetnosti Republike Srpske, 2010, 73-74.

moguće inkorporisati i klub „ostalih“, slično vijećima narodâ u entitetima, pri čemu je potrebno predvidjeti koliko se članova bira u Republici Srpskoj odnosno u Federaciji Bosne i Hercegovine.

U pogledu sprovođenja presude „Sejdić i Finci protiv BiH“, Narodna skupština Republike Srpske smatra da je potrebno da se **članovi** Vijeća naroda Parlamentarne skupštine BiH iz Republike Srpske biraju u Narodnoj skupštini Republike Srpske, tako da se bira **šest** delegata, od kojih ne više od pet delegata iz reda srpskog naroda i da delegacija iz Republike Srpske **čini** jednu trećinu ukupnog broja izabranih delegata u Vijeću naroda Parlamentarne skupštine BiH.<sup>57</sup>

---

Izborni inženjering sa lažnim glasačima u Srebrenici (2012) nije uspio i ostao je nekažnjen, pa je i dalje prisutna težnja da se isti model primijeni na predstojećim opštim izborima (2014).

---

➤ Pored ostalih, posebno je izražena manipulacija u Bosni i Hercegovini u pitanjima ličnih dokumenata putem donošenja ili izmjena Izbornog zakona, Zakona o jedinstvenom matičnom broju, državljanstvu i prebivalištu. Ovakve i slične inicijative uperene su protiv dejtonskih rješenja i ustavnih nadležnosti entiteta, pa je stoga postojanje entitetskog zakonskog akta pravedan pravni i politički mehanizam zaštite interesa Republike Srpske.

➤ Izborni inženjering sa lažnim glasačima u Srebrenici (2012) nije uspio i ostao je nekažnjen, pa je i dalje prisutna težnja da se isti model primijeni na predstojećim opštim izborima (2014). To je nekompatibilno sa osnovnim načelima demokratije i uspostavljenog ustavnog i pravnog sistema i, u stvari, predstavlja samo novo, još veće izražavanje težnje najbrojnijeg naroda da dominira nad drugim konstitutivnim narodima.

---

Pri tome napominjemo da su u svijetu nepoznati slučajevi da se građani iz drugih država prijavljuju za glasanje u drugoj zemlji, osim ako nemaju dvojno državljanstvo. Nije poznato ni to da se unutar jedne države građani iste nacionalnosti prijavljuju na drugom području da bi povećali

<sup>57</sup> Zaključak Narodne skupštine Republike Srpske povodom razmatranja Informacije o aktivnostima na provođenju Presude Evropskog suda za ljudska prava iz Strazbura u predmetu „Sejdić i Finci protiv BiH“ („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 87/2013).

izborni tijelo. Stoga, to što se dešava u Bosni i Hercegovini jeste izraz težnje za dominacijom samo jednog naroda i stvaranje organa javne vlasti koji će im obezbijediti odlučujući uticaj u organizaciji, strukturi i životu na nivou države, kao i u nižim teritorijalnim i političkim zajednicama.

- Osnivanje koalicije „1. mart“ od strane grupe organizacija i udruženja civilnog društva u Federaciji BiH je nazakonito, retrogradno i neodgovorno postupanje nasuprot suštini i osnovnom cilju izbora kao bitne prepostavke za učešće građana u obrazovanju političkih institucija i organa vlasti. Takav odnos prema izborima derogira i osnovnu pravnu, političku i moralnu suštinu biračkog prava kao temelja demokratije i narodne vladavine. To, istovremeno, izbore i izborni sistem pretvara u „najkonkretniji manipulativni instrument politike“. Zato, osnivanje ovakvih i sličnih organizacija i udruženja jeste interes onih političkih stranaka, grupa i pojedinaca koji u postdejtonskom periodu nisu prihvatili dejtonска ustavna rješenja o modelu bosanskohercegovačke države i društva.
- Zbog nedovršenosti modela, organizacije i strukture političkog sistema, političke stranke su samo „nužan proizvod demokratije“, a da je sve naglašenije to da su i sam politički sistem i demokratija „režim partija“ (R. Lukić). Najčešće, tzv. partitokratija guši ili je gotovo u svemu suspendovala demokratske i legalno izabrane vlasti. Na sceni je i naglašeno paralelno djelovanje, zatim derogiranje institucija i pojavljivanje dvostrukih uloga i činilaca koji učestvuju u odlučivanju u parlamentarnim i izvršnim organima ili uloga lidera političkih i parlamentarnih stranaka koji „preuzimaju“ ulogu legitimnih institucija javne vlasti. Sve to obezbeđuje institut izbora koji postaju samo nužan i formalan čin glasanja, a ne i biranja, odnosno zakazivanja i otkazivanja organa vlasti.

---

Zbog nedovršenosti modela, organizacije i strukture političkog sistema, političke stranke su samo „nužan proizvod demokratije“, a da je sve naglašenije to da su i sam politički sistem i demokratija „režim partija“.

---

To se još uvijek dešava, prvenstveno zbog toga što političke stranke, njihove elite i lideri, ne shvataju niti prihvataju da oni ne mogu neposredno da vrše vlast, niti da je potčine sebi, jer oni mogu samo da političkim demokratskim sredstvima oblikuju i izražavaju političku volju birača - građana. Nasuprot

tome, umjesto demokratizacije društva, izvorne i istinske demokratije, postojaće partitokratija, režim političkih partija, vaninstitucionalno djelovanje i odlučivanje.

---

Postoji odsustvo političkog identiteta i „ustavnog patriotizma“ (J. Habermas), raskol u nacionalnim i političkim korpusima i orijentacijama, naglašena uloga etničke komponente u procesima personalne, društvene i socijalne integracije.

---

➤ Postoji odsustvo političkog identiteta i „ustavnog patriotizma“ (J. Habermas), raskol u nacionalnim i političkim korpusima i orijentacijama, naglašena uloga etničke komponente u procesima personalne, društvene i socijalne integracije. „...Stoga je izgradnja opće privrženosti novoj bosanskohercegovačkoj državi moguća samo potpunim poštovanjem zasebnih identiteta, a ne njihovim potiranjem i potiskivanjem.“<sup>58</sup>

➤ Politička transformacija i izlazak Bosne i Hercegovine iz dugogodišnjeg monopartizma u savremeno višestranače zahtijevaju usavršavanje njenog političkog i izbornog sistema, što je do sada najčešće činjeno, odnosno pokušavano prilikom svakog novog izbornog ciklusa. Međutim, „...umjesto ubičajenog političkog pluralizma od nekoliko većih partija, ovdje danas imamo ‘megapluralizam’ mikropartija i makropartija, čija se aktivnost svodi na promovisanje vođe i lidera, kroz ekscese, skandale

i manipulacije, te na traganje za načinima i putevima koalicionog partnerstva kako bi se opstalo na političkoj sceni ili eventualno ušlo u parlament. Mnoštvo malih partija nije podstaklo demokratiju, slobodan i autonoman građanski aktivizam i civilno društvo. Naprotiv...“.<sup>59</sup>

➤ Izuzetno značajan fenomen stranačkog sistema je pitanje da li su članice koalicija jedinstvene, odnosno da li je politička partija kao članica koalicije jedinstvena, koherentna i disciplinovana. Zato je u stvaranju koalicija neophodno poštovanje načela da u koalicionoj vlasti ne bi trebalo da učestvuju stranke koje su pretrpjele značajan pad

<sup>58</sup> M. Kasapović, *Bosna i Hercegovina – podijeljeno društvo i nestabilna država, „Politička kultura“*, Zagreb, 2005, 199; Đ. Vuković i A. Vranješ, „Nacionalni i politički identitet u kontekstu medijske odgovornosti“, *Politea*, Naučni časopis FPN, Banja Luka, 2011, 131–132.

<sup>59</sup> I. Šijaković, „Političke koalicije i njihovo društveno uporište“, *Zbornik radova Izbori i izborne koalicije*, IDES, Bijeljina, 2006, 104. Vidi: M. Kasapović, *Izborni leksikon, „Politička kultura“*, Zagreb, 2003, 190. i dr.

podrške birača u odnosu na prethodne izbore. U novoj vlasti trebalo bi da učestvuju samo one političke partije koje su do bile više glasova nego na prethodnim izborima.<sup>60</sup> Stoga se logično postavlja pitanje da li je „...glavni cilj političara i političkih partija da budu izabrani i sve se podređuje tome cilju“, dakle „...njihov cilj nije predstavljati, nego vladati“.<sup>61</sup> Moguće je potvrditi da je glavni cilj političkih partija i njihovih lidera to da budu izabrani i, stoga, tom cilju sve podređuju. Oni, zapravo, najčešće samo žele da dobiju onoliko glasova koliko je dovoljno da sebi omoguće izbor u organe vlasti.

- Istovremeno, potrebno je imati u vidu da gotovo svi narodi čine nacionalnu homogenizaciju i udruživanje, a nacionalno pitanje odavno je i primarno demokratsko pitanje.
- Sve je osjetniji pad odgovornosti – i organa vlasti, i lidera, i građana. Očigledno, gubi se iz vida da je odgovornost, istovremeno, i ustavni, pravni, politički i moralni princip, ali i da je to svijest, kultura rada i života, zatim vladavina prava, garancija prava i sloboda, pravne i imovinske sigurnosti budućnosti.
- Potrebna su rješenja, akcije i inicijative kojima će u središtu biti čovjek, njegov socijalni i materijalni položaj i sigurna budućnost. U tom cilju, zajedno bi trebalo da rade i politika i nauka i struka, da čvrsto sarađuju državne, entitetske i lokalne, ali i naučne i stručne institucije, što je, u našim prilikama, veoma teško ostvariti.

Upozorenja su na nedopustivost ponašanja, oštре i opore javne riječi i osude, primjedbe na rad pravosudnih organa Bosne i Hercegovine, kriminalizaciju na svim nivoima i sferama rada i života, na siromaštvo, loše stanje privrede i enormnu nezaposlenost, zatim ponašanje nekih političkih stranaka i njihovih lidera, medija, brojnih nevladinih organizacija.

---

Sve je osjetniji pad odgovornosti – i organa vlasti, i lidera, i građana.

---

---

Potrebna su rješenja, akcije i inicijative kojima će u središtu biti čovjek, njegov socijalni i materijalni položaj i sigurna budućnost.

---

<sup>60</sup> N. Pobrić, „Partijske koalicije i formiranje vlade“, *Revija za pravo i ekonomiju*, br. 21, Mostar, 2013, 29.

<sup>61</sup> Isto, 35.

- Ne postoji jasan zajednički stav o tome da niko nad ovom zemljom nema ekskluzivitet niti dogovorenou starateljstvo, ni pravo na protektorat, autokratsko upravljanje ili oktroisanu upravu, zbog čega posebno institucionalne, legalne i legitimne državne vlasti, slobodni i demokratski izbori i predstavničke institucije gube smisao i djelotvornu svrhu. U takvom miljeu gubi se čovjek i građanin, njihove potrebe i interesi. Istovremeno, zaboravlja se maksima prema kojoj „...čovjek treba da se cijeni po tome kakav posao obavlja, a ne kako govori... Nema ni odgovorne vlasti koja pripada narodu i polazi od naroda, nema ni vladavine prava, odgovornosti, povjerenja, ravnopravnosti, socijalne, imovinske

---

Ne postoji jasan zajednički stav o tome da niko nad ovom zemljom nema ekskluzivitet niti dogovorenou starateljstvo, ni pravo na protektorat, autokratsko upravljanje ili oktroisanu upravu, zbog čega posebno institucionalne, legalne i legitimne državne vlasti, slobodni i demokratski izbori i predstavničke institucije gube smisao i djelotvornu svrhu.

---

i lične bezbjednosti, prava i slobode. Kako, stoga, „naći mjeru za sve“ (Heraklit) u zemlji u kojoj ni o Ustavu nema saglasnosti? A svaki ustav je „...pravni i politički instrument, pravna arhitektura, izraz dostojanstva čovjeka i građanina, akt istorijskog momenta i pravno i književno djelo“.

Ali, preovlađujuće je teorijsko shvatanje da su izbori neophodan, ali ne i dovoljan uslov za postojanje demokratije u jednom sistemu. Ima sistema sa formalno slobodnim izborima, koji još uvijek ne znače da su ti sistemi demokratski, ali je veoma teško zamisliti bilo kakav stvarno demokratski sistem u kome nema demokratskih izbora. Izborna demokratija je, time,

prvi uslov demokratije u punom i pravom smislu riječi. Izbori su onaj proces u kome na organizovan način dolazi do najšireg susretanja i razmjene uticaja između društva i politike, odnosno centara političke vlasti i samih političkih ličnosti, koji su zato i veoma značajan čin političke socijalizacije, političke kulture i mjere političke svijesti i aktivnosti jedne političke zajednice. Na sceni je pitanje – ako je put evropskih integracija popločan samo potpisivanjem „nametnutih akata“, ucjenama i ultimatumima – čiji je, i kakav je to put.

## Kandidacioni postupci i liste

S obzirom na to da je kandidovanje jedna od bitnih faza, odnosno početni korak u izbornom procesu, ona ima presudan uticaj na sastav organa vlasti. Od načina kandidovanja značajno zavisi i demokratska suština izbora, pogotovo u višestranačkom sistemu, u kojem kandidovanje sve više postaje monopol političkih stranaka i njihovih koalicija, jer o kandidatima odlučuje šire ili uže stranačko rukovodstvo. Prije nego što birači izaberu poslanika, njega bira stranka. Birači samo potvrđuju taj izbor. To je jasno vidljivo u jednostranačkom sistemu, koji biračima ne dopušta izbor. Birač, doduše, može da bira između više kandidata, ali je svakog od njih prethodno odredila stranka<sup>62</sup> (Moris Diverž).

Izborni zakon Bosne i Hercegovine poznaje četiri kategorije političkih subjekata koji se mogu kandidovati na izborima. To su političke stranke, koalicije političkih stranaka, nezavisni kandidati i liste nezavisnih kandidata. Da bi mogli učestvovati na izborima, mora ih ovjeriti Centralna izborna komisija, čime ona potvrđuje da su ovi subjekti ispunili uslove za učešće na izborima koje propisuje Izborni zakon Bosne i Hercegovine. Kad su u pitanju pojedini kandidati, Izborni zakon predviđa dva uslova koja oni moraju ispunjavati da bi bili ovjereni za učešće na izborima: 1) da su upisani u Centralni birački spisak za opštinu u kojoj se kandiduju ili za opštinu koja se nalazi na području izborne jedinice u kojoj se kandiduju i 2) da se mogu nalaziti samo na jednoj izbornoj listi, odnosno da mogu da se kandiduju u samo jednoj izbornoj jedinici.

Komparativno posmatramo, u nizu zemalja, u cilju uključivanja birača u proces kandidovanja, za uslov kandidature,

---

S obzirom na to da je kandidovanje jedna od bitnih faza, odnosno početni korak u izbornom procesu, ona ima presudan uticaj na sastav organa vlasti.

---

---

Izborni zakon Bosne i Hercegovine poznaje četiri kategorije političkih subjekata koji se mogu kandidovati na izborima. To su političke stranke, koalicije političkih stranaka, nezavisni kandidati i liste nezavisnih kandidata.

---

<sup>62</sup> R. Marković, *Ustavno pravo i političke institucije*, „Službeni glasnik Republike Srbije“, Beograd, 1995, 282. Istovremeno, napominjemo to da su na početku 20. vijeka građani posjedovali izborno pravo samo u 25 zemalja svijeta (Zapadna Evropa i SAD), a da je početkom trećeg milenijuma – prema podacima FREDON HOUSE – u 20 zemalja (od ukupno 192), u kojima živi 58,2 odsto stanovništva u svijetu, vlast zadobijena pobjedom u izbornim nadmetanjima.

zakonom je propisan – određen broj potpisa birača, time, formalno, stranački kandidati postaju kandidati izborne jedinice. Demokratizacija izbora podrazumijeva da se kandidovanje približi biračima s ciljem omogućavanja da oni što neposrednije utiču u ovoj značajnoj fazi izbornog postupka. Stoga, i naše izborne zakonodavstvo moralo bi da decidirano utvrdi način kandidovanja, odnosno način podnošenja kandidatskih lista. Uglavnom, u izbornom postupku postoje *dvije vrste kandidature: pojedinačna kandidatura i kandidatura listama*.

**1. *Pojedinačna kandidatura*** vezana je za male izborne jedinice, u kojima se bira samo jedan predstavnik. U ovakvim izbornim jedinicama može biti više kandidata, ali svaki od njih istupa samostalno i boriti se s drugim kandidatima za isti mandat u istoj izbirnoj jedinici. Prednosti pojedinačne kandidature su u tome što je jednostavna i građanima olakšava predlaganje kandidata.

---

Komparativno posmatravamo, u nizu zemalja, u cilju uključivanja birača u proces kandidovanja, za uslov kandidature, zakonom je propisan – određen broj potpisa birača, time, formalno, stranački kandidati postaju kandidati izborne jedinice.

---

**2. *Kandidatura listama*** sastoji se u tome što se na jednoj izbirnoj listi kandiduje najviše onoliko kandidata koliko se bira u izbirnoj jedinici, a najmanje dvije trećine od broja ako je podnositelj izborne liste politička stranka, odnosno najmanje jedna polovina od tog broja ako je podnositelj izborne liste grupa građana.

Naziv izborne liste najčešće se određuje prema nazivu podnosioca liste.

Međutim, u komparativnim izbornim sistemima, prema načinu formiranja kandidatskih lista i glasanja, razlikuje se više vrsta kandidatskih lista. Najtipičnije su *slobodne i vezane i otvorene i zatvorene kandidatske liste*. Prednost kandidatskih lista je, prije svega, u tome što omogućavaju primjenu srazmernog predstavništva, a slaba im je strana što otežavaju isticanje pojedinačnih kandidata, odnosno onemogućavaju manjim grupama da se pojave sa svojim listama. One previše vežu birače, jer oni moraju da glasaju kako za one kandidate koje žele, tako i za one koje ne žele, jer su na istoj listi. Smatra se da kandidovanje po listama slabiji vezu predstavnika i birača. Međutim, kandidovanje se može vršiti pojedinačno (uninominalno kandidovanje) i putem lista (kandidovanje po listama). Najčešće se uninominalno

kandidovanje primjenjuje u većinskom, a kandidovanje po listama u proporcionalnom izbornom sistemu. U većinskim izbornim sistemima rjeđe se primjenjuje i kandidovanje po listama.

Iako predlaganje kandidata predstavlja početnu fazu u izbornom procesu, od njegovog normativnog, a time i faktičkog ostvarivanja zavisi da li će izbori imati demokratska ili nedemokratska obilježja. U najvećem broju zemalja kandidate predlažu političke stranke, a rjeđe to čine birači neposredno, nezavisno od toga da li se radi o jednopartijskim, dvopartijskim ili višepartijskim sistemima. U odnosu na to, razlikuje se više tipova kandidatskih lista.

*O vezanim, zatvorenim ili nepromjenljivim listama* brojni autori ističu da „postaju tada kada listu kandidata ističe politička stranka, a biraču ostaje samo pravo da svoj glas dâ jednoj od lista, ali ne i pravo da bilo šta mijenja u listi kandidata. Nevezane, promjenljive liste takođe ističu političke stranke. Biračima je, međutim, ostavljena mogućnost intervencije u listi. Liste kandidata se, kao i u prvom slučaju, ističu unaprijed, a zakon o izborima propisuje koja prava birač ima u vezi sa promjenom liste (izmjena redoslijeda kandidata na listi; brisanje pojedinih kandidata sa liste; dodavanje novih kandidata umjesto kandidata koji su brisani sa liste i dr.). Slobodne, otvorene liste se ne utvrđuju unaprijed. Biračima se ostavlja pravo da prilikom glasanja slobodno sastave listu kojoj će dodijeliti svoj glas.”<sup>63</sup>

Postoji i više načina predlaganja kandidata od strane političkih partija, odnosno njihovih rukovodećih organa, što je, u suštini, najmanje demokratski način. Rasprostranjen je i sistem određivanja kandidata od strane pripadnika političke stranke, kao i sistem određivanja od strane birača – simpatizera političke stranke (SAD).<sup>64</sup> Kada se glasanje vrši po listama, kada birač glasa o listi kandidata koju su sastavile političke stranke, njihove koalicije ili određene društvene i opštepolitičke organizacije, a s obzirom

---

Iako predlaganje kandidata predstavlja početnu fazu u izbornom procesu, od njegovog normativnog, a time i faktičkog ostvarivanja zavisi da li će izbori imati demokratska ili nedemokratska obilježja.

---

---

*O vezanim, zatvorenim ili nepromjenljivim listama* brojni autori ističu da „postaju tada kada listu kandidata ističe politička stranka, a biraču ostaje samo pravo da svoj glas dâ jednoj od lista, ali ne i pravo da bilo šta mijenja u listi kandidata.

---

<sup>63</sup> Isto, 246.

<sup>64</sup> P. Nikolić, *Ustavno pravo*, NIU „Službeni list SRJ“, Beograd, 1993, 221.

na to da nemaju uticaj na sastavljanje lista, birači daju svoj glas prvenstveno političkoj partiji, a ne kandidatima koje je ona istakla na listi. To je posebno izraženo kod vezanih lista, pa se takav nedostatak može ublažiti ili otkloniti primjenom nevezane

---

Od izuzetnog značaja je to da birač vrši izbor između više predloženih kandidata za jedno poslaničko mjesto.

---

ili slobodne liste ili propisivanjem različitih načina glasanja o listama. Postoje izborni sistemi koji biraču ostavljaju samo mogućnost da glasa za listu u cjelini, ali ne i mogućnost da svoj glas dâ samo jednom ili nekolicini kandidata sa liste. Pojedini izborni sistemi, nastojeći da jačaju ulogu birača, propisuju mogućnost izbora između više predloženih kandidata sa liste.

Od izuzetnog značaja je to da birač vrši izbor između više predloženih kandidata za jedno poslaničko mjesto. Zbog toga je za sadržaj izbornog sistema vrlo značajno kako će se stvarno, i uz koliki stepen odlučujućeg uticaja birača, određivati kandidati između kojih će kasnije birači birati svoje predstavnike. Nasuprot tome, ako birači nemaju stvaran uticaj na određivanje kandidata, izbori će, koliko to po pravnim propisima i po broju kandidata izgleda da su oni slobodni i demokratski, biti samo odabiranje ljudi koji su prethodno, nezavisno od volje birača, u pravilu od političkih stranaka, određeni da vrše političku vlast.

---

Unajkonzervativnijim sistemima, kandidate određuje stranačko rukovodstvo (Velika Britanija) i u njima se postupak kandidovanja odvija na dva nivoa – u lokalnom i nacionalnom stranačkom organu.

---

Većina država parlamentarne demokratije, ustavom i izbornim zakonodavstvom omogućavaju da se svako može kandidovati. Međutim, stvarnu mogućnost da budu izabrani pretežno imaju samo kandidati političkih stranaka i njihovih koalicija. To potvrđuju i veoma slabi izborni uspjesi nezavisnih kandidata. Ustavnopravni teoretičari, uglavnom, način određivanja kandidata političkih stranaka svrstavaju u tri grupe, po kojima stvarno, ako ne i formalno, o kandidatima odlučuju stranačka rukovodstva:

- u najkonzervativnijim sistemima, kandidate određuje stranačko rukovodstvo (Velika Britanija) i u njima se postupak kandidovanja odvija na dva nivoa – u lokalnom i nacionalnom stranačkom organu. Nakon što lokalni stranački organ predloži kandidata u pojedinoj izbornoj jedinici, partijski izvršni komitet na nacionalnom nivou

treba da ga potvrdi. Time je postupak kandidovanja velikim dijelom centralizovan;

- u naprednjim sistemima, što su prvo primijenile socijaldemokratske stranke na Zapadu, pruža se mogućnost biranja kandidata svim članovima stranke posrednim izborima. Obično se održavaju stranačke izborne konvencije, na kojima delegati izabrani u tu svrhu od strane članova određuju stranačke kandidate u pojedinim izbornim jedinicama.<sup>65</sup> Ovaj postupak kandidovanja je demokratskiji u tom smislu što partijsko članstvo neposredno i formalno demokratski bira svoje delegate koji će zatim odlučivati o kandidatima. Ovi delegati, međutim, imaju slobodan mandat, što znači da se mogu slobodno opredjeljivati o predloženim kandidatima. S druge strane, partijsko vođstvo najčešće unaprijed dobro pripremi izbornu konvenciju tako da budu izglasani kandidati koje ono predloži;
- u nekim sistemima daje se mogućnost određivanja kandidata ne samo članovima nego i drugim biračima. U ovakovom sistemu, pod nazivom „primarni izbori“ (SAD), svaka politička stranka određuje listu pretkandidata, između kojih birači mogu zaokružiti onog u koga imaju najviše povjerenja. I ovdje su, međutim, rukovodstva stranaka ta koja određuju pretkandidate.<sup>66</sup> Primarni izbori su tekovina tzv. progresivnog pokreta. Postoji više tipova ovih izbora

---

U naprednjim sistemima, što su prvo primijenile socijaldemokratske stranke na Zapadu, pruža se mogućnost biranja kandidata svim članovima stranke posrednim izborima.

---

U nekim sistemima daje se mogućnost određivanja kandidata ne samo članovima nego i drugim biračima.

---

<sup>65</sup> „Druga varijanta partijskog kandidovanja ogleda se u izboru kandidata putem partijskih konvencija ili konferencija. Ovakav metod praktikuje se u nekim državicama SAD-a posle 1830. i u Nemačkoj; u švedskoj Socijaldemokratskoj partiji praktikovana je neka vrsta kandidacionih konvencija izbornih jedinica“ (V. Vasović i V. Goati, *Izbori i izborni sistemi*, IBN centar i „Radnička štampa“, Beograd, 1993, 82).

<sup>66</sup> Većina građanskih sociologa i politologa, pa i onih koje se mogu svrstati među naprednije, iako su više ili manje svjesni uloge koju političke stranke imaju u otuđenju izbora od birača, ne vidi mogućnost promjene sadašnjeg stanja. Oni smatraju da bez političkih stranaka nema demokratije i da to što kandidate određuju stranke predstavlja najmanje zlo u praksi pojedinih država.

---

Osnovna specifičnost izbornog sistema Bosne i Hercegovine jeste sistem otvorenih lista.

---

(zatvoreni primarni izbori na kojima za pretkandidate mogu glasati samo oni birači koji su istovremeno članovi političke stranke; poluzatvoreni primarni izbori, na njima za pretkandidate mogu glasati ne samo članovi određene političke stranke već i oni građani koji nisu članovi bilo koje političke stranke, ali ne i oni koji pripadaju nekoj drugoj stranci; otvoreni primarni izbori, na kojima mogu glasati svi građani, nezavisno od toga da li su članovi bilo koje političke stranke).

Osnovna specifičnost izbornog sistema Bosne i Hercegovine jeste sistem otvorenih lista. Birač može glasati na jedan od sljedećih načina: za nezavisnog kandidata; za izbornu listu nezavisnih kandidata, političke stranke ili koalicije političkih stranaka; za jednog ili više kandidata na listi jedne od političkih stranaka ili koalicija političkih stranaka. Glas dat jednom ili nekolicini kandidata sa jedne izborne liste broji se kao jedan glas dat toj izbornoj listi.

Ovakav način glasanja je demokratičniji – omogućava neposredniju vezu između kandidata odnosno izabranih predstavnika i birača, umanjuje stepen zavisnosti kandidata od

političkih stranaka ili koalicija koje su ih kandidovale i omogućava veći uticaj birača na izbor predstavnika. Sistem otvorenih lista je nesumnjivo demokratičniji od sistema zatvorenih lista, jer omogućava biračima da barem minimalno utiču na sastav predstavničkog tijela. Oni ipak mogu odlučiti da daju glas jednom kandidatu sa liste, a da ga uskrate nekom drugom. Ove prednosti

su, ipak, u većini samo prividne.

*Prvo*, birači se mogu opredjeljivati između kandidata koje su prethodno odredili podnosioci kandidatskih lista, a njihova sloboda izbora je ograničena.

*Drugo*, znatan broj građana uopšte se ne izjašnjava za pojedine kandidate, već samo za kandidatsku listu u cjelini, što je njihovo neotuđivo pravo, ali ono ukazuje ili na odsustvo interesovanja za uticaj na sastav predstavničkog tijela, jer im je svejedno koji predstavnik njihove partije će ih predstavljati, ili na

---

Znatan broj građana uopšte se ne izjašnjava za pojedine kandidate, već samo za kandidatsku listu u cjelini, što je njihovo neotuđivo pravo.

---

takvo povjerenje u svoju političku stranku ili koaliciju da im nije posebno važno ko od njihovih kandidata će ih predstavljati.

*Treće*, sistem otvorenih lista ne onemogućava isticanje pojedinih kandidata i dovođenje kandidata sa liste u neravnopravan položaj.

Da bi učestvovala na izborima, politička stranka mora biti registrovana kod nadležnog organa u skladu sa Zakonom o političkim strankama. Ona mora podnijeti dokaz Centralnoj izbornoj komisiji o toj činjenici, koji nije stariji od 60 dana. Osim toga, ona mora pružiti dokaz da može dati svoj potpis podrške samo jednom političkom subjektu. Broj potpisa podrške koji politički subjekt mora prikupiti zavisi od nivoa vlasti za koji želi biti ovjeren.<sup>67</sup>

Napominjemo da Izborni zakon BiH predviđa da potpisi podrške prikupljeni za viši nivo vlasti važe i za učešće na izborima za niži nivo vlasti koji je obuhvaćen višim nivoom vlasti. Politička stranka neće imati obavezu prikupljanja potpisa podrške ukoliko njen član već ima mandat u organu za koji se ona kandiduje, ili u nekom drugom organu na istom ili nižem nivou vlasti.

Takođe, i političke stranke koje su ovjerene za učešće na izborima mogu odlučiti da se udruže u koaliciju. Da bi koalicija bila ovjerena za učešće na izborima, dovoljno je da političke stranke podnesu prijave za učešće na izborima, odrede naziv koalicije i dostave akt potpisani od strane predsjednika svih političkih stranaka koje čine koaliciju, kojim se određuje ovlašćeno lice koje će predstavljati koaliciju. Nakon što koalicija bude ovjerena za učešće na izborima, ona sve do dana ovjere izbornih rezultata ima status političke stranke.

---

Da bi učestvovala na izborima, politička stranka mora biti registrovana kod nadležnog organa u skladu sa Zakonom o političkim strankama.

---

---

Političke stranke koje su ovjerene za učešće na izborima mogu odlučiti da se udruže u koaliciju.

---

<sup>67</sup> Političke stranke moraju prikupiti potpise podrške: najmanje 3.000 birača upisanih u Centralni birački spisak za izbore za člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine i Predstavnički dom Parlamentarne skupštine; 2.000 birača za izbore za Predstavnički dom Parlementa Federacije Bosne i Hercegovine, Narodnu skupštinu Republike Srpske, predsjednika i potpredsjednika Republike Srpske; 500 potpisa za izbore za skupštine kantona; 100 ili 200 potpisa za izbore za načelnika opštine i skupštine opštine odnosno opštinsko vijeće, u zavisnosti od toga da li je broj birača u opštini manji ili veći od 10.000, zatim 5% potpisa birača ukoliko ih u opštini nema više od 1.000.

U Bosni i Hercegovini, formalno-pravno uspostavljeni su temelji međunarodnih i demokratskih standarda i kriterijuma za punu jednakost i ravnopravnost polova, čime je deklarativno omogućeno provođenje politike jednakih mogućnosti u pogledu javnog i političkog djelovanja pripadnika oba pola.

---

Razlikujemo posredne i neposredne izbore, pri čemu se neposredni izbori smatraju znakom izvorne i autentične demokratije, dok su posredni izbori obično izum dirigovanja i preusmjeravanja volje birača u korist užih političkih grupa ili interesa.

---

## **Ponovni, odgođeni, prijevremeni izbori, i "vanredni" izbori**

Razlikujemo posredne i neposredne izbore, pri čemu se neposredni izbori smatraju znakom izvorne i autentične demokratije, dok su posredni izbori obično izum dirigovanja i preusmjeravanja volje birača u korist užih političkih grupa ili interesa. Međutim, to pravilo može imati i svoje izuzetke, jer svi slučajevi neposrednog biranja, posebno u uslovima usavršene tehnologije medijske i druge manipulacije biračima i javnim mnijenjem, ne moraju dati prave demokratske rezultate, kao što ni posredni izbori ne moraju značiti odstupanje posrednika od stvarnih htjenja birača. Pri tome, obično su posredni izbori opravdani potrebom izbjegavanja navodnih loših posljedica neposrednog biranja, koji su na vlast dovodili „nekompetentne“.

---

Ponovni izbori su oni koji se održavaju ukoliko Centralna izborna komisija donese odluku o poništenju izbora na biračkom mjestu ili u izbornoj jedinici. Ova komisija određuje dan održavanja ponovnih izbora, koji se moraju održati najkasnije 14 dana od dana pravosnažnosti odluke o poništenju izbora.

Odgođeni izbori su oni izbori koji se održavaju nakon dana održavanja izbora, ukoliko na biračkom mjestu ili u izbornoj jedinici oni nisu mogli biti održani. Centralna izborna komisija donosi odluku i o odgađanju izbora i o održavanju odgođenih izbora. Po pravilu, oni se održavaju sedam, a najkasnije 30 dana nakon održavanja redovnih izbora.

Prijevremeni izbori se održavaju ukoliko neki organ bude raspušten prije isteka mandata ili mu mandat prestane iz nekog

drugog razloga (npr. kad je riječ o predsjedniku Republike). Odluku o raspisivanju prijevremenih izbora donosi Centralna izborna komisija u roku od 90 dana od dana raspuštanja organa, odnosno prestanka njegovog mandata.

Razlikujemo i stranačke i nestranačke izbore. U prvima se na izborima kandidati javljaju sa tačnim označenjem pripadanja određenoj stranci ili kao nezavisni kandidati. Izbori bez naznačenja stranačkog pripadanja po pravilu se odnose na slučajeve biranja ličnosti za određene lokalne dužnosti, ili one vrste javnih funkcija (npr. gradonačelnici) gdje je u prvom planu lični ugled i sposobnost, a ne stranačka pripadnost. U tom kontekstu moguće je posmatrati posebnu funkciju šefa države ili njenog državnotvornog tijela i potrebu „zamrzavanja“ stranačke dužnosti za vrijeme obavljanja državne funkcije. Time se unaprijed stavlja do znanja da i funkcija o kojoj je riječ nije stvar samo jedne partije, a pogotovo njenog monopolja, nego stvar od opštег javnog značaja.

Izbori, pored toga, mogu biti opšti ili lokalni, a po povodu i vremenu održavanja redovni i vanredni. Opšti izbori su uvijek od najvećeg političkog značaja, jer se odnose na centralna predstavnička tijela i druge najviše funkcije, dok je teritorijalni domaćaj lokalnih izbora uži i ograničen. Redovni izbori se obično održavaju svake četvrte godine, zbog isteka mandata. Povod za vanredne izbore mogu biti različite krize ili urgentna društvena stanja, koja traže novi i adekvatniji (sposobniji) sastav izabralih tijela, veće jedinstvo i okupljanje birača i izabralih. Dakle, osnovni cilj je obnavljanje legitimnosti i efikasnosti izabralih, u skladu sa izazovima situacije. Povod za vanredne izbore mogu biti i smrt ili nesposobnost predstavnika u toku trajanja mandata, opoziv (kolektivni ili individualni) i sl. Pošto su izbori univerzalna konstitutivna dimenzija svakog modernog političkog sistema, vanredni izbori mogu biti i sredstvo za opšte obnavljanje postojećeg poretku, pokušaj da se velikom personalnom sjenom sve ono što čini subjektivnu stranu politike izmjeni. To je najčešće uvod u mijenjanje sveukupnih objektivnih tokova politike i političkog života, i to obično kada su ovi nepovoljni ili teško podnošljivi.

---

Prijevremeni izbori se održavaju ukoliko neki organ bude raspušten prije isteka mandata ili mu mandat prestane iz nekog drugog razloga (npr. kad je riječ o predsjedniku Republike).

---

## Koalicije političkih stranaka

Savremeni ustavi i politički sistemi teže davanju ustavnog statusa političkim partijama.<sup>68</sup> Zato „stvaranje potrebne parlamentarne većine, koja je ključ stabilnosti i efikasnosti vlade – mada očito ne uvijek i demokratičnosti cijelog političkog sistema, jeste centralno političko pitanje. Ujedno, to je i osnovni cilj koji imaju pred sobom sve političke partije.“<sup>69</sup> Takođe, „političke partije su glavni nosioci izbornog procesa, one oblikuju parlament i vladu, kao i državu u celini“.<sup>70</sup> Stoga, političke partije se mogu odrediti kao

---

„dobrovoljne političke organizacije dužeg trajanja koje se bore za osvajanje ili održavanje političke vlasti, radi ostvarenja određenih ideja ili interesa.“<sup>71</sup> One su ključni institucionalni okvir, a najčešće političku arenu njihovog djelovanja predstavlja parlament. To je iz razloga što se u parlamentu sukobljavaju vlast i opozicija, sa svojim različitim interesima i faktičkim opcijama, a što najčešće prate koalicioni aranžmani, parlamentarne opstrukcije i blokade. Ali, u tome, formiranje izvršne vlasti, kao važan politički i pravni proces,

---

nerijetko se odvija izvan uvida biračkog tijela, čime se samo vrši „preslikavanje“ izborne i parlamentarne većine u izvršnu vlast, a ne stvaranje mogućnosti za realizovanje politike koja je legitimisana na izborima.

Koalicijama, uglavnom, prethode pregovori stranaka, koji se najčešće završavaju sporazumom, kao formalnim i internim predizbornim ili postizbornim dokumentom kojim se utvrđuju pravila igre unutar koalicije i za ponašanje koaličijskih partnera u cjelini.<sup>72</sup> Koalicija se u većini „...određuje kao skup političkih aktera (najčešće samo političkih partija) koji su se udružili radi

---

<sup>68</sup> Ustav Italije iz 1947, Osnovni zakon Njemačke iz 1949, Španski ustav iz 1978, Švedski ustav iz 1979. Navedeno prema: F. Lovo (1999), *Velike savremene demokratije*, Sremski Karlovci – Novi Sad, Izdavačka knjižara Zorana Stojanovića, 52.

<sup>69</sup> Ć. Sadiković, *Politički sistemi*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2004, 143.

<sup>70</sup> S. Orlović, *Političke partije i moći*, Beograd, Čigoja štampa, 2002, 48.

<sup>71</sup> V. Vasović, *Savremene demokratije*, Tom 1, Beograd, „Službeni glasnik“, 2006, 112.

<sup>72</sup> M. Kasapović, *Izborni leksikon, „Politička kultura“*, Zagreb, 2003, 190.

---

Savremeni ustavi i politički sistemi teže davanju ustavnog statusa političkim partijama.

---

---

Zato „stvaranje potrebne parlamentarne većine, koja je ključ stabilnosti i efikasnosti vlade – mada očito ne uvijek i demokratičnosti cijelog političkog sistema, jeste centralno političko pitanje.

---

čjelini.<sup>72</sup> Koalicija se u većini „...određuje kao skup političkih aktera (najčešće samo političkih partija) koji su se udružili radi

maksimaliziranja određene (programirane) koristi. Takođe, koalicije predstavljaju organizacije i pojedinci koji se ujedinjuju i udružuju svoje raspoložive resurse da bi time što uspešnije ostvarili postavljene ciljeve... Koalicija, kao posebna organizacija, podrazumijeva zajednički cilj, zajedničko donošenje odluka i zajedničko rukovođenje. Stoga je, prije ulaska u koaliciju, neophodno jasno definisati potencijalne koalicione partnere, odrediti ciljeve i očekivanja, pretpostaviti izglede na uspjeh, moguću negativnu ili pozitivnu reakciju birača na koaliciono udruživanje, način rukovođenja i komuniciranja i druga za koalicione aktere važna pitanja.

Kopcionu politiku, prije svega, moraju da odlikuju pregovori i ustupci, traženje zajedničkih rješenja, a ne zajedničkih ideoloških ubjeđenja i političkih načela. Bitno je šta ko unosi i ulaže u koaliciju, šta iz nje dobija ili pak šta eventualno gubi. Ovo iz razloga što se „politički proces odvija prvenstveno kroz interakciju političkih partija, a samo rijetko i epizodno u tom procesu sudjeluju i drugi akteri, interesne grupe, organizacije i udruženja.“<sup>73</sup> Ali, s obzirom na to, „političke partije, kao najznačajniji vid organizovanja u savremenoj politici“, predstavljaju ključnu vezu između države i civilnog društva, odnosno vezu između institucija političke vlasti i titulara raznih interesa koji egzistiraju i djeluju u društvu. Postoje brojne vrste koalicija:

*Predizborne i postizborne.* Predizborne koalicije predstavljaju povezivanje i udruživanje političkih partija u izborne saveze s ciljem da se povećaju šanse za uspjeh na izborima.

*Programske i tehničke.* Programske koalicije nastaju udruživanjem programski bliskih političkih partija i one, po pravilu, imaju veće šanse da se održe u dužem vremenskom periodu. Tehničke koalicije se uspostavljaju između partija sa značajnim programskim razlikama, uz postojanje jednog ili više zajedničkih ciljeva. Odnosi u ovoj vrsti koalicija nisu nimalo jednostavni. Uvijek je otvoreno pitanje koliko i šta koja partija dobija, a šta ulaže

---

Kopcionu politiku, prije svega, moraju da odlikuju pregovori i ustupci, traženje zajedničkih rješenja, a ne zajedničkih ideoloških ubjeđenja i političkih načela.

---

Programske koalicije nastaju udruživanjem programski bliskih političkih partija.

---

<sup>73</sup> V. Goati, *Političke partije i partijski sistemi*, Podgorica, 2007, 65.

u koalicioni odnos. Opasnost da se ulaskom u tehničku koaliciju izgubi prvobitni „partijski identitet“ sasvim je izvjesna.<sup>74</sup>

*Neformalne, odnosno prečutne koalicije.* One se događaju u slučaju podržavanja manjinske vlade.

---

Koalicije unutar partija i između partija. Ova podjela posljedica je činjenice što ima mnogo birača, a svaki od njih ima političke preference, ali je samo nekoliko političkih partija i samo jedna vlada.

---

*Koalicije formirane na nacionalnom i subnacionalnom nivou.* One su uslovljene teritorijalnom organizacijom vlasti u određenoj državi. „Pored imanentnog značaja subnacionalnog nivoa političkog sistema, koalicije na tom nivou imaju i indirektnu važnost, jer predstavljaju test spremnosti partnera za saradnju na nacionalnom nivou i/ili „probni balon“ za utvrđivanje reakcija javnog mnenja na savezništvo između određenih partija na nacionalnom nivou.“<sup>75</sup>

Istovremeno se, takođe, stvaraju koalicije u smislu političkih partija na vlasti na lokalnom nivou, u opoziciji na regionalnom nivou i na vlasti na saveznom nivou.

*Koalicije unutar partija i između partija.* Ova podjela posljedica je činjenice što ima mnogo birača, a svaki od njih ima političke preference, ali je samo nekoliko političkih partija i samo jedna vlada.

---

Manjinske koalicije. One mogu da imaju podršku većine u parlamentu, ali sve partije koje pružaju tu podršku ne učestvuju u izvršnoj vlasti.

---

*Manjinske koalicije.* One mogu da imaju podršku većine u parlamentu, ali sve partije koje pružaju tu podršku ne učestvuju u izvršnoj vlasti. Stoga su manjinske koalicije nestabilnije od većinskih. „Manjinske koalicije tipične su za skandinavske zemlje, a institucionalno im osobito pogoduje tzv. negativni parlamentarizam, tj. negativno pravilo parlamentarne investiture koje ne zahtijeva podršku većine u parlamentu za inauguriranje vlade te omogućuje njezin opstanak sve dok protiv nje ne postoji eksplicitni votum parlamentarne većine.“<sup>76</sup>

Na formiranje, održavanje i funkcionisanje koalicija utiče više činilaca:

---

<sup>74</sup> U BiH su u postdejtonskom periodu dominirale tehničke ili „matematičke“ koalicije.

<sup>75</sup> V. Goati, nav. rad, 76.

<sup>76</sup> M. Kasapović, nav. rad, 188.

- posebno tzv. „familijarnost“ partija, koje su u prošlosti vladale zajedno, i „inercija“ kada partije reafirmišu prethodno postojeću koaliciju,

- na formiranje i stabilnost vladajućih koalicija utiču i odnosi između lidera partija, pogotovo ako u partijama demokratski odnosi nisu na poželjnom nivou i ako „vladanje partijom“ ima naglašene autokratske elemente,

- koaliciona politika je uslovljena i raspodjelom resora za koje su ministri odgovorni,

- postojanje koalicionih sporazuma kao osnovnih dokumenta za oblikovanje politike koalicije,

- koalicioni pregovori na kojima se odlučuje o tome ko će vladati, a ne o tome šta se predlagalo i zahtijevalo,

- kod formiranja vladajućih koalicija, nerijetko se preinačuje volja biračkog tijela iskazana na izborima,

- ako se za izborne rezultate može reći da su, prije svega, izrazi odluke građana, formiranje koalicija je jedino stvar njihovih lidera,

- građani se najčešće opredjeljuju za političku partiju ili za koaliciju partija, ali samo od koalicionih pregovora zavisi formiranje vlasti,

- građani nemaju mogućnost da utiču posebno na postizborne koalicije, pa, stoga u slučaju neprihvatanja tih koalicija, jedino mogu da na sljedećim izborima izabranima uskrate svoje povjerenje.

Istovremeno, učestalost koalicionih aranžmana podstakla je teoretičare da pokušaju generalizovati pravila i principe koalicija i „koalicionog ponašanja“ partija i da o tome definišu teorije. Pri tome, političari su ideološki indiferentni i njih interesuje samo vlast, a stranke traže podršku gdje god je to moguće dobiti, cilj im nije predstavljati, nego vladati.<sup>77</sup> Po mnogima, glavni cilj lidera i političkih stranaka je da budu izabrani i stoga sve podređuju tom cilju. Oni, zapravo, najčešće samo žele

---

Građani nemaju mogućnost da utiču posebno na postizborne koalicije, pa, stoga u slučaju neprihvatanja tih koalicija, jedino mogu da na sljedećim izborima izabranima uskrate svoje povjerenje.

---

Učestalost koalicionih aranžmana podstakla je teoretičare da pokušaju generalizovati pravila i princip koalicija i „koalicionog ponašanja“ partija i da o tome definišu teorije.

---

<sup>77</sup> R. Hague, M. Harrop, i S. Breslin, *Komparativna vladavina i politika*, Zagreb, Sveučilište u Zagrebu, 2001, 213.

da dobiju onoliki broj glasova koji im omogućava izbor u organe vlasti.

Brojna su i mišljenja o tome da su političke stranke „nužan proizvod demokratije“ i da je „demokratija režim partija“ (R. Lukić).

---

Brojna su i mišljenja o tome da su političke stranke „nužan proizvod demokratije“ i da je „demokratija režim partija“.

---

To potvrđuje sve prisutnija praksa da birači vrše izbor unutar granica koje postavljaju partije, oni biraju između kandidata, ali ne i kandidate, što znači da izbori sve više imaju ograničeno demokratsko značenje, što, ipak, u osnovi ne umanjuje značaj izbornog sistema kao instrumenta demokratije.

Priroda, struktura i organizacija vlasti Bosne i Hercegovine je ne samo uslovljena modelom izbornog i stranačkog sistema, već i identifikovanjem broja i linija podjela u društvu, političkom kulturom, političkom situacijom i stanjem tzv. subjektivnog faktora, koji se, uglavnom, izražava kroz postojanje političkih stranaka, grupa i pojedinaca.<sup>78</sup>

---

Priroda, struktura i organizacija vlasti Bosne i Hercegovine je ne samo uslovljena modelom izbornog i stranačkog sistema, već i identifikovanjem broja i linija podjela u društvu, političkom kulturom, političkom situacijom i stanjem tzv. subjektivnog faktora.

---

Fenomen predizbornih i poslijeizbornih koalicija, na svim nivoima organizacije i funkcionisanja vlasti, nužno je sagledavati u kontekstu odnosa političkih partija i biračkog tijela – glasača. U predizbornim koalicijama, biračko tijelo, uglavnom, sa njihovim programskim ciljevima upoznaje se u dvojakom obliku – prvo, segmentarno, za svaku političku partiju i drugo, u većini slučajeva, kroz netransparentno utvrđenu, nesistematsku i nekonsistentnu sintezu programskih ciljeva političkih partija u kojima su programi i krajnje suprotni, konstituisani na nivou lidera ili užih partijskih organa.

U takvim stanjima, razumljivo, jenjava odgovornost političkih partija, stvara se lažna solidarnost i sglasnost za očuvanje i postojanje koalicije samo da bi se koalicija ili partije unutar nje održali na vlasti. Pri tome, najčešće su interesi birača skoro potpuno marginalizovani, pa i derogirani.

---

<sup>78</sup> Na svim poslijeratnim izborima, mandati u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine raspodjeljivani su prema proporcionalnom sistemu, a Savjet ministara Bosne i Hercegovine je imao karakter koalicione vlade.

Potrebno je praviti razliku između formalnih predizbornih koalicija, čije osnivanje je uređeno Izbornim zakonom, i neformalnih posljeizbornih koalicija koje se uvijek formiraju prilikom konstituisanja Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine i Savjeta ministara BiH. To ne proistiće samo iz primjene proporcionalnog sistema i velike partijske heterogenosti, već i iz podijeljenosti društva i nužnosti postojanja tzv. velikih koalicija na državnom nivou.

---

Potrebno je praviti razliku između formalnih predizbornih koalicija, čije osnivanje je uređeno Izbornim zakonom, i neformalnih posljeizbornih koalicija.

---

## **Uticaj međunarodnih i domaćih (ne)prilika na obrazovanje i funkcionisanje koalicija**

Bosna i Hercegovina te druge postkomunističke zemlje pod uticajem su međunarodnog okruženja, a njihovi ustavni, pravni i politički sistemi i poreci značajno zavise od pomoći moćnih država i međunarodnih organizacija, kao i od „...mreža međunarodnih ekonomsko-finansijskih odnosa i institucija,” a što „...bitno modelira koaliciono ponašanje partija“ (V. Goati). Istovremeno, teška politička, ekonomска i socijalna situacija dovodi i do oštih političkih konfliktata, što umanjuje perspektive demokratskog poretka i čini ih neizvjesnim na ovim prostorima.

Izborni sistem nije rezultat samo teorijske i empirijske mudrosti, tehničkih potreba i racionalnosti, nego iskreni kompromis političkih partija, njihovih programske ciljeva, vrijednosti i ideologija. Zato, izborni sistem je potrebno tako oblikovati da građanima – biračima, i to neposredno i lično, omogućuje punu slobodu opredjeljivanja. Istovremeno, u kontekstu odnosa i zavisnosti izbornog i stranačkog sistema, „sve što je u modernom društvu politički relevantno prelama se kroz stranke“. To se, naravno, odnosi i na stranački sistem u kome se prelamaju uticaji prava, društvene strukture, političke kulture i tekuće politike. Stranački sistem je ključna dimenzija sistema vlasti zato što on više utiče na druge činioce (dimenzije) sistema vlasti nego one na

---

Izborni sistem nije rezultat samo teorijske i empirijske mudrosti, tehničkih potreba i racionalnosti, nego iskreni kompromis političkih partija, njihovih programske ciljeva, vrijednosti i ideologija.

---

njega.<sup>79</sup> U osnovi, to potvrđuje činjenica da svi demokratski sistemi vlasti koji dobro funkcionišu – za to mogu da značajno zahvale svom stranačkom sistemu.

---

Od posebnog značaja je to da i najefikasniji i najracionalniji sistemi vlasti ne mogu postići dobre rezultate u društvu ukoliko ne eleminišu nacionalne, konfesionalne, socijalne i ideološke polarizacije.

---

Od posebnog značaja je to da i najefikasniji i najracionalniji sistemi vlasti ne mogu postići dobre rezultate u društvu ukoliko ne eleminišu nacionalne, konfesionalne, socijalne i ideološke polarizacije. Za taj proces, dakle, imanentno je postojanje homogene društvene strukture i umjerene političke polarizacije odnosno fragmentacije, što, u osnovi, znači postojanje profilisanog, stabilnog i efikasnog stranačkog i izbornog sistema.

Zakonodavnom izbornom regulativom i političkom akcijom potrebno je obezbijediti uspostavljanje prirodnih, funkcionalnih i iskrenih predizbornih ili poslijeizbornih koalicija, sužavajući prostor izbornim manipulacijama, kvazilegitimacijama, raznim vidovima korupcije, usurpacije medija i podešavanjima izbornih formi i tehnika, koje dovode do planiranih i dirigovanih izbornih rezultata. Samo tada će izborni sistem imati sve veći uticaj na profilisanje postojećeg stranačkog sistema, posebno na suzbijanje političkog ekstremizma, koncentraciju političkih stranaka i povećavanje odgovornosti stranaka.

---

Bosna i Hercegovina, kao specifična i složena država ili državna zajednica i dalje nema cjelovit i profilisan izborni sistem kao izraz njene suverenosti, samostalnosti i državotvornosti, kao što nema ni zajedničkog interesa njenih entiteta, konstitutivnih naroda i ostalih građana.

---

## Zaključak

Bosna i Hercegovina, kao specifična i složena država ili državna zajednica i dalje nema cjelovit i profilisan izborni sistem kao izraz njene suverenosti, samostalnosti i državotvornosti, kao što nema ni zajedničkog interesa njenih entiteta, konstitutivnih naroda i ostalih građana koji u njoj žive i saglasnosti političkih stranaka koje u njoj djeluju.

I pored krize izbora i demokratije, izbori su opšta i redovna osnova političkog legitimiteta organa javne vlasti na svim nivoima.

---

<sup>79</sup> M. A. Živković, *Moderni sistemi vlasti*, Beograd, 2006, 106.

Odgovornost kao princip, kao i odgovornost svih društvenih grupa i pojedinaca, a ne samo nosilaca vlasti, jemstvo je demokratske budućnosti i vladavine prava. Takođe, odgovornost nije samo na nosiocima vlasti, ona je i na građanima.

---

Opredjeljenje za ili protiv otvorenih ili zatvorenih lista podrazumijeva da se utvrde njihove i prednosti i slabosti, u kontekstu postojećeg ustavnopravnog i političkog sistema, a posebno potrebe za stabilizacijom društva i demokratskim procesima u njemu.

Samo uz poštovanje i sprovođenje slobodnih, višestranačkih i demokratskih izbora, odlučno izraženu političku volju naroda, svih građana i njenih entiteta, Bosna i Hercegovina može da se uspostavi i razvija kao suverena, moderna i demokratska država u kojoj se jamči i obezbjeđuje ravnopravnost, prava i slobode i stvaraju uslovi za privredni, politički i kulturni napredak i socijalnu sigurnost. U interesu demokratskog razvoja i uključivanja Bosne i Hercegovine u evropske integracije, neophodno je izborni sistem uskladiti sa međunarodnim dokumentima, koji su sastavni dio rjenog ustavnopravnog sistema.

Istovremeno, izborni koaliranje i udruživanje stranaka ostavlja snažan utisak o neskrivenim težnjama njihovog korišćenja i djelovanja sa ciljem osuđivanja, etiketiranja ili diskreditovanja – do potpunog eliminisanja političkih protivnika.

Izbornim i ostalim zakonodavstvom i političkom akcijom neophodno je sužavati prostor izbornim manipulacijama, kvazilegitimacijama, raznim vidovima korupcije, uzurpacije medija i podešavanjima izbornih formi i tehnika, koje dovode do planiranih i dirigovanih izbornih rezultata.

Opravdano je obezbijediti istovremeno održavanje opštih i lokalnih izbora.

Uređivanje lokalnih izbora potrebno je prepustiti entitetima, načelnike, odnosno gradonačelnike birati posredno, jer su oni izvršna vlast, te regulisati njihov opoziv, način formiranja skupštinske većine i karakter mandata.

Odgovornost kao princip, kao i odgovornost svih društvenih grupa i pojedinaca, a ne samo nosilaca vlasti, jemstvo je demokratske budućnosti i vladavine prava.

---

Opravdano je obezbijediti istovremeno održavanje opštih i lokalnih izbora.

---

Otvaranje rasprave o potrebi promjene izbornog sistema zahtijeva sagledavanje političkih konsekvenci koje bi izborni redizajn neminovno proizveo. To ne znači da ne bi trebalo tragati

---

Nova rješenja, da bi bila održiva, moraju biti rezultat konsenzusa dvaju entiteta i triju konstitutivnih naroda.

---

za boljim, posebno jednostavnijim i primjenljivim rješenjima koja će doprinijeti demokratizaciji, funkcionalnosti i ekonomičnosti političkog sistema i njegovoj većoj stabilnosti. Nova rješenja, da bi bila održiva, moraju biti rezultat konsenzusa dvaju entiteta i triju konstitutivnih naroda. U suprotnom, postoji

opasnost da se nametanjem rješenja u ovoj duboko podijeljenoj državi i društvu, umjesto napretka, u pitanje dovedu dejtonска rješenja, koja su ne samo jemstvo postojanja već i opstanka bosanskohercegovačke države.

# **Questions about (non)functioning of the Electoral System in Bosnia and Herzegovina**

**Abstract:** *Bosnia and Herzegovina, as a specific and complex state or state community, still lacks an integrated and profiled electoral system as an expression of its sovereignty, independence and supremacy of constitution, including joint interest of its entities, constitutive peoples and its other citizens and agreement of its political parties.*

*In the interest of its democratic development and entering into European integration, it is necessary to harmonise the electoral system with the international documents, which constitute a composite part of its constitutional law system. It is necessary to define the objectives of the reform of the electoral system and reach a political consensus about those objectives, which would provide the realisation of the fundamental principles of democracy – representativeness of the total population, i.e. electoral body. Bringing about the question of the modification of the electoral system requires taking into consideration broader political consequences inevitable in the course of electoral redesign.*

*Deciding for or against open or closed lists includes analysing their advantages, i.e. weaknesses in the context of the existing constitutional law and political system, stabilisation of the society and its democratic processes.*

*At the same time, electoral coaliting and merging of parties, leaves a strong impression about open intentions of their usage and acting with the aim to condemn, label or discredit – until the complete elimination of political opponents.*

*Electoral system is still overwhelmed with various drawbacks: voters' abstinence, tenure crisis, dominance of voting instead of electing, struggle to be elected, and not to perform the office, incompetence of public offices, weak link between elected and the electors, „losing“ a citizen as a voter, tardiness in affirming new forces, programmes and ideas.*

**Key words:** *constitutional and legal systems, representative democracy, multi-party system, elections, electoral system, electoral law, the process of candidacy, electoral coalitions, electoral legislation.*

## Literatura

- Ademović, N., „Presuda Finci i Seđić protiv BiH: quo vadis?“, *Zbornik radova Mjesto i uloga „ostalih“ u Ustavu BiH i budućim ustavnim rješenjima za BiH*, Centar za ljudska prava i FPN u Sarajevu, Sarajevo, 2010.
- Arnautović, S., *Političko predstavljanje i izborni sistemi u Bosni i Hercegovini u XX stoljeću*, Sarajevo, 2009.
- Bataveljić, D., „Od Evropskog ustava ka Evropskom federalizmu“, *Zbornik radova Ustav lex superior*, Udruženje za ustavno pravo Srbije, Beograd, 2004.
- Vasović, V., V. Goati, *Izbori i izborni sistemi*, Beograd, 1993.
- Vasović, V., *Savremene demokratije*, Tom 1, Beograd, „Službeni glasnik“, 2006.
- Vuković, Đ. i Vranješ, A., „Nacionalni i politički identitet u kontekstu medijske odgovornosti“, *Politea*, Naučni časopis FPN, Banja Luka, 2011.
- Goati, V., *Političke partije i partijski sistemi*, Podgorica, 2007.
- Green, D. P. & Gerber, A. S., *Get Out the Vote - How to Increase Voter Turnout*, Brookings Institution Press, 2008.
- Damjanović, M., *Subjekt izbornog procesa*, Beograd, 1978.
- Dmičić, M., „Neka pitanja (ne) funkcionisanja izbornog sistema Bosne i Hercegovine“, *Pravna riječ*, Časopis za pravnu teoriju i praksu, Udruženje pravnika Republike Srpske, Banja Luka 2013.
- Đukić Veljović, Z., *Ogledi o političkom predstavništvu i izborima*, Beograd, 1995.
- Ekmečić, M., Predgovor u knjizi: *Srpski pisci i naučnici o Bosni i Hercegovini*, priredio Z. Antonić, „Službeni list SRJ“, Beograd, 1995
- Žepić, B., *Savremeni politički sistemi*, Logos, Split, 2000.
- Živković, M. A., *Moderni sistemi vlasti – studija o značaju izbornonstranačkog sistema*, Beograd, 2006.
- Jovanović, M. N., *Izborni sistemi – Izbori u Srbiji 1990–1996*, Beograd, 1997.

- Jovanović, M. N., *Izborni sistemi postkomunističkih država*, Beograd, 2004.
- Kasapović, M., *Izborni leksikon, „Politička kultura“*, Zagreb, 2003.
- Kasapović, M., *Bosna i Hercegovina – podijeljeno društvo i nestabilna država, „Politička kultura“*, Zagreb, 2005.
- Kuzmanović, R., *Ustavno pravo*, Banja Luka, 2002.
- Lajphard, A., *Modeli demokratije*, Beograd, 2003.
- Lovo, F., *Velike savremene demokratije*, Sremski Karlovci – Novi Sad, 1999.
- Marković, R., *Ustavno pravo i političke institucije, "Službeni glasnik Republike Srbije"*, Beograd, 1995.
- Marković, R., *Ustavno pravo i političke institucije*, Beograd, 2008.
- Marković, R., *Ustavno pravo i političke institucije*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, „Službeni glasnik“, Beograd, 2009.
- Marković, R., *Ustavno pravo*, Beograd, 2010.
- Matić, M., *Enciklopedija političke kulture*, Beograd, 1993.
- Miljko, Z., *Ustavno uređenje Bosne i Hercegovine*, Zagreb, 2006.
- Nagradić, S., *Politički marketing i izborne kampanje*, Banja Luka, 2001.
- Nikolić, P., *Ustavno pravo*, NIU "Službeni list SRJ", Beograd, 1993.
- Nohlen, D., *Izborni pravo i stranački sistem*, Školska knjiga, Zagreb, 1992.
- Nolen, D., i Kasapović, M., *Izborni sistemi Istočne Evrope*, Fondacija Fredrih Ebert, Biro Beograd, Beograd, 1997.
- Nešković, R., „Konstitutivni aspekti političkih partija u Bosni i Hercegovini“, *Argumenti*, godina II, broj 4, Banja Luka, 2008.
- Orlović, S., *Političke partije i moć*, Beograd, Čigoja štampa, 2002.
- Pajvančić, M., *Izborni pravo*, Graphica academica, Novi Sad, 1999.
- Pajvančić, M., *Ustavno pravo*, Novi Sad, 2008.
- Perović, S., *Ostvarivanje ljudskih prava u Republici Srpskoj prema međunarodnim standardima*, referat na naučnom skupu „Republika Srpska – deset godina Dejtonskog mirovnog sporazuma“, ANURS, Banja Luka, 2005.
- Pobrić, N., „Partijske koalicije i formiranje vlade“, *Revija za pravo i ekonomiju*, br. 21, Mostar, 2013.
- Prodanović, D., *Imperativni i slobodni mandat članova predstavničkih tijela*, Sarajevo, 1979.

- Sadiković, Č., *Politički sistemi*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2004.
- Savić, S., Izlaganje na okruglom stolu „Presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu ‘Seđić i Finci protiv BiH’“, Zbornik radova, Akademija nauka i umjetnosti Republike Srpske, 2010.
- Sartori, Đ., *Izazovi modernoj upravi i upravljanju*, Beograd, 1995.
- Simović, M., „Mogućnost promjene Ustava BiH u kontekstu primjene Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda“, *Zbornik radova BiH petnaest godina nakon Dejtona*, Sarajevo, 2010.
- Sokol, S., *Organizacija vlasti – političke ideje, ustavni modeli*, Zbilja, Zagreb, 1998.
- Hague, R., Harrop, M. i Breslin, S., *Komparativna vladavina i politika*, Zagreb, Sveučilište u Zagrebu, 2001.
- Hammer, S., „Ko je gospodar Dejtonskog ustava? Implikacije presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Seđić i Finci u procesu ustavne reforme“, u *Zborniku Bosna i Hercegovina petnaest godina poslije Dejtona*, uredili: D. Abazović i S. Hammer, FPN, Sarajevo, 2010.
- Trnka, K., *Ustavno pravo*, Sarajevo, 2006.
- Tomić, Z., Herceg, N., *Izbori u Bosni i Hercegovini*, Sveučilište u Mostaru – Centar sa studije novinarstva, Mostar, 1998.
- Tomić, Z., Spahić, B., Granić, I., *Strategija izbornih kampanja*, Zagreb – Sarajevo, 2008.
- Šijaković, I., „Političke koalicije i njihovo društveno uporište“, *Zbornik radova Izbori i izborne koalicije*, IDES, Bijeljina, 2006.

Prof. dr Branimir Kuljanin<sup>1</sup>

## Raspeće Ukrajine

---

**Sažetak:** Drang nach osten je u Ukrajini potpuno pokazao svoju pravu narav. Maska demokratije je zbačena, „revolucija“ je provedena sa svom bezobzirnošću tvoraca „novog svetskog poretku“. Sumanuti „banderovci“, koji su jedan od najlepših gradskih trgova u svetu pretvorili u sramno stratište, bez imalo dvojbe su dali na znanje ko iza njih стоји. „Propast Zapada“ je ušla u svoje završno razdoblje, ne treba se zavaravati da posle navlačenja „demokratske“ košulje, ako uspeju da je odenu svetu, neće uslediti mnogo gore stvari. Na svetu je sedam milijardi ljudi, a u „zlatnoj milijardi“ samo jedna. Politička infrastruktura Pax Americana već postoji, američki ambasadori širom sveta, posebno u slabim i nezaštićenim zemljama, već sada se ponašaju kao namesnici imperije. Sena Velikog inkvizitora nadnela se nad svetom, crni kralj se igra figurama na „velikoj šahovskoj tabli“.

**Ključne reči:** Ukrajina, SAD, EU, Rusija, (neo)fašizam, Krim, liberalizam.

---

Na svetu je sedam milijardi ljudi, a u „zlatnoj milijardi“ samo jedna.

---

<sup>1</sup> Prof. dr Branimir Kuljanin, profesor Filozofskog fakulteta Univerziteta u Banjaluci.

## Majdan

Od kraja novembra prošle godine na našim TV ekranima gledamo reprizu Jugoslavije 90-ih. „Novi svetski poredak“ stiže i u Ukrajinu! Raspamećeni ljudi, nasilje, paljvine, ubistva, progon

---

Od kraja novembra prošle godine na našim TV ekranima gledamo reprizu Jugoslavije 90-ih. „Novi svetski poredak“ stiže i u Ukrajinu!

---

legalne vlasti. Glavni gradski trg, Majdan, zaposeli su „bojovnici“, „sveto Kijevo“ (Njegoš) u ruševinama i plamenu. Maskirani jurišnici nose „svastike“, čuju se fašističke koračnice. Da li to svet zaista tone u živo blato iz kog neće znati ni moći da izadje?

Teško mi je gledati sve to što se dešava. Kijev je moja prva ljubav, kao sasvim mlad srednjoškolski nastavnik putovao sam, već davno, vozom *Puškin* iz Beograda preko Mađarske kroz zatalasane Karpatе, divio se tim širokim prostorima, rascvalim rijabinama u poljima i prelepmim devojkama na gradskim trgovima; prošao Užgorod, Lavov, Hmeljniki, Žitomir. U Kijevu, u podnožju spomenika Svetom Vladimиру, koji tu, na obalama širokog Dnjepra krsti Rusiju, pred mnom se otvoriše vekovi. Predanje kaže da su izaslanici Vladimirovi, kada su se vratili iz Konstantinopolsa, pričali da u Hramu Svetе Sofije, zadivljeni lepotom bogosluženja, nisu znali da li su na nebu ili na zemlji. I tako se odlučiše da Rusija primi veru pravoslavnu. Ta nežna lepota pravoslavne duše prosijava u zlatnim kupolama Pečorske lavre, kijevskih manastira i crkava širom Ukrajine.

U Samari na Volgi pojавio se Kusturica, sa svojim No smoking orchestra održao je koncert na kom su dva puta izveli pesmu *Проџание словянки*. Najavljeno je i njihovo gostovanje u gradovima Ukrajine. Jedna svetla tačka u ovom košmaru!

\* \* \*

Kriza je počela nakon što ukrajinske vlasti krajem novembra nisu potpisale pripremljeni sporazum o zoni slobodne trgovine sa EU, krajnje nepovoljan za Ukrajinu. On bi i ekonomskom savezu Rusije, Belorusije i Kazahstana (Carinski savez i Jedinstveni ekonomski prostor) stvorio velike probleme. Trgovina po evropskim

standardima zatvorila bi mnoga ukrajinska preduzeća (Ukrajina bi postala isključivo uvoznik), a roba iz Evrope bi, preko nje, preplavila i tri članice Carinskog saveza i ugrozila proizvodnju i u njima. Evropska unija, u kojoj je u pojedinim zemljama nezaposleno oko četvrtine stanovništva, pokušava da svoju unutrašnju krizu prebaci na leđa Ukrajine, Rusije i drugih zemalja na koje su oni skloni da gledaju svisoka, isključivo kao tržište, ne vodeći računa o njihovim socijalnim i drugim interesima. Od Ukrajine su zahtevali da potpiše sporazum pod pretnjom sankcijama.

Zapad Ukrajinu nije ostavio na miru da se sama odluči za ponuđeno pristupanje Carinskom savezu sa Rusijom i ostalim njegovim članicama. Rusija je u međuvremenu Ukrajini, koja se nalazi u vrlo teškom finansijsko-ekonomskom stanju, odobrila kredit od 15 milijardi dolara i smanjila cenu gasa za jednu trećinu – sa 410 na nešto manje od 270 dolara za hiljadu kubnih metara, pružila joj ruku pomoći. Ukrajini su otvorena vrata i za ulazak u Evroazijski savez. Pripreme za početak rada ovog saveza 1. januara sledeće, 2015. godine, uveliko su u toku.

U slučaju Ukrajine, Zapad je napustio svoju ranije primenjivanu, ponižavajuću metodu „mrkve i štapa“. Ništa nisu nudili, naprotiv, postavili su uslove koji bi zemlju doveli u još kudikamo teže ekonomsko, a time i društveno i političko stanje. Pred Ukrajinu su postavili izbor: mi ili Rusija, nastojeći da prekinu žive vekovne veze dve bratske zemlje. Pritom su tu politiku provodili sa nečuvenom bezobzirnošću. Umesto mrkve našlo se batina, i to podosta, kojima je zakonito izabrani predsednik isteran iz predsedničke palate. Ako ne deluje demokratija (prozapadni kandidat Julija Timošenko je početkom 2010. izgubila izbore) delotvorna je batina. Pogotovo ako je nose dobro plaćeni desničari.

Nakon što je Januković odbio da potpiše nepovoljan sporazum i zatražio da se on preispita, prozapadna opozicija je počela da okuplja svoje pristalice na Majdanu<sup>2</sup> u Kijevu, koji su preimenovali u Evromajdan. „Evrorevolucija“ protiče pod protivruskim lozinkama. Zapadni ministri i drugi političari

---

Zapad Ukrajinu nije ostavio na miru da se sama odluči za ponuđeno pristupanje Carinskom savezu sa Rusijom i ostalim njegovim članicama.

---

---

Pred Ukrajinu su postavili izbor: mi ili Rusija, nastojeći da prekinu žive vekovne veze dve bratske zemlje.

---

<sup>2</sup> Мајдан – (ruski) trg.

otvoreno pozivaju na rušenje legalne vlasti na glavnom trgu u Kijevu koji je pretvoren u vojni logor. Zapad je svaki dan bio prisutan na Majdanu, postojala su dežurstva njegovih političara. Diplomska pošta Zapada se u vreme protesta udesetostručila, a što je sve bilo

---

Od evropskih političara, posebno je bio aktivan ambasador EU Tambinski, Poljak. Poljsku je u Kijevu zapravo predstavljao on. Poljska, opsednuta mišlju da obnovi Reč pospolita, koristi EU i NATO da potčini Ukrajinu.

---

u njoj može se prepostaviti. Njom su stizali i dolari za isplate „bojovnika“ i ostale potrebe Majdana. Od evropskih političara, posebno je bio aktivan ambasador EU Tambinski, Poljak. Poljsku je u Kijevu zapravo predstavljao on. Poljska, opsednuta mišlju da obnovi Reč pospolita<sup>3</sup>, koristi EU i NATO da potčini Ukrajinu. Predsednik poljske vlade Donald Tusk i ministar diplomatičke politike Radoslav Sikorski, kao i predsednik Poljske Bronislaw Komorowski, dali su podršku jurišnicima. SAD okružuje Rusiju neprijateljskim državama, isto kao i uoči 2. svetskog rata, zatvaraju prsten oko nje.

Dobro obučeni i opremljeni jurišnici, čija se komanda nalazila u Domu sindikata, napadali su upravne zgrade, a na 7. spratu te zgrade se nalazio štab ambasade SAD. Upravo iz te zgrade 20. marta pucano je istovremeno i po snagama vlade i po demonstrantima.

Tako cinično, zločinački mogu postupati samo fašisti.

Jurišnici su zasipali policajce (*Berkut*, specijalna policija) Molotovljevim koktelima i kamenjem, napadali ih toljagama i pucali na njih iz vatrene oružja. Dok su policajci ginuli i živi goreli, Janukovič je sa takozvanim međunarodnim pregovaračima – samozvanim posrednicima, koji se uvek nađu na poprištu nakon što zakuvaju (ministri diplomatske Nemačke Karl Valter Štajnmajer, Francuske Loran Fabijus i Poljske Radoslav Sikorski) tražio rešenje za krizu i jamstva za sebe i svoju porodicu ne

---

<sup>3</sup> Reč Pospolita je Federacija Kraljevstva Poljskog i Velikog kneževstva Litavskog, ponikla kao rezultat Lublinske unije 1569. godine, a nestala 1795. podelom države između Rusije, Pruske i Austrije. Prostirala se pretežno na zemljama savremene Poljske, Ukrajine, Belorusije i Litve, i na delu zemalja Rusije, Latvije, Estonije, Moldavije i Slovačke. Uz postojanje jedinstvenog državnog poretku Kraljevstvo Poljsko i Veliko kneževstvo Litavsko su imali svako svoj upravni aparat, blagajnu, vojsku i zakone. Državom je vladao monarh, kojeg je sejm birao doživotno, nosio je titulu kralja poljskog i velikog kneza litavskog. Osobeni politički poredak koji je postojao u Reči Pospolita je bio aristokratska, šlahtinska demokratija.

dozvoljavajući snagama bezbednosti da koriste oružje (imali su samo štitove i pendreke), da bar mogu da se brane. Na Majdanu su postrandali Berkut, unutrašnja vojska i specijalne službe.

Janukovič i vođe opozicionih stranki su 21. februara potpisali sporazum, koji predviđa da se bojovnici razoružaju, da demonstranti napuste upravne zgrade, da se izabere vlada nacionalnog jedinstva, da se započne proces promene ustava i da se krajem godine provedu predsednički izbori.

Međutim, neko (verovatno SAD) nije bio zadovoljan postignutim sporazumom. Jedan nemački poslanik Evropskog parlamenta pokušava da postidi Rusiju što ne prekine Olimpijske igre u Sočiju. „Izgleda upravo nepristojno provoditi vesele igre dok u susedstvu ubijaju ljude“. I 2008. su uradili slično: Gruzija je, po nalogu svojih gazda, napala Južnu Osetiju upravo na dan otvaranja Olimpijskih igara u Pekingu, ujutro 8. avgusta 2008. god. Operacija se zvala „Čisto polje“ - zemlju je trebalo očistiti od - naroda! U Grčkoj su za vreme održavanja olimpijskih igara prekidani svi sukobi, to je bio njihov duh - praznik ljubavi i prijateljstva, mladosti, zdravlja i viteškog nadmetanja! Svaki sukob je bio svetogrđe.

Vlada i parlament Ukrajine su ispunili svoje obaveze da bi se mirno rešila kriza. Opozicija ni jednom nije ispunila svoje obećanje, svako je izigrala. Svi ustupci koje je vlast učinila nisu uticali na ponašanje demonstranata. Radikali nisu prihvatali ovaj sporazum i nastavljeni su napadi. *Desni sektor*, organizovan u januaru 2013, koji vodi ukrajinski nacista Dmitrij Jaroš, bio je nepomirljiv - tražili su, pored ostalog, ostavku predsednika i amnestiju svih, pa i onih koji su ubijali ljude. Janukovič je iz središta Kijeva povukao snage bezbednosti (uprkos tome što mu je Putin savetovao da to ne čini), nakon čega je nastao haos u gradu - razularene bande su uništavale i pljačkale imovinu i ubijale ljude. Pod pretnjom da će biti ubijen, Janukovič je napustio Kijev, a zatim i Ukrajinu. Legitimna vlast je nestala, a politički život je nastavljen u znaku nasilja.

---

Janukovič i vođe opozicionih stranki su 21. februara potpisali sporazum, koji predviđa da se bojovnici razoružaju, da demonstranti napuste upravne zgrade, da se izabere vlada nacionalnog jedinstva, da se započne proces promene ustava i da se krajem godine provedu predsednički izbori.

---

---

Međutim, neko (verovatno SAD) nije bio zadovoljan postignutim sporazumom.

---

Na evromajdanu su najagresivniji bili desni radikali, koji su poslednjih deset godina, još od vladavine Juščenka, pripremani u zapadnoj Ukrajini, Poljskoj i Litvi. To je omladina sa kojom su vojne igre u lagerima provodili bivši radnici specijalnih službi, sadašnji NATO-ovski instruktori. Radikali su vojnički organizovani u stotine. To su jurišni odredi stvoreni po obrascu fašističkih, poznatih iz Italije i Nemačke 20-ih i 30-ih godina. Na majdanu su imali dnevnice (Amerikanci su donosili pare vrećama) tako da su za nešto više od tri meseca „zaradili“ prilične sume, a deo novca su organizatori pokrali. Nasuprot njih bili su „berkutovci“, specijalna policija čija je mesečna

---

plata bila 4.200 grivni, odnosno oko petsto dolara. Jedni su rušili zakonitu vlast za pare, a drugi branili svoju zemlju i postojeći poredak, u svakom slučaju bolji od pogromaškog haosa.

Ovde na Majdanu su se neposredno sudarile dve ideologije: globalistička ideologija novca, koju je Žak Atali (knjiga *Linije horizonta*) objavio za jedinu vrednost „novog svetskog poretku“, i istinsko ukrajinsko rodoljublje. „Berkutovci“ su spartanski izdržali kišu kamenja (ispaljivanog i katapultom; nešto što nije viđeno od srednjeg veka), Molotovljevih koktela, udarce toljagama (poginulo ih je 16, teško ranjeno preko pedeset, a zarobljeni – njih oko stotinu, pušteni su nakon telefonskog poziva iz američke ambasade!!).

---

U TV-intervjuu 12. marta, Aleksandar Jakimenko, šef Službe bezbednosti Ukrajine SBU za vreme vlasti Janukoviča, tvrdi da su bojovnici Majdana bili pod komandom Andreja Porubija, pripadnika stranke Sloboda, sadašnjeg sekretara Saveta SBU, i grupe Gvozd (agenti CIA), koji su ih pripremali još od 2004. godine.

---

## Uloga SAD

UTV-intervjuu 12. marta, Aleksandar Jakimenko<sup>4</sup>, šef *Službe bezbednosti Ukrajine SBU* za vreme vlasti Janukoviča, tvrdi da su bojovnici Majdana bili pod komandom Andreja Porubija, pripadnika stranke *Sloboda*, sadašnjeg sekretara Saveta SBU, i grupe *Gvozd* (agenti CIA), koji su ih pripremali još od 2004. godine.

Jakimenko tvrdi da su streinci, njih 20, sa snajperima i automatima 20. februara sa zgrade Filharmonije pucali i po

---

<sup>4</sup> <http://www.youtube.com/watch?v=6ahwOMJu-Yg>

demonstrantima i po policajcima, i ubili više ljudi. Predstavnici *Desnog sektora* i *Slobode*, kao i *Samoodbrane*, zvali su Jakimenka i tražili da ih grupa *Alfa* (druga formacija specijalne policije, uz Berkut) „očisti“. Snajperisti su podržali napad na *Ministarstvo unutrašnjih poslova*, a potom su u dve grupe od po 10 ljudi otišli prema hotelima Ukrajina i Dnjepar.

Postavlja se pitanje ko je organizovao taj pokolj. Na Majdan se nije mogao uneti ni jedan komad vatrenog oružja, ni jedan pištolj, bez dozvole Andreja Porubija. On je stalno bio u vezi s Amerikancima (američka ambasada u Kijevu), i odobrenje, odnosno naređenje je verovatno došlo od njih. (Slično je kasnije urađeno i na Krimu, ista đavolja zamisao.) Amerikancima je cilj bio da izazovu krvoproljeće i omrazu koja bi dovela do proširenja sukoba. Zapadni mediji su govorili da je to delo Janukovića.

U Simferopolju je snajperista sa napuštene zgrade prvo ubio ukrajinskog vojnika, potom ranio vojnika, kozaka. Njemu je pokušao da pomogne Ruslan Kazakov, takođe kozak, ali ga je snajperista usmratio. Ipak, do sukoba, na koji su tvorci ovog monstruoznog dela računali, nije došlo. Građani Simferopola su ispratili dva kovčega, koja su zajedno proneli kroz grad. Trista kozaka, koji su iz Rusije došli da pomognu Krimljanimu, vratili su se bez svog saborca.

Porubij i njegova grupa su radili za SAD, dok je EU bila voljna da prihvati Ukrajinu kao most prema Rusiji. Plan je bio da se Ukrajina dovede u Evropu za pare Rusije, smena predsednika je bila pripremana za izbore 2015. god. Ali, SAD ne odgovara povezivanje EU i Rusije. Americi nisu odgovarali mirni pregovori. Cilj im je bio da zavade Ukrajinu s Evropom, ali i sa Rusijom. Širenje Carinskog saveza, ali ni jačanje EU ne odgovara SAD.

Državni udar u Ukrajini su izvršili banditi koji su pred licem celog sveta osramotili svoju zemlju. Gadosti koje su zapadne zemlje činile u Jugoslaviji ponovile su u Ukrajini (podržavale su „mirne“ demonstrante dok su ubijali policajce i palili zgrade, uveli sankcije itd.); dosta da se smuči svakom ko u ovoj ludnici još nije potpuno

---

Postavlja se pitanje ko je organizovao taj pokolj. Na Majdan se nije mogao uneti ni jedan komad vatrenog oružja, ni jedan pištolj, bez dozvole Andreja Porubija. On je stalno bio u vezi s Amerikancima (američka ambasada u Kijevu), i odobrenje, odnosno naređenje je verovatno došlo od njih.

---

Amerikancima je cilj bio da izazovu krvoproljeće i omrazu koja bi dovela do proširenja sukoba. Zapadni mediji su govorili da je to delo Janukovića.

---

duševno obolio. Na Majdanu i ulicama Kijeva prema zvaničnim podacima poginula su 94 čoveka, lekarsku pomoć je tražilo oko 650, a na bolničko lečenje je primljeno preko četiristo ljudi. Za SAD sve je jasno, za nered je kriva vlast: „Mi smo ogorčeni tim

---

Pod pritiskom radikala i opozicije Vrhovna Rada je prekrojena, a umesto vlade nacionalnog jedinstva pojavila se vlada takozvanih pobednika. Njom su upravljali nacional-radikali, koji su i izvršili oružani prevrat.

---

što vladine snage bezbednosti Ukrajine otvaraju vatru po svojim građanima“, izjavljuju Amerikanci; njihov cinizam, njihova pokvarenost nema granica.

## Vrhovna rada

Vrhovna rada Ukrajine (narodna skupština), obrazovana na osnovu izbora 28. oktobra 2012, imala je 450 poslanika. Vladajuća, Janukovičeva *Partija regionala* imala je 210 poslanika, *Sveukrajinsko udruženje „Batkivščina“<sup>5</sup>* 99 (Jacenjuk), *Ukrajinska demokratska alijansa za reforme UDAR* 42 (Kličko) i *Sveukrajinsko udruženje Sloboda* 37 poslanika (Tjagnjibok). *Komunistička partija Ukrajine*, čiji je predsednik Pjotr Simonenko, imala je 32 poslanika. Punomoćja poslanika su bila na pet godina, do 2017. godine.

Vođe opozicije su Arsenij Jacenjuk, Vitalij Kličko i Oleg Tjagnjibok. Samozvanci Kličko i Jacenjuk su još pre 7-8 godina bili na vlasti, njih vode lični interesi. Narod će ih pomesti – uskoro. Tjagnjibok je nacista.

---

Pobeda „opozicije“, sada već vlasti, mada nezakonite, u Kijevu, može izazvati širenje sukoba, potpaljivanje požara na granicama Rusije i njegovo prenošenje na ruske regije.

---

Pod pritiskom radikala i opozicije Vrhovna Rada je prekrojena, a umesto vlade nacionalnog jedinstva pojavila se vlada takozvanih pobednika. Njom su upravljali nacional-radikali, koji su i izvršili oružani prevrat. To su rusofobi i antisemiti, koji ne kriju da su njihovi ideološki oci i učitelji ukrajinski pomagači i saučesnici nemačkih nacista u Drugom svetskom ratu.

Pobeda „opozicije“, sada već vlasti, mada nezakonite, u Kijevu, može izazvati širenje sukoba, potpaljivanje požara na granicama Rusije i njegovo prenošenje na ruske regije, u kojima će se naći oni koji su spremni da ga prihvate:

<sup>5</sup> Batkivščina – (ukrajinski) otadžbina

severnokavkaski i drugi separatisti. To je perspektiva, čak i ako se banderovski pohod na Istok, koji najavljuju, završi neuspehom. U Kijevu su odmah počeli progon svih neistomišljenika: narodnih poslanika, članova Partije regionala (samo za nekoliko dana demolirano je preko dvesta njenih ureda) i Komunističke partije, na čijoj se zgradi u Kijevu pojavila svastika. Četiri ruska TV kanala – Россия 24, 1. kanal, Planeta RTR i NTV su isključeni, zabranjen je njihov rad.

Jedna od prvih odluka novih „vlasti“ je bila ukidanje zvaničnog statusa ruskog jezika, kojim govori većina stanovnika Krima, istočnih i južnih oblasti Ukrajine. U te oblasti su počeli da za gubernatore postavljaju ljude koje narod nije prihvatao. Odmah su počeli da prete Krimu najavljujući dolazak „vozova prijateljstva“, grupâ jurišnika, koji bi na njemu nastavili nasilje, progone i haos koji su već besnili u Kijevu i nizu oblasti zapadne i srednje Ukrajine. Stvaranje fašističke države u Ukrajini bi dovelo do fašizacije Nemačke i drugih evropskih zemalja.

Samo zlobnici mogu prekorevati Krimljane što su se objedinili u jedinice samoodbrane da sačuvaju mir, svoje živote i imovinu. Takvo stanje je i stvorilo uslove za donošenje odluke o provođenju referendumu i prisajedinjenje Rusiji.

---

Nosilac Evromajdana je Galicija, zapadni deo Ukrajine u kojoj većinu stanovnika čine grko-katolici, unijati.

---

## Galicija

Nosilac Evromajdana je Galicija, zapadni deo Ukrajine u kojoj većinu stanovnika čine grko-katolici, unijati. Kijev je, kao glavni grad, više talac nego saučesnik onog što se događa, mada ima govora da je u njemu podeljeno više stotina hiljada komada vatrenog oružja (četiristo hiljada). Udarne snage stižu iz Galicije, ona je, ohrabrena podrškom Zapada, uzela na sebe da odredi pravac kretanja Ukrajine mimo volje naroda izražene na izborima, a posebno istoka i juga Ukrajine gde živi rusko i ruskojezičko stanovništvo (Ukrajinci i drugi kojima je ruski jezik govorni).

Ukrajinska grko-katolička (unijatska) crkva<sup>6</sup> je 2013. imala četiri miliona i 346 hiljada vernika, što je jedna desetina stanovništva Ukrajine. Uticaj katoličkih država je prisutan u zapadnoj Ukrajini još od 14. veka. Unijatska crkva postoji od 1596. (Brestska unija),

Ukrajinska grko-katolička (unijatska) crkva je 2013. imala četiri miliona i 346 hiljada vernika, što je jedna desetina stanovništva Ukrajine. Uticaj katoličkih država je prisutan u zapadnoj Ukrajini još od 14. veka.

kada je, pod pritiskom poljske vlasti, veći deo episkopa Kijevske mitropolije Konstantinopoljskog patrijarhata priznao vlast rimskog pape i katoličke dogmate, uz očuvanje pravoslavnih obreda. Crkva se ukorenila u zapadnom delu Ukrajine koji je bio pod vlašću katoličkih država - Poljske i Austrije.

Sveštenik Ukrajinske grko-katoličke crkve Mihail Arsenič<sup>7</sup>, još pre tri godine, na propovedi poziva svoju pastvu da terorom vodi borbu, u usplamtelom govoru

kaže da se s neprijateljem može razgovarati samo mećima i vešalima! A ko su neprijatelji? Kinez, crnac, Jevrej, Moskalj (Rus); i svoju „propoved“ završava rečima „Slava Ukrajini“. Ukrayini sa svastikom i vešalima! Kod jednog grko-katoličkog, unijatskog sveštenika na Krimu našli su u kući čitav arsenal oružja.

Ogromna većina stanovnika Ukrajine su pravoslavni hrišćani. Međutim, i oni su, nažalost, podeljeni, jer se, slično kao i u

Crnoj Gori, 1992. pojavila nekanonska samoproglašena Ukrajinska pravoslavna crkva Kijevskog patrijarhata.

Ogromna većina stanovnika Ukrajine su pravoslavni hrišćani. Međutim, i oni su, nažalost, podeljeni, jer se, slično kao i u Crnoj Gori, 1992. pojavila nekanonska samoproglašena Ukrajinska pravoslavna crkva Kijevskog patrijarhata.

## Desni sektor

U Desni sektor ulaze organizacije: galicanski *Trizub*, harkovski *Patriot Ukrayine*, Beli čekić (ruski: Белый молот) i kijevski *UNA-UNSO*.

Dmitrij Jaroš, vođa Desnog sektora, pisac je knjige *Ukrajinska revolucija: XXI vek*. On je rusofob uveren u neizbežnost rata između Ukrajine i Rusije, koju naziva „imperijskim čudovištem“. Po njemu, poslednji događaji u Ukrajini dokazali su da „revolucionarni“ (nasilni) put osvajanja slobode za ukrajinski narod nema alternativu. Nakon njegovog poziva islamskom

<sup>6</sup> [http://ru.wikipedia.org/wiki/Украинская\\_грекокатолическая\\_церковь](http://ru.wikipedia.org/wiki/Украинская_грекокатолическая_церковь)

<http://video.bigmir.net/show/445935/>

teroristi Doku Umarovu da pojača borbu protiv Rusije, Rusija je za njim raspisala međunarodnu poternicu. Predsednik Čečenije Ramzan Kadirov tvrdi da su Umarova već otpravili na onaj svet, a da će tamo poslati i Jaroša.

Jaroš je zapretio da će u slučaju mogućeg rata s Rusijom srušiti gasovod. Inače, Ukrajina na prometu gasa zarađuje 4 milijarde dolara godišnje. Gasovod *Južni tok* gradi se da se ona, kao nepouzdana, zaobide.

Iz Amerike je 7. marta u Kijev došlo 300 najamnika organizacije Greystone Limited – kćerke poznate Xe Services LLC – bivše Blackwater, koja je nakon zločina počinjenih u Avganistanu promenila ime. Oni će biti telohranitelji, instruktori Desnog sektora i obavljati i druge slične poslove.

Jaroš je najavio svoju kandidaturu za predsednika Ukrajine na izborima zakazanim za 25. maj, međutim istraživanja javnog mnenja pokazuju da ima beznačajnu podršku građana.

Desni radikali su srušili preko 80 spomenika Lenjinu, koji je Ukrajini dao istočne i južne oblasti, tradicionalno ruske (Lugansk, Harkov, Doneck, Dnjepropetrovsk, Odesa). Zapadna, Ivano-Frankovska oblast svoje postojanje zahvalnost dug uje Staljinu, koji ju je u Drugom svetskom ratu priključio Ukrajini. Pravi oci, osnivači ukrajinske države su Lenjin i Staljin.

Državni udar u Ukrajini su mogli izvršiti i oligarsi svojim privatnim vojskama zajedno sa američkim vojnim savetnicima, ali SAD je potrebna krajnja desničarska vlada u Kijevu da bi trajno iskvarili odnose Ukrajine s Rusijom i izazvali njihov međusobni rat. To je njihov način ratovanja, vešti su da zgrću žar tuđim rukama. SAD je i stvorio Majdan da bi izazvao taj rat, za to su „i bili potrebni radikalni nacionalisti“<sup>8</sup>. Janukovič je balansirao, kada je krenuo prema Rusiji fašistička hunta se dočepala vlasti. Nakon ulaska Krima u sastav Rusije, za ostvarivanje daljih ciljeva – potčinjavanje istoka i juga zemlje hunti, koriste vojsku, službu bezbednosti i policiju Ukrajine. Moguće sukobe s Rusijom na

---

Jaroš je zapretio da će u slučaju mogućeg rata s Rusijom srušiti gasovod. Inače, Ukrajina na prometu gasa zarađuje 4 milijarde dolara godišnje.

---

---

Iz Amerike je 7. marta u Kijev došlo 300 najamnika organizacije Greystone Limited – kćerke poznate Xe Services LLC – bivše Blackwater, koja je nakon zločina počinjenih u Avganistanu promenila ime.

---

<sup>8</sup> <https://www.facebook.com/alexandr.dugin/posts/756240231052686:0>

Krimu i u drugim pograničnim oblastima NATO bi iskoristio za svoje potpuno potčinjavanje Ukrajine (cilj samog Desnog sektora i Slobode je nacionalizam, Ukrajina koja trguje sa svima i ne veže se ni za jednu stranu). Zapad u Ukrajini raspaljuje ukrajinski nacionalizam i katolički klerikalizam, deli pravoslavnu crkvu i izaziva smutnju, u šta već dugo ulaže i velika sredstva. Američki zvaničnici su otvoreno rekli da je SAD u svrgavanje vlasti u Ukrajini uložio više od pet milijardi dolara.

---

Pritisak Zapada neminovno će ojačati patriotsku, evroazijsku struju u ruskoj eliti.

---

Rusija ne bi mogla skrštenih ruka gledati ostvarivanje tog plana, ona mora *sprečiti* ulazak NATO-a u Ukrajinu.

Pritisak Zapada neminovno će ojačati patriotsku, evroazijsku struju u ruskoj eliti (vojno-političkoj, ekonomskoj i intelektualnoj); ruski atlantisti, (zapadnjaci, liberali) koji danas imaju veliki uticaj u vladi i drugim vodećim ustanovama države i društva, verovatno će biti potisnuti iz prvih ešalona vlasti.

U Ukrajini je problem trostruk: loše unutrašnje stanje, otvoreno mešanje Zapada i možda presudno: politička elita nespremna da radi svoj posao – da zaštitи narod i državu. Narod svoje glasove daje političarima da se brinu o njemu i državi, a ne o svojim bankovnim računima.

## Stepan Bandera

---

U Ukrajini je problem trostruk: loše unutrašnje stanje, otvoreno mešanje Zapada i možda presudno: politička elita nespremna da radi svoj posao – da zaštitи narod i državu.

---

Ideolog i vođa ukrajinskih nacionalista sredinom 20. veka bio je Stepan Bandera. Rođen je u porodici grko-katoličkog sveštenika 1909, u Galiciji, koja je tada bila u sastavu Austro-ugarske<sup>9</sup>. U Dancigu je 1932. prošao obuku u nemačkoj obaveštajnoj školi. Poljske vlasti su ga zbog niza terorističkih dela, među njima više ubistava, uhapsile 1934. (Galicija je u međuratno vreme bila u sastavu Poljske) i osudile na smrtnu kaznu, kasnije zamenjenu doživotnim zatvorom u kom je bio od 1936, ali je nakon napada Nemačke na Poljsku izašao na slobodu, u septembru 1939. godine. Po izlasku iz zatvora Bandera je otisao

<sup>9</sup> [http://ru.wikipedia.org/wiki/Бандера,\\_Степан\\_Андреевич](http://ru.wikipedia.org/wiki/Бандера,_Степан_Андреевич)

u Lavov i uključio se u borbu protiv sovjetskih vlasti u Ukrajini. Od februara 1940, posle raskola organizacije na dva dela, vodi frakciju *Organizacije ukrajinskih nacionalista OUN(b) – banderovski pokret*. Još pre napada Nemačke na SSSR počeo je pripreme za oružanu borbu protiv „Moskve“, između ostalog stvaranje *Legiona ukrajinskih nacionalista* pri nemačkoj vojsci, čiji su pripadnici činili jezgro *Ukrajinske ustaničke armije (UPA)*. Priprema Legiona je vršena u Nemačkoj. Sa ulaskom Nemaca u Lavov, 30. juna 1941, u njemu se pojavila i Banderina vojska. Rukovodstvo OUN(b) je proglašilo samostalnu ukrajinsku državu i uskoro formiralo vladu i skupštinu uz podršku grčko-katoličkog sveštenstva, uključujući galicijskog mitropolita. Nemačke vlasti su početkom jula uhapsile Bandera i sprovele ga u nemački policijski zatvor u Krakovu, gde je bio godinu i po dana u srazmerno dobrim uslovima, a potom prevele u koncentracioni logor Zaksenhauzen u samicu specijalnog bloka za „političke persone“. Preko žene, koja mu je dolazila u posete, tokom rata održavao je vezu sa svojim zamenikom Romanom Šuhevičem, komandantom UPA. Nemci su pustili Bandera iz zatvora u septembru 1944. Ostao je da živi u Berlinu. Bandera je 1946. pokrenuo stvaranje organizacije *Antiboljševički blok narodâ ABN*. Saradivao je sa britanskim i specijalnim službama drugih zapadnih zemalja. Od 1950. je živeo u Minhenu, gde ga je, nakon više neuspešnih pokušaja sovjetskih službi, 1959. ubio agent KGB-a Bogdan Stašinski.

U zapadnoj Ukrajini je, posebno od raspada SSSR-a, simbol borbe za nezavisnost Ukrajine, a u istočnoj Ukrajini, Poljskoj i Rusiji ga smatraju za radikalnog nacionalistu, fašistu. Izraz „banderovci“ se u SSSR-u ustalio za sve ukrajinske nacionaliste. Danas oni u Ukrajini istupaju pod svastikom i drugim nacističkim znamenjima.

Predsednik Ukrajine Viktor Juščenko je početkom 2010. izdao ukaz o proglašenju Bandere za heroja Ukrajine, ali je, nakon mnogih protesta iz niza zemalja, taj ukaz ubrzo poništio Donjecki okružni sud. Protiv oduzimanja zvanja heroja Ukrajine nacističkom saradniku Stepanu Banderi izjasnili

---

Izraz „banderovci“ se u SSSR-u ustalio za sve ukrajinske nacionaliste. Danas oni u Ukrajini istupaju pod svastikom i drugim nacističkim znamenjima.

---

---

Predsednik Ukrajine Viktor Juščenko je početkom 2010. izdao ukaz o proglašenju Bandere za heroja Ukrajine, ali je, nakon mnogih protesta iz niza zemalja, taj ukaz ubrzo poništio Donjecki okružni sud.

---

su se, između ostalih, Julija Timošenko i bivši predsednik Ukrajine Leonid Kravčuk.

Banderi je u Lavovu i drugim mestima u zapadnoj Ukrajini podignuto više desetina spomenika i nekoliko muzeja. Kult Bandere se proširio i na druge delove Ukrajine, što govori o rastu ukrajinskog nacionalizma.

## SS Galicina

U Galiciji je u letu 1943. osnovana Dobrovoljačka divizija SS Galicija, prvenstveno za borbu protiv partizanskog pokreta u okupiranim evropskim zemljama. U nju se odmah javilo 80

---

UGaliciji je u letu 1943.osnovana Dobrovoljačka divizija SS Galicija, prvenstveno za borbu protiv partizanskog pokreta u okupiranim evropskim zemljama.

---

hiljada dobrovoljaca, od kojih je primljeno 53 hiljade, a upisano 13 hiljada vojnika. Divizija je, i uz dosta velike gubitke tokom rata, imala oko 20 hiljada vojnika. Bila je najbrojnija SS divizija. Slično bosanskoj muslimanskoj diviziji SS Handžar, koja je u svom sastavu imala imame, u sastavu SS Galicija su bili grko-katolički, unijatski kapelani.

Divizija je imala devet bataljona, koji su protiv partizana ratovali u Francuskoj, Poljskoj, Jugoslaviji i zapadnoj Ukrajini, a u letu 1944. je učestvovala i u frontalnim borbama s Crvenom armijom, potom u gušenju slovačkog ustanka. U Jugoslaviji je ratovala 1945. god. Divizija je tokom rata počinila mnoge zločine nad mirnim građanima; u Volinju, severozapadnoj oblasti Ukrajine, vršili su genocid nad Poljacima, gde su istrebili brojna sela (mnogi mediji sada govore da su ubili od 80 do 120 hiljada Poljaka, oko sto hiljada). Ostaci divizije su se predali američkoj i engleskoj vojsci, ali zauzimanjem Vatikana za njih (kao dobre katolike) nisu predani Sovjetskom Savezu, za razliku od većine kolaboracionista drugih nacionalnosti. Engleska je 1945. primila 8.000 ukrajinskih esesovaca. U nekim gradovima zapadne Ukrajine redovno se održavaju svečanosti u znak sećanja na tu fašističku vojnu formaciju.

## Oligarsi i Majdan

Evromajdan su finansirali oligarsi Igor Kolomojski (bankar, predsjednik Evropskog jevrejskog kongresa), Pjotr Porošenko, Viktor Pinčuk, Sergej Taruta i drugi. Na Majdanu su bile njihove privatne vojske – najamnici, koji po broju i obučenosti ne zaostaju za regularnim vojnim i policijskim jedinicama. Pjotr Porošenko je vlasnik *5. kanala*, televizijske stanice na kojoj voditelj Savik Šuster Putina naziva Hitlerom naših dana!? Boris Filatov, zamenik Kolomojskog, govorio je da ljudima iz jugoistočnih oblasti, koji su postavili svoje zahteve protiveći se prevratu u Kijevu, treba obećavati sve, a potom ih – vešati! Oligarsi su bili taoci Zapada: njihove pare se nalaze u zapadnim bankama, majdan su finansirali misleći o njima, a ne o narodu i državi.

Hapšenje u Austriji jednog od najvećih ukrajinskih oligarha Dmitrija V. Firtaša, preduzetnika u oblasti energetike i hemijske industrije, vlasnika Group DF s kapitalom od preko tri milijarde dolara, pokazuje da Ukrajina ne pripada Jecenjuku, ni baptističkom propovedniku Turčinovu, pa ni nacističkim jurišnicima, već oligarsima, oni su „ključ ka ukrajinskoj današnjoj i sutrašnjoj politici”<sup>10</sup>. Zato su i hapsili Firtaša. On je posebno interesantan zato što je mogući nosilac kompromitacije svih učesnika gasne politike, među njima i Julije Timošenko – Čubaisa<sup>11</sup> ukrajinske privatizacije. Može se prepostaviti da će rezultat tog hapšenja biti prodaja ukrajinskog „Naftagasa”, koji ruskom „Gaspromu” duguje dve milijarde dolara, nekoj od zapadnih kompanija (Firtaš je 21. marta 2014. uz zalog pušten iz pritvora). Turčinov je najavio da će ukrajinski gasovod dati američkom Ševronu.

---

Evromajdan su finansirali oligarsi Igor Kolomojski (bankar, predsjednik Evropskog jevrejskog kongresa), Pjotr Porošenko, Viktor Pinčuk, Sergej Taruta i drugi.

---

---

Pjotr Porošenko je vlasnik *5. kanala*, televizijske stanice na kojoj voditelj Savik Šuster Putina naziva Hitlerom naših dana!?

---

<sup>10</sup> <http://delyagin.ru/articles/77597-zolotoj-klyuchik-oligarkha-firtasha.html>

<sup>11</sup> Anatolij B. Čubais, ekonomista, jedan od ideologa neoliberalnih privrednih reformi, zapravo nosilac pljačkaške privatizacije u Rusiji 90-ih i reforme ruskog elektroenergetskog sistema 2000-ih; od 2008. direktor državnog preduzeća „Ruska korporacija za nanotehnologije”, a od 2011. predsednik uprave OAO „Rosnano”. Član desničarskih političkih stranki Savez desnih snaga (Союз правых сил), a potom Desni delo (Правое дело). Jedna od najomrznutijih osoba javnog života u postsovjetskoj Rusiji.

Veliki industrijalci su 30-ih pomogli Hitleru da dođe na vlast, spremajući ga za obračun sa komunistima. Majdan je, između ostalog, organizovan kao zaštita istočnoukrajinskih oligarha od širenja ruskog privrednog uticaja.

---

Veliki industrijalci su 30-ih pomogli Hitleru da dođe na vlast, spremajući ga za obračun sa komunistima. Majdan je, između ostalog, organizovan kao zaštita istočnoukrajinskih oligarha od širenja ruskog privrednog uticaja.

---

Majdan da bi se oslobodili ukrajinske konkurencije u poljoprivredi. Slično je po geoekonomskoj logici izvršen raspad Jugoslavije (po planu SAD): prvo je izvršena devalvacija dinara, čime su obezvređene ušteđevine, potom su dati krediti MMF-a, izvršena je kriminalna privatizacija, došlo je do pada društvenog proizvoda i sve to zajedno dovelo je do etničkih sukoba.

## Pohod na istok

Nove vlasti su prvo zabranile ruski jezik i zapretile istoku zemlje. U planu je da se pokori istok Ukrajine, a potom na red dolaze Belorusija, Kazahstan i, konačno, Rusija. Mirošničenko – narodni poslanik, antisemita na spisku Simona Vizentala, pesnicama je naterao urednika *1. kanala* ukrajinske televizije da potpiše ostavku zato što je preneo Putinov govor u Kremlju 18. marta.

Unutrašnje podele u Ukrajini su verske, radi se o jednom narodu – maloruskom, ukrajinskom, koji je, uz velikoruski i beloruski, jedna od tri grane jednog – ruskog naroda. Istina je da je ekonomsko stanje u zemlji izuzetno teško, ali Zapad nevolje zloupotrebljava za raspirivanje sukoba.

Sukob u Ukrajini treba i da veže ruke Rusiji dok Zapad završi svije prljave poslove na Bliskom i Srednjem istoku – u Siriji, koju su već skoro uništili, i u Iranu. On treba i da oteža i onemogući stvaranje Evroazijskog saveza slovenskih i drugih naroda, takva je računica američkih jastrebova i njihovih evropskih skutonoša.

---

Nove vlasti su prvo zabranile ruski jezik i zapretile istoku zemlje.

---

Današnji Drang nach osten (nemački: Pohod na Istok) je pohod Karolinške, katoličko-protestantske Evrope i Zapada u celini na vizantijsko-slovensku, pravoslavnu civilizaciju. U Ukrajini se danas nastavlja ono što se 1990-ih godina događalo u Jugoslaviji. Nakon sloma Sovjetskog Saveza Zapad preuređuje bivši socijalistički svet uzdižući na vlast katolike i potiskujući pravoslavne, u prvom redu Ruse i Srbe. Krajnji cilj je uništenje čitave pravoslavne civilizacije i njeno podređivanje Zapadu. Drugi cilj je slabljenje Slovena, koji su daleko najveća etnička grupa u Evropi. Sve što se danas događa unutar Ukrajine usmereno je kako protiv njenih dugoročnih interesa tako i protiv Rusije i njihovog bratskog saveza; slično odnosima Srbije i Crne Gore – što više zavade, podela i mržnje, to bolje. Jedan od razloga, ne i jedini, jeste taj što Ukrajina Rusiju, a Crna Gora Srbiju odvaja od mora. Zapadna strategija je opkoljavanje i uništenje ova dva naroda i njihove države. Sličnost se može posmatrati i šire: trojni sklop Rusija – Belorusija – Ukrajina umnogome se podudara sa međusobnim odnosima Srbije, Republike Srpske i Crne Gore. Matica (Rusija, Srbija) nastoji da okupi bratske zemlje, čemu je zapadni sused (Belorusija, Srpska) sklona, dok se južni ponaša samovoljno, uzdržano pa i odbojno (Ukrajina, Crna Gora).

---

Sve što se danas događa unutar Ukrajine usmereno je kako protiv njenih dugoročnih interesa tako i protiv Rusije i njihovog bratskog saveza.

---

## Ukrajina

Ukrajina je, posle Rusije, najveća evropska država (ima 576,6 hiljada km<sup>2</sup> bez Krima<sup>12</sup>). Krajem prošle, 2013. god., imala je 45,5 miliona stanovnika, što je 72 stanovnika na km<sup>2</sup>.

---

Ukrajina je, posle Rusije, najveća evropska država (ima 576,6 hiljada km<sup>2</sup> bez Krima).

---

Od 23. februara dužnost predsednika države vrši predsednik Vrhovne Rade Aleksandar Turčinov. Premijer huntističke vlade je Arsenij Jacenjuk. Ukrajina je podeljena na 25 administrativno-teritorijalnih jedinica (24 oblasti i grad Kijev). Graniči se sa sedam država: Rusijom, Belorusijom, Poljskom, Slovačkom, Mađarskom,

---

<sup>12</sup> <http://ru.wikipedia.org/wiki/Україна>

Rumunijom i Moldavijom. Na jugu su Crno i Azovsko more. Društveni proizvod Ukrajine je, po paritetu kupovne sposobnosti, 2012. bio 338 milijardi dolara ili 7,4 hiljada po stanovniku, a nominalno 176 milijardi ili nešto manje od 4 hiljade po stanovniku.

---

Grivna je 2012. vredila 8 dolara.

Ime Ukrajina, koje datira s kraja 12. veka, označavalo je pograničnu oblast, rubnu rusku zemlju.

---

Od 24. avgusta 1991. Ukrajina je nezavisna država, a od 1922. je bila u sastavu SSSR.

Najveći gradovi u Ukrajini su Kijev (2,8 miliona) i Harkov (2 miliona), a Odesa, Dnjepropetrovsk, Donjeck, Zaporozje, Lavov i Krivi Rog imaju po milion stanovnika.

## U borbi za veru pravoslavnu

Ime Ukrajina, koje datira s kraja 12. veka, označavalo je pograničnu oblast, rubnu rusku zemlju. Ono izvorno nije etničko, već geografsko, vezuje se prvenstveno za srednje Pridnjestrovlje. Od 18. veka ime Ukrajina je sinonim sa zvaničnim i crkvenim imenom Malorusija. Krajem 19. veka dobija etnički sadržaj.

---

Kičma države je reka Dnjepar. Njom su se kretali trgovci „putem od Varega do Grka”, koji je u srednjem veku kroz zemlje istočnih Slovena povezivao Crno i Baltičko more.

---

Sloveni, Anti i Sklavini, prevladavaju na prostoru Ukrajine od kraja 5. veka.

Drevnoruska država je osnovana u 9. veku sa prestonicom u Kijevu. Njom vladaju knezovi iz dinastije Rjurikovića – Oleg, potom Svjatoslav, Sveti Vladimir i njegov sin Jaroslav Mudri.

Kičma države je reka Dnjepar. Njom su se kretali trgovci „putem od Varega do Grka”<sup>13</sup>, koji je u srednjem veku kroz zemlje istočnih Slovena povezivao Crno i Baltičko more. Sredinom 9. veka kod Poljana, u Kijevu, nastala je kneževina, od 862. datira istorija ruske države. Glavni bogovi Slovena su Perun, gromovnik, Daždbog, Veles ili Hors, bog sunca, bog neba Svarog, i Stribog, bog vetra. Kijev je već u 10. veku izrastao u značajan grad. Kroz veze

---

<sup>13</sup> Pavle Miljkov, Š. Senjobos, L. Ezenman, Istorija Rusije, MINAX, Beograd, 1998, str. 68.

sa Grcima, „hrišćanstvo se postepeno širilo među Slovenima“<sup>14</sup>. U Hersonesu na Krimu 988. Vladimir Svjatoslavič (Sveti Vladimir) „pokrsti se i prevede u Hrišćanstvo svoju vojsku i sve stanovništvo Kijeva“<sup>15</sup>, a potom su ga uz pomoć grčkog sveštenstva primili i drugi gradovi. Kijev je „majka gradova ruskih“, iz njega je potekla velika vizantijska pravoslavna kultura i raširila se po svoj zemlji ruskoj. „Kijevska oblast... prva uzima naziv 'ruska zemlja' ili Rus, koji potom usvajaju sve pokrajine Istočnih Slovena okupljene oko Kijeva“<sup>16</sup>. Kneževska vlast počinje da se shvata kao božanska po svom poreklu, dužna da stvori i održava hrišćanski društveni poredak. Carigradski patrijarh rukopolaže kijevskog mitropolita, a broj eparhija i episkopa se vremenom uvećava sa pet na petnaest, ruska zemlja postaje duhovna zajednica. Vizantijski graditelji i ikonopisci širom Rusije podižu crkve i manastire. Obredne i svete knjige su napisane pismom koje su stvorili Sveti Kirilo i Metodije, sveštenici-letopisci pišu na jeziku razumljivom narodu. Vladimirov sin Jaroslav Mudri je znatno unapredio kijevsku Rusiju, on gradi hramove, otvara biblioteke i izdaje zakonik Ruska pravda. Za njegove vladavine podignuta je Saborna crkva Svetе Sofije, po ugledu na konstantinopoljsku.

Rasprave oko nasleđa zemalja, oko pokrajina, pa i samog kijevskog prestola – Kijevske velike kneževine, dovele su do sukobâ i ratova među kneževima. U drugoj polovini 12. veka Kijev je poprište krvavih borbi među njima, on gubi svoj prestiž. Topla zemlja kijevska je privlačila mnoge. Nakon Polovaca, i Pečenjezi još od 1061. pljačkaju i pustoše rusku zemlju, narod se raseljava na sever gde se osnivaju brojni gradovi. Vladimir 1169. postaje novo velikokneževsko središte, u njega 1299. prelazi i kijevski mitropolit.

U 13. veku Rusiji je zapretila nova opasnost – Tatari, čiji je pohod pod Batijem 1237–40. opustošio zemlju. Tataro-mongoli su ovладали kijevskom Rusijom sredinom 13. veka. Stepski nomadi su potisnuli narod na sever, novo središte ruske države se

---

Kijev je „majka gradova ruskih“, iz njega je potekla velika vizantijska pravoslavna kultura i raširila se po svoj zemlji ruskoj.

---

---

„Kijevska oblast... prva uzima naziv 'ruska zemlja' ili Rus, koji potom usvajaju sve pokrajine Istočnih Slovena okupljene oko Kijeva“

---

<sup>14</sup> Isto, str. 71.

<sup>15</sup> Isto, str. 72.

<sup>16</sup> Isto, str. 73.

vremenom obrazuje oko Moskve, osnovane krajem 12. veka. I u njoj je vizantijska kultura nadvladala sve druge uticaje. Zapadne i južne kneževine jedna za drugom padaju pod vlast Mađara, Poljaka i Litvanaca, dok su severne uspele da odbrane svoju slobodu. Pokrajinska obeležja i stvaranje narečja „dovode do podele Istočnih Slovena na tri velike grane: Velikoruse...; Maloruse, poznatije od pre izvesnog vremena po njihovom drugom nazivu Ukrajinaca i Beloruse“.<sup>17</sup>

---

Rusija se oslobođila tatarskog ropstva krajem 15. veka, i od tada teče ujedinjavanje ruskih zemalja. Presudno je bilo prisajedinjenje Ukrajine Ruskom carstvu, 1654. godine.

---

U odborni svoje slobode u 15. veku odbegli kmetovi i slobodni seljaci obično uz velike reke stvaraju samoupravne kozačke vojne opštine, sa biranim vođama, starešinama – atamanima, u stepama između moskovske Rusije, Ukrajine, Poljske i Krima. Hrabri i dobro izvežbani, naoružani karabinom, sabljom i kopljem, na brzim konjima, junački su se suprotstavljeni osvajačima i pljačkašima.

Rusija se oslobođila tatarskog ropstva krajem 15. veka, i od tada teče ujedinjavanje ruskih zemalja. Presudno je bilo prisajedinjenje Ukrajine Ruskom carstvu, 1654. godine.

Kijev je bio prva prestonica, središte velike ruske zemlje od Crnog do Baltičkog mora, do Pskova i Novgoroda, a Moskva je silom istorijskih (ne)prilika to postala. Međutim, Kijev je bio i ostaje „majka gradova ruskih“, sveta zemlja na kojoj su podignuti prvi ruski hramovi i u kojoj je nastala ruska država.

---

U 17. veku Rusija je ratovala sa Poljskom zbog njenog širenja na Istok, na ruske zemlje.

---

U 17. veku Rusija je ratovala sa Poljskom zbog njenog širenja na Istok, na ruske zemlje. U nizu pohoda 1609–18. Poljaci su 1612. zauzeli i Moskvu, ali je ruska narodna vojska, predvođena Minjinom i Požarskim, uspela da ih istera iz zemlje. Rusija je mirom 1618. Poljskoj predala zapadne oblasti, koje je bezuspešno pokušala da vrati u ratu 1629–34. god. U Ukrajini je 1648. počeo oslobođilački rat predvođen atamanom Bogdanom Hmeljnickim, koji se završio njenim prisajedinjenjem Rusiji 1654. god. Hmeljnici je poveo rat protiv katoličke Poljske zbog nacionalnog, verskog i socijalnog ugnjetavanja pravoslavnih Ukrajinaca. Mada je njegova kozačka vojska dobila niz bitaka, sama nije mogla uspešno završiti oslobođilačku borbu. Obratila se Rusiji

<sup>17</sup> Isto, str. 96.

za pomoć i ona je 1654. objavila prisajedinjenje Ukrajine. To je bio uzrok rata 1654–67. u kom je ruska vojska uz pomoć ukrajinskih kozaka oslobođila celu Belorusiju. Mirom 1667. Rusiji su vraćeni Smolensk i Severska zemlja, pripojila je deo Ukrajine istočno od Dnjepra, a Poljska je „dobila Ukrajinu na desnoj obali Dnjepra i Belorusiju“<sup>18</sup>.

Rusija je sa Turskom ratovala oko prevlasti na Azovskom i Crnom moru, Zakavkazju i Balkanu od sredine 16. do kraja 19. veka. Rat 1677–81. nastavljen je azovskim pohodima Petra Velikog 1695–96. god. Prvi 1695. se završio neuspšeno, ali je u drugom sledeće godine zauzeta tvrđava Azov i obezbeđen izlaz na Azovsko more. Međutim, izlaz na Crno more, koji je zatvarao Kerč, nije obezbeđen. U ratu 1710–11, poznatom kao Prutski pohod, Rusija je izgubila Azov.

U ratu 1768–74. Rusija je svojim pobedama „obezbedila prevlast na Sredozemnom moru, dobila tvrđave na Azovskom moru, oblasti između Buga i Dnjepra, prolaz kroz Moreuze i pokroviteljstvo nad Vlaškom i Moldavijom“<sup>19</sup>. Posle rata anektira Krim, Kuban i Gruziju. Rat 1787–91. vodi uspešno i mirom u Jašiju 1792. dobija sve osvojene i anektirane oblasti.

Jekaterina Druga je 1793. izdala proglas o uključenju Ukrajine na desnoj obali Dnjepra u sastav Ruske imperije. Ukrajina desno od Dnjepra je 1667–1793. bila pod vlašću Reči Pospolita. To su današnje Kijevska, Čerkaska, Kirovogradска, Žitomirska, Vinicka, Hmeljnica, Rovenska i Voliljska oblast. Taj deo Ukrajine je ujedinjen sa Ukrajinom levo od Dnjepra po prvoj i drugoj podeli Reči Pospolita.

U Krimskom ratu 1853–56. ruska vojska je oslobođila Vlašku i Moldaviju i teško porazila tursku flotu kod Sinope, potopivši 15 turskih brodova. Ruskom flotom je komandovao admiral Nahimov, koji je dve godine kasnije, 1855, poginuo u odbrani Sevastopolja. U rat se na strani Turske, nakon njenih poraza, 1854. uključuju Velika Britanija i Francuska. Vojska saveznika se iskrcala na Krim

---

Rusija je sa Turskom ratovala oko prevlasti na Azovskom i Crnom moru, Zakavkazju i Balkanu od sredine 16. do kraja 19. veka.

---

---

Jekaterina Druga je 1793. izdala proglas o uključenju Ukrajine na desnoj obali Dnjepra u sastav Ruske imperije.

---

<sup>18</sup> Borislav Ratković (urednik), Vojni leksikon, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1981, str. 1038.

<sup>19</sup> Isto, str. 1038.

i opsela Sevastopolj (17. oktobar 1854 – 11. septembar 1855.), koji su Rusi branili skoro godinu dana i napustili zbog velikih gubitaka (102 hiljade vojnika). Rusija je u Krimskom ratu izgubila oko pola miliona vojnika, a njeni neprijatelji 385 hiljada. Pariskim mirom 1856. Sevastopolj je vraćen Rusiji.

---

Svoje najveće razmere i moć ruska država je dostigla nakon Drugog svetskog rata.

---

Sevastopolj je i u Drugom svetskom ratu bio poprište velikih borbi. Nemci su ga, nakon pola godine opsade, od oktobra 1941, uz velike žrtve, zauzeli 4. aprila 1942, a oslobođen je 9. maja 1944, kada je uništena 17. nemačka armija (više od 110 hiljada poginulih i ranjenih) i zarobljeno 60 hiljada nemačkih vojnika.

Svoje najveće razmere i moć ruska država je dostigla nakon Drugog svetskog rata. Sovjetski Savez je imao 22,4 miliona km<sup>2</sup>, prostirao se na šestini kopna. I zajedno sa Rusijom, i Ukrajinom je uspela da se ujedini i postane takva kakva je danas – velika i bogata, sa svim dobrima što ih jedna zemlja može imati.

Ukrajina je 1991. imala 52 miliona stanovnika, za 22 godine nezavisnosti (kraj 1991. – početak 2014.) izgubila je više od šest miliona. Ovaj užasni pad stanovništva, a stanje je slično

---

Krim je poluostrvo između Crnog i Azovskog mora sa sredozemnom klimom, veličine 26.100 km<sup>2</sup>, sa 2,2 miliona žitelja.

---

i u drugim pravoslavnim zemljama koje su na vrhu svetske lestvice po tom pokazatelu, najbolje govori kakvo je stanje u zemlji. Ukrajina je bila član Zajednice nezavisnih država ZND, imala je i status posmatrača u Organizaciji Ugovora o kolektivnoj bezbjednosti ODKB i Evroazijskom savezu do državnog puča.

## Krim

Krim je poluostrvo između Crnog i Azovskog mora sa sredozemnom klimom, veličine 26.100 km<sup>2</sup>, sa 2,2 miliona žitelja. Na severu ga sa kopnom veže uska Perekopska prevlaka, a na istoku ga Kerčka vrata (širine 2–4 km) odvajaju od Kavkaza. U Sevastopolju je sedište ruske crnomorske vojne flote. Na Krimu živi 1,5 miliona Rusa, 350 hiljada Ukrajinaca, 290 hiljada Tatara i više drugih manjih etničkih grupa.

Krimski Tatari su za dva i po veka, u vreme krimskih hanova, iz Rusije oterali u ropstvo oko dva miliona ljudi! Rusija je u to vreme imala sedam miliona stanovnika. Ona se dugo borila da smiri tu pljačkašku bandu, koja je ne jednom opsedala i Moskvu.

Krim je od 1783. godine u sastavu Rusije, zauzeli su ga Suvorov i Ušakov.

Na Krimu je za njegovo oslobođenje u Drugom svetskom ratu pогinulo 700 hiljada sovjetskih vojnika.

Granica Rusije i Ukrajine bila je uspostavljena 1954, kada je Hruščov samovoljno Krim uzeo od Rusije i dao ga Ukrajini; narod se ništa nije pitao. Hruščov, sam Ukrajinac, dao je Krim Ukrajini na 300-godišnjicu prisajedinjenja Ukrajine Rusiji. Hruščov se otkupljivao za represije 30-ih. Mesnog šefa Partije, koji je tražio da Krim ostane u Rusiji, smenili su. Mada je Kravčuk 1991. bio spremjan da Krim vrati Rusiji da bi dobio nezavisnost Ukrajine, Jeljcin ga nije ni zatražio - njega je pre svega interesovalo da potisne Gorbačova sa vlasti, za što je bio spremjan na bezgranične ustupke na račun ruskih geopolitičkih i drugih interesa.

Posle raspada SSSR-a postalo je jasno da je Krim „naživo“ odrezan od svoje matice. Krimljani su 1992. doneli ustav koji je Krim određivao kao nezavisnu državu u sastavu ukrajinske savezne države, ali su ga kijevske vlasti, bez saglasnosti Krimljana, poništile i Krim svele na autonomnu republiku u sastavu unitarne države. Krimljani se nisu mirili sa svojom sudbinom i otvoreno su ispoljavali naklonost prema Rusiji. Jurij Lužkov je, kao gradonačelnik Moskve, 2002. u Sevastopolju otvorio odeljenje Moskovskog državnog univerziteta MGU Lomonosov. Strpljenje Krimljana je konačno slomljeno sadašnjom dubokom političkom krizom, koja je zahvatila Ukrajinu.

Na Krimu je 16. marta proveden referendum. Neposredno pre provođenja referenduma Rusija je obavila vojne manevre u zapadnom i središnjem vojnem okrugu uz učešće 150.000 vojnika sa 880 tenkova, 90 aviona, 120 helikoptera i 80 brodova. Lukašenko traži jačanje zajedničke vojske s Rusijom u Belorusiji (američka avijacija je već ojačana na granici s Belorusijom).

---

Na Krimu je za njegovo oslobođenje u Drugom svetskom ratu pогinulo 700 hiljada sovjetskih vojnika.

---

---

Granica Rusije i Ukrajine bila je uspostavljena 1954, kada je Hruščov samovoljno Krim uzeo od Rusije i dao ga Ukrajini; narod se ništa nije pitao.

---

Na referendum je izašlo 1.525.000 ljudi, što je 82 odsto glasača. Više od 96 odsto je glasalo za Rusiju, za Ukrajinu 3 odsto. Referendum je bio narodni praznik. Krim se nakon svoje duge Odiseje vraća kući! Oduzeli su im domovinu, ponižavali

---

Obama se usprotivio odvajjanju Krima zato što ono, navodno, narušava međunarodno pravo (prava se setio šef države čija vojska samovoljno upada u zemlje širom sveta i pravi haos u njima).

---

ih neprestano, svi su ustali (na glasanje su dolazili i invalidi u kolicima). Referendum je prošao bez ikakvih izgreda, mirno. Imali su u vidu i kosovski predsedan. I Tatari su učestvovali na referendumu. Himnu na trgu u Simferopolju uveče po proglašenju rezultata svi punim srcem pевају, svi je znaju. Kako su bili sretni! Praznični vatromet je odgovor naroda koji se ne da ponižavati. To je svetski događaj. Na Krimu je pobedila istorijska pravda, narod se vratio svojoj matici, što je dugo želeo.

Na referendumu je bilo 135 posmatrača iz 23 zemlje, među njima i dva Srbina: profesor Srđa Trifković, u ime jedne NVO iz SAD i Nenad Popović, potpredsednik Skupštine Srbije.

U Moskvi su isti taj dan održani mitinzi. Na skupu podrške otcepljenju Krima bilo je 15 hiljada ljudi, a na mitingu protiv odvajanja tri hiljade. Euronews i drugi zapadni mediji govore samo o drugom skupu.

---

Na sednici SB OUN Rusija je uložila veto na rezoluciju koju je predložio SAD. Kina je bila uzdržana, a ostalih 13 članova SB su glasali za nju.

---

Kijevska junta je već sutradan, 17. marta objavila opštu mobilizaciju. Traži da se sve pare daju za vojsku, da se skrešu socijalni programi za milijardu dolara. Traže i dopunski porez za vojsku. Stvaraju nacionalnu gardu od jurišnika Majdana. Jacenjuk traži da se udesetorostruče vojni izdaci. U Americi, kod Obama,

bio je 12. marta i pretio Rusiji sankcijama. Dmitrij Korčinski, šef UNA-UNSO preti partizanskim ratom protiv Rusije i Krima.

Obama se usprotivio odvajjanju Krima zato što ono, navodno, narušava međunarodno pravo (prava se setio šef države čija vojska samovoljno upada u zemlje širom sveta i pravi haos u njima). SAD je, između ostalog, htio da otvari svoje vojne baze na Krimu, čime bi bio ugrožen čitav jug Rusije.

Na sednici SB OUN Rusija je uložila veto na rezoluciju koju je predložio SAD. Kina je bila uzdržana, a ostalih 13 članova SB su glasali za nju. Ovde je umesno postaviti pitanje ko su članovi SB;

u njemu kao stalnih članova nema Indije, u kojoj živi jedna šestina – 17 odsto svetskog stanovništva, nema Brazila i drugih velikih i moćnih zemalja. SAD preko malih i slabih zemalja, koje dovodi u SB i na razne načine drži pod svojom kontrolom, upravlja ovom toliko važnom ustanovom OUN-a.

Angela Merkel govori o teritorijalnoj celovitosti Ukrajine (i istovremeno od Srbije otima Kosovo, njegovo priznanje postavlja Srbiji kao uslov za ulazak u EU, koju Srbija ne želi!). Elmar Brok, predsednik Međunarodnog komiteta Evropskog parlamenta tvrdi da nema sličnosti između Kosova i Krima, da je na Kosovu bio genocid. U sličnoj situaciji, u EU je protiv priznanja Kosova jedini bio Vaclav Klaus, predsednik Češke. Julija Timošenko je posle razgovora sa Angelom Merkel Rusiji zapretila partizanskim ratom. EU tvrdi da je referendum nelegitim: oni vide samo ono što hoće da vide, kaže Vladimir Konstantinov, predsednik krimskih skupština.

Umesto da priznaju rezultate referenduma na Krimu, SAD i njeni saveznici (zapravo vazali, SAD nema saveznikâ) podnosi i Generalnoj skupštini OUN-a predlog rezolucije o njegovoj osudi. Skupština je 27. marta donela rezoluciju o nepriznavanju rezultata referenduma na Krimu. Za rezoluciju je glasalo tačno sto zemalja (među njima Crna Gora, koja je priznala Kosovo! i Makedoniju), protiv je bilo 11 zemalja (članice grupe BRIKS i druge), 58 je bilo uzdržanih, a neke (Srbija, Bosna i Hercegovina, i druge) nisu ni glasale. Ukupno od 193 zemlje, rezultat je 100 prema 93. Na mnoge zemlje Zapad je vršio snažan pritisak da glasaju za predloženu rezoluciju, što još jednom potvrđuje osnovni problem – njegovo nepoštovanje volje drugih, posebno malih i slabih zemalja, imperijalni pristup međunarodnim odnosima sa stanovišta sile i nadmoći. Glasanje je pokazalo da je svetska liberalna finansijska oligarhija još uvek jaka, mada gubi svoje pozicije.

Ne osuda Krimljana i Rusije, već ostvarivanje sporazuma od 21. februara potrebno je Ukrajini. Njoj je potreban „istinski ustavni proces s učešćem svih civilizovanih političkih snaga i svih re-

---

Angela Merkel govori o teritorijalnoj celovitosti Ukrajine (i istovremeno od Srbije otima Kosovo, njegovo priznanje postavlja Srbiji kao uslov za ulazak u EU, koju Srbija ne želi!).

---

---

Umesto da priznaju rezultate referenduma na Krimu, SAD i njeni saveznici (zapravo vazali, SAD nema saveznikâ) podnosi i Generalnoj skupštini OUN-a predlog rezolucije o njegovoj osudi.

---

giona”<sup>20</sup>, koji bi stvorio uslove za život njenih građana u miru i slobodi.

Rusija priprema izgradnju Kerčkog mosta sa drumskim i železničkim saobraćajem i podvodnog tunela u ukupnoj dužini od

---

Posle priključenja Krima Rusija će stvarati moćnu crnomorskiju flotu. Oslobođila se i plaćanja sto miliona dolara godišnje Ukrajini za svoju vojnu bazu.

---

oko 4 km. U toku je ispitivanje terena za određivanje trase saobraćajnica u koje će biti uloženo oko tri milijarde dolara. Krim će izgraditi i svoj sistem snabdevanja vodom i strujom, nezavisno od Ukrajine. Rusija će za pomoć Krimu ove godine izdvojiti 240 milijardi rubalja (oko 700 miliona dolara).

Krmski Tatari su na svom skupu, koji je organizovao medžlis, u Bahčisaraju 29. marta doneli odluku da osnuju svoju nacionalno-teritorijalnu autonomiju na Krimu.

Posle priključenja Krima Rusija će stvarati moćnu crnomorskiju flotu. Oslobođila se i plaćanja sto miliona dolara godišnje Ukrajini za svoju vojnu bazu.

## „Separatisti“

---

Dok junta u Kijevu optužuje Krimljane za separatizam, a Zapad uvodi Rusiji sankcije, niko i ne primećuje da sličnim ili istim putem još ove godine ide niz regiona.

---

Dok junta u Kijevu optužuje Krimljane za separatizam, a Zapad uvodi Rusiji sankcije, niko i ne primećuje da sličnim ili istim putem još ove godine ide niz regiona.

Venecija hoće da bude nezavisna država, priprema referendum o kom Amerikanci šute. Škotska priprema referendum za septembar. Za njega se priprema i Katalonija. Tamo se niko ne protivi korištenju prava na samoopredeljenje – sve ide svojim tokom.

Kada je Francuska svojevremeno zauzela Korziku, niko ništa nije imao protiv. Smetalo im je rusko zauzimanje Krima, koji je robio zemlju. U Krimskom ratu je odbranjen Krim da ne ode Turskoj. Odbrana Sevastopolja 1941–42. je strateški pomogla Moskvi.

---

<sup>20</sup> <http://mila-pavlova.livejournal.com/2282406.html>. Istupanje Vitalija Čurkina, ambasadora Rusije u OUN, na Generalnoj skupštini OUN 27. marta 2014. u kom je optužio SAD za državni prevrat u Ukrajini.

## Jugoistok

U Harkovu i Donjecku narod 23. marta traži provođenje referendumu o statusu ovih oblasti. Donbas, Donjecka oblast je za nezavisnost od Kijeva. Vlasti u Kijevu su mu za gubernatora postavile oligarha Sergeja Tarutu, narodni gubernator Pavel Gubarev je uhapšen. U Harkovu je formirano narodno veće, narod traži nezavisnost – federalizaciju Ukrajine, referendum je zakazan za 27. aprila.

Hakeri su otkrili da su SAD i usurpatori vlasti u Kijevu spremali provokaciju na aerodromu Mariopol, koju su hteli predstaviti javnosti kao napad Rusa, da bi mogao delovati Pentagon.

Pad državne vlasti u Kijevu je duboko izmenio stanje u zemlji. Dok desni radikali najavljuju pohod na Istok, u toku je organizaciona izgradnja ruskog pokreta u Ukrajini. U Harkovu je 1. februara formiran antimajdanovski pokret „Ukrajinski front“. Za svoj simbol uzeo je georgijevsku lenu, čime je pokazana privrženost ruskim vrednostima, između ostalog pobedi 1945. god., koja se tokom čitavog razdoblja nezavisnosti Ukrajine od 1991. podvrgava sumnji i reviziji (23. februara u Rusiji se slavi Dan zaštitnika otadžbine).

Može se pretpostaviti da će biti osnovana nova politička snaga sposobna da izražava političke interese ruskog stanovništva jugoistoka Ukrajine. U subotu, 22. februara, u Harkovu je održan skup predstavnika mesnih saveta jugoistoka Ukrajine, na kom se okupilo skoro četiri i po hiljada ljudi. Da bi neko bio politički subjekt, mora da ima jasno određenu postojanu ideologiju, organizaciju, vođe, i važnije od svega političku volju. Jugoistok mora da jasno odredi svoju političku poziciju. S fašistima nema šale! Janukovič, koji je pokušavao da spasi zemlju od građanskog rata, izgubio je vlast zato što je pregovarao i činio ustupke onima sa kojima se ne pregovara. Na vreme se trebalo pripremiti za njih, imao je pouku ne samo iz Jugoslavije, koju je trebalo na vreme izvući. Čitav jugoistok je za Rusiju.

---

U Harkovu i Donjecku narod 23. marta traži provođenje referendumu o statusu ovih oblasti.

---

---

Pad državne vlasti u Kijevu je duboko izmenio stanje u zemlji.

---

Po odluci SB OUN od 2. marta, u Ukrajinu dolazi misija posmatrača od sto ljudi, koja se može povećati na 400. Zapad je tražio da oni budu raspoređeni samo u istočnim i južnim oblastima, ali na zahtev Rusije biće i u drugim oblastima.

---

Jacenjuk Ruse naziva separatistima, kaže – uz pomoć zapadnih prijatelja teraće ih po celom svetu.

---

Jacenjuk Ruse naziva separatistima, kaže – uz pomoć zapadnih prijatelja teraće ih po celom svetu. On još živi u 90, ne vidi da se za proteklih 20 godina svet promenio.

Aleksandar Prohanov tvrdi da istočnu Ukrajinu čekaju teški dani. On smatra da Rusija ne može ostati po strani. U tekućim događajima on vidi ne politički, već religiozni događaj. Mržnja prema Rusiji je religiozna. Rusko društvo treba da se duhovno mobiliše, na to ga teraju Kavkaz, Tatarstan i opozicija.

Nikita Mihalkov nedeljom ujutro na televiziji čita delove iz *Piščevog dnevnika* Dostojevskog, kaže da se ništa bolje ne može ponuditi, ne postoji.

Čita i pismo građanina iz Harkova. Ukrajina je dužna svetu 140 milijardi dolara. Oligarsi i političari uzimaju kredite, prave zamkove i vile, kupuju jahte, imaju račune u bankama, školjuju decu u inostranstvu na najskupljim školama. Spomenike ruše

---

Aleksandar Prohanov tvrdi da istočnu Ukrajinu čekaju teški dani. On smatra da Rusija ne može ostati po strani. U tekućim događajima on vidi ne politički, već religiozni događaj. Mržnja prema Rusiji je religiozna.

---

patriotima, a podižu fašistima. Ukrajina je izgubila više od 6 miliona građana. Žene Ukrajinaca rade u bordelima, država nema vojsku, sada ni policiju. Rusi su pobedili Napoleona, Hitlera, Turke, Švedane i još gomilu drugih nasrtljivih naroda. Stvorili su najveću državu na svetu, mogu li se porebiti Gagarin i Bandera? Ukrali su nam prošlost, sad kradu i budućnost. Rusija se razvija – organizovala je olimpijadu, izgradila vojsku, ima predsednika kojem veruje. Čečenskim bataljonima plaše Ukrajince – oni znaju da su deo velike zemlje. Govore

da su Rusi kacapi, moskalji, robovi, da će se uskoro raspasti. Mi Ukrajinci smo takođe Rusi, deo velikog naroda i zemlje, piše Andrej Avramenko. Kada se setimo da smo Rusi, sve će se izmeniti, svi se toga boje. Najveći borci za „Ukrajinu“ su oligarsi i činovnici, koji se boje da će morati odgovarati za svoja dela. Istinsko rodoljublje je u tome da je Ukrainac Ukrajinac, ali i više od toga da je Rus. Danas se rešava sudbina zajedničke Otadžbine, piše on.

## Obojene revolucije i „psi rata“

---

U rušenje vlasti u Ukrajini, uz ostale „psi rata“, uključeni su i Srbi iz bivše organizacije Otpor. Već na početku sukoba, ruski mediji su govorili o Marku Ivkoviću<sup>21</sup> kao jednom od „instruktora“ pobune.

Organizacija Otpor, čiji je vođa Srđa Popović, odigrala je veliku ulogu u rušenju vlasti u Beogradu 2000. Ona je i danas povezana sa dešavanjima u Kijevu<sup>22</sup>. Brojni članovi te organizacije su prolazili takozvane kurseve nenasilne borbe. Oni su posredno, pa i neposredno bili uključeni i u rušenje legalne i legitimne ukrajinske vlasti. Pre skoro deset godina Popović i njegovi saradnici iz Otpora, tada već preimenovanog u CANVAS, obučavali su studente iz pokreta Pora, koji je odigrao veliku ulogu u takozvanoj narandžastoj revoluciji 2004. u Ukrajini.

Srđa Popović<sup>23</sup>, bivši vođa Otpora, sada je izvršni direktor Centra za primenjenu nenasilnu akciju i strategije (CANVAS), od 2007. i saradnik privatne američke obaveštajne firme „Stratfor“, „male CIA“ ili „CIA u senci“, kako još zovu tog privatnog trgovca obaveštajnim podacima. Popović i drugi bivši otporaši, okupljeni oko CANVAS-a, „Stratfor“ hrane obaveštajnim podacima iz Srbije, Gruzije, Venecuele i drugih zemalja.

Na ulicama Kijeva se 1. decembra pojавio bager koji je replika scene sa bagerom poznatog Džoa, koji je 5. oktobra 2000. jurišao na zgradu Skupštine i Televiziju u Beogradu. Otpor je preko svog načina rušenja vlasti, nakon što je pre deset godina „usrećio“ Ukrajince, od kraja prošle, 2013. godine, ponovo prisutan na ulicama Kijeva.

---

U rušenje vlasti u Ukrajini, uz ostale „psi rata“, uključeni su i Srbi iz bivše organizacije Otpor. Već na početku sukoba, ruski mediji su govorili o Marku Ivkoviću kao jednom od „instruktora“ pobune.

---

---

Srđa Popović, bivši vođa Otpora, sada je izvršni direktor Centra za primenjenu nenasilnu akciju i strategije (CANVAS), od 2007. i saradnik privatne američke obaveštajne firme „Stratfor“, „male CIA“ ili „CIA u senci“, kako još zovu tog privatnog trgovca obaveštajnim podacima.

---

<sup>21</sup> <http://www.srbijadanash.net/ekskluzivno-marko-ivkovic-osnivac-otpor-kanvas-boravio-u-ukrajini/>

<sup>22</sup> <http://evroazija.info/m-djurkovic-otpor-opet-u-ukrajini-ko-su-psi-nenasilnog-rata/>, preuzeto 26. marta 2014.

<sup>23</sup> <http://www.srbijadanash.net/srdja-popovic-vodja-otpora-i-kanvasa-sa-suprugom-marijom-radi-obavestajne-poslove-za-malu-cia/>

Nova pokolenja ukrajinske omladine, koja ne znaju šta se dešavalo pre deset godina kao ni šta su godine „proevropske vlasti“ donele njihovoj zemlji, izašle su na ulice verujući da se bore za neke ideale. Šta su „nenasilne“ revolucije donele Srbiji i savremenom svetu?

---

Američki profesor političke teorije Džin Šarp (Gene Sharp) je za potrebe američkih obaveštajnih službi podrobno izučio razna iskustva nenasilne borbe, iz čega je 1993. nastala njegova poznata knjiga *Od diktature do demokratije* (*From Dictatorship to Democracy*), koja je postala priručnik za izvođenje nenasilnih revolucija.

---

Američki profesor političke teorije Džin Šarp (Gene Sharp)<sup>24</sup> je za potrebe američkih obaveštajnih službi podrobno izučio razna iskustva nenasilne borbe, iz čega je 1993. nastala njegova poznata knjiga *Od diktature do demokratije* (*From Dictatorship to Democracy*)<sup>25</sup>, koja je postala priručnik za izvođenje nenasilnih revolucija. Do sličnih ideja je '80-ih došao i pukovnik američke vojne obaveštajne službe Robert Helvi (Robert Helvey). Oni su sarađivali u okviru Instituta Albert Ajnštajn (Albert Einstein Institution<sup>26</sup>). Rezultat su socijalne i političke tehnologije (skoro 200 metoda) rušenja vlada i razaranja društava i država, koje su razradili uz novčanu i drugu pomoć američkih vlasti.

---

Helvi je Šarpove ideje preveo u vojnu taktiku koja koristi nenasilna sredstva za borbu protiv vlasti protivničkih država njihovom destabilizacijom i urušavanjem njihovog legitimiteta. Ove metode je isprobavao i usavršavao '90-ih u Burmi (Mjanmar), a od 1998. ih provodi u delo obučavajući omladince iz Beograda za rušenje vlasti<sup>27</sup>. Projekat CANVAS se vezuje za američku CIA.

Otpor je revolucionarno izmenio sistem organizovanja nenasilne borbe. U Srbiji on se pokazao kao izuzetno uspešna i opasna metoda. Hiljade mlađih Srba ulazile su u Otpor verujući da ruše „izdajnika“ Miloševića dok su služili kao oruđe za okupaciju sopstvene zemlje, koja se od 2000. postepeno provodi.

---

<sup>24</sup> [http://en.wikipedia.org/wiki/Gene\\_Sharp](http://en.wikipedia.org/wiki/Gene_Sharp)

<sup>25</sup> [http://en.wikipedia.org/wiki/From\\_Dictatorship\\_to\\_Democracy](http://en.wikipedia.org/wiki/From_Dictatorship_to_Democracy)

<sup>26</sup> [http://en.wikipedia.org/wiki/Albert\\_Einstein\\_Institution](http://en.wikipedia.org/wiki/Albert_Einstein_Institution)

<sup>27</sup> <http://www.aforcemorepowerful.org/films/bdd/story/otpor/robert-helvey.php>

Nakon „revolucije“, deo pripadnika Otpora se, uz podršku svojih zapadnih mentora, uključio u već postojeće mejnstrim<sup>28</sup> političke stranke i biznis u Srbiji. Demokratska stranka je puna njegovih bivših kadrova. Drugi deo ekipe se specijalizovao za razvijanje i naplaćivanje stečenog znanja. Sa svojim mentorom Helvijem nastavili su da obučavaju hiljadu mlađih ljudi iz više desetina zemalja. Do sada su u preko trideset zemalja pomogli da se sruši vlast! Svoje usluge su debelo naplaćivali radeći za interes SAD i agencije CANVAS. Neki od poduhvata ove agencije su<sup>29</sup>: obuka pokreta *Kmara*, koji je pokrenuo „revoluciju“ u Gruziji 2003, obuka pokreta *Pora*, koji je pokrenuo „narandžastu revoluciju“ u Ukrajini 2004, obuka grupâ koje su izvele *Kedar revoluciju* i organizovale demonstracije u Libanu 2004, obuka pokreta *6. april* i građanskih grupa koje su odigrale ključnu ulogu u smenjivanju Mubaraka u Egiptu 2011, izborna pobeda protiv diktatora Gajuma na Maldivima 2008, kada je Muhamed Rašid Ani izabran za demokratskog predsednika.

Otpor je uvek delovao u zemljama čije su vlasti bile u sukobu sa vlastima SAD (Belorusija, Ukrajina, Venecuela, Liban, Egipat). „Arapsko proleće“ je deo talasa obojenih revolucija.

Jedan od osnivača srpskog Otpora i član Canvas-a, srpsko-američki spin-doktor Marko Ivković, državljanin Srbije, početkom 2011. godine je dobio ugovor da radi na stvaranju novog imidža političke stranke Arsenija Jacečjuka, kao i njegovog ličnog prestiža. Ivković je član američkog Nacionalnog demokratskog instituta NDI, koji sponzoriše Demokratska partija u SAD, „specijalist“ za razvoj „civilnog društva“.

Postao je poznat kao jedan od organizatora Otpora. Posle „revolucije“ u Beogradu 2000, došla je gruzijska *Kmara*, pa ukrajinska *Pora*. Nešto slično Ivković je pokušao da organizuje i u Rusiji, ali je iz nje proteran, uz zabranu boravka u njoj.

---

Nakon „revolucije“, deo pripadnika Otpora se, uz podršku svojih zapadnih mentora, uključio u već postojeće mejnstrim političke stranke i biznis u Srbiji. Demokratska stranka je puna njegovih bivših kadrova. Drugi deo ekipe se specijalizovao za razvijanje i naplaćivanje stečenog znanja.

---

Otpor je uvek delovao u zemljama čije su vlasti bile u sukobu sa vlastima SAD (Belorusija, Ukrajina, Venecuela, Liban, Egipat). „Arapsko proleće“ je deo talasa obojenih revolucija.

---

<sup>28</sup> Main stream - (engleski) glavni tok

<sup>29</sup> <http://www.vaseljenska.com/vesti/vikiliks-objavio-nove-podatke-cia-u-senci-hvalila-srpske-otporase/>

---

Beograd je američka baza za destabilizaciju prijateljske Rusije, Belorusije i Ukrajine.

---

Beograd je američka baza za destabilizaciju prijateljske Rusije, Belorusije i Ukrajine. To je velika sramota za Srbiju i celi srpski narod da su se takve osobe pojavile u srpskom rodu. Ni država tu nije nikako nedužna, zar ne može postaviti pitanje rada takve organizacije kao što je CANVAS i zabraniti je?

## Kleronacionalizam u službi „NSP“

Organizovano raspaljivanje ukrajinskog nacionalizma traje dugo; još 1993. održan je prvi Kongres ukrajinskih nacionalista. U pripremu prevrata su poslednjih godina sa raznih strana uložena velika sredstva. Krizom iz pozadine upravljaju američke i evropske specijalne službe, posebno nemačke, ali i – službe Poljske, zemlje za čije je oslobođenje od nemačkih nacista, na njenom tlu 1944–45, poginulo šest stotina hiljada vojnika Sovjetske armije, među njima mnogo Ukrajinaca. Razne nevladine organizacije NVO, fondovi i sl. dugo su pripremali javno mnenje za ovo što se sada dešava.

Najteži događaji tek predstoje. NATO od Ukrajine hoće da napravi mostobran za okupaciju Rusije. Nju priprema koristeći u Jugoslaviji, drugim zemljama, a sada i u Ukrajini, već oprobani strategiju posrednog nastupanja, odnosno izazivanja „upravljanog haosa“, koji se završava podelom i kolonizacijom zemlje.

---

Najteži događaji tek predstoje. NATO od Ukrajine hoće da napravi mostobran za okupaciju Rusije.

---

Od 2004. banderovski uticaj jača i širi se na središnje i jugoistočne oblasti zemlje. Pri tom se jasno nameće teza o pravim Ukrajincima i onima koji to nisu. Tjagnjibok sa govornice majdana u Kijevu poziva na zabranu ruskog jezika i oduzimanje građanstva Rusima u Ukrajini, kojih je u njoj 1989. (na poslednjem sovjetskom popisu, novijim se ne može verovati) bilo 11,350 miliona, odnosno 22 posto od ukupnog stanovništva.

Svet je danas suočen sa manje-više otvorenom obnovom fašizma, bilo bi dobro da to što pre shvati. Današnji fašizam se unekoliko razlikuje od onog koji je potresao Evropu i svet nakon Prvog do njegovog poraza u Drugom svetskom ratu, utoliko što

se promenio i sam svet – ali, krvoločna zverska čud je ostala ista. Zapadni fašisti su razvili svoju infrastrukturu u mnogim zemljama, omladina je jedna od glavnih grupa stanovništva sa kojom se „radi“.

Odlika fašizma je *autoritarnost na rasističkoj osnovi*, uverenje „izabranih“ da su oni jedini pozvani da vladaju svetom ili čak da su jedini dostojni da naseljavaju zemlju (odavde neposredno proističe i ideologija i praksa genocida, koja se danas provodi novim metodama). Danas je fašizam ideologija „elite“ organizovane u različitim nadnacionalnim udruženjima o kojima ponešto znamo. Ko vodi tajnu „svetsku vladu“, da li su to razni klubovi i komisije sa sedištem u Londonu (Fabijansko društvo, masonske lože i slično), u SAD ili negde drugde, manje je važno. Car je go: da su fašisti znamo po jurišnicima na trgovima, koji ostvaruju njihove planove. Fukujamin „poslednji čovek“ nije liberalni demokrata, kako je on to tvrdio i uveravao svet, već fašista, koji može ugrobiti čitavu svetsku civilizaciju. Izazivanje meteža, mržnje i ratova nikome ne može doneti ništa dobro. Zapad je doveo svet na ivicu svetskog rata, ne više hladnog!

Čemu tu služi demokratija? Zapad nju zloupotrebljava za ostvarivanje svoje imperijalne politike. Radi se o rekolonizaciji sveta, koju mu je omogućio nestanak Sovjetskog Saveza. Danas ideologija demokratije i ljudskih prava služi raspadu velikih država u Evroaziji pomoću klerikalizma i nacionalizma. Stvaranje niza malih, slabih država, međusobno sukobljenih u borbi za naklonost velikog gazde, put je ka ovladavanju Evroazijom i zavođenju planetarne diktature. „Molitveni doručak“ je još jedini obred lakomih mesnih elita na koji idu ako ih tamo pozovu.

Određenim krugovima na Zapadu treba nadnacionalna svetska vlada koja će državama naređivati šta da rade, njima ne trebaju suverene države i OUN s demokratskim procesom odlučivanja. Ukrajina nije izdržala ovaj udar, njoj predstoji teška borba za odbranu svoje slobode i nezavisnosti.

---

Danas je fašizam ideologija „elite“ organizovane u različitim nadnacionalnim udruženjima o kojima ponešto znamo.

---

---

Izazivanje meteža, mržnje i ratova nikome ne može doneti ništa dobro. Zapad je doveo svet na ivicu svetskog rata, ne više hladnog!

---

## Pravoslavna civilizacija i „novi svetski poredak“

Stvaranje „novog svetskog poretku“, koje je objavio Buš stariji početkom '90-ih, već je treći pohod Zapada na Istok za proteklih sto godina. Prvi je počeo u letu 1914, drugi 1941, a ovaj treći, za razliku

---

Stvaranje „novog svetskog poretku“, koje je objavio Buš stariji početkom '90-ih, već je treći pohod Zapada na Istok za proteklih sto godina.

---

od prva dva, započet uništenjem Jugoslavije (napadom na Srbe) ne vodi Nemačka (ona je sada vazal) već SAD. Ukrajini, kao i Jugoslaviji, preti opasnost od verske podele. Ona je danas siromašna, zavađena, u muci. A ko bi znao kako im je ako ne mi koji smo kroz sve te blagodati „demokratizacije“ već prošli. Zapad hoće da pokori i uništi sve druge civilizacije, da ih potčini svojoj vlasti.

Šta raditi dalje? Radi se o tome da li ćemo mi (pre)dati našu istočnohrničansku civilizaciju i našu veru pravoslavnu zlotvorima na porugu ili ćemo se ujediniti i boriti se za nju! Pečorsku lavru, u kojoj se nalazi 150 monaha, zamaskirani jurišnici opsedaju sa zahtevom da je predaju samoproglašenom Ukrajinskom patrijarhatu.

---

Vladimir Putin je u svom programskom članku *Novi integracioni projekt za Evroaziju – budućnost*, koja se rađa danas napisao da je stvaranje Evroazijskog saveza put koji će omogućiti njegovim učesnicima da zauzmu dostoјno mesto u savremenom svetu.

---

Sudeći po nedozrelim srpskim političarima koji u poslednje vreme, poneseni sporazumom o početku pregovora za pristupanje Evropskoj uniji, govore da je Srbija Zapad javlja se bojazan da, nažalost, kod nas ima ljudi spremnih da izdaju najviše vrednosti i ideale za koje su živeli naši preci. Srbija nikada u svojoj istoriji nije bila Zapad, niti joj je tamo mesto! Srbija zauzima navodno neutralnu poziciju, neće da se meša u sukob velikih sila. Ovde se radi o odbrani sveta od fašizma, zar se tu može biti neutralan?

Vladimir Putin je u svom programskom članku *Novi integracioni projekt za Evroaziju – budućnost, koja se rađa danas*<sup>30</sup> napisao da je stvaranje Evroazijskog saveza put koji će omogućiti njegovim učesnicima da zauzmu dostoјno mesto u savremenom svetu, da su samo zajedno naše zemlje sposobne da se razvijaju.

---

<sup>30</sup> Dnevnik *Известия*, 3. oktobar 2011.

Obnova moći Rusije beskrajno razdražuje Zapad. Slom gruzijske agresije u Južnoj Osetiji, sprečavanje bombardovanja Sirije, otkrivanje američke špijunaže svetskih razmara (Snouden) silno su udarili po „imidžu“ „svemoćnog“ Zapada. Ostvarivanje zamisli o odvajanju Ukrajine od Rusije pokrenuto je neposredno nakon poraza Zapada u Siriji. Pritisak EU na Ukrajinu je snažno pojačan nakon završetka sirijske krize. SAD je brzo pripremio i proveo majdansku „revoluciju“ oslanjajući se neposredno na sveže iskustvo iz Severne Afrike, posebno iz Libije.

## Crni kralj

Međutim, geopolitički program je napravljen mnogo ranije. Njega je izložio Zbignjev Bžežinski još pre 15 godina, 1999, u svojoj knjizi *Velika šahovska tabla*<sup>31</sup>.

SAD je u drugoj polovini 20. veka preuzeo prvenstvo u svetu od Evroazije, on je postao ključni „arbitar u odnosima među evroazijskim silama“, u čemu je poslednji korak bio pad SSSR-a. Za američku politiku je ključno pitanje i zadatak „da spriječi nastanak neke dominantne i antagonističke evroazijske sile“. Bitka za prvenstvo u svetu se vodi u Evroaziji, ona je njegovo središte sa svojih tri četvrtine svetskog stanovništva (5–7 milijardi), energije i drugih bogatstava (šuma, ruda, voda). Mada je ukupna moć Evroazije znatno veća od američke, Bžežinski satanski likuje: „Srećom po Ameriku, Evroazija je previše velika da bi bila jedinstvena“.

Knjiga Bžežinskog je čudovišna po svom cinizmu, on otvoreno govorci o „hegemoniji novog tipa“ i istovremeno piše o širenju demokratije i ljudskih prava po celom svetu, Japan i Nemačku naziva američkim vazalima i iznosi plan podele Rusije, u interesu ruskog naroda!

Evropa u Prvom svetskom ratu postaje predmet globalne političke moći SAD, koji je nakon rata pomogao dolazak fašističkih

---

Obnova moći Rusije beskrajno razdražuje Zapad. Slom gruzijske agresije u Južnoj Osetiji, sprečavanje bombardovanja Sirije, otkrivanje američke špijunaže svetskih razmara (Snouden) silno su udarili po „imidžu“ „svemoćnog“ Zapada. Ostvarivanje zamisli o odvajanju Ukrajine od Rusije pokrenuto je neposredno nakon poraza Zapada u Siriji.

---

Međutim, geopolitički program je napravljen mnogo ranije. Njega je izložio Zbignjev Bžežinski još pre 15 godina, 1999, u svojoj knjizi *Velika šahovska tabla*.

---

<sup>31</sup> Zbignjev Bžežinski, *Velika šahovska tabla*, CID, Podgorica, 1999.

režima u Italiji i Nemačkoj, kao i militarističkog u Japanu, okružujući komunistički SSSR lancem neprijateljskim državama (Čomski). U Drugom svetskom ratu SAD je, zauzimanjem Zapadne Evrope i Japana, stvorio dva mostobrana za dalji prodor u Evroaziju. Treći

---

Glavni saveznik SAD je Zapadna Evropa. Privlačenje srednjeg prostora (Rusija) Zapadu, nejedinstvo južnog (muslimanski svet) i očuvanje moći u istočnom su uslovi očuvanja američke prevlasti u Evroaziji, piše Bžežinski!

---

svetski, hladni rat je bio informacioni i ekonomski, klasični vojni sukob bi zbog postojanja nuklearnog oružja doveo do samouništenja civilizacije. Nakon rata, SAD, sa prisajedinjenjem Istočne Nemačke Zapadnoj i preuzimanjem Srednje i Istočne Evrope, prodire dublje u kontinent i približava se granicama Rusije. Mada je 1989. obećao da neće, vojnu infrastrukturu NATO pakta premešta prema njima. Treći mostobran SAD stvara 1991. u oblasti Persijskog zaliva.

Glavni saveznik SAD je Zapadna Evropa. Privlačenje srednjeg prostora (Rusija) Zapadu, nejedinstvo južnog (muslimanski svet) i očuvanje moći u istočnom su uslovi očuvanja američke prevlasti u Evroaziji, piše Bžežinski! Za SAD su najopasniji samostalnost Rusije i njena prevlast nad Jugom ili savez sa Kinom. Diplomacija, pravljenje saveza, glavno je sredstvo geostrategije, borba za prostor je glavna odlika međunarodnih odnosa u postsovjetskom, jednopolarном svetu.

---

Za SAD su najopasniji samostalnost Rusije i njena prevlast nad Jugom ili savez sa Kinom.

---

Rusija je geostrateški igrač, zemlja sposobna da promeni stanje, a Ukrajina geopolitički stožer, država sa osetljivim važnim prostornim položajem. Geostrateški izbor Rusije je „da li je prijatelj (čitaj: vazal) ili protivnik Amerike“, ona u Evroaziji ima brojne mogućnosti.

Ukrajina je geopolitički stožer jer bi Rusija sa velikim ljudskim i prirodnim bogatstvom Ukrajine, kao i njenim pristupom Crnom moru, „automatski stekla potrebna sredstva da postane moćna imperijalna sila, spajajući Evropu i Aziju“. Rusija treba da postane „mlađi partner“ SAD i Evropi u stvaranju nove Evroazije, smatra Bžežinski – da sluša „velikog gazdu“.

## **Pravoslavna crkva**

Patrijarsi svih 14 pravoslavnih crkava su 9. marta u Istanbulu doneli odluku o provođenje svepravoslavnog sabora 2016. godine. Sabor će verovatno biti održan u tom gradu, u hramu u kom je održan Drugi vaseljenski sabor 381. god. Tu je sedište Konstantinopoljskog patrijarhata, čiji je predstojnik, patrijarh Vartolomej – vaseljenski patrijarh, primus inter pares – prvi među jednakima od 14 pravoslavnih patrijarha. Priprema sabora traje već više od 60 godina.

Sabor 2016. će biti prvi od osmog veka. Na njemu će biti razmatrana zaštita hrišćanskih manjina u Severnoj Africi i na Bliskom istoku – u Egiptu, Siriji i drugim zemljama. Biće govora i o ujedinjenju pravoslavne crkve u Ukrajini. Crkve će predstavljati po 25 sveštenika – patrijarsi i po 24 episkopa. Odluke će se donositi jednoglasno, u sabornom duhu Crkve.

Stara je narodna poslovica da ko neće brata za brata, hoće tuđina za gospodara. Surovog, krvoločnog gospodara, kakvi su današnji satanisti – tvorci „novog svetskog poretku“, čija su ideologija mržnja i neprijateljstvo. Treba im se suprotstavljati svim silama dok srce kuca u grudima.

## **Budućnost „jednopolarног“ sveta**

Gangsterska država, nastala na rasističkom genocidu, koja danas parazitira na grbači celog sveta, trebalo bi da se seti reči Hemingveja: „Ne pitaj za kim zvono zvoni, ono zvoni za tobom“; zaigraće mečka i u njihovom dvorištu. SAD je belosvetska država sastavljena od svih rasa i naroda. Čemu se oni nadaju kada kod njih počnu sukobi – ekonombska, a za njom i socijalna i politička kriza je na pomolu. Vulkan koji su otvorili može uspokojiti pa i upokojiti mnoge koji danas zadovoljno trlaju ruke grijući ih va vatri Majdana. Već sada 29 američkih država, predvođenih Teksasom, traži nezavisnost.

---

Patrijarsi svih 14 pravoslavnih crkava su 9. marta u Istanbulu doneli odluku o provođenje svepravoslavnog sabora 2016. godine.

---

---

Sabor 2016. će biti prvi od osmog veka. Na njemu će biti razmatrana zaštita hrišćanskih manjina u Severnoj Africi i na Bliskom istoku – u Egiptu, Siriji i drugim zemljama.

---

Atlantističko viđenje sveta, koje je Zapad kao jedino i obavezno nametao celom svetu, odlazi u prošlost. U Ukrajini on je prešao crvenu liniju, granicu trpeljivosti. Rusija se više nema kuda povlačiti. Danas ne samo Rusi, već i Kinezi i Indusi, Brazilci

---

Rusija ne želi da podeli i priključi Ukrajinu, ali ona ne može dozvoliti da njen južni sused postane deo Zapada, mostobran NATO pakta za njeno raščlanjenje i kolonizaciju. U slučaju potrebe delovaće ne samo diplomatski već i vojno da spreči uključenje Ukrajine u NATO i Evropsku uniju.

---

i Arapi, pa čak i Anglosaksonci i Francuzi, zahvaljujući najnovijim događajima, žive u drugom svetu. Anglosaksonska globalizacija, stvaranje jednopolarnog sveta po manihejskoj podeli svih i svega na dobro i zlo, završena je. Svet je mnogo složeniji, iz vremena zapadnog posthладnoratovskog diktata prelazi u razdoblje novog višepolarnog rasporeda snaga. Tu globalizaciju nije želela ubedljiva većina sveta, koja brani svoje zemlje i pravo na život samostalan od anglosaksonske imperije.

Rusija ne želi da podeli i priključi Ukrajinu, ali ona ne može dozvoliti da njen južni sused postane deo Zapada, mostobran NATO pakta za njeno raščlanjenje i kolonizaciju. U slučaju potrebe delovaće ne samo diplomatski već i vojno da spreči uključenje Ukrajine u NATO i Evropsku uniju. Američka oligarhija, kao udarna politička i finansijska snaga globalizacije, mora se suočiti sa otporom njenim planovima o uspostavljanju globalne vladavine.

## Sankcije Zapada Rusiji

Zapad uvodi svoje ekonomске i druge sankcije protiv Rusije. Odustao je od skupa *Grupe osam*, koji je bio planiran za juni u Sočiju. Jača informaciono-propagandni rat protiv nje u nadi da će pod pritiskom vremenom pristati na ustupke ili da će pogoršanje stanja u zemlji dovesti do političke redikalizacije i smene vlasti.

---

Zapad gubi iz vida da se nasuprot ruskih 160 milijardi dolara u zapadnim ustanovama, nalaze njihove 242 milijarde u Rusiji.

---

Zapad gubi iz vida da se nasuprot ruskih 160 milijardi dolara u zapadnim ustanovama, nalaze njihove 242 milijarde u Rusiji. Radi svojih vlastitih privrednih interesa čak ni sve zemlje Evropske unije nisu spremne na radikalne mere protiv Rusije. Evropa visoko zavisi od ruskih energetika: trećinu gasa i četvrtinu nafte dobija iz nje. Za Rusiju

radi šest hiljada nemačkih preduzeća, koja bi sa sankcijama izgubila te poslove. Vizni režim sa EU, uprkos nastojanjima Rusije da se taj problem reši, već godinama stoji. Zapad je Ukrajini obećao kredite uz uslov provođenja oštih reformi u zemlji, smanjenja plata i mirovina, povećanja cena na gas i drugih.

Mada je prozapadni liberalni lobi još uvek jak, posebno u vlasti Rusije, u toku je nacionalizacija ruskih elita. Zapadnocentrični model sveta, koji je ruska elita prihvatiла 90-ih, jeste prošlost ne samo za nju, mada ruski kosmopoliti još uvek u svojim rukama drže značajan deo finansijske i kulturne politike, masovnih medija i obrazovanja. Snovi o uključenju Rusije u „zlatnu milijardu“ su se raspršili, u njoj više nema uticajnih pristalica prihvatanja prvenstva anglosaksonaca. Ljudi su sve svesniji opasnosti širenja zapadnog ideološkog i moralnog, političkog i vojnog uticaja. Žestoki, ne samo ideološki sukob sa Zapadom jača rusku nacionalnu i pravoslavnu civilizacionu svest i samostalnost. Ekonomске sankcije Zapada stvaraju uslove za oslobođenje Rusije od „ofšorne aristokratije“, one će i konačno potkopati preostali uticaj prozapadnog dela ruske elite i ubrzati inače već izabranu politiku zaokreta ekonomskog vektora prema Istoku i Jugu, ojačati savezničke veze s Kinom. Američki pritisak može ojačati i težnju Nemačke i drugih evropskih zemalja da vode samostalniju politiku.

Isključenje Rusije iz „osmorke“ je za nju korisno, danas sve veći značaj dobija „dvadesetka“: rešavanje problema sveta u zatvorenom atlantskom klubu članova NATO i proatlantskog Japana je protivno težnji ka demokratizaciji međunarodnih odnosa i ukidanju jednopolarnog sveta. Kroz „osmorku“, stvorenu 70-ih kao klub najjačih zapadnih zemalja, Rusija je uvlačena u atlantski projekt. Međutim, uprkos tome što je Rusija već dvadeset godina član „osmorke“, očuvan je format „sedmorke“ u finansijskim pitanjima. Stvarnost se danas bitno razlikuje od one od pre 20 godina, kada je jednopolarni svet bio na vrhuncu svoje moći. Rusija se od atlantističke okrenula svojoj vlastitoj evroazijskoj politici, kineska privreda je danas druga u svetu, a muslimanski svet, mada razjedinjen, uporno traži svoje mesto. Drugi svet je postao

---

Mada je prozapadni liberalni lobi još uvek jak, posebno u vlasti Rusije, u toku je nacionalizacija ruskih elita.

---

Američki pritisak može ojačati i težnju Nemačke i drugih evropskih zemalja da vode samostalniju politiku.

---

stvarnost, nova ruska politika treba da se potvrdi na svetskoj ravni. „Osmorka“ će u okviru „dvadesetke“ morati da uspostavlja odnose ne više samo s Rusijom već sa grupom BRIKS.

Izlazak Rusije iz „osmorke“ će podstaći i promenu svetskog finansijskog sistema, o čemu već pet godina bezuspešno pokušavaju da se dogovore u „dvadesetki“. Dalja nastojanja Zapada na fonu sve većih problema SAD mogu dovesti samo do jačanja procesa stvaranja jakih regionalnih valutnih sistema i potiskivanja dolara.

---

Zapadne sankcije treba da ojačaju unutrašnji razvoj Rusije i strateški savez sa Kinom i Indijom.

---

Stanje u Ukrajini će se razvijati zavisno od toga koju će strategiju, koji scenarij izabrati Zapad. Ako se SAD odluče za zaoštravanje sukoba, podstaći će sadašnju nezakonitu kijevsku vlast na neki bezumni korak prema Rusiji – izazvati oružani sukob i krvoproljeće da bi Rusiju mogli optužiti za agresiju na suverenu zemlju.

Zapadne sankcije treba da ojačaju unutrašnji razvoj Rusije i strateški savez sa Kinom i Indijom. Rusija, nakon uvođenja ekonomskih sankcija Zapada, stvara svoj vlastiti nacionalni platni sistem, po ugledu na Kinu i Japan, sa izgledima da on postane međunarodni. Ruska banka je odustala od stranih valuta i prešla na rad rubljama.

Rusija je, nakon više od dvadeset godina odstupanja, ušla u sukob sa anglosaksonском elitom s „malog ostrva“ i istočne obale

---

Rusija je, nakon više od dvadeset godina odstupanja, ušla u sukob sa anglosaksonском elitom s „malog ostrva“ i istočne obale SAD, koja već vekovima upravlja svetskim kretanjima.

---

Ta elita koristi sva raspoloživa sredstva za dostizanje svojih ciljeva. Ona je bombardovala Beograd, a u Kini su njihovi preci u 19. veku vodili ratove da bi je „navukli“ na opijum od kog su umrle desetine miliona ljudi. Opijum su prodavali za srebro i kupovali svilu i čaj. Članovi tih porodica iz pokolenja u pokolenje ostvaruju projekt ovladavanja svetom, koji odskoro

nazivaju globalizacijom. U Rusiji su koristili ratove i intervencije, državne zavere i druge načine da je onemoguće da vodi samostalnu politiku. „Braća“ po ložama su imala i uspeha u zauzimanju vlasti u njoj, ali Rusija se tokom vremena pokazivala kao krupan zalogaj za njih. Ista ta elita je pripremila i ropski ugovor, a za njim i državni prevrat u Ukrajini okrećući je protiv bratske Rusije.

Treba se nadati da će narod u Ukrajini sam smoći pameti i snage da se osloboди banderovske bande i okreće se saradnji s Rusijom. Sergej Aksjonov, predsednik vlade Republike Krim, 22. marta pozvao je građane Ukrajine da se suprotstave grupi političkih avanturista koje finansiraju oligarsi-kompradori i upozorio ih da je put takozvanih evrointegracije poguban za Ukrajinu, da će potpisivanje sporazuma o asocijaciji sa Evropskom unijom dovesti do ubrzanog pogoršavanja socijalno-ekonomskog stanja u zemlji – neopravdanog preteranog rasta poreza i cena, inflacije i povišenja dobi za mirovinu iznad prosečnog životnog veka građana Ukrajine, razaranja industrije i poljoprivrede, nezaposlenosti, siromaštva i propasti miliona ljudi i njihovih porodica.

Pritisak za ulazak u EU Zapad vrši i na Moldaviju, vlast u Kišinjevu je praktično blokirala Pridnjestrovlje. Mađari na protestima 12. marta traže autonomiju u Rumuniji u kojoj ih ima 7 posto – 1,5 miliona ljudi. MMF će Ukrajinu oboriti na kolena i komandovati njom. Pritisak na pravoslavni Istok se pojačava.

---

Treba se nadati da će narod u Ukrajini sam smoći pameti i snage da se osloboди banderovske bande i okreće se saradnji s Rusijom.

---

## Kraj liberalizma

---

Šta su ideološki koreni savremenog rata protiv Rusije?

Nakon pobede nad fašizmom i komunizmom, na Zapadu je 1991. preostala jedna jedina vladajuća ideologija – liberalizam. Njene odlike su: antropološki individualizam (pojedinac kao mera svih stvari); vera u napredak (podela istorije na lošiju prošlost i bolju budućnost); tehnokratizam (tehnički razvoj kao glavno merilo razvoja društva); evropocentrizam (evro-američka društva kao merila vrednosti svih ostalih); ekonomikocentrizam (slobodna tržišna privreda kao jedini ispravan, normativni privredni poredak); demokratija kao „vlast manjine“<sup>32</sup>, koja sebe štiti od većine sklene totalitarizmu ili populizmu; srednja klasa kao jedini stvarni subjekt i opšta norma društvenog života; jednopolarni globalizam (spoj individualizma

---

Pritisak za ulazak u EU Zapad vrši i na Moldaviju, vlast u Kišinjevu je praktično blokirala Pridnjestrovlje.

---

<sup>32</sup> <http://zavtra.ru/content/view/zapad-vojna-protiv-rossii/>

i kosmopolitizma: ljudi su jednaki, svet treba da bude ujedinjen isključivo na osnovi svetskog građanstva – pripadnosti pojedinca, sa njegovim ličnim karakterom, svetskoj, a ne nacionalnoj ili nekoj drugoj zajednici).

---

Do unutrašnje krize liberalizma doveo je njegov nihilizam.

---

To su osnovne vrednosti moderne, duha savremenosti u tumačenju liberalizma. Jedini mogući izbor je između krajnje desnog i krajnje levog liberalizma, svako drugo mišljenje bilo je isključeno iz velike politike u zapadnoj civilizaciji i njoj bliskim društvima.

Na geopolitičkom planu liberalizam predstavlja model čija je etnička osnova anglosaksonski svet – to je evro-američki atlantizam: NATO je strateška osnova sistema globalne bezbednosti, u kojoj je zapravo važna bezbednost SAD i Zapada. Liberalizam je ideološka, duhovna vlast, ali i strateška vojno-politička moć. NATO štiti liberalna društva i bori se za širenje liberalizma na nova, po svoj Zemlji.

Do unutrašnje krize liberalizma doveo je njegov nihilizam. Liberalno shvatanje slobode kao najviše vrednosti je odrečno, ona je „sloboda od“ (Džon S. Mil) – sloboda pojedinca od države, porodice, naroda, crkve itd., nije „sloboda za“ nešto. Liberalizam se bori protiv svih oblika zajedničkog identiteta, protiv svih zajedničkih vrednosti i ciljeva, projekata i strategija, on je socijalni i politički nominalizam. Karl Popper, posle Fridriha fon Hajeka najznačajniji teoretičar liberalizma, u knjizi *Otvoreno društvo i njegovi neprijatelji* protivi se svakoj političkoj filosofiji i ideologiji od Platona i Aristotela do Hegela i Marks-a, koja nastoji da utvrdi neke zajedničke vrednosti i smisao postojanja ljudskog društva. Ova Popova knjiga je „lična Biblija“ Džordža Soroša. Svaki cilj i smisao, svaka vrednost u liberalnom, otvorenom društvu treba da se zasniva isključivo na pojedincu. Zato zapadno društvo svoje neprijatelje

---

Karl Popper, posle Fridriha fon Hajeka najznačajniji teoretičar liberalizma, u knjizi *Otvoreno društvo i njegovi neprijatelji* protivi se svakoj političkoj filosofiji i ideologiji od Platona i Aristotela do Hegela i Marks-a, koja nastoji da utvrdi neke zajedničke vrednosti i smisao postojanja ljudskog društva.

---

vidi u svim kolektivističkim ideologijama i praksama, kao izvoru totalitarizma, bilo levog (klasnog – sovjetski komunizam) ili desnog (nacional-socijalistički ili etatistički – nemački i italijanski

fašizam). I nacionalna država i narod, kao i crkva, smetnja su slobodi pojedinca, zato ih treba uništiti, tvrde liberali.

Fukujama nakon pada SSSR oglašava „kraj istorije“, pobedu liberalizma. Od 1991. do 2001, do napada na Svetski trgovacki centar u Njujorku, ostvaruje se „jednopolarni svet“, to je vreme globalne nadmoći liberalizma. Prihvatali su ga svi ključni igrači u svetu, uključujući Kinu na privrednom planu, a Rusiju u svim oblastima života. Ostali su samo retki izuzeci, kao Iran i neke manje države. Međutim, nakon pobeđe liberalizam je počeo pokazivati svoje slabosti – sloboda je postala upitna. Od tada počinje unutrašnje razaranje, samourušavanje liberalizma – njegova pobađa je i njegova smrt. Za nju (finansijske krize 2000. i 2008) su odgovorni njegovi uspesi, a ne neuspesi. Sloboda da se radi sve što se hoće u granicama ličnog izbora dovodi do sloma ličnosti. To je sloboda od bilo čega, nestanak ljudskog ne samo u odnosima među ljudima već i u samom čoveku. Postmodernistička ironija uništava i sam njen subjekt, ljudsku ličnost. U toku je samouništenje liberalizma na svetskom planu. Sukobi svih vrsta najavljuju globalni haos.

Čovek je „lišen bića“, on je „nedostatak“ (Arnold Gelen). Svoj lični identitet dobija od društva – od porodice, naroda, civilizacije. Sve društvene vrednosti (jezik, moral, celokupna kultura) su zajedničke, stekene dugim istorijskim životom u uslovima svog mesta i vremena. Iza spleta ličnih osećanja i želja krije se bezdan. Poslednje otkriće liberalizma je praznoća „ljudske prirode“ i to je ujedno i kraj, kako ideologije tako i prakse, liberalnog poretku.

U tom stanju on se sudario sa savremenom Rusijom, koja se, nakon što je ne jednom izigrana od strane Zapada, okreće prosvetom konzervativizmu. Islamski radikalizam, uprkos sukobu sa nizom muslimanskih zemalja (Afganistan, Irak, Libija, Sirija), nije ozbiljan ideoološki protivnik Zapadu, on je isuviše primitivan. Liberalnom Zapadu je kao novi „neprijatelj“ potrebna Rusija sa svojom ruskom idejom, sa ideologijom Trećeg Rima, Evroazijskog saveza, da bi se spasio od vlastite propasti. Rusija je već vekovima idejni i geopolitički protivnik anglosaksonskog sveta.

---

Fukujama nakon pada SSSR oglašava „kraj istorije“, pobedu liberalizma.

---

---

Međutim, nakon pobeđe liberalizam je počeo pokazivati svoje slabosti – sloboda je postala upitna. Od tada počinje unutrašnje razaranje, samourušavanje liberalizma – njegova pobađa je i njegova smrt.

---

Sveže je i sećanje na „hladni rat“, a mržnja prema Rusiji i strah od nje su i mnogo dublji i stariji. Sukob sa Rusijom može ponovo ideoološki, vojno-politički i privredno ujediniti Zapad koji puca po svim šavovima, nadahnuti Evropljane da u SAD ponovo vide zaštitnika od zle, imperijalne Rusije.

---

Sporovi se u odsustvu zakonite vlasti i dalje rešavaju silom. Bande kupuju oligarhijski i politički klanovi, tu nema nikakve ideologije. Jasno je da ljudi nisu dobili ništa, a izgubili su „zakon, bezbednost, Krim, ekonomiju“, lično i nacionalno dostojanstvo. Vlast su uzeli proamerički liberali, oligarsi i bezidejni političari, koji bi hteli da sklone radikale.

od unutrašnjeg raspada<sup>33</sup>, Zapad pokušava da je obeleži kao neprijatelja „otvorenog društva“, kao povampirenu imperiju. „Aneksija Krima“ je povratak u krilo majke otetog deteta, nije nikakav novi pohod na „civilizovanu“ Evropu.

Desni sektor (27. marta uveče) opseda zgradu Vrhovne Rade sa zahtevom da glavni tužilac Avakov, kojeg je postavila hunta, podnese ostavku, navodno zbog Sokolovog (policija) ubistva Aleksandra Mužička, poznatog kao Saša Bili. Mužičko je bio jedan od komandanata Majdana, ubica više od 20 ruskih zarobljenih vojnika u Čečeniji 90-ih, koji je zlostavljaо i ljude i mesne vlasti u Rovnu, što kažu dodijao i Bogu i narodu. Sporovi se

u odsustvu zakonite vlasti i dalje rešavaju silom. Bande kupuju oligarhijski i politički klanovi, tu nema nikakve ideologije. Jasno je da ljudi nisu dobili ništa, a izgubili su „zakon, bezbednost, Krim, ekonomiju“<sup>34</sup>, lično i nacionalno dostojanstvo. Vlast su uzeli proamerički liberali, oligarsi i bezidejni političari, koji bi hteli da

sklone radikale. Zahtev za razoružavanje Majdana je usmeren protiv njih, u korist pragmatičnih ciljeva liberalne oligarhije. Da li su radikalni i svi oni zajedno samo „korisni idioti“, koji služe

---

<sup>33</sup> Isto.

<sup>34</sup> <https://www.facebook.com/alexandr.dugin/posts/756482424361800:0>

američkim političkim tehnolozima ili su u pitanju neke dublje pobude?

Meni izgleda verovatnije da američki stratezi idu na izazivanje rata Ukrajine s Rusijom. Hunta će se u protivnom, u stanju privrednog rasula, vrlo brzo suočiti sa pobunom građana. Rat Ukrajine i Rusije bi sam po sebi bio težak udarac sveruskom i sveslovenskom jedinstvu. Opasnosti su velike i brojne: velike ljudske žrtve i materijalna razaranja, koji bi doveli do dubokog i trajnog neprijateljstva Rusa i Ukrajinaca. Tu je i mogući gubitak zapadne Ukrajine, koju bi zaposeo NATO. Radikalizacija hunte u Kijevu je po svoj prilici usmerena u tom pravcu. Amerika je već protiv Rusije koristila naciste u Drugom svetskom ratu i posle njega.

---

Da bi država opstala potrebna je njena (kon)federalizacija i potpisivanje ugovora među svim subjektima, sa unitarnom državom je konačno završeno.

---

## Predsednički izbori

Janukovič u svom trećem istupanju pred javnosti nakon odlaska iz Kijeva, 28. marta, traži od građana da ne pristanu ni na kakve izbore dok se ne provede referendum o statusu svakog pojedinog subjekta, svake oblasti. Da bi država opstala potrebna je njena (kon)federalizacija i potpisivanje ugovora među svim subjektima, sa unitarnom državom je konačno završeno.

Političke stranke su istakle svoje kandidate: Julija Timošenko (*Batkivščina*), Pjotr Porošenko (*Udar*), Mihail Dobkin (*Partija regionala*), Oleg Tjagnjibok (*Sloboda*).

Glavni finansijer Majdana, koji je i često istupao na njemu, Pjotr Porošenko (1965), ukrajinski je oligarh (1,8 milijardi dolara). On je osnivač i počasni predsednik koncerna Ukrprominvest. Zovu ga „čokoladni kralj“, vlasnik je tvornica u oblasti konditerske industrije, tvornica automobila i autobusa, njegovi su i televizijski *5. kanal* i drugi mediji. Porošenko je kandidat pravnih nauka, majstor džudoa.

---

Glavni finansijer Majdana, koji je i često istupao na njemu, Pjotr Porošenko (1965), ukrajinski je oligarh (1,8 milijardi dolara). On je osnivač i počasni predsednik koncerna Ukrprominvest.

---

Među kandidatima za predsednika na izborima, koje je hunta zakazala za 25. maj, vodi sa 25 posto glasova. Brojka je

verovatno naduvana novcem, teško je verovati da u pravoslavnoj zemlji predsednik može biti čovek koji se izruguje s pravoslavljem.

Porošenko je obavljao dužnost narodnog poslanika i sekretara Saveta nacionalne bezbednosti i odbrane, ministra inostranih poslova i ministra ekonomskog razvoja i trgovine, kao i predsednika saveta Nacionalne banke Ukrajine. Bio je član četiri političke stranke, u razdoblju od 1998. do 2010. On je čovek blizak Viktoru Juščenku, bio je glavni sponzor stranke Naša Ukrajina i Narandžaste revolucije. Porošenko se zalaže za ulazak Ukrajine u NATO.

---

Rusija smatra da je Ukrajini potrebna najdublja ustavna reforma, pretvaranje države u federaciju jer život u unitarnoj državi više nije moguć.

---

Na Krim je dolazio 28. februara, kao predstavnik novih vlasti u Kijevu, ali su ga građani isterali. Otišao je taksijem u koji ga je smestila policija.

Od ostalih kandidata nijedan ne prelazi 10 odsto podrške građana.

Rusija smatra da je Ukrajini potrebna najdublja ustavna reforma, pretvaranje države u federaciju jer život u unitarnoj državi više nije moguć u uslovima kada pojedini delovi zemlje slave različite praznike, različito gledaju na istoriju i ne mogu da se dogovore o mnogim važnim životnim pitanjima. Građani

na protestima 30. marta traže stvaranje federalne jedinice Jugoistok od devet ruskih regiona. Takođe, Rusija smatra da u ustavu Ukrajine treba utvrditi njen vanblokovski položaj. Zapad je izvarao Rusiju kada je nestajao SSSR, obećali su da se NATO neće širiti na Istok. Ipak, to se desilo: primili su čitav niz zemalja u taj vojni savez, razmestili njegovu infrastrukturu u njima i sve vreme Rusiji govorili da se to nje ne tiče. Sada vrše žestoki pritisak na Moldaviju da na leto potpiše sa EU sporazum sličan onom koji su bili pripremili za Ukrajinu.

U Sankt Peterburgu se 30. marta održava skup predstavnika 20 zemalja na temu *Neofašizam u Evropi – nakon 70 godina*, između ostalih, i iz Republike Srpske. Učesnici zapažaju snažan rast neofašizma poslednjih godina, koji zabrinjava.

**Zaključak:** Nasuprot pokušajima da je optuže za nacionaлизam i imperijalizam, Rusija treba da nastavi putem kojim je

---

Zapad je izvarao Rusiju kada je nestajao SSSR, obećali su da se NATO neće širiti na Istok. Ipak, to se desilo.

---

grenula – da mirno, na dobrovoljnoj osnovi ujedinjava evroazijske zemlje i narode u naprednu i bogatu zajednicu. Načelo njene borbe treba da bude stvaralačka sloboda na dobro celog sveta. Svetska finansijska oligarhija i liberalni (bes)poredak od toga sigurno neće biti na dobitku, zato treba biti spremam na mučnu borbu sa njima za istinski otvoren i slobodan svet.

Obnova društva i privrede zahteva zajednički napor duhovno bliskih pravoslavnih, kao i drugih naroda i zemalja na stvaranju potrebnih mogućnosti za reindustrijalizaciju i razvoj visokih tehnologija. Nema nikakve sumnje da do takvog rezultata možemo doći samo zajedno, zato i mi Srbi treba da damo svoj obol za izlazak iz teškog stanja u kom se nalazi naša pravoslavna civilizacija i savremeni svet.

---

Obnova društva i privrede zahteva zajednički napor duhovno bliskih pravoslavnih, kao i drugih naroda i zemalja na stvaranju potrebnih mogućnosti za reindustrijalizaciju i razvoj visokih tehnologija.

---

Banjaluka, 31. mart 2014. godine

## Literatura

- Dnevnik *Известия*, 3. oktobar 2011.
- Zbignjev Bžežinski, *Velika šahovska tabla*, CID, Podgorica, 1999.
- Miljukov, Pavle, Senjobos, Š., Ezenman, L., *Istorija Rusije*, MINAX, Beograd, 1998.
- Ratković, Borislav (urednik), *Vojni leksikon*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1981
- <http://www.youtube.com/watch?v=6ahwOMJu-Yg>
- [http://ru.wikipedia.org/wiki/Украинская\\_грекокатолическая\\_церковь](http://ru.wikipedia.org/wiki/Украинская_грекокатолическая_церковь)
- <http://video.bigmir.net/show/445935/>
- <https://www.facebook.com/alexandr.dugin/posts/756240231052686:0>
- [http://ru.wikipedia.org/wiki/Бандера,\\_Степан\\_Андреевич](http://ru.wikipedia.org/wiki/Бандера,_Степан_Андреевич)
- <http://delyagin.ru/articles/77597-zolotoj-klyuchik-oligarkha-firtasha.html>

- <http://ru.wikipedia.org/wiki/Украина>
- <http://mila-pavlova.livejournal.com/2282406.html>. Istupanje Vitalija Čurkina, ambasadora Rusije u OUN, na Generalnoj skupštini OUN 27. marta 2014.
- <http://www.srbijadanas.net/ekskluzivno-marko-ivkovic-osnivac-otpor-clan-kanvas-boravio-u-ukrajini/>
- <http://evroazija.info/m-djurkovic-otpor-opet-u-ukrajini-ko-su-psi-nenasilnog-rata/>
- <http://www.srbijadanas.net/srdja-popovic-vodja-otpora-i-kanvasa-sa-suprugom-marijom-radi-obavestajne-poslove-za-malu-cia/>
- [http://en.wikipedia.org/wiki/Gene\\_Sharp](http://en.wikipedia.org/wiki/Gene_Sharp)
- [http://en.wikipedia.org/wiki/From\\_Dictatorship\\_to\\_Democracy](http://en.wikipedia.org/wiki/From_Dictatorship_to_Democracy)
- [http://en.wikipedia.org/wiki/Albert\\_Einstein\\_Institution](http://en.wikipedia.org/wiki/Albert_Einstein_Institution)
- <http://www.aforcemorepowerful.org/films/bdd/story/otpor/robert-helvey.php>
- <http://www.vaseljenska.com/vesti/vikiliks-objavio-nove-podatke-cia-u-senci-hvalila-srpske-otporase/>
- <http://zavtra.ru/content/view/zapad-vojna-protiv-rossii/>
- <https://www.facebook.com/alexandr.dugin/posts/756482424361800:0>

Mišel Buvač

# Diplomatija – istorijsko tumačenje i uloga u savremenom svijetu

---

## Uvodne napomene

Pisati o diplomatiji danas veoma je zahtjevno, pogotovo imajući u vidu široku lepezu aktivnosti kojima se diplomacija bavi a o kojima ćemo detaljnije pisati u samom radu. Posmatrajući tradicionalnu diplomaciju kao prvu koja se razvila i ukazujući na njene prvoobitne aspekte, a pozivajući se na izvorne okvire iste, možemo zaključiti da nije nimalo lako, pogotovo danas, obrazlagati ulogu diplomacije koja je sve prisutnija u međunarodnim odnosima i drugim društvenim naukama, pod uslovom da međunarodne odnose shvatimo kao kompleks ponašanja, interakcija i uzajamnih veza i odnosa međunarodnih subjekata na svjetskoj sceni. Ukazujući na činjenicu da je diplomacija stara koliko i sama istorija društva i države, odnosno da se javila u zemljama poput Persije, Indije, Egipta, takozvanih zemalja Starog Istoka, preko antičke Grčke i Rima, pa sve do pojave renesanse u srednjem vijeku i država Đenove, Pize, Firence, Verone, Venecije,

---

Pisati o diplomatiji danas veoma je zahtjevno, pogotovo imajući u vidu široku lepezu aktivnosti kojima se diplomacija bavi.

---

Toskane, zatim Mletačke republike, Vatikana, Vizantije i Turske sve do postanka nove moderne diplomatiјe, onda je razumljivo zašto se diplomatija veže za istoriju ljudskog roda i njezini korijeni vuku u daleku prošlost. Onda možemo sa pravom konstatovati

---

Postavlja se logično pitanje šta se to promijenilo a šta zadržalo kod diplomatije, ako smo konstatovali da je ona veoma stara, a napominjemo da su države imale različite poglede i aspekte na diplomatske kontakte sa drugim državama.

---

da je tradicionalna diplomatija preko srednjeg vijeka pa do savremenih obilježja iste prošla dug put, koji je još uvijek u izgradnji. Postavlja se logično pitanje šta se to promijenilo a šta zadržalo kod diplomatije, ako smo konstatovali da je ona veoma stara, a napominjemo da su države imale različite poglede i aspekte na diplomatske kontakte sa drugim državama; da li je tradicionalna diplomatija ostala ista i sada se naziva savremenom ili je zapravo izvršena neka promjena koja je dovela do zaokreta tradicionalne u savremenu? Na

ovo pitanje možemo dati djelimične odgovore. Sa jedne strane kod diplomatije (o bilo kojoj vrsti ili tipu da se radi) ostala je ista funkcija i diplomatska sredstva koja se koriste u manjoj ili većoj mjeri, a sa druge strane izvršena je promjena u pogledu kvalifikacije i tipologije diplomatije, što je zapravo uticalo na jednu sistematsku cjelinu koja je najbolje došla do izražaja u Bečkoj konvenciji o diplomatskim odnosima iz 1961. godine, gdje su regulisane skoro sve nedoumice

---

Podrazumijevajući ulogu diplomatije koja je danas nezaobilazna i aktivna, ona ne bi bila moguća bez upotrebe tradicionalnih metoda poput potrebnih pojedinih vještina.

---

oko i u vezi sa diplomatiјom. Podrazumijevajući ulogu diplomatije koja je danas nezaobilazna i aktivna, ona ne bi bila moguća bez upotrebe tradicionalnih metoda poput potrebnih pojedinih vještina od strane diplomate (ako uzmemu u obzir ljude koji se karijerno i profesionalno bave diplomatijom a kojih ima veoma malo), posebno sa aspekta pregovaračkih metoda i ubjeđivanja, što je i jedno od tumačenja diplomatije

da je ona određena forma ubjeđivanja. S obzirom na to da postoji onoliko definicija diplomatije koliko ima i autora koji se njome bave i definišu je, onda možemo konstatovati da je veoma teško dati preciznu definiciju iste. Nastojeći da obuhvatimo osnovne elemente diplomatije a da definicija koju ćemo dati ne bi izgledala preširoko i izgubila svoj cilj i svrhu, možemo sa pravom reći da je diplomatija održavanje komunikacije sa predstvincima nekog drugog pri čemu ta komunikacija podrazumijeva pregovaranje

sa ciljem da se do najveće moguće mjere ostvari interes one strane koju diplomata predstavlja, pri čemu se podrazumijeva, ukoliko se ostaje u okvirima diplomatičke, korištenje svih legalnih i legitimnih sredstava koje međunarodne diplomatske konvencije podrazumijevaju.

## Začeci diplomatičke

Istorija diplomatičke duga je koliko i istorija društva i države, prava i politike. Začeci diplomatičke kao međunarodnopravne ustanove i spoljopolitičke prakse datiraju od vremena postojanja drevnih naroda i njihovih državnih tvorevinu, kao što su bile države Stare Indije, Hetsko carstvo, Vavilon, Asirija, Persija, Egipt, Kina i druge. Moguće je utvrditi kako je aktivnost diplomatičke stara koliko i prvi kontakti među različitim plemenima, društvima i kasnije i državama o kojima će kasnije biti riječi.

Dokazi o savezima, mirovnim i drugim sporazumima država i naroda starog vijeka zabilježeni su na istorijskim spomenicima i sačuvani u pisanim tragovima. Najpoznatiji diplomatski dokumenti koji se smatraju da potiču iz Starog istoka jesu: Tel-el-amarinska prepiska iz 15. i 14. vijeka prije nove ere koji sačinjavaju pisma sirijskih i palestinskih knezova faraonu, od koga su bili zavisni; ugovor egiptskog faraona Ramzesa II sa hetskim kraljem Hatušilom III 1278. godine prije nove ere; arhiva hetskog cara Subiluliuma iz Bogaz-Kjaja; bogate arhive u Ninivi i Kojundžiku iz 7. vijeka prije nove ere koji sadrže dragocjene podatke o svim oblastima društvenog i državnog života starih država; zbirka zakona drevne Indije, poznata pod imenom Manu iz 4. vijeka prije nove ere, za koju se vjerovalo da je božanskog porijekla.

---

Istorija diplomatičke duga je koliko i istorija društva i države, prava i politike.

---

---

Moguće je utvrditi kako je aktivnost diplomatičke stara koliko i prvi kontakti među različitim plemenima, društvima i kasnije i državama

---

## Razvoj diplomatiјe

Do intenzivnijeg razvoja diplomatiјe došlo je nakon podjele Rimskog carstva 395. godine na Istočno i Zapadno carstvo, kao i

---

Do intenzivnijeg razvoja diplomatiјe došlo je nakon podjele Rimskog carstva 395. godine na Istočno i Zapadno carstvo, kao i podjela Grčke na gradove-države koji su pogodovali razvitku diplomatiјe.

podjela Grčke na gradove-države koji su pogodovali razvitku diplomatiјe. Ono što se ranije približavalo pojmu diplomatiјe i što se smatra kao njen porijeklo i početak bio je papski Rim. Naime, u Vatikanu su se skupljali konci koji su vezivali sve dvorce hrišćanskih vladara sa Rimom preko stalnih diplomatskih misija (detaljnije u podnaslovu diplomatski odnosi i misije). Prije nego što je prešla u službu velikih evropskih država, diplomatiјa je imala značajan i uspješan razvitak u malim državama Italije, naročito u Firenci, Đenovi, Pizi, Veroni, Veneciji, Toskani i drugim. Ovde se ističe diplomatija Firence za koju je bitno spomenuti ljude koji su se isticali a to su: Dante Aligijeri, Frančesko Petrarka, Đovano Bokač te Nikolo Makijaveli.

## Diplomatski odnosi i misije

Diplomatski odnosi su odnosi između dviju država, koji se uspostavljaju njihovom uzajamnom saglasnošću. Ovo je moderno poimanje diplomatskih odnosa, ali prije toga možemo naći tragove koji upućuju na razvoj diplomatskih misija koji su preteča navedenih odnosa. U tu svrhu napravićemo mali istorijski osvrt po tom pitanju, pa krenimo redom. Istorijat diplomatiјe pa samim tim i diplomatskih odnosa počinje od prvih ljudskih zajednica, davno prije obrazovanja države u savremenom smislu riječi. Za navedene odnose bili su potrebni ljudi koji se bave, u većini slučajeva, pregovorima, što je srž današnjih savremenih odnosa. Danas se ti ljudi nazivaju diplomatama, što u ranijem periodu to nije bio slučaj, jer su oni imali razne nazive.

---

Diplomatski odnosi su odnosi između dviju država, koji se uspostavljaju njihovom uzajamnom saglasnošću.

Međutim, i prije uspostavljanja država postojali su izaslanici (mandatari) plemena i pojedinih zajednica, pa i pravila o vršenju njihovih poslova, iako je to doba međusobnih ratova. Istorija bilježi

da izaslanici Mojsijevi mole kralja Edomićana da dozvoli prolaz kroz svoju zemlju. Kralj David šalje i prima poslanike, a Solomon takođe održava veze preko neke vrste poslanika. Indijski vladari šalju svoje poslanike Kiru i rimskim vladarima Augustu i Klaudiju.

Postoje dokazi da su čak takozvana varvarska plemena sjevernoameričkih Indijanaca pregovarala među sobom po utvrđenim pravilima i običajima. Skoro svi narodi imali su neku vrstu glasnika za pregovore o raznim vrstama udruživanja, za pregovore o miru ali i za objavu rata. Tako su stare grčke države smatralе da je sasvim nepravedno započeti rat, ako preko poslanika nije učinjen pokušaj da se spor koji dovodi do rata riješi. Po završetku bitku često su se slali izaslanici da traže primirje za sahranu poginulih, razmjenu zarobljenika i tako dalje. Grci su, na primjer, imali dvije vrste izaslanika: glasnike koji donose specijalnu poruku ili obavještenje i poslanike koji su vodili pregovore u pravom smislu riječi i imali ovlašćenja da postižu dogovore, odnosno, bolje rečeno, neku vrstu dogovora o pojedinim pitanjima. Interesantno je to da su Lakedemonjani u te misije slali nekoliko lica koja se ne podnose, kako bi se uzajamno kontrolisali i na taj način spriječili pojave poput podmićivanja ili slične nelojalne radnje koje bi mogao eventualno da učini pojedinac (pregovarač).

Svijest o potrebi nepovredivosti ličnosti poslanika i pregovarača javila se uporedo sa misijama privremenog karaktera te je u tom pogledu bila veoma važna. Tako stari indijski zakon Manu iz 4. vijeka prije nove ere, koji je već naveden, sadrži detaljna pravila o postupanju sa ovim pojedincima i njihovim zadacima.

Naime, smatralo se da je lična bezbjednost tih ljudi osnovni preduslov za izvršenje njihovih zadataka. Obično su, kao spoljni znak raspoznavanja, nosili bijelu palicu, zelenu grančicu ili poseban pojas (često se smatralo da su oni pod zaštitom božanstva i da je njih povređivati grijeh i bezbožnost). Neki autori navode stare svete kineske knjige u kojima se među pravednim uzrocima rata navodi i rđavo postupanje ili sama povreda poslanika. Rimljani su to pitanje usavršili i doveli do vrhunca nepovredivost stranog poslanika. Kroz čitavu istoriju Rima povreda poslanika važila je

---

Postoje dokazi da su čak takozvana varvarska plemena sjevernoameričkih Indijanaca pregovarala među sobom po utvrđenim pravilima i običajima.

---

Svijest o potrebi nepovredivosti ličnosti poslanika i pregovarača javila se uporedo sa misijama privremenog karaktera te je u tom pogledu bila veoma važna.

---

kao zločin. Istorija je zabilježila da je Rimski senat Saturnina osudio na smrt zato što je teško povrijedio poslanike kralja Mitridana. Diplomatsko pravo, u ranijoj formi kao skup pravila o postupanju sa poslanicima u to doba zvano poslaničko pravo, doživjelo je svoj

---

U Rimu se takođe stvara i jedan od najstarijih organa za odnose sa inostranstvom, takozvani kolegijum od 20 fecijala.

---

najveći procvat u Rimu, u odnosu na sve antičke narode.

U Rimu se takođe stvara i jedan od najstarijih organa za odnose sa inostranstvom, takozvani kolegijum od 20 fecijala, članova najvišeg svešteničkog reda (fecijali su se mogli smatrati „diplomatskim korom rimske državne uprave“). Tada se stvorilo i takozvano fecijalno pravo – skup pravila koja su se odnosila na „spoljni pravni saobraćaj“, koji je sadržavao pravila i dužnosti poslanika, odnosno začetke savremenog diplomatskog prava. Stvarno rukovođenje spoljnim poslovima i vođenje pregovora ipak je ostalo u nadležnosti senata. Za vršenje diplomatskih poslova i pregovora u inostranstvu senat je slao posebne poslanike koji su se zvali legati (tako su nazivani ne samo predstavnici rimske republike u inostranstvu, već i sami poslanici koji su dolazili u Rim). Strani poslanici imali su ne samo ličnu nepovredivost, već i izuzeće od plaćanja poreza i nadležnosti od domaćih organa nad njim, što je

---

Međutim, treba naglasiti da u starom vijeku, uključujući i Rim, ne može da se govori o diplomatskim predstavnicima u pravom smislu riječi, jer su to bila lica različitih profesija koja su se povremeno slala u razne misije u strane zemlje, odnosno na strane dvorove. Među njima su bili najviši državnici, ali i glumci, muzičari, pjesnici, među kojima i žene. Možemo konstatovati da ovi navedeni primjeri spadaju u diplomatske misije

---

povremenog i privremenog karaktera što zapravo znači da njihova misija počinje onoga trenutka kada se za to ukaže potreba odnosno kada se za to steknu uslovi da se riješe neki problem i završava se kada je problem zbog kojeg su poslanici poslati okonča, što potvrđuje navedeno. Nasuprot ovim misijama, postavlja se pitanje šta je sa stalnim misijama koje danas poznajemo. Istoriski gledano, većina istoričara diplomatičke nauke je saglasna da 15. vijek predstavlja prekretnicu u formiranju stalnih diplomatskih misija,

a razlike između njih nastaju po pitanju gdje su nastale te prve misije. Ranije je najviše zastupana teza da je osnivač ove ustanove francuski kralj Luj XI, ali je krajem prošlog vijeka sve više prostora dobijala teza da je to ipak zasluga rimske kurije, odnosno Vatikana kroz uspostavljanje takozvanih apokrisarija, koji su slati kao stalni papini izaslanici na vizantijski dvor. Ipak, najveći broj kasnijih autora slaže se sa stavom da su kolijevka stalnih diplomatskih misija italijanski gradovi srednjeg vijeka gdje je u 15. vijeku nastala ova ustanova, posebno u Mletačkoj državi, da bi se već krajem 16. vijeka potpuno odomaćila na evropskom kontinentu.

Sa razlogom možemo konstatovati, i time privesti kraju sam koncept istorijskog puta diplomatiјe, a to je da savremeni razvoj diplomatskog prava označava Bečki kongres 1815. godine koji u svom Aneksu D Završnog akta donosi, između ostalog, i Pravilnik o klasama i rangu diplomatskih predstavnika, postavljajući temelje jedne vrste diplomatiјe a to je bilateralna. Zapravo, Bečkom konvencijom o diplomatskim odnosima 1961. godine, Bečkom konvencijom o konzularnim odnosima 1963. godine, Konvencijom o specijalnim misijama 1969. godine, Konvencijom o sprečavanju i kažnjavanju krivičnih djela protiv lica pod međunarodnom zaštitom, uključujući i diplome 1973. godine i Bečkom konvencijom o predstavljanju država u njihovim odnosima sa međunarodnim organizacijama univerzalnog karaktera 1975. godine, završava se savremena kodifikacija diplomatskog prava i potvrđuje postignuti nivo progresivnog razvoja međunarodnog prava u ovoj oblasti, a mnogi autori ovih pet nabrojanih konvencija nazivaju savremenim *corpus-om diplomaticus-om*.

---

Sa razlogom možemo konstatovati, i time privesti kraju sam koncept istorijskog puta diplomatiјe, a to je da savremeni razvoj diplomatskog prava označava Bečki kongres 1815. godine.

---

---

Porijeklo samog pojma diplomatiјe potiče od grčke riječi diploma koja doslovno znači „dvostruko presavijen akt izdat od strane suverena“.

---

## Definisanje diplomatiјe

Porijeklo samog pojma diplomatiјe potiče od grčke riječi diploma koja doslovno znači „dvostruko presavijen akt izdat od strane suverena“, zatim svečano pismo, povetru ili ispravu presavijenu na dvoje kao akt suverena koju bi jedna strana (najčešće

država) predavala drugoj. U staroj Grčkoj diploma je označavala ispravu koja je služila kao dokaz o završenim studijama. U vrijeme Rimske imperije riječ diploma se upotrebljavala za označavanje zvaničnih putnih dokumenata, kao što su pasoši i propusnice utisnuti na metalnim tablicama.

---

Smatra se da je pojam diplomacija prvi upotrebio francuski kardinal Rišelje koji je između 1624. i 1642. godine bio predsjednik vlade i stvarni gospodar Francuske.

---

Smatra se da je pojam diplomacija prvi upotrebio francuski kardinal Rišelje koji je između 1624. i 1642. godine bio predsjednik vlade i stvarni gospodar Francuske. Takođe je važno da je on bio čovjek koji je 1626. godine osnovao prvo ministarstvo inostranih poslova Francuske.

Pojam diplomacije veoma je teško, ako ne i nemoguće, definisati na sažet i jezgrovit način, jer ima mnogobrojna značenja koja su po svom karakteru višeslojna, višeznačna i višedimenzionalna. U političkoj i pravnoj teoriji ne postoji univerzalna, opšteprihvaćena definicija, putem koje bi se na sintetički način mogla da izrazi suština i kompleksnost diplomacije, pored ostalog i zato što sažetost i sveobuhvatnost nije jednostavno uskladiti. Umjesto jedne, u naučnim i stručnim radovima posvećenim diplomaciji, prisutne su i njene mnogobrojne definicije.

---

Pojam diplomacije veoma je teško, ako ne i nemoguće, definisati na sažet i jezgrovit način, jer ima mnogobrojna značenja koja su po svom karakteru višeslojna, višeznačna i višedimenzionalna.

---

Teoretičari je posmatraju iz različitih uglova, sa različitim aspekata i različito je definišu. Definicije, uopšte, često su vrlo varljive, a pogotovo za tako delikatan i suptilan predmet kao što je diplomacija. Ne treba se stoga čuditi da se najugledniji pisci o diplomaciji razlikuju u njenom definisanju. Međutim, postoje vrlo jasne činjenice koje danas diplomaciju označavaju kao:

1. Spoljna politika jedne države.
2. Sredstvo opštenja između subjekata međunarodnog prava.

3. Skup lica za koje jedan subjekt međunarodnog prava šalje drugom u službenom svojstvu radi njihovog predstavljanja i vršenja određenih zadataka, koji kod države prijema uživaju posebnu zaštitu i privilegije.

Možemo sa pravom konstatovati da ima onoliko definicija diplomacije koliko ima i autora koji je definišu. Navodimo samo neke teoretičare i njihovo definisanje:

1. „Veština održavanja međunarodnih odnosa i vođenja međunarodnih poslova; umešnost u odbrani interesa svoje zemlje i pridobijanju stranih vlada za politiku svoje vlade; osoblje koje vrši diplomatsku službu“ (*Mala enciklopedija*, Prosveta, Beograd, 1968, 408 strana).

---

„Vještina pregovaranja i razvijanja međunarodnih odnosa“

---
2. „Formalno posredovanje u međusobnom opštenju između civilizovanih država, načela i pravila koja u tom pogledu važe; zvanični organi koji se tim poslom bave; umešnost u javnom i tajnom vođenju pregovora između pojedinih vlada“ (Milan Vujaklija, *Leksikon stranih reči i izraza*, Prosveta, Beograd, 2004, 223 strana).
3. „Jednostavno profesija, zanat, sa specifičnim karakterom posla, načinom rada i sopstvenim pravilima“ (Miodrag Mitić, *Diplomatija – delatnost, organizacija, veština i profesija*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1999, 8 strana).
4. „Vještina pregovaranja i razvijanja međunarodnih odnosa“ (Stanko Nick, *Diplomacija – metode i tehnike*, Barbat, Zagreb, 1997, 13 strana).
5. „Primjena inteligencije i takta na vođenje zvaničnih odnosa između vlada ili nezavisnih država ili još kraće, vođenje poslova između država mirnim sredstvima“ (Ernest Satow, *A Guide to Diplomatic Practice*, London, 1975, 1 strana).

---

„Umjetnost vođenja međunarodnih pregovora“

---
6. „Jedna od viših formi ubjeđivanja“ (Keith Hamilton and Richard Longhorne, *The practice of diplomacy: Its evolution, Theory and administration*, London-New York, 1995, 154 strana).
7. „Ekskluzivna društvena delatnost, nauka, veština i društvena kategorija“ (Milan Zečević, *Vojna diplomatija*, Vojno-izdavački i novinski centar, Beograd, 1990, 5 strana).
8. „Umjetnost vođenja međunarodnih pregovora“ (*Encyclopaedia Britannica*, INC, Chicago, London, Toronto, 1953, 403 strana).

9. „U užem smislu diplomacija znači vještinu, okretnost i snalažljivost, a u širem smislu državni aparat pomoću koga država uspostavlja i održava odnose sa drugim državama, zaštićujući svoje interese u inostranstvu“ (*Međunarodni politički leksikon*, NIP, Zagreb, 1960, 127 strana).

Profesor međunarodnog prava na pravnom fakultetu u Zagrebu, Vladimir Ibler, u svom „Rječniku međunarodnog javnog prava“ pod odrednicom „diplomacija“ daje sljedeće definicije:

- 
- Vanjsko predstavljanje države.
1. Vođenje državnih poslova na polju vanjske politike putem službenih odnosa sa drugim državama i međunarodnim organizacijama.
  2. Oblik i sadržaj odnosa između država koji nastaju i održavaju se službenim vezama i kojima se nastoje uskladiti interesi država postizanjem sporazuma.
  3. Sposobnost, znanje, umješnost u vođenju pregovora sa drugim državama.
  4. Vanjsko predstavljanje države.
  5. Karijera, poziv predstavljanja i zastupanja država u odnosima sa drugim državama.

Pored ovih definicija koje su već navedene i teške za zapamtiti ali i razumjeti, najbolja je ona koja je već data u uvodnim napomenama ovoga rada.

## Profil idealnog diplomate – profesionalci i oni drugi

Pričati o idealnom diplomati nemoguće je a ne reći nešto o prvim pravim diplomatskim koracima kojima ide uspješan diplomat. Naime, diplomat u vremenu klasične diplomatičke dolazio je iz aristokratske porodice, imao je svoja vlastita primanja, govorio je nekoliko stranih jezika, bio obrazovan i tako dalje. Kao mlad proputovao je glavne evropske metropole i bio čovjek sposoban da se kreće tadašnjom Evropom. Sadašnja diplomatska profesija (struka) je veoma zahtjevna. Za uspješno bavljenje

diplomatskim poslovima neophodno je da diplomate posjeduju određenu prirodnu sklonost za tu vrstu posla, znanje i vještinu komuniciranja i pregovaranja, sposobnost i umijeće rješavanja konfliktnih situacija, da su spremni i da prihvataju odgovorne dužnosti i da ih izvršavaju.

---

Iz navedenog jasno je da se tako važnom i kompleksnom djelatnošću moraju baviti specijalisti za tu oblast (što često nije slučaj) odnosno ljudi nekih veoma precizno definisanih kvaliteta. Neki od tih kvaliteta mogu biti urođeni i zavise od karaktera i mentaliteta pojedinca, druge se stiču školovanjem i praksom. Najčešće je potrebno oboje da bi se tražene osobine razvile a koje su potrebne za zastupanje kompleksnih interesa jedne zemlje. Među najčešće navođenim osobinama navode se: inteligencija, obrazovanost, dobro ponašanje, sposobnost jasnog i uvjerljivog izlaganja, sposobnost vladanja samim sobom, samokontrola, diskretan i dostojanstven nastup. Mnogi pisci navodili su različite kvalitete koji se ne mogu zaobići, koji su naravno potrebni, a od autora koji su o tome pisali navećemo samo neke.

Baltazar Gracijan, španski autor i prvi koji je pisao o diplomatskim vještinama, u svom djelu „Oraculo manual y arte de prudencia“ iz 1653. godine nabraja čitav niz postulata a neki od njih su: da ne treba lagati, ali ni govoriti svu istinu; znati čekati; nikada ne dopustiti da izbije svađa; ne gnjaviti; ne protivrječiti onome ko voli da protivrječi.

Fransoa de Karijer, francuski diplomata u Njemačkoj i Poljskoj i pisac knjige „O načinu pregovaranja sa vladarima“ iz 1716. godine smatra da diplomata mora biti brz, hrabar, ljubazan, pažljivo slušati (čak i budale), ne smije piti, kockati, gubiti glavu za ženama (iako im mora posvećivati pažnju).

Harold Nikolson, britanski diplomata koji se veoma često citira u diplomatiji, kaže da su osobine koje krase diplomatu preciznost, smirenost, strpljivost, dobra narav, skromnost, dobra lojalnost, istinoljubivost, inteligencija, znanje, razboritost, šarm, marljivost, hrabrost, gostoljubivost.

---

Fransoa de Karijer, francuski diplomata u Njemačkoj i Poljskoj i pisac knjige „O načinu pregovaranja sa vladarima“ iz 1716. godine smatra da diplomata mora biti brz, hrabar, ljubazan, pažljivo slušati (čak i budale), ne smije piti, kockati, gubiti glavu za ženama.

---

lojalnost, istinoljubivost, inteligencija, znanje, razboritost, šarm, marljivost, hrabrost, gostoljubivost.

Prije ovih autora bilo je i onih koji su pisali o diplomatskim odnosima, ali ne i o pregovaračkim vještinama. Za detalje o

---

Dugi niz vijekova vjerovalo se da je osoba koja ima prepostavke da bude poslana u stranu misiju toliko sposobna i pripremljena da nema posebne potrebe za njihovo dodatno školovanje.

---

osobinama posebno vidjeti dvije knjige Embaxatior Breviologus iz 1436. godine koju je napisao Bernard du Rosier i El Embaxador iz 1620. godine, čiji je autor De Vera. Ovo drugo posebno govori o kvalitetima „savršenog“ diplomate-ambasadora.

Nakon svega navedenog može se postaviti logično pitanje gdje su se tadašnje diplomate usavršavale i obrazovale jer zapravo negdje su morali da „uče“ diplomatski zanat. Pitanje specijalnog školovanja

diplomata razvilo se relativno kasno. Dugi niz vijekova vjerovalo se da je osoba koja ima prepostavke da bude poslana u stranu misiju toliko sposobna i pripremljena da nema posebne potrebe za njihovo dodatno školovanje. Uglavnom je to bilo obrazovanje sasvim malog broja ljudi i to na dvorovima koji su često tu proveli nekoliko mjeseci kako bi mogli od strane vladara da budu poslati u misiju i time „ispeku“ svoj zanat. Međutim, kako je diplomatiјa,

u međuvremenu, postajala aktivna i poželjna djelatnost, inače da ne zaboravimo radi se o 18. vijeku, javila se potreba za konstantnim usavršavanjem diplomata a to je značilo i otvaranje posebnih institucija za njihovo školovanje. Godine 1701. u Rimu je osnovana Academia Pontificia de Nobili Ecclesiatici, koja na dvogodišnjim studijama priprema kandidate za papsku diplomatiju.

Kandidat je morao da ima već završen prethodni studij. Nešto kasnije, 1712. godine, u Parizu se osniva Academie Politique koja školuje mlade ljude u pripremanju za neku vrstu prava i politike tadašnjeg doba. Godine 1747. Frederik II osniva instituciju Seminaire des Ambassadeurs koja je trebala školovati pruske diplomate. Marija Tereza 1756. godine u Beču osniva Orientalische Akademie, na kojoj su se obrazovali prevodioci, zatim kandidati za konzularne poslove, da bi kasnije to postalo središte obrazovanja diplomata iz čitave Austrougarske monarhije, ali i nekih drugih zemalja.

---

Godine 1701. u Rimu je osnovana Academia Pontificia de Nobili Ecclesiatici, koja na dvogodišnjim studijama priprema kandidate za papsku diplomatiju.

---

Kako je vrijeme odmicalo postavilo se pitanje stručnosti i najboljih diplomata koji su se trebali odvojiti od drugih kao ljudi koji se, da tako kažemo, neaktivno bave samom tom tematikom. Savremena diplomatija počela je da vodi računa o tome pa se došlo do zaključka da ljudi koji se bave diplomatijom, pored nabrojanih karakternih osobina, treba da se razlikuju a osnovni kriterijum za njihovu klasifikaciju jeste kriterijum stručnosti. Pa tako, na primjer, u američkoj literaturi možemo naći podjelu na:

- 
1. Karijerne diplomate
  2. Nekarijerne diplomate.

Naime, postavlja se pitanje koja je razlika. Lica kojima je bavljenje diplomatskim poslovima stalna profesija, koja svoj radni vijek počnu i završe u diplomatskoj službi, odnosno koja pretežni dio svog radnog vijeka provedu baveći se diplomatskim poslovima su karijerni ili profesionalni diplomati. Dakle, diplomati od karijere jesu državni službenici stručno osposobljeni za obavljanje raznovrsnih, posebnih i specifičnih poslova u diplomatskoj službi. Stručnost i osposobljenost diplomata od karijere je, po pravilu, na relativno visokom nivou. Zemlje koje posebno insistiraju na ovom tipu diplomata jesu Italija, Njemačka, Japan, Francuska, Austrija, Brazil, Indija, Portugal i druge. Za razliku od karijernih diplomata postoje i nekarijerne diplomate. Zapravo, diplomatsku djelatnost obavljaju lica kojima diplomacija nije profesionalno ni primarno opredijeljenje, koji se, na kraće ili duže vrijeme, angažuju za rad u diplomatskoj službi, ili još bolje rečeno država se služi najboljim ljudima da ih predstavljaju u inostranstvu poput uglednih stručnjaka iz raznih oblasti života, na primjer, političkog, kulturnog, društvenog, javnog i tako dalje. U prilog ovoj činjenici govori i pojava ljudi kroz istoriju, na diplomatskoj sceni, a koji nisu bili ljudi od diplomatske karijere kao što su Thomas More, Thomas Jefferson, Benjamin Franklin, John Kenneth Galbraith, Jules Jusserand i čitava plejada drugih.

Bilo bi nezahvalno završiti rad na temu diplomatije a ne spomenuti našeg nobelovca Ivu Andrića (pored ostalog i Miloša

---

U američkoj literaturi možemo naći podjelu na:

1. Karijerne diplomate
2. Nekarijerne diplomate.

---

---

Bilo bi nezahvalno završiti rad na temu diplomatije a ne spomenuti našeg nobelovca Ivu Andrića (pored ostalog i Miloša Crnjanskog, Jovana Dučića, Milana Rakića, koji su bili profesionalne diplomate a pisanje im je bio hobi).

---

Crnjanskog, Jovana Dučića, Milana Rakića, koji su bili profesionalne diplomate a pisanje im je bio hobi) koji se, za neke čak i nepoznat po tom pitanju, bavio diplomatijom i pisao o njoj. Navećemo samo odlomak o tome šta on misli o diplomatama: „Čini mi se da u diplomatskoj službi svih zemalja ima, više nego i u jednoj drugoj, ‘promašenih ljudi’, koji su pogriješili vrata pa sada niko ne može da ih izvede, a oni ne umiju da nađu izlaz i da se vrate. U drugim strukama takav ‘zalutao’ čovjek ostaje neprimijećen, pjeva u horu, ne pomaže ali i ne kvari, pa se njegov glas i njegov sluh ne mogu procijeniti. U diplomatskoj službi prilike prisile većinu ljudi da moraju prije ili poslije da istupe samostalno i da pokažu kakvi su i šta umiju“.

---

U diplomatskoj službi prilike prisile većinu ljudi da moraju prije ili poslije da istupe samostalno i da pokažu kakvi su i šta umiju.“

---

većinu ljudi da moraju prije ili poslije da istupe samostalno i da pokažu kakvi su i šta umiju“ (za čitav odlomak detaljno pročitati: Ivo Andrić, *Sveske*, Prosveta, Beograd, 1982, 131–133 strana).

## Ministarstvo inostranih poslova

Sve do 17. vijeka odgovornost za diplomatiju u evropskim državama rutinski je dodjeljivanja različitim birokratama (državnim sekretarima) i to najčešće na geografskoj osnovi. U međuvremenu ta se slika počela mijenjati – prvo u Francuskoj 1626.

---

Ministarstvo inostranih poslova još je u 19. vijeku imalo suparnike u pogledu uticaja na oblikovanje i sprovođenje vanjske politike.

---

osnivanjem prvog ministarstva za vanjsku politiku od strane kardinala Rišeljea. Ipak, tek je u 18. vijeku odredba o osnivanju vanjskih poslova i upravljanju diplomatijom u jedinstvenom ministarstvu vanjskih poslova s ministrom (o ministru i njegovo ulozi opširnije biće riječi kasnije) na čelu, postala je opšte pravilo u Evropi. Međutim, ministarstvo inostranih poslova još je u 19. vijeku imalo suparnike u pogledu

uticaja na oblikovanje i sprovođenje vanjske politike. Među njima izdvajali su se predsjednici, monarsi, kancelari i premijeri, koji su smatrali da im njihov položaj daje posebno ovlašćenje da se upliču u to područje. Glavni razlog za stvaranje ministarstva vanjskih poslova bilo je, naravno, jačanje informisanja, slanja, finansiranja i održavanje sigurnih i redovnih komunikacija sa diplomatskim predstavnicima države u inostranstvu.

Ministarstvo inostranih poslova (MIP) je uobičajen naziv za najviši državni organ (resor vlade) koji se bavi sprovođenjem spoljne politike, održavanjem međunarodnih odnosa, i s tim u vezi, organizovanjem diplomatske djelatnosti. Od države do države, umjesto naziva ministarstvo inostranih ili spoljnih poslova, koriste se nešto drugačiji nazivi, sa manje ili više istim značenjem, kao što su, na primjer:

Australija: Odjeljenje za vanjske poslove i trgovinu

Austrija: Savezno ministarstvo vanjskih poslova

Brazil: Ministarstvo vanjskih odnosa

Barbados: Ministarstvo za vanjske poslove i vanjsku trgovinu

Francuska: Ministarstvo vanjskih poslova

Indija: Ministarstvo inostranih poslova

Italija: Ministarstvo vanjskih poslova

Kanada: Sekretarijat za vanjske poslove i međunarodnu trgovinu

Kina: Ministarstvo vanjskih poslova

Koreja: Ministarstvo za vanjske poslove i trgovinu

Malezija: Ministarstvo vanjskih poslova

Rusija: Ministarstvo vanjskih poslova

Senegal: Ministarstvo za vanjske poslove i Senegalce u inostranstvu

Velika Britanija: Ured za vanjske poslove i poslove Komonvelta

Sjedinjene Američke Države: Državni sekretarijat

Organizacijska šema ministarstva vanjskih poslova veoma se razlikuje od zemlje do zemlje i ona, u velikoj mjeri, zavisi od veličine, ekonomskog potencijala zemlje, njenih vanjskopolitičkih ambicija i prioriteta, stepenu razvijenosti sa drugim državama, angažovanosti u međunarodnim organizacijama kao i o kadrovskih mogućnosti jedne zemlje. U pravilu, svako ministarstvo vanjskih poslova ima organizacione jedinice (sektore, uprave, odjele, odsjeke – terminologija varira) koji rade na političkim odnosima sa pojedinim zemljama na ekonomskim, konzularnim i drugim poslovima.

---

Ministarstvo inostranih poslova (MIP) je uobičajen naziv za najviši državni organ (resor vlade) koji se bavi sprovođenjem spoljne politike.

---

Organizacijska šema ministarstva vanjskih poslova veoma se razlikuje od zemlje do zemlje.

---

Ministarstvo inostranih poslova većine država ima obično nekoliko organizacionih jedinica kojima rukovode državni sekretari ili pomoćnici ministarstva:

1. Političkisektor - kao operativni sektor ministarstva koji sedi u regionalne političke direkcije (za pojedine regije ili grupe zemalja) i na funkcionalne (međunarodne organizacije, međunarodna bezbjednost).
2. Privremena saradnja - u obliku sektora sa više jedinica ili jedne veće direkcije.
3. Konzularni poslovi - uključuje vizno pasoške poslove uz veoma čestu i pridodatu problematiku iseljeništva i građana na dužem boravku u inostranstvu.
4. Organizacioni sektor - koji uključuje mnogobrojne različite službe neophodne za funkcionisanje ministarstva (prevodilačka služba, transport, finansije).

Većina ministarstava inostranih poslova ima nekoliko specijalnih službi koje su obično stavljenе pod neposredan nadzor ministra. To su:

1. Služba za analitičke poslove - koja analizira spoljnopoličku djelatnost, međunarodne odnose i ministru predlaže planove i pravce aktivnosti.
2. Služba za međunarodnopravne poslove - koja daje međunarodno pravne analize i mišljenja, neophodna za diplomatsku djelatnost.
3. Služba za informisanje domaće i strane javnosti, uz koju je obično i priključen portparol ministarstva.

## Ministar inostranih poslova

Ministar inostranih poslova je, uz državnog poglavara i predsjednika vlade, osoba koja je po funkciji ovlašćena predstavljati zemlju odnosno državu u odnosima sa svijetom, takođe, vodi međudržavne pregovore, sklapa ugovore, nastupa na međunarodnim konferencijama i skupovima i obavlja druge aktivnosti za koje je ovlašćen. Ministar, prvenstveno, rukovodi

---

Ministarstvo inostranih poslova većine država ima obično nekoliko organizacionih jedinica kojima rukovode državni sekretari ili pomoćnici ministarstva.

---

Ministar inostranih poslova je, uz državnog poglavara i predsjednika vlade, osoba koja je po funkciji ovlašćena predstavljati zemlju odnosno državu u odnosima sa svijetom.

---

radom ministarstva i stoji na njegovom čelu i u međunarodnom pravu ovlašćen je da svoju državu zastupa bez ikakvog posebnog ovlašćenja koje je inače potrebno svim drugim državnim funkcionerima i šefovima državnih delegacija, osim ukoliko nisu u pitanju sam šef države ili pak predsjednik vlade. Tako, po Bečkoj konvenciji o ugovornom pravu, ministru inostranih poslova nije potrebno posebno punomoćje za potpisivanje međunarodnog ugovora u ime svoje države. On je ponekad i član vlade jedne zemlje. Naime, operativno je zadužen za sprovođenje spoljne politike. Takođe, koordinira radom diplomatskih i konzularnih misija, daje uputstva (instrukcije) za rad diplomatskih i konzularnih predstavnika, kao i delegacija koje učestvuju u radu međunarodnih organizacija i međunarodnih konferencija.

Ministar o svom radu, radu ministarstva kao i radu diplomatskih i konzularnih misija, redovno podnosi izvještaje vlasti. Najблиži saradnici ministra inostranih poslova su, po pravilu, državni funkcioneri (službenici) visokog položaja koje imenuje vlasta, a neke i parlament jedne zemlje odnosno države. To su: zamjenik ministra (koga u nekim državama imenuje parlament na predlog vlasti i ministra), direktor MIP-a, podsekretar, pomoćnik ministra, šefovi diplomatskih misija (ambasadori i generalni konzuli), načelnici uprava. Ministar inostranih poslova aktivno učestvuje u procesu stvaranja spoljne politike, upućivanjem u tom pogledu odgovarajućih predloga, inicijativa i sugestija vlasti, predsjedniku vlasti, šefu države i parlamentu..

Ministar inostranih poslova djeluje po uputstvima šefa države, šefa vlasti ili predstavničkog tijela date zemlje, a veoma često i samostalno. Zapravo, njegova uloga je višestruka: on je šef diplomatskog i konzularnog osoblja jedne države, izdaje akreditivna pisma za stalne otpravnike poslova i patentna pisma za pojedine klase konzularnih predstavnika, učestvuje neposredno u međunarodnim bilateralnim i multilateralnim pregovorima i zasjedanjima organa međunarodnih organizacija, ulaže note i druge vrste diplomatske korespondencije, potpisuje međunarodne ugovore, prima kopije akreditivnih pisama stranih diplomatskih predstavnika.

---

Ministar o svom radu, radu ministarstva kao i radu diplomatskih i konzularnih misija, redovno podnosi izvještaje vlasti.

---

---

Ministar inostranih poslova djeluje po uputstvima šefa države, šefa vlasti ili predstavničkog tijela date zemlje, a veoma često i samostalno.

---

Zauzimanjem položaja ministra inostranih poslova automatski se dobija ovlašćenje za spoljno zastupanje pa je zato i običaj da se promjena na mjestu ministra inostranih poslova odmah notifikuje stranim državama i međunarodnim organizacijama.

## Korišćena literatura

1. John R. Wood and Jean Serres, „Diplomatic ceremony and protocol“, Nacionalna i sveučilišna knjižica, Zagreb 2004. godine, strana 4.
2. Geoff R. Berridge, „Diplomacy, theory and practice“, Biblioteka politička misao, Svezak 49, Zagreb, 2004. godine, strane 7, 8.
3. Miodrag Mitić, „Diplomatija - delatnost, organizacija, veština i profesija“, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1999. godine, strane 1, 2, 7, 23, 209, 211, 112, 239.
4. Stanko Nick, „Diplomacija - metode i tehnike“, Barbat, Zagreb, 1997. godine, strane 13, 15, 16, 18, 31, 32, 45, 47.
5. David Đ. Dašić, „Savremena diplomacija“, Multidisciplinarni centar za podsticanje integracionih procesa i harmonizaciju prava, Privredni savjetnik, Beograd, 2008. godine, strane 1, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 51, 52, 53, 105, 109, 110, 113.
6. Živorad Kovačević, „Međunarodno pregovaranje“, Filip Višnjić, Diplomatska akademija – edicija, diplomatske sveske, Beograd, 2004. godine, strane 127, 128.
7. Radovan Vukadinović, „Politika i diplomacija“, Politička kultura naknadno istraživački zavod, Zagreb, 2004. godine, strane 135, 164.
8. Stevan Đorđević i Miodrag Mitić, „Diplomatsko i konzularno pravo“, Javno preduzeće Službeni list SRJ, Beograd, 2000. godine, strane 21, 22, 23, 39, 40.
9. Pavle Karović, „Diplomacija“, Geca Kon, Beograd, 1936. godine, strane 11, 16.
10. Mirko Kisovec, „Diplomatski predstavnici“, Beograd, 1939. godine, strane 6, 8, 9.

# **Uputstvo za autore**

---

**Poštovani saradnici,**

Časopis "Argumenti" objavljuje originalne naučne rade, pregledne i stručne članke u kojima se izlažu ideje i stavovi o najznačajnijim problemima prirodnih i društvenih nauka sa težištem na političke, pravne i ekonomski teme. U tematiku časopisa se uklapaju i svi oni rade u kojima se razmatraju širi teorijski problemi interdisciplinarnog karaktera uključujući i metodološke i didaktičke (metodičke) probleme. U časopisu se, takođe, mogu objavljivati i oni članci iz oblasti koje su neophodne za rad istraživača, te studenata osnovnih i master studija, kao i prikazi i izvodi odabranih diplomskih rada, magistarskih teza, doktorskih disertacija te značajnijih knjiga.

S obzirom na strukturu i potrebe, časopis se može štampati i kao tematski broj. U takvim brojevima se načelno elaboriraju širi teorijski problemi, rezultati nekog značajnijeg istraživanja ili rade sa naučnih i stručnih skupova i rasprava.

Za objavljene rade se ne isplaćuje honorar, a autor dobija jedan primjerak časopisa.

Primljeni članci podliježu recenziji od strane dva recenzenta, koje određuje uredništvo.

### **Molimo autore da u svojim radovima zadovolje sljedeće osnovne zahtjeve:**

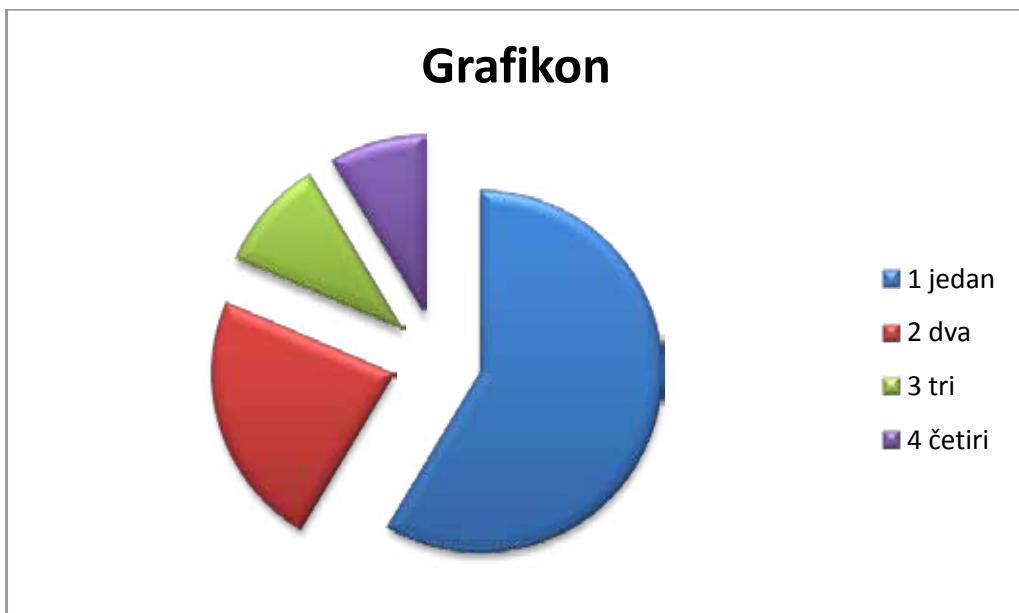
- Naslov rukopisa treba da bude kratak i jasan i da odražava i afirmiše sadržaj;
- Rukopis treba da sadrži rezime (100 do 250 reči) u kome autor kratko ističe suštinu osnovnih ideja i stavova o pitanjima koja se razmatraju u članku, ključne riječi na srpskom – do 10 riječi, Abstract (Sumary) na engleskom jeziku, Key Words, kratak uvod u postavljeni problem, razradu (glavni dio), zaključak i spisak korišćene literature;
- Članak treba da bude jezički i stilski korektan, logički sistematizovan sa jasnim iskazima i argumentima, uz korektnu upotrebu naučne i stručne terminologije i bez podataka usmjerenih na kompromitaciju (rušenje digniteta) ličnosti i službenog (povjerljivog) karaktera;
- U dužem tekstu, treba stavljati odgovarajuće međunaslove, a pojedine riječi ili rečenice se mogu istaći kurzivom, „masnim“ slovima ili podvući.
- Obim članka, u principu, treba da bude oko jednog autorskog tabaka (30.000 karaktera – slovnih oznaka, uključujući i bjeline između riječi i fusnote). Zavisno od problema, članak može biti i većeg obima, ali ne preko dva autorska tabaka.
- Rukopis se dostavlja redakciji časopisa u dva primjerka na formatu A-4 ili u elektronskoj formi, rađen u Wordu (Book Antiqua), latiničnim fontom, sa povećanim proredom (exactly 16 pt odnosno 1,15) i razmakom između paragrafa 2 pt after. Prvi red paragrafa da bude uvučen 1 cm. Margine sljedeće lijevo (unutrašnja) 1,8 cm, desno (vanjska) 4,2 cm, gore 1,5 cm i dole 2,1 cm. Veličina slova 11 pt;

- Prilozi rukopisu (šeme, skice, grafikoni) treba da budu urađeni na računaru. Sve podatke koji nisu neophodni u crtežu (ili ga opterećuju) treba staviti u legendu. Slovne i brojčane oznake na jednom crtežu treba da budu iste veličine, a fizičke veličine treba izražavati u mjernim jedinicama međunarodnog sistema označavanja (SI);

*Tabela 1. Naziv tabele*

Zaglavlje	Zaglavlje	Zaglavlje	Zaglavlje

*Grafikon 1. Naziv grafikona*



- Inostrana imena fonetski transkribovati u skladu s pravilima pravopisa, a prilikom prvog javljanja u zagradi potrebno je navesti njihov izvorni oblik.
- Dokumentaciona podloga (citati, napomene, bibliografija) treba da sadrže osnovne podatke dovoljne za upućivanje čitalaca na korišćene izvore. Autorima preporučujemo **Apa format** uređenja teksta ([www.dksg.rs/biblioteka/vodicZaCitiranje/apa\\_format.html](http://www.dksg.rs/biblioteka/vodicZaCitiranje/apa_format.html)). Bibliografska jedinica (bez obzira na korišćeni referativni

sistem) treba da sadrži: prezime i ime (ili prvo slovo imena) autora, naziv djela, naziv izdavača, mjesto, godinu publikovanja i, po potrebi, stranicu; npr.

Lukić, L. (2000). *Naziv knjige* (1. izd.). Banja Luka : Centar za izdavačku djelatnost fakulteta u Banjoj Luci.

- Uz rukopis autor treba da dostavi sljedeće podatke: ime i prezime, zvanje, tačnu adresu, e-mail, kontakt telefon, instituciju u kojoj se nalazi i funkciju koju obavlja;
- Rukopisi se mogu dostavljati lično uredniku, što je obostrano korisno, ili slati na adresu Glavni odbor SNSD za "Argumente", Ul. Petra Kočića broj 5, 78000 Banja Luka, e-mail adrese: argumenti@snsd.org, ljepojevic.milan@gmail.com
- Kontakt telefon: +387 51 318 492
- Šablon za uređenje radova u Wordu (Word Template) možete naći na [www.snsd.org](http://www.snsd.org)

Svi tekstovi dostavljeni za štampanje u časopisu „Argumenti“ podliježu recenziji. Recenzija je zatvorena i vrše je dva kompetentna recenzenta za određenu naučnu oblast.

Časopis „Argumenti“ je registrovan na preliminarnoj rang-listi nacionalnih časopisa Ministarstva za nauku i tehnologiju Republike Srpske.

UREDNIŠTVO

[www.snsd.org](http://www.snsd.org)